

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ν' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1973 | ΑΡΙΘ. 1 - 2

ΕΥΛΑΒΕΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

Η 150^η ΑΜΦΙΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΥΡΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΕΝ ΤΗ, ΝΗΣΩ, ΤΗΝΩ,

*«Βροτέη λέγειν γὰρ ὄντως
Σφαλερὸν πέφυκε γλώττη,
Θεόπαις, τεὴν λοχείην
Θεόθεν βροτοῖς φανεῖσαν».*

(Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (634/8), Ἐνακρεόντια,
εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου, παρὰ Migne,
P. G. 87, III, 3733 A).

1. Ὅντως οὐδεὶς ἐκ τῶν θνητῶν εἶναι ἰκανὸς νὰ διηγηθῆ ἢ καὶ νὰ συλλάβῃ τὸ μέγα μυστήριον τῆς λοχείας Σου, Θεοτόκε! Διότι αὕτη ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν καὶ ἴσταται ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν ἀνθρωπίνης συλλήψεως. Ἡ μυστηριώδης αὕτη «λοχεία», ἥτοι ἐν ἡ Σοὶ καὶ διὰ Πνεύματος Ἁγίου σύλληψις καὶ γέννησις τοῦ ἀσυλλήπτου καὶ ἀγεννήτου Θεοῦ Λόγου, «Θεόθεν βροτοῖς φανεῖσα», μόνον τῇ ἐπινοίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δύναται τοῖς πιστοῖς νὰ γνωρισθῆ καὶ ἀποκαλυφθῆ. Μόνον τῇ ἐπινεύσει καὶ ἐπιπνεύσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῇ βουλήσει Σοῦ τῆς ἰδίας γνωρίζεται καὶ ἡμῖν τὸ ἐν Σοὶ μυστήριον καὶ ἐρμηνεύεται τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν κεφάλαιον. «Ἐφ' ἀπαξ» μὲν δι' ὅσων τὰ ἱερά Εὐαγγέλια τοῖς ἀνθρώποις κηρύττουσιν, αἰεὶ δὲ καὶ ἀκαταπαύστως δι' ὅσων ἐπιτελεῖς τοῖς προσκυνοῦσιν ἐν πίστει τὴν ἱερωτάτην μνήμην τοῦ Εὐαγγελισμοῦ Σου, δι' οὗ καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον.

2. Τῆς Πίστεως τόκος καὶ τῆς Σῆς Χάριτος βούλευμα ὑπῆρξε καὶ ἡ τῆς ἱερός Σου Εἰκόνος ἀποκάλυψις, ἐν τῇ ὡραία Νήσῳ τῶν Κυκλάδων, τῇ Τήνῳ, τῇ ὑπὸ Σοῦ ἔκτοτε καθαγιασθεῖση καὶ εἰς εὐλαβὲς προσκύνημα διὰ τὸ Πανελλήνιον, Χάριτι Σῆς, ἔκτοτε καθιερωθεῖση. Ταπεινὴ μοναχὴ ἡ ἐνυπνιασθεῖσα Πελαγία ἐν σωτηρίῳ ἔτει 1822, μηνὶ Ἰουνίῳ 3ῃ, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, εἶδε καθ' ὕπνου ὄραμα, τὴν τῶν ἀγγέλων Κυρίαν ἱσταμένην ἐνώπιόν της καὶ ἐπιτάσσουσαν, ὅπως παραγγείλῃ τὸν Σταματέλλον Καγκάδην, ν' ἀποκαλύψῃ τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Ἀντωνίου Δοξαρά κατεχωσμένον «οἶκόν» Τῆς! Ἀμνηχανία καὶ τις δυσπιστία κατέλαβε τὸ κατ' ἀρχὰς τὴν σεμνὴν μοναχὴν. Ἄλλὰ τὸ καθ' ὕπνου ὄραμα ἐπαναλαμβάνεται τῇ 11 καὶ τῇ 19ῃ Ἰουνίου, περισσότερο ἐντονόν, ἐμφαντικόν καὶ ἐπιτακτικόν. Τῇ συστάσει τῆς Ἡγουμένης τοῦ Μοναστηρίου της τοῦ Κεχροβουνίου μεταβαίνει καὶ ἀνακοινοῖ τὸ ὄνειρόν της εἰς τὸν Καγκάδην, κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῇ ἐντολήν. Τῇ συστάσει καὶ τούτου ἔρχεται τέλος εἰς τὸν Ἀρχιερέα τότε τῆς Νήσου Γαβριήλ, ὅστις δεχθεὶς τὸ ὄραμα τῆς εὐσεβοῦς μοναχῆς, συνήγειρε τοὺς πιστοὺς εἰς πραγματοποιήσιν τῆς ἐκ τῆς Παρθένου ἐπιταγῆς. Ἡ ἀποτυχία τῶν πρώτων ἀνα-

σκαφῶν δὲν ἀποθαρρύνει τὸν εὐσεβέστατον Ἱεράρχην. Τῇ 25 Ν/βρίου 1822 ἐκδίδει παραινετικὴν ἐγκύκλιον πρὸς συνέχισιν τῶν ἀνασκαφῶν. Τέλος, τῇ 30ῇ Ἰανουαρίου 1823 ἀνευρίσκεται ἡ θεία Εἰκὼν, ἡ παριστώσα τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου!

3. Δὲν εἶναι πρόθεσις τοῦ γράφοντος νὰ ἱστορήσῃ τὰ τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἱεῤῥᾶς Εἰκόνος—ἣν εὐρίσκει ὁ βουλόμενος εἰς τὰ εἰδικὰ περὶ τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνήματος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Τήνου ἔργα, καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ συναδέλφου Λεων. Ι. Φιλιππίδου, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τῆς Νήσου Τήνου, Ἀθῆναι 1963, σ. 178, ἔνθα καὶ πλήρης βιβλιογραφία. Οὐτε ἐπίσης πρόθεσις τοῦ γράφοντος εἶναι ν' ἀναζητήσῃ τὴν σχετικὴν ἀνιστόρησιν ἀνευρέσεως ἱεῤῥῶν Εἰκόνων παρὰ τε τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι, διὰ νὰ κρίνῃ τὴν ἱστορικὴν ἀκριβείαν τῶν ἀφηγήσεων τούτων ἢ πολλῶ ἤττον νὰ καθορίσῃ τὴν ἀρχαιολογικὴν τῆς ἱεῤῥᾶς ταύτης Εἰκόνος ἀξίαν καὶ διακριβώσῃ κατὰ τὴν παγεράν τῆς Ἐπιστήμης λογικοκρατίαν τὴν χρονολογικὴν τῆς προέλευσιν καὶ τεχνοτροπίαν. Ταῦτα πάντα ἀφήσῃ τοῖς εἰδικοῖς. Τῷ γράφοντι ἕτερος εἶναι ὁ σκοπός. Νὰ διαπιστώσῃ καὶ ἅμα νὰ προβάλλῃ τοῖς πιστοῖς τὴν δύναμιν τῆς Πίστεως, τῆς Πίστεως ἐκείνης περὶ τῆς ὁποίας αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν: «Ἔχετε πίστιν Θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ ἄρθῃτι καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ» (Λουκ. 11,23. Ματθ. 17,20).

4. Ἡ Πίστις λοιπὸν τῶν εὐσεβῶν τέκνων τῆς ἱεῤῥᾶς καὶ ἱστορικῆς Νήσου τῆς Τήνου ἀνεκάλυψε τὸ εὐσεβὲς Ἰνδαλμα τῆς ἀγνῆς του ψυχῆς ἐν τῇ ἱεῤῥᾷ Εἰκόνι, τῇ χαρισθείσῃ αὐτῷ ὑπὸ τῆς Θεομήτορος—ἐν ἐνυπνίῳ ἢ ἐν ἐργηγόρσει, ἀδιάφορον—, δωρηθείσῃ οἶονεὶ ἀντάλλαγμα τῆς θερμουργοῦ Πίστεως του εἰς τὴν ἀειπαρθένον Θεομήτορα, ἐξ ἧς καὶ δι' ἧς «τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον»! Ἡ

Πίστις προσέδωκε καὶ δύναμιν καὶ οἶονεὶ πτερωτὴν ὄρμην, ἐν καταφρονήσει τῆς κυριαρχούσης εἰς τὴν Νῆσον ξενικῆς ἰσχύος, ὅπως πραγματοποιήσῃ καὶ ἀναπαραστήσῃ τὸ δι' ὄραματος ἀποκαλυφθὲν εἰς Ναὸν Κυρίου καὶ κατοικητήριον τῆς ἱεῤῥᾶς Εἰκόνος τῆς Θεομήτορος, τὸν ἀρχαγγελικὸν χαιρετισμὸν ἀναπαριστώσης καὶ τὸν τῆς Παρθένου Εὐαγγελισμόν ἀνιστορούσης. Ἡ πίστις τῶν εὐσεβῶν Τηνίων ἀνήγειρε τὸν μεγαλοπρεπῆ Ναὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τὸν ἔκτοτε εἰς Πανελλήνιον Προσκύνημα καὶ θαυματουργὸν Ἐστῖαν καὶ Πηγὴν ἱαμάτων καταστάντα. Ἡ Πίστις εἰς τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα προαιώνιον Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν Παρθενομήτορα, τὴν κοσμήσασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, τὴν ἐπὶ ἀγνότητι ἀπαστράπτουσαν καὶ ἐπὶ καθαρότητι λάμπουσαν, τὴν «εὐλογημένην ἐν γυναίξει» καὶ «κεχαριτωμένην» δι' ἀρχαγγελικῆς βεβαιώσεως οὖσαν Παρθένον Μαρίαν, τὴν ἐν βαθυτάτῃ ταπεινοσύνῃ δεχθεῖσαν τὸν ἀρχαγγελικὸν Εὐαγγελισμόν! Ἡ Πίστις συνήγειρε τοὺς τε εὐσεβεῖς Τηνίους καὶ τὸ Πανελλήνιον, εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν αἱ σάλπιγγες ἤχουν ἀνά σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα τὸν θούριον τῆς Ἐλευθερίας καὶ τὸ Γένος ἡμῶν, τὸ ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν στεναζόν καὶ δεινῶς πιεζόμενον, εἶχεν ἤδη ἀναπετάσει τὴν Σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως! Ἡ Πίστις αὐτὴ ἐκίνησε τοὺς Πανέλληνας εἰς ἀριστείας καὶ ἡρωϊσμοὺς ὀμηρικῆς περιγραφικῆς ὠραιότητος, ὥστε ἡ 30ῇ Ἰανουαρίου 1823 ν' ἀποτελέσῃ διὰ τὸ ἀγωνιζόμενον Ἔθνος νέαν ἀφετηρίαν πρὸς νέας ἐξορμήσεις καὶ νέας ἀριστείας! Ἡ Πίστις τοῦ σκληρῶς μαχομένου καὶ ἀγωνιζομένου Ἔθνους δίδει σύνεσιν εἰς τοὺς Ἀρχηγούς τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ Πίστις ὀδηγεῖ τοὺς εἰς συνενόησιν καὶ ἀμοιβαίαν κατανόησιν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, τῆς Νίκης! Καὶ τὸ ἱερὸν Προσκύνημα τῆς Τήνου ἀποβαίνει εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἀνιστορήσεώς του, ὁ τόπος ὁ ἅγιος, ἐν ᾧ τὰ πλήθη συνωστιζόντο, ἐκζητοῦντα τὴν τῆς ἀειπαρθένου συναντίληψιν καὶ οἱ Ἀρχηγοὶ τοῦ ἐν ὄπλοις ἐπαναστατημένου Λαοῦ προσέρχονται γονυπετεῖς καὶ ἰκετεῦσιν τὸ ἐν τῇ θαυματουργῷ Εἰκόνι προτυπούμενον πρόσωπον τῆς Θεομήτορος μετὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ,

ὅπως δωρήσεται καὶ τῷ Ἔθνει τῶν Ἑλλήνων τὸν Εὐαγγελικὸν χαιρετισμὸν τῆς σωτηρίας τοῦ Γένους διὰ τῆς ποθητῆς Νίκης καὶ τοῦ Χαῖρε τῶν Ἐλευθερίων!

5. Οἱ ἐπιστήμονες μὲ τὴν ὀρμὴν τῆς φαντασίας των ὠθοῦνται οὐχὶ σπανίως εἰς θαυμαστὰς ἀνακαλύψεις. Οἱ ποιηταὶ ἀκούουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ των τοὺς ἤχους τῶν ἔξωθεν πηλάκις ἐρχομένων στοχαστικῶν ἐμπνεύσεων των. Καὶ οἱ Πιστοὶ μεταρσιοῦνται πολλάκις εἰς σφαίρας θείας λάμπσεως καὶ ἀναπαριστῶσι τὰ ἐν διοράσει διὰ συμβόλων καὶ σημείων μόνον τοῖς Πιστοῖς νοητῶν. Τὰ σύμβολα γίνονται τότε τῆς θείας βουλῆς σημεῖα καὶ «διοσημεῖαι» ἐμφανεῖς καὶ ἐν αἰσθητοῖς ἀντανεκλάσεις καὶ προβολαὶ ἀξιοθαυμάστως ζωηραὶ καὶ τοῖς πᾶσι προσिताί. Καὶ ἰδοὺ! Θέλετε συμπτώσεις, θέλετε συμβολισμούς, θέλετε «διοσημεῖας» νὰ ὀνομάσητε πάντα ταῦτα; Ἐν εἶναι βέβαιον, τὸ ἐκ τῶν συμβόλων καὶ «διοσημεῖων» προβαλλόμενον ἀναμφίλεκτον γεγονός! Ποῖον τοῦτο;

6. Γ α β ρ ι ἡ λ ὁ Ἀρχάγγελος εὐαγγελίζεται τῇ ἀγνῇ Παρθένῳ τὸ «Χαῖρε, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ»! Γ α β ρ ι ἡ λ, ὁμώνυμος τῷ Ἀρχαγγέλῳ, Ἀρχιερεὺς ἐπίγειος εὐαγγελίζεται τοῖς Ἑλλησι Πιστοῖς τὸ «Χαῖρε, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ»! «Τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον» κηρύττεται πᾶσι, καὶ τοῖς Ἑλλησιν ἰδιαιτέρως. Τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου τὸ «Τρισήλιον» Φῶς τῆς Θεότητος προτυποῦται διὰ τῶν Τριῶν Φωστήρων καὶ Οἰκουμηνικῶν Διδασκάλων καὶ δι' αὐτῶν διασφαλίζεται ἀπὸ τῶν αἰρέσεων καὶ τῶν ἐκτροπῶν ἡ ὀρθὴ Πίστις τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν ἀνακαλύπτεται καὶ ἡ ἱερὰ Εἰκὼν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν Τήνῳ καὶ δι' αὐτῆς διακηρύττεται ἡ ὀρθὴ Πίστις, μακρὰν τῶν διενέξεων καὶ διχοστασιῶν, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς «σωτηρίας» τοῦ Γένους ἡμῶν! Τῇ 25 Μαρτίου ἡ μεγάλη Ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὑπενθυμίζει τοῖς Πιστοῖς τὸ «Χαῖρε» τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους! Τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν πανηγυρίζεται τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1823 τὸ μέγα γεγονός τῆς εὐρέσεως τῆς ἱερᾶς

Εἰκόνας, ἐν ἀγαλλιάσει, ἐν κατανύξει καὶ ὑφ' ὄλων τῶν Πανελλήνων ἀκούεται τὸ θεῖον τοῦ Ἀρχαγγελικοῦ χαιρετισμοῦ ἄγγελμα «Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον»! Τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν τοῦ 1821 ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἀνυψοῖ τὸ Λάβαρον τῆς Ἐθνεγερσίας. Τὸ 1823, τῆς Ἑορτῆς τὸ πρῶτον νῦν ἐπισήμως πανηγυριζομένης, ἀκούεται καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ θεῖον ἄγγελμα ἀπὸ μέρους τοῦ εὐσεβοῦς Τηνιακοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐν Τήνῳ συρρευσάντων Ἑλλήνων, ἐκ τε τῆς ἐλευθέρας καὶ ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τινες μυστικῶς προσελθόντες ἐκ τῶν μεγάλων Ἀγωνιστῶν καὶ Ἀρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως! «Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ Κεφάλαιον»! Ἡ Πίστις ἀνεῦρε τὴν ἱερὰν Εἰκόνα! Ἡ Πίστις ἀνωκοδόμησε τὸν μέγαν καὶ ἱερώτατον Ναὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἱερᾶς Εἰκόνας. Ταῦτα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσιν: Ἡ Πίστις καὶ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐν ἀγαστῇ ἐνότητι θὰ ὀδηγήσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν «σωτηρίαν» καὶ θὰ φέρῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ «Χαῖρε» τοῦ Ἀρχαγγελικοῦ ἄγγελματος τῶν Νικητηρίων καὶ Ἐλευθερίων. Ὅπως ἐν τῇ θρησκευτικῇ Πίστει δωροφορεῖται ἡ ἐκ τῆς πνευματικῆς δουλείας τοῦ διαβόλου Ἐλευθερία, οὕτω καὶ διὰ τῆς Ἐθνικῆς Πίστεως ἐπὶ τὴν Νίκην χαρίζεται ἡμῖν ἡ Ἐλευθερία τῆς Πατρίδος καὶ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων!

7. Τυχαῖος ὁ συμβολισμὸς, ἴσως ἀντεῖπη τις. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ συμπτώσεως ἔστω γεγονότα, μήπως δὲν ἐκφράζουσι πολλάκις τοῦ πόθου τὴν Ἀλήθειαν; Διὰ τοὺς Ἑλληνας Ὀρθοδόξους Πιστοὺς πάντα τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα γεγονότα, ἀφηγήματα, σύμβολα, διοσημεῖαι, ἄγγελα, τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ Προσκυνήματος τῆς Τήνου ἀναβλύζοντα καὶ κηρυττόμενα, διαλαλοῦσι, καὶ θὰ διαλαλῶσιν ἔσαεὶ τὴν Πίστιν εἰς τὴν θαυματουργικὴν δύναμιν τῆς Παρθένου, τῆς διὰ τῆς ἱερᾶς Εἰκόνας ἱστορουμένης. Θαύματα, θαύματα καὶ συνεχῶς θαύματα ἀναγγέλλονται διὰ τῆς ἱερᾶς Εἰκόνας τελούμενα καὶ ἐνεργούμενα! Καὶ ἡ Πίστις τῶν Ἑλλήνων, ἡ θερμὴ καὶ ἀκλόνητος ἐπὶ τὴν ἀγνὴν Παρθένον, τὴν Θεομήτορα, ἡ ἱκανὴ «καὶ ὄρη μεθίστάνειν», ποιεῖ τὰ θαύματα, πράγματι καὶ ἐν ἀληθείᾳ. Ἡ Πίστις ἡ ἀληθὴς καὶ ἐξαγνίζει

ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ θεραπεύει ἐκ τῆς ἀσθενείας καὶ ἀπαλλάσσει ἐκ πάσης δυσχερείας καὶ φωτίζει εἰς τὴν Ἀλήθειαν καὶ εἰρηνοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τοὺς λαοὺς πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰ ἔθνη πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους καὶ γίνονται οἱ πάντες "Ἐν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ! Ἀλλὰ ποῦ ἡ τοιαύτη Πίστις; Τὴν Πίστιν ἀκριβῶς ταύτην καὶ κηρύττει καὶ προβάλλει καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεται, ὅπως ἐμβάλλῃ πᾶσι τοῖς εἰλικρινῶς πιστεύουσιν "Ἐλλῆσιν ἡ ἱερὰ Νῆσος τῆς Τήνου διὰ τοῦ ἱεροῦ ἐν αὐτῇ Προσκυνήματος!

8. Ἐκ πάντων τῶν λεχθέντων αἰτιολογεῖται, νομιζομεν, πλήρως καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῇ εἰσηγήσει καὶ τῆς εὐσεβοῦς ὀμηγύρεως τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς Τήνου, ἐπιτελέσεως ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἐξάρσει τοῦ Πανηγυρικοῦ Ἑορτασμοῦ τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἱερᾶς Εἰκόνας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς 150ῆς Ἀμφιετηρίδος τοῦ ἱστορικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ ἔθνικοῦ τούτου γεγονότος. Ἐν ἄλλαις στήλαις θὰ εὕρῃ ὁ φιλευσεβῆς ἀναγνώστης τὰ τῶν προγραμμάτων τῶν ἐπισήμων τούτων πανηγυρικῶν Τελετῶν καὶ δημοσίων ἐκδηλώσεων. Ἡ πρώτη τῶν Πανηγύρεων τελεσθήσεται καὶ ἐν τῇ Νήσῳ Τήνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις Κυκλαδιτῶν, ὡς τοῦτο εἴθισται καὶ κατ' ἔτος. Συμπίπτει ἡ πρώτη αὕτη Πανήγυρις μετὰ τῆς μεγάλης Ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῆς συνδυαζομένης μετὰ τῆς ἐορτῆς τῶν Γραμμάτων. Ἀλλὰ καὶ ἡ σύμπτωσις μεγεθύνει τὴν αἴγλην ἀμφοτέρων τῶν Πανηγύρεων. Καλεῖται λοιπὸν καὶ τὸ Πανελλήνιον εἰς κοινὴν λατρείαν καὶ εἰς εὐλαβεῖς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τῆς Θεομήτορος, ἐξ ἧς προῆλθε «τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον», ὃ ὕμνησαν, διηρμήνευσαν καὶ ὀρθόδοξως διετύπωσαν ἡ μεγάλη τῶν Ἱεραρχῶν χορεία, καὶ ἰδίᾳ οἱ Τρεῖς Φωστῆρες τῆς Τριση-

λίου Θεότητος, Μέγας Βασίλειος, Ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Τὸ ἱερώτατον Προσκύνημα Τήνου συνδυάζει ἀμφοτέρους τὰς Ἑορτὰς ἐν τῇ Ἐνώσει τῆς ἐκπορευομένης ἐξ ἀμφοτέρων Διδαχῆς περὶ τοῦ διὰ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας Μυστηρίου τῆς σωτηρίας ἡμῶν καὶ τῆς δι' Αὐτῆς ἐν τῷ ἱερῷ Προσκυνηματι τῆς Τήνου θαυματουργικῶς ἐνεργουμένης σωτηρίας παντὸς πιστεύοντος καὶ ὀρθῶς πορευομένου. Ἦλθεν ὁ Ἀρχάγγελος χαρὰν χαρίζων τοῖς ἀνθρώποις! Ἀπεκαλύφθη ἡ ἁγία Εἰκὼν τῆς Τήνου, ἴασιν καὶ ἁγιασμὸν καὶ σωτηρίαν παρέχουσα τοῖς Πιστοῖς! Εὗρε χάριν παρὰ τῷ Θεῷ ἡ Παρθένοσ! Καὶ οἱ Πανέλληνες χάριν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν ἀποκομίζομεν ἐκ τοῦ Τηνίου ἱεροῦ Προσκυνήματος, ὅταν ἐν Πίστει προσερχώμεθα εἰς προσκύνησιν! Τῆς σωτηρίου χαρᾶς δοχεῖον ἐγένετο ἡ Παρθένοσ! Τῆς Ἐθνικῆς σωτηρίας Μητρόπολις κατέστη καὶ ἡ μικρὰ τῶν Κυκλάδων Νῆσος Τήνοσ! Τῆς ἀρρήτου χαρᾶς ἀξιάγαστος ἄρουρα ὕμνεῖται ἡ Παρθένοσ! Χῶρος δ' ἱερὸς καὶ τρισάγιος θεωρεῖται καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἀνευρέθη καὶ ἐναπετέθη τῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Παρθένου ἱερὰ Εἰκὼν! Δίκαιος ὁ Πανηγυρισμὸς καὶ πρέπουσα ἡ 150ῆ Ἀμφιετηρίς τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἱερᾶς Εἰκόνας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν Τήνῳ. "Ὅσοι Πιστοί, προσέλθωμεν, ἐν φόβῳ, ἐν πίστει, ἐπ' ἐλπίδι, ἐν ἀγάπῃ καὶ προσκυνήσωμεν τὸ ἐν τῇ ἱερᾷ Εἰκόνι διαζωγραφούμενον πανάγιον Πρόσωπον τῆς Παρθένου, βέβαιοι, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἐπιδεικνυομένης τιμῆς, ἡ προσευχὴ ἡμῶν τῶν πιστῶν πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει καὶ γίνεται τὸ ὄραμα γεγονόσ, καὶ τὸ σύμβολον ἀλήθεια καὶ πραγματικότησ, καὶ ἡ Εἰκὼν ἁγιασμὸς θεραπευτικὸς καὶ σωτήριος, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΙ ΕΝ ΤΗ ΣΥΝΟΔΩ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΕΞΩ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ ΠΡΟΚΛΗΘΕΙΣ ΘΟΡΥΒΟΣ

(15 - 30 Νοεμβρίου 1972)

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κύριος Ἰερώνυμος ἀπαντᾷ εἰς τεθέντα Αὐτῷ ἐρωτήματα ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» Καθηγητοῦ Κων. Γ. Μπόνη.

Αἱ κατωτέρω σκέψεις μὲ παρώθησαν νὰ υποβάλω ἐν εὐλαβείᾳ εἰς τὸν Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ἐρωτήματα, ἵνα δοθῶσιν αἱ ὀρθαὶ Ἀπαντήσεις περὶ τῶν θεμάτων κυρίως ἐκείνων, ἅτινα, προβληθέντα καὶ διὰ τοῦ ἡμερησίου Τύπου, διήγειραν τὴν δημοσίαν γνώμην, προκαλέσαντα σκανδαλισμὸν ἴσως πολλῶν, ἀγνοούντων τὴν οὐσίαν τῶν θεμάτων. Τὰς Ἐρωτήσεις ὑπέβαλον ἐν ἀγαθῷ τῷ συνειδότι καὶ μὲ τὴν πρόθεσιν, ὅπως τὸ ἐπίσημον Ὅργανον τῆς Ἐκκλησίας μὴ ἀφίση τοὺς εὐσεβεῖς ἀναγνώστας τοῦ ἐν συγχύσει ἢ ἀμφιρροπούσει καταστάσει περὶ τῆς ὀρθότητος ἢ μὴ τῶν τόσον ἄθρονον προκαλεσάντων δημοσιευμάτων. Ἐχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ εὐσεβὲς Πλήρωμα τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας εὐχεται, ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ, ὅπως ὁ Κύριος, ὁ τὰ πάντα συνεργῶν εἰς ἀγαθὸν τοῖς ἀγαπῶσιν Αὐτόν, χάρισηται τὸ μέγα καὶ περισπούδαστον ἀγαθὸν τῆς εἰρήνης, τὸ τόσον σήμερον κινδυνεύον, ἵνα μὴ καταστῇ ψιλὸν ὄνομα, λόγῳ τοῦ πλῆθους τῶν ἀνομιῶν ὄλων μας καὶ λόγῳ τῆς ψυγείσης ἀγάπης, ἀλλὰ δώσῃ σύνεσιν εἰς πάντας τοὺς εἰλικρινῶς καὶ διακαῶς ἐπιποθούντας τὴν εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ παντὸς τοῦ Πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν!

Ἐρώτημα Ἰον: Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἐδημιουργήθη θόρυβος εἰς τὸν ἡμερησίον Τύπον. Διατί, Μακαριώτατε, ἐσιώπησατε;

Ἀπάντησις: Τὸ ἐρώτημα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι διπλοῦν: Ἦτοι, διατί ἐσιώπησα τότε καὶ διατί λύω τὴν σιωπὴν μάλιστ' σήμερον.

Εἰς τὸ διατί ἐσιώπησα τότε, ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι τότε, ἐν μέσῳ τοῦ δημιουργηθέντος θορύβου, δὲν ἤρμοζεν εἰς τὸν Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας νὰ εἶναι ἐκ τῶν ἀντιδικούν-

των, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Τύπου. Φρονῶ, ὅτι τὸ καλὸν ἐν προκειμένῳ θὰ ἦτο πολὺ ὀλιγώτερον τοῦ κακοῦ, τὸ ὅποιον θὰ προεκαλεῖτο, ἐὰν ἐνεφανιζόμην δημοσίᾳ διαπληκτιζόμενος τρόπον τινὰ πρὸς ἄλλους συνδικοὺς συνέδρους. Ὅτι ἔπρεπε νὰ λεχθῆι τότε, ἐλέχθη ἀρμοδίως εἰς τὰς συνεδρίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας. Ἄλλωστε, ἐὰν διὰ κάθε Χριστιανὸν ὁ Κύριος εἶναι τὸ πρότυπον, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ εἶναι τὸ πρότυπον δι' ἡμᾶς τοὺς κληρικούς, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν, λοιπόν, ὅτι ὁ Κύριος (κλιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως) (Α' Πέτρου β', 33). Ὁ Χριστιανός, καὶ μάλιστα ὁ κληρικός, ὅταν λέγῃ ἢ πράττῃ ὅ,τιδήποτε, δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν δημιουργίαν ἐντυπώσεων ἢ θορύβου περὶ τὸ ὄνομά του. Ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν «τοῦ κρίνοντος δικαίως», πολὺ ὅμως περισσότερο ἀναμένει μετ' ἐμπιστοσύνης τὴν κρίσιν καὶ τὴν μισθαποδοσίαν τοῦ παντογνώστου καὶ δικαιοκρίτου Θεοῦ. Ἐν προκειμένῳ δέ, ἔχω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἀπολύτως ἡσυχον τὴν συνείδησιν, ὅτι τὰ ὅσα κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐξετοξεύθησαν ἐναντίον μου ἦσαν ἐντελῶς ἀβάσιμα.

Εἰς τὸ διατί λύω τὴν σιωπὴν μάλιστ' σήμερον, ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι τώρα, ὅτε κατεσιγάσθη ὁ θόρυβος, ἐπιβάλλεται πλέον, ὅπως χάριν τῆς Ἱστορίας ἀποκατασταθῆι, ἔστω καὶ κατὰ ἐν μέρος, τὸ κακόν, τὸ ὅποιον προεκάλεσαν εἰς τὰς ψυχὰς σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἐκ τῶν Χριστιανῶν μας αἱ πληροφορίες, ὅτι τάχα αἱ συνεδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας δὲν διεξήγοντο κατὰ τὸν ἀρμοζόντα τρόπον. Ἐπαναλαμβάνω καὶ σήμερον, κατὰ τὸν πλέον κατηγορηματικὸν τρόπον, ὅτι οἱ διαταράξαντες τὴν διεξαγωγὴν τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἱεραρχίας εἶναι γνωστὸν πόσοι καὶ ποῖοι

είναι. Οὔτοι εἶναι πλέον ὑπόδικοι ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Δικαιοσύνης, διότι παρέβησαν ῥητὰς ἀποφάσεις τῆς Ἱεραρχίας καὶ ὄχι, ὡς ἀνακριβῶς ἀνεγράφη, ἐπὶ περιωβρίσει Ἀρχῆς. Ἀπαντᾶ ἀνεξαιρέτως τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Ἱεραρχίας, καὶ ὅταν τυχὸν διεφώνουν πρὸς τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν τῶν συνέδρων, συμπεριφέροντο κατὰ τρόπον ἄψογον.

Ἐρώτημα 2ον: Ἐλέχθη, ὅτι ἐλυπήθητε, διότι τὰ λεγόμενα εἰς τὴν Ἱεραρχίαν ἀνεγράφοντο εἰς τὸν Τύπον καὶ ὅτι πολλάκις κατεφέρθητε κατ' αὐτοῦ. Ἀνταποκρίνεται τοῦτο εἰς τὴν πραγματικότητα;

Ἀπάντησις: Πρόκειται περὶ καθαρᾶς παρεξηγήσεως. Οὔτε ποτὲ διετύπωσα μομφὴν κατὰ τοῦ Τύπου, οὔτε εἶπα ποτέ, ὅτι ἐλυπήθη, διότι ἀνεγράφοντο εἰς αὐτὸν πληροφορία περὶ τῶν λεγομένων κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας. Εἰς ὅλους μας εἶναι γνωστὸν καὶ ἀπὸ ὅλους εἶναι δεκτόν, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Τύπου εἶναι νὰ κατατοπίζη τὴν κοινὴν γνώμην. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης γνωστὸν καὶ ἀπὸ ὅλους δεκτόν, ὅτι ὅταν πρόκειται περὶ συλλογικῶν ὀργάνων, τὸ περὶ τοῦ τί θὰ δοθῆ εἰς τὸν Τύπον καὶ περὶ τοῦ ποῖος θὰ τὸ δώσῃ εἰς αὐτὸν δὲν εἶναι ἀρμόδιος νὰ τὸ ἀποφασίσῃ ὁ κάθε ἕνας χωριστὰ ἐκ τῶν μετεχόντων εἰς τὸ συλλογικὸν ὄργανον, ἀλλὰ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν του. Βασικὸς δὲ κανὼν τῆς δημοκρατικῆς λειτουργίας ὅλων τῶν συλλογικῶν ὀργάνων εἶναι, ὅτι εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς πλειοψηφίας εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ πειθαρχήσουν καὶ ὅσοι τυχὸν δὲν συμφωνοῦν μὲ τὴν ἀπόφασιν. Εἰς τὸ ζήτημα, λοιπόν, τῶν ἀνακοινώσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐδίδοντο εἰς τὸν Τύπον, ἡ Ἱεραρχία εἶχε λάβει ἤδη ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν δύο ἐκ τῶν μελῶν τῆς κατὰ τρόπον προκλητικὸν ἐδήλωσαν, ὅτι δὲν θὰ σεβασθοῦν. Καὶ ἐνῶ καὶ ἐπὶ τῇ ἀπλῇ ταύτῃ δηλώσει των θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθοῦν αἱ δέουσαι ἐναντίον των κυρώσεις, οὔτοι κατέστησαν ὑπόδικοι μόνον, ὅτε, ἐπὶ νόμῳ πλέον καὶ παρὰ τὴν περὶ τοῦ ἀντιθέτου ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας, μετέδωκαν εἰς τὸν Τύπον τὰ ἐν αὐτῇ διαμειβόμενα. Ἐπομένως, ἡ κατηγορία δὲν στρέφεται κατὰ τοῦ

Τύπου, ἀλλὰ κατ' ἐκείνων τῶν Ἀρχιερέων, οἱ ὁποῖοι ἀποδεδειγμένως παρέβησαν τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας.

Ἐρώτημα 3ον: Κατηγορεῖσθε, Μακαριώτατε, ὅτι διοικεῖτε ἀπολυταρχικῶς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ τοιαύτη μομφὴ ἐναντίον τοῦ προσώπου σας ἐκνκλοφῶρει καὶ πρὸ τῆς Ἱεραρχίας Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας. Τί ἔχετε νὰ εἴπητε ἐπ' αὐτοῦ;

Ἀπάντησις: Ἀκριβέστερον θὰ ἔλεγα, ὅτι ἡ κατηγορία αὕτη εἶναι παλαιότερα ὄχι μόνον τοῦ χρόνου τῆς τελευταίας Ἱεραρχίας Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἀλλὰ καὶ ἐμοῦ προσωπικῶς. Διότι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι μὲ κατηγοροῦν σήμερον, ὅτι διοικῶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπολυταρχικῶς, εἶχον ἐκτοξεύσει τὴν ἰδίαν κατηγορίαν καὶ κατὰ τῶν προκατόχων μου. Τοῦτο συμβαίνει, διότι δὲν κατορθώνουν νὰ κερδίσουν ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων των τὴν πλειοψηφίαν τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας. Ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας μου, ἐπὶ παραδειγματι, ἐκ τῶν 69 Ἱεραρχῶν εἰς τὰς περισσότερας περιπτώσεις οἱ ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τῶν κατηγορῶν μου κερδιζόμενοι Ἱεράρχαι ἦσαν συνήθως δύο μέχρις ἑπτὰ, εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις ἦσαν περισσότεροι τῶν ἑπτὰ καὶ μόνον εἰς δύο ἢ τρεῖς περιπτώσεις ἦσαν περὶ τοὺς εἴκοσι. Ἡμῶν δὲ κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς τελευταίας Ἱεραρχίας τόσον ἐνδοτικὸς, ὥστε οἶανδήποτε πρότασιν τῶν κατηγορῶν μου, ἀκόμη καὶ τὴν πλέον παράδοξον, τὴν ἔθετα εἰς ψηφοφορίαν. Ἄλλ' οἱ κατηγοροὶ μου ὄχι μόνον ἠξίουσαν, ὅτι ἔπρεπε ὁπωσδήποτε, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν εἶχα πεισθῆ ἢ ὄχι περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἀπόψεων των, νὰ συνταχθῶ μὲ αὐτάς, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ τὰς ἐπιβάλω ἐπὶ τῆς πλειοψηφίας. Ἐν τῷ τῷ ὅμως περιπτώσει ποῖος εἶναι ὁ ἀπολυταρχικός; Σημειωτέον, ὅτι εἰς τινὰς περιπτώσεις καὶ ἐγὼ προσωπικῶς συνέπεσε νὰ συμφωνῶ, ἢ πεισθῆς νὰ συμφωνήσω μὲ τὰς ἀπόψεις τῶν κατηγορῶν μου καὶ νὰ εὑρεθῶ μεταξὺ τῶν μειοψηφούντων. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον ἡ ἀποψις, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ προσωπικῶς συμφώνουν, δὲν συνεκέντρωσε τὴν σύμφωνον γνώμην τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας, ἤμην καὶ ἐκ τῶν Ἱερῶν Κανόνων (ὑπὲρ τῆς ἐφαρ-

μογῆς τῶν ὁποίων τόσον θόρυβον προκαλοῦν) ὑποχρεωμένος, ὅπως συμμορφωθῶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς πλειοψηφίας. Ὡς ἐσημείωσα δὲ πρὸ ὀλίγου, ἡ ἐναντίον τῶν ἀπόψεων τῶν κατηγόρων μου πλειοψηφία ἦτο συνήθως συντριπτική, ὑπερβαίνουσα κατὰ κανόνα τοὺς πενήτηντα ἐκ τῶν παρόντων εἰς ἐκάστην τῶν συνεδριῶν. Τί θὰ ἦτο ἐν προκειμένῳ τὸ δημοκρατικόν, νὰ ἀγνοῆται ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία καὶ νὰ ἐπιβάλλεται ἡ γνώμη τῶν ὀλίγων;

Ἄλλὰ τολμῶ νὰ εἶπω, ὅτι τὴν ἐκ μέρους μου ἔλλειψιν οἰασδῆποτε ἀπολυταρχικῆς διαθέσεως ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας ἔχω ἀποδείξει ἐπὶ ἔτη κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς τε Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅπου εὐχαρίστως δέχομαι καὶ τὸν διάλογον καὶ τὴν κριτικὴν, εἰς τὴν ὠφελιμότητα τῶν ὁποίων πιστεύω ἀπολύτως. Κατὰ τὴν Ἱεράν Σύνοδον ὅμως τῆς Ἱεραρχίας τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου δὲν ἤμην ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἀπέκρουσα τὸν διάλογον καὶ τὴν κριτικὴν, ἐκδηλῶν οὕτως ἀπολυταρχικὰς διαθέσεις, ἀλλὰ δύο μόνον πρόσωπα, τὰ ὁποῖα παρὰ πάντα Κανονισμὸν καὶ ἔξω οἰουδῆποτε κανόνος καλῆς συμπεριφορᾶς ἐπεχείρησαν νὰ καθιερώσουν τὸν μονόλογον. Ἄρκει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, χωρὶς καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἀδειαν καὶ νὰ τοῦ δίδεται ὁ λόγος, κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν ὠμίλησε περισσότερο ἀπὸ δεκαπέντε φορές, διακόπτων συνεχῶς τοὺς ἄλλους καὶ ἐμποδίζων τοὺς πάντας νὰ ὁμιλήσουν. Παρομοίως συμπεριεφέρετο καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς συνεδρίας.

Τὴν ἔλλειψιν ὅμως αὐταρχικῶν τάσεων, ἃς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ σημειώσω, ἔχω ἐπιδείξει καὶ ἐκτὸς τῶν συνεδριῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τῆς ἐν γένει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πολιτείας μου ὡς Προκαθημένου αὐτῆς. Διὰ νὰ εἶμαι πλέον σαφής, θὰ ἀναφέρω μίαν συγκεκριμένην ἀλλὰ χαρακτηριστικὴν περίπτωσιν. Κατὰ τὴν συζήτησιν καὶ τὴν ψήφισιν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, ἂν εἶχα αὐταρχικὰς διαθέσεις, θὰ ἐπεδίωκα νὰ περιληφθῇ εἰς αὐτὸν ὅ,τι προβλέπουν οἱ Ἱεροὶ Κανόνες. Δηλαδή, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας νὰ συνέρχεται ἀπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους, κατὰ δὲ τὸ ἐνδιάμεσον διάστημα νὰ διοικῶ μόνος τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὡν μόνον ὑποχρεωμένος νὰ λο-

γοδοτῶ εἰς τὴν ἐκάστοτε συνεργουμένην Ἱεράν Σύνοδον τῶν Ἱεραρχῶν. Τοῦτο ἄλλωστε δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων προβλεπόμενον καθεστῶς, ἀλλ' εἶχε, ὡς γνωστὸν, ἀποτελέσει καὶ διάταξιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ 1923 καὶ εἶχεν ἐφαρμοσθῆ ἐπὶ διετίαν ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Α', συνεχίζεται δὲ ἐφαρμαζόμενον ἐν Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ.

Παρὰ ταῦτα, ὄχι μόνον δὲν ἐπεδίωξα τὴν ψήφισιν τοιαύτης διατάξεως εἰς τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην καὶ ὄχι μόνον ἐπρότεινα τὴν συνέχισιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεσμοῦ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου (τὴν ὁποῖαν ὡς γνωστὸν ἀγνοοῦν παντελῶς οἱ Ἱεροὶ Κανόνες), ἀλλ' ἐπεδίωξα καὶ ἐπέτυχα τὴν καθιέρωσιν τῆς ὑπάρξεως καὶ ἄλλων διοικητικῶν πλὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Σωμάτων, ὡς καὶ τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν. Ἀκόμη καὶ αἱ Ἐπιτροπαὶ αὗται, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι συμβουλευτικὰ ὄργανα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐν τούτοις ἔχουν περιβληθῆ μὲ ὠρισμένας συγκεκριμένας ἀρμοδιότητας, διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ὁποίων ἔχει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπιτευχθῆ μία ἀποκέντρωσις τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κεντρικῆς διοικητικῆς τῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία εἶναι πρωτοφανὴς εἰς τὰ χρονικά τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως, ἐνῶ ἐπὶ ἔνδεκα τοῦλάχιστον μῆνας κατ' ἔτος θὰ μοῦ ἦτο δυνατὸν, ἐν ἀπολύτῳ ἀρμονίᾳ πρὸς τοὺς Ἱερούς Κανόνες, νὰ διοικῶ μόνος τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἔθηκα παρ' ἐμέ, ἢ ἀκριβέστερον ὑπὲρ ἐμέ, ὄχι μόνον τὴν Διαρκῆ Ἱεράν Σύνοδον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα διοικητικὰ ὄργανα καὶ μίαν ὀλόκληρον δεκάδα Ἐπιτροπῶν, τὰς γνώμας καὶ ἀποφάσεις τῶν ὁποίων θὰ πρέπη κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου νὰ ἐκτελῶ. Οὕτως ἐνεργοῦν οἱ ἔχοντες ἀπολυταρχικὰς διαθέσεις;

Ἐ ρ ὶ τ ῆ μ α Ἄ ν : Ἐγένετο λόγος περὶ ἀντικανονικότητος ὠρισμένων ἄρθρων τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, ὡς καὶ περὶ τοῦ Νόμου 214/1967. Τί ἔχετε καὶ περὶ τῶν ζητημάτων τούτων νὰ εἴπητε, Μακαριώτατε;

Ἀ π ἄ ν τ ῆ σ ι ς : Ὡς πρὸς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην μία καὶ μόνη εἶναι ἡ ἀντι-

κανονικότητος του, ή περιεχομένη εις την τρίτην παράγραφον του πρώτου άρθρου του. Δι' αὐτοῦ οἱ Ἱεραὶ Κανόνες διαχωρίζονται ἀφ' ἐνός μὲν εἰς τοὺς περὶ τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρείαν ἀναφερομένους, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς τοὺς ὑπολοίπους. Ἐναντίον ὅμως τῆς διατάξεως ταύτης πρῶτος ἐγὼ εἶχον διαμαρτυρηθῆ τόσον πρὸς τὴν Πολιτείαν, ὅσον καὶ πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τοῦ 1969. Πρὸς αὐτὴν τότε ἔθεσα τὸ ἐρώτημα, ὅπως εἶχα πράξει καὶ πρὸς τὴν Διαρκῆ Ἱεράν Σύνοδον, τί ἐκ τῶν δύο θὰ ἔπρεπε νὰ προτιμήσωμεν: νὰ ἀπορρίψωμεν ὀλόκληρον τὸν Καταστατικὸν Χάρτην, ἢ νὰ τὸν δεχθῶμεν μὲν ὡς εἶχε, νὰ ἐπιδιώξωμεν δὲ τὴν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ τροποποιήσιν του; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἡ μὲν Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐψήφισε παμψηφεί, ἡ δὲ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας σχεδὸν παμψηφεί ὑπὲρ τῆς δευτέρας λύσεως.

Ὡς πρὸς τὸν Νόμον 214/1967, ὑπεύθυνος, διότι κατέστη ἀναγκαῖα τόσον ἡ ψήφισίς του, ὅσον καὶ ἡ ἐφαρμογή του, δὲν εἶμαι ἐγὼ, ἀλλ' ὅσοι ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν πρὸ τοῦ 1967, προκειμένου περὶ τῆς καθάρσεως τοῦ ἱεροῦ Κλήρου ἐκ τῶν προσώπων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κατήσχυαν τὸ ἱερὸν σχῆμα, δὲν ἐφήρμοζαν οὔτε τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, οὔτε καὶ τὸν τότε ἰσχύοντα περὶ Δικαστηρίων Νόμον. Ὡς πρὸς τὴν μὴ εἰσέτι ἔκδοσιν τοῦ νέου περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων Νόμου, θὰ ἐπεθύμουν νὰ ὑπενθυμίσω εἰς τοὺς ἀνυπομονοῦντας, ὅτι ἡμεῖς μὲν, ἦτοι ἅπαντα τὰ μέλη τῆς ἀπελθούσης Ἱεραῆς Συνόδου, ὡς καὶ ἐγὼ προσωπικῶς, παρὰ τὸν ὄγκον τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθετικῆς ἐργασίας, τὴν ὁποῖαν ἔπρεπε νὰ προσαρμύσωμεν εἰς τὸν νέον Καταστατικὸν Χάρτην, κατηρτίσαμεν καὶ τὸ σχέδιον τοῦ νέου περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων Νόμου, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει διακόσια εἴκοσι δύο ἄρθρα καὶ τὸ ὁποῖον ἤδη πρὸ πολλοῦ ἔχει ὑποβληθῆ εἰς τὴν Πολιτείαν πρὸς ψήφισιν. Ἐνῶ οἱ σήμερον ἀνυπομονοῦντες, καίτοι καὶ εἰς τὰς Ἱεραῖς Συνόδους τῆς Ἱεραρχίας, ὡς καὶ εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν Τύπον συνεχῶς ἠκούοντο διαμαρτυρίαι περὶ τῆς ἀνεπαρκείας καὶ ἀκαταλληλότητος τοῦ ἰσχύοντος τότε περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων Νόμου, οὐδὲ τὴν προκαταρκτικὴν ἐργασίαν πρὸς σύνταξιν τοῦ νέου Νόμου εἶχον ἀρχίσει.

Ἐρώτημα 5ον: Ἐγράφη, ὅτι τὰ προγραμματισθέντα πρὸς συζήτησιν θέματα δὲν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰ ἄμεσα προβλήματα τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας. Τί ἔχετε νὰ ἀπαντήσητε ἐπ' αὐτοῦ;

Ἀπάντησις: Ἡ ἀπάντησις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐδόθη ἤδη εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 3 ἐρώτησίν σας. Δηλαδή, οἱ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ἄλλα εἶναι τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, δὲν κατώρθωσαν νὰ πείσουν περὶ τούτου τὴν πλειοψηφίαν τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας. Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν πρὸς συζήτησιν προταθέντων θεμάτων, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτοὺς ἀπασχολοῦν τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας μας, τὰ ἐδέχθησαν μέλη τῆς Ἱεραρχίας ἀριθμοῦμενα εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μῖας μόνον χειρός. Δύο μόνον θέματα ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν προταθέντων συνεκέντρωσαν ὑπὲρ αὐτῶν ψήφους ὑπερβαίνουσας κάπως τὸ ἐν τέταρτον τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ συνόλου τῶν Ἱεραρχῶν.

Ἐρώτημα 6ον: Ἐγράφη, ὅτι προεβάλατε ἀντίρρησην εἰς τὴν παροχὴν συγγνώμης πρὸς τοὺς ὑπὸ κατηγορίαν τεθέντας Μητροπολίτας.

Ἀπάντησις: Οὐδὲν τούτου ψευδέστερον. Πρῶτον μὲν, διότι οἱ ἴδιοι δὲν ἐζήτησαν συγγνώμην, ἀλλὰ τὸναντίον ἔδειξαν, ὅτι ἐμμένουν εἰς τὴν τακτικὴν, ἕνεκεν τῆς ὁποίας κατέστησαν ὑπόδικοι. Δεύτερον δέ, διότι κατὰ τε τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, ἀλλὰ καὶ πάντοτε κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε ζωῆν μου ἔχω συγχωρήσει πάντας ἀνεξαιρέτως, ὅσοι συνέπεσε νὰ με πικράνουν προσωπικῶς. Ἄλλως τε, ὁ εἰς ἐκ τῶν ὑποδίκων Ἀρχιερέων ἔχει προσωπικὴν ἐπ' αὐτοῦ πείραν, καὶ μάλιστα ἔλαβεν εἰς τὸ παρελθὸν ἀπ' ἐμοῦ πολλάκις τὴν συγγνώμην, χωρὶς καὶ νὰ τὴν ἔχη ζητήσει καὶ χωρὶς νὰ ἔχη ἐκδηλώσει εἰς ἀνδρήποτε μεταμέλειαν διὰ τὰς ἀδίκους κατ' ἐμοῦ ἐπιθέσεις του. Ἄλλ' εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας ἐπρόκειτο περὶ προσβολῆς, ἡ ὁποία ἀφεώρα προσωπικῶς εἰς ἐμέ, καὶ ἐπομένως ἐγὼ ἤμην ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ δώσω εἰς αὐτὸν τὴν συγγνώμην. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, οἱ δύο Ἀρχιερεῖς εἶναι ὑπόδιοι

διὰ ἐκκλησιαστικὸν πειθαρχικὸν παράπτωμα, ἄσχετον ἐντελῶς πρὸς ἐμὲ προσωπικῶς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἤδη κινηθῆ ἡ διαδικασία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Δικαιοσύνης, ἐπὶ τῆς διακοπῆς τῆς ὁποίας ἐγὼ οὔτε τὸ δικαίωμα οὔτε ἀρμοδιότητα εἶχα. Συνεπῶς, τὸ διαδοθέν, ὅτι τάχα ἠρνήθησαν νὰ παράσχω συγγνώμην εἰς τοὺς δύο ὑπὸ κατηγορίαν Ἀρχιερεῖς, δὲν εἶναι μόνον ἀνακριβές, ἀλλὰ καὶ ἄδικον, καθ' ὅσον εἶναι ἄκρως ἀντίθετον πρὸς τὴν ἄχρι τοῦδε συμπεριφορὰν μου καὶ ὡς ἀτόμου καὶ ὡς δημοσίου ἀνδρός.

Ἐρώτημα 7ον: Ἐπιτρέψατέ μου, Μακαριώτατε, νὰ σᾶς ὑποβάλω καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐρώτησιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἠκούσθησαν πολλαὶ ἐπικρίσεις: Διατί δὲν διετηρήσατε τὸ καθεστὼς τῆς κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς Ἀρχιερωσύνης καταρτίσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῶς Συνόδου;

Ἀπάντησις: Διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο, δοκιμασθὲν ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισὺν σχεδὸν αἰῶνα, ἐχρεωκόπησε παταγωδῶς, ἔπρεπε δὲ νὰ δοκιμασθῆ ἕτερον σύστημα, παρέχον τὰ ἐχέγγυα ἀρτιωτέρας ἐξυπηρετήσεως τῶν συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ λεχθέν, ὅτι τάχα τὸ νέον σύστημα περὶ συγκροτήσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῶς Συνόδου ἀντίκειται πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, μόνον ἀπὸ τοὺς μὴ ἀναγνώσαντας οὐδὲ ἀπαξ τὸ «Πηδάλιον» δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος εἶναι θεσμὸς ἐξ ὀλοκλήρου ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, οἱ ὁποῖοι κατὰ συνέπειαν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβλέψουν περὶ τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεώς της.

Ἐλέχθη ἐπίσης, ὅτι τάχα τὸ νέον σύστημα περὶ συγκροτήσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῶς Συνόδου ἀντίκειται εἰς τὸν Συνοδικὸν Τόμον τοῦ 1850 καὶ τὴν Συνοδικὴν Ἀπόφασιν τοῦ 1928. Ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο εἶναι κατὰ βάσιν ἐσφαλμένον. Διότι προϋποθέτει, ὅτι μία ἄλλη Ἐκκλησία, ἐπεμβαίνουσα εἰς τὰ ἐσωτερικά μας, εἶναι δυνατὸν ἔξωθεν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, ἡ ὁποία εἶναι

αὐτοκέφαλος καὶ αὐτοδιοίκητος, τὸν τρόπον τῆς διοικήσεώς της, καὶ μάλιστα τρόπον μὴ προβλεπόμενον ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, τὸν ὁποῖον οὔτε ἡ ὑποτιθεμένη ὡς ἐπιθυμοῦσα νὰ τὸν ἐπιβάλλῃ ἐφ' ἡμῶν τὸν ἐφαρμόζει διὰ τὴν διοίκησιν τῶν κατ' αὐτήν. Ἡ μνημόνευσις τοῦ κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς Ἀρχιερωσύνης τρόπου συγκροτήσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῶς Συνόδου εἰς τὸ κείμενον τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου τοῦ 1850 ἐγένετο διὰ δύο λόγους. Πρῶτον, διότι ἀπεσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς Πολιτείας συγκρότησιν τῆς Συνόδου κατὰ τὰ συμφέροντα εἰς αὐτήν, δεύτερον δὲ διότι *grosso modo* αὐτὸ ἦτο τὸ τότε ἐφαρμοζόμενον σύστημα. Ἄν ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου συγκροτήσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῶς Συνόδου, καὶ γενικῶς ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας μας, ἦτο τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ ἐπομένως ἂν τοῦτο εἶχε τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἰσχυρίζονται τινες, ὅτι τάχα ἔχει δι' αὐτό, τότε δὲν θὰ ἔπρεπε εἰς οὐδένα ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυσάντων Καταστατικῶν τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὡς Ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ αὐτῆς Ἀρχὴ ἢ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, διότι ὁ Τόμος τοῦ 1850 ὡς Ἀνωτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν θεωρεῖ τὴν Διαρκὴ Ἱεράν Σύνοδον. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι, ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνακοινωθῆ τὸ κείμενον τοῦ σχεδίου τοῦ ἰσχύοντος σήμερον Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐνῶ διετύπωσε τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ πολλῶν ἄλλων σημείων, ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ σημείου οὐδὲν ἀπολύτως παρετήρησεν. Ἐνῶ ἂν ὑποτεθῆ, ὅτι οἱ ἰσχυριζόμενοι σήμερον, ὅτι τάχα ὁ τρόπος τῆς συγκροτήσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῶς Συνόδου ὑπήγετο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πρῶτον ἐκεῖνο θὰ διεμαρτύρητο, διότι ἡ Ἐκκλησία μας θὰ ἐσφραγιζέτο δικαίωματα ἰδικά του.

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ *

Παναγιώτατε και Θειότατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οἰκουμενικῆ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητῆ ἀδελφῆ ἡμῶν και συλλειτουργῆ Κύριε Δημήτριε, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερῆδιστα προσαγορεύομεν.

Ὅτε ὁ πρὸ Ἐωσφόρου ἐκ Πατρὸς ἀμῆτωρ γεννηθεὶς ἐπὶ γῆς ἐσαρκώθη διὰ φιλανθρωπίαν ἐκ τῆς ἀχράντου και πανυμνήτου Θεοτόκου, ἡ σύμπασα κτίσις συμφώνως Αὐτὸν ἀνυμνοῦσα σὺν τοῖς ἀγγέλοις, δουλοπρεπῶς δοξολογοῦσα ἐβόησε:

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ και ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Σπουδάζωμεν και ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ἀεὶ ποιεῖν, συντρέχοντες εἰς τὴν ἀγίαν ταύτην ἐνότητα τὴν ἐν τῷ Πατρὶ και τῷ Λόγῳ Αὐτοῦ, ἐν τοῖς Ἀγγέλοις και ἐν ἀλλήλοις. Τότε δοξασθήσεται ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ, ὅταν ἡμεῖς ἐν Αὐτῷ εἰρήνην ἔχωμεν.

Τοῖνον, τὸν αἶνον και τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμποντες τῷ πανταίῳ Σωτῆρι ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἀρρήτῳ Αὐτοῦ συγκαταβάσει περιθρυ-

κῶμεν και παρατιθώμεθα Αὐτῷ ἀλλήλους, ἀλλήλων ὑπερευχόμενοι ἐκτενωῶς.

Και τοῦτο μὲν μὴ διαλίπωμεν ποτὲ ποιῶντες· ἐν γὰρ σῶμά ἐσμεν και ἐνὶ Κυρίῳ, τῷ Χριστῷ, δουλεύομεν, ἵνα μισθὸν εἰρηνοποιίας και φιλαδελφίας κατὰ τὰς Αὐτοῦ ἐπαγγελίας κομισώμεθα. Ἐπὶ μέντοι γε τῇ ἀγίᾳ και μεγάλῃ ταύτῃ τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ εορτῇ και τῇ τοῦ νέου ἐνιαυτοῦ ἀνατολῇ ἐν ἀγάπῃ πολλῇ χαιρετίζοντες Ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ ἐκτενεστερον Αὐτοῦ δεόμεθα, ἵνα χαριζόμενος πᾶσι τὰ ἀρχαῖα Αὐτοῦ ἐλέη ἐμπλήρη τὴν τε Ὑμετέραν σεβασμίαν Προθιεραρχίαν, τοὺς περὶ Ὑμᾶς ἱερωτάτους Ἱεράρχας, τὸν εὐλαβέστατον κληρὸν και σύμπαντα τὸν θεόλεκτον λαὸν τῆς ἀγιωτάτης καθ' Ὑμᾶς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εὐδοκίας, εἰρήνης, χαρμονῆς και ποιήσεως, ἵνα ἔλθωσιν αἱ ἐπηγγελμέναι ἡμέραι ἀναψύξεως τῷ λαῷ Αὐτοῦ, τῷ ἐπικαλουμένῳ Αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ και συντόνως ὑμνοῦντι τὴν μετὰ σαρκὸς ἐπὶ γῆς ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ.

Δόξα τῷ φανέντι Θεῷ και ἐπὶ γῆς ὀφθέντι και φωτίσαντι τὸν κόσμον. Ἐν Αὐτῷ ἀδελφοποθῆτως κατασπαζόμενοι Ὑμᾶς μετ' ἀγάπης διατελοῦμεν,

Τῆς Ὑμετέρας θεοτιμῆτου Παναγιότητος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς και ὄλως πρόθυμος

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

* Ὅμοια Γράμματα ἀπεστάλησαν και πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὀρθοδόξους Πατριάρχας και τοὺς Ἀρχιεροὺς τῶν Ὀρθοδόξων Ἀutoκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ Κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ 1972

Ἀδελφοί μου,

Κατὰ τὰ ἐφετεινὰ Χριστουγέννα, ἴσως λόγῳ καὶ τῆς ἀσθενείας, αἰσθάνομαι σφοδρότερον τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἐπικοινωνήσω μαζί σας, διὰ τὴν ὑπογραμμίσω δύο μεγάλας ἀληθείας. Εἶναι γνωστὰ εἰς ὅλους μας, ἀλλὰ συνεχῶς τὰς λησμονοῦμεν καὶ ἔρχεται νὰ τὰς ὑπενθυμίση καὶ πάλιν εἰς ὅλους μας ἡ Γέννησις τοῦ Σωτῆρός μας.

Ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἀληθείας φέρει εἰρήνην εἰς τὴν ψυχὴν μας καὶ τὴν γεμίζει ἐλπίδα. Εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀγαπᾷ. Μᾶς ἀγαπᾷ ὅλους ἀνεξαιρέτως. Καὶ ἐκείνους, πού ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι εἶναι καλοὶ, καὶ ἐκείνους πού τοὺς θεωροῦμεν ἁμαρτωλοὺς καὶ κακοὺς. Δὲν ὑπάρχει, οὔτε ὑπῆρξε, οὔτε καὶ θὰ ὑπάρξῃ ἀνθρώπινον πλάσμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Καὶ τὸν χειρότερον, καὶ τὸν ἁμαρτωλότερον, καὶ τὸν πλέον ἄχρηστον, τὸν ἀληθινὰ «ἀπωλολότα», ὁ Θεὸς τὸν ἀγαπᾷ. Ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ γίνῃ ἀνθρώπος καὶ νὰ θυσιασθῇ πρὸς χάριν μας. Μ ἄ λ ι σ τ α, πρὸς χάριν μας!

Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ κληρικοὶ ἀναφέρομεν αὐτὸ τὸ γεγονός τόσον συχνὰ καὶ μὲ τόσην ἔλλειψιν οἰασθήποτε συγκινήσεως, ὥστε δι' ἡμᾶς νὰ ἔχη καταντήσει ἓνας κοινὸς τόπος, δι' ὅλους δὲ μαζί ἔχει παύσει νὰ εἶναι ὅ,τι συγκλονιστικώτερον εἶναι δυνατόν νὰ σκεφθῇ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου: Νὰ παραδεχόμεθα δηλαδή, ὅτι ὁ παντοδύναμος Δημιουργός, ὁ Ὅποιος ἐδημιούργησε καὶ κυβερνᾷ τὸν Κόσμον ὀλόκληρον, τὰ δισεκατομμύρια τῶν γαλαξιδῶν, εἶναι ταυτοχρόνως τόσον καλός, τόσον ἀγαθός καὶ μᾶς ἀγαπᾷ τόσον πολὺ, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ ταπεινώσῃ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸν ἑαυτὸν Του, μέχρι πού κατὰ τὴν ἐνανθρώπησίν Του νὰ μὴ εὑρίσκειται οὔτε ἓνας καθὼς πρέπει τόπος, διὰ νὰ τὸν ἀποθέσῃ ὡς βρέφος ἡ Πάναγνος Μητέρα Του! Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη μεγάλη ἀλήθεια, ὅτι ὁ Θεός, «Θεὸς ὢν εἰρήνης, Πατὴρ οἰκτιρῶν, τῆς μεγάλης βουλῆς Του τὸν ἄγγελον, εἰρήνην», ἐσωτερικὴν γαλήνην, ἐλπίδα «παρεχόμενον ἀπέστειλεν ἡμῖν». Καὶ αὐτὴ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐλπίς πρέπει νὰ πλημμυρίζῃ τὴν ψυχὴν ὅλων μας, ὅλων ἀνεξαιρέτως.

Ἡ δευτέρα μεγάλη ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ὅλοι μας, ἀνεξαιρέτως, εἴμεθα παιδιὰ τοῦ ἰδίου Πατέρα, «τοῦ Πατρὸς τῶν οἰκτιρῶν», καὶ ἐπομένως ὅτι ὅλοι εἴμεθα ἀδελφία, πράγμα πού ὡς φυσικὴν του συνέπειαν ἔχει, ὅτι ὡς ἀδελφία πρέπει νὰ ἔχωμεν μεταξύ μας ἀγάπην.

Προσοχὴ ὅμως! Δὲν πρόκειται διὰ τὴν ἀγάπην, ὅπως τὴν ἐφαρμόζομεν ἡμεῖς, ἂν τύχῃ καὶ τὴν ἐφαρμόζομεν καὶ ὁσάκις τὴν ἐφαρμόζομεν, ἀλλὰ ὅπως μᾶς τὴν ἐδίδαξε μὲ τὴν ζωὴν Του ὀλόκληρον τὸ Βρέφος τῆς Βηθλεέμ. Ἡ ἐντολή, δηλαδή, τῆς ἀγάπης, πού εἶναι ἀκριβῶς, ὅπως ἡ ἰδικὴ Του ἀγάπη πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Δηλαδή, πρῶτον, μᾶς ἀγάπης πού δὲν περιορίζεται μόνον εἰς συγγενεῖς ἢ εἰς φίλους, εἰς ὀρισμένους κοινωνικὰς ἢ ἐπαγγελματικὰς τάξεις, εἰς ὁμοεθνεῖς ἢ ὁμοφύλους, ἀλλὰ μᾶς ἀγάπης, ἡ ὁποία ἔχει διασπάσει τὰ ἐθνικὰ σύνορα, ἀγκαλιάζει ὅλας τὰς κοινωνικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς τάξεις καὶ σκεπάζει μὲ τὴν θαλπωρὴν τῆς ὄλας τὰς φυλάς τῶν ἀνθρώπων, ἀνεξαρτήτως θρησκευματος, χρώματος, καταγωγῆς καὶ μορφώσεως. Καί, δεύτερον, μᾶς ἀγάπης πού δὲν εἶναι θεωρητικὴ, ὅπως μία οἰαδήποτε φιλοσοφικὴ ἔννοια, μᾶς ἀγάπης μόνον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γενικῶς· ἀλλὰ μᾶς ἀγάπης πού ἀναφέρεται εἰς τὸν κάθε ἓνα συγκεκριμένον ἀνθρώπον. «Ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων» (Ματθ. β', 2) ἀγαπᾷ, ἀδελφοί μου, καὶ σὲ καὶ ἐμέ, καὶ ὅλους μας, τὸν κάθε ἓνα μας ἰδιαιτέρως, ὁποιοῖδήποτε καὶ ἂν εἴμεθα. Καὶ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ἀγάπην ἐδίδαξε καὶ εἰς τοὺς Μαθητὰς Του καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Δηλαδή, ὁ γεννηθεὶς «σήμερον Σωτῆρ» δὲν προσφέρει μίαν ἀγάπην, ὅπως ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι κυκλοφοροῦν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς καὶ τὰς ὁποίας συνήθως εὐθηνώτερα ἢ ἀκριβώτερα ἀγοράζομεν καὶ προσφέρομεν εἰς τοὺς συνανθρώπους μας. Προσφέρει τὴν ἀγάπην, τὴν ἀληθινήν, τὴν μοναδικήν, τὴν καινούργιαν ἀγάπην: «Ἐντολήν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπάτε ἀλλήλους» (Ἰω. ιγ', 34). Καίτοι ὅμως ἀπὸ τὴν ἀγίαν ἐκείνην νύκτα τῆς Βηθλεέμ ἔχουν παρέλθει σχεδὸν δύο χιλιάδες χρόνια, δὲν θέλομεν ἀκόμη νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἀγάπη, ὅπως μὲ τὸ πανάγιον παράδειγμά Του μᾶς τὴν ἐδίδαξεν Ἐκεῖνος, ἀποτελεῖ τὸν μοναδικὸν τρόπον διὰ νὰ ἐγκαθιδρυθῇ μονίμως ἡ εὐτυχία καὶ μέσα μας καὶ γύρω μας καὶ τὴν μόνην ἀσφαλῆ καὶ ταχεῖαν λύσιν τῶν ποικίλων προβλημάτων μας, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ μεταξύ μας καὶ ἡ παγκόσμια εἰρήνη. Καὶ ἐνῶ στενάζομεν καὶ μοχθοῦμεν, δοκιμάζοντες μύρια ὄσα ἄλλα μέσα, ἀκόμη καὶ ὑποκατάστατα τῆς ἀγάπης, δὲν ἀποφασίζομεν κάποτε ἐπὶ τέλους νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὰ σοβαρὰ μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ μοναδικοῦ τρόπου, τὸν ὁποῖον μᾶς ὑπέδειξεν ὁ ἐνανθρωπήσας Σωτῆρ μας.

ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΝ ΚΑΙ ΑΙ ΙΕΡΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἱεραρχίας, ἦλθον εἰς τὴν ἐπικαιρότητα ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος τοῦ 1850, ὡς καὶ ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξις τοῦ 1928.

Οὐδενὸς δέον νὰ διαφεύγη τὴν προσοχὴν, ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ἐκδοθῆ ὁ Πατριαρχικὸς Τόμος τοῦ 1850, διότι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θὰ ἐλάμβανε τὸ γνῶρισμα τῆς κανονικότητος ἢ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας, τῆς περικλειομένης ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἀρτισυστάτου καὶ ἀνεξαρτήτου Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Πλὴν ὅμως, καλῶς ἢ κακῶς, δὲν τὸ ἐξετάζομεν, ὁ διαληφθεὶς Τόμος ἐξελήφθη ὑπὸ τῆς Πολιτείας ὡς ἀπλῆ κανονικὴ προϋπόθεσις πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθείσης κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, πρὸς ἐξύψωσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τάξιν ἀδελφῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς νόμιμον λειτουργίαν τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου τῆς Πολιτείας, προκειμένου περὶ Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ ἡ ἐπακολουθήσασα πρᾶξις. Μετὰ δύο ἐτῶν συζητήσεις καὶ διχογνωμίας εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος δύο Καταστατικοὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν Νόμοι. Ὁ Σ' καὶ ὁ ΣΑ' /1852. Καλῶς ἢ κακῶς, (ἡμεῖς δὲν δεοντολογούμεν αὐτὴν τὴν στιγμήν), οἱ Νόμοι ἐκεῖνοι οὐσιαστικῶς οὐδὲν ἐνημονίσθησαν πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας «ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐπεμβάσεως». Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν ὅτι:

1ον) Διευτηρήθη ὁ θεσμὸς τοῦ Βασιλικῆ Ἐπιτρόπου καὶ μάλιστα μετὰ δικαιώματα ὑπερσυνόδου (ΣΑ' ἄρθρ. ΣΤ' παρ. 2).

2ον) Τὸ κύρος τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱεραῆς Συνόδου ἐξηρτήθη ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τοῦ Βασιλέως, κατὰ περίπτωσιν (ἄρθρ. ΙΔ'). Οὕτω «... προῆλθε τὸ καταστατικὸν τῆς Συνόδου τοῦ 1852.

Τὸ καταστατικὸν τοῦτο 30 περιέχον ἄρθρα ἐτήρησε μὲν τινὰς τῶν ὅρων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου, ὑπέταξεν ὅμως αὐτὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν Πολιτείαν καὶ ἠκύρωσε Κανόνας καὶ παραδόσεις καὶ ἔθιμα Ἐκκλησιαστικά» (Ἐκκλησιολογία. Ἱστορία Φιλαρέτου Βαφειδοῦ, τόμ. Γ', τμῆμα Β', σελ. 509). Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Νόμων Σ' καὶ ΣΑ' διωκθήθη ἡ Ἐκκλησία μέχρι τοῦ 1923 καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ Τόμου. Ἡ κανονικότης τοῦ Τόμου δὲν ἦτο καὶ τόσον ἀφογος, δεδομένου ὅτι ἠγγόνει τὸν θεσμὸν τῆς Ἱεραρχίας ὡς ὑπερτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Καν. Ε' Πρώτης Οἰκουμενικῆς, ΙΘ' Τετάρτης Οἰκουμ. κ.λ.π.). Δι' ὃ καὶ οὐδέποτε μέχρι τοῦ 1923 συνεκλήθη τὸ Σῶμα τῆς Ἱεραρχίας. Τὰ διακελευόμενα ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων οὐδὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν. Δὲν εἶναι συνεπῶς τόσον κανονικὸς ὁ Τόμος, ὅσον διασαλπίζεται.

Κατὰ τὸ ἔτος 1928/11-8 ἐξεδόθη ὁ Νόμος 3615. Δυνάμει τοῦ Νόμου τούτου ἐτέθη τέρμα εἰς τὸ κρατοῦν χαῶδες καθεστὸς διοικήσεως ἐν ταῖς Μητροπόλεσι τῶν Νέων Χωρῶν. Περὶ τούτου πολλὰ δύναται νὰ διδαχθῆ ὁ ἀναγνώστης, ἐὰν προστρέξῃ εἰς τὴν Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ν. 3615, συνταχθεῖσαν, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσ. Παπαδοπούλου. Δυνάμει τοῦ Νόμου τούτου «ἄπασαι αἱ ἐν ταῖς Νέαις Χώρας Ἱεραὶ Μητροπόλεις ἀναγνωρίζουσιν ὡς διοικητικὴν αὐτῶν Ἀρχὴν τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Μετέχουσι τῆς Ἱεραρχίας Διαρκοῦς Ἱεραῆς Συνόδου. Διεύχονται, ἐν τῷ τρόπῳ καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». Διαλαμβάνεται βεβαίως ἐν τῷ Νόμῳ ἡ φράσις «εἰς ἣν (Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος) ἀνατίθεται ὑπὸ τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχεῖου ἡ διοίκησις αὐτῶν (τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων), τηρουμένων τῶν ἐπ' αὐτῶν Κανονικῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ», πλὴν ὅμως διὰ τῶν λοιπῶν ἄρθρων ἀπογυμνοῦται τὸ Οἴκουμ. Πατριαρχεῖον πάσης δικαιοδο-

Ἄγαπητοί μου,

Ἐχοντες κατὰ νοῦν τὰς δύο αὐτὰς μεγάλας ἀληθείας, τῆς ἀπείρου πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πανανθρωπίνης μεταξὺ μας ἀδελφότητος καὶ ἀγάπης, ἃς παρακαλέσωμεν τὸ Βρέφος τῆς Βηθλεὲμ, ὅπως τὰ ἐφετεινὰ Χριστούγεννα μᾶς παρακινήσουν, καὶ παρακινήσουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους ἀνθρώπους, νὰ ἀρχίσωμεν προσπαθοῦντες νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν ἀγάπην Του, ὅπως Ἐκεῖνος μᾶς τὴν ἐδίδαξεν. Ὅ,τιδήποτε ἄλλο καὶ ἢ τὸν παρακαλέσωμεν νὰ μᾶς χάριση, θὰ εἶναι μικροτέ-

ρας ἀξίας. Διότι κάποτε θὰ παρέλθουν ὅλα τὰ ἄλλα, ὅλα ἀνεξαιρέτως, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις, διὰ μέσου τῶν ἀπεράντων αἰώνων, ἐτεχνούργησεν, ἀκόμη καὶ ὅσα Ἐκεῖνος ἐπ' εὐθείας ἐδημιούργησε. Τὸ μόνον, τοῦ ὁποῖου ἡ διάρκεια εἶναι αἰωνία καὶ τὸ ὁποῖον θὰ μείνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀδιάφθορον καὶ ἀκατάλυτον, εἶναι ἡ Ἀγάπη. Μόνον «ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει» (Α' Κορ. ιγ', 8).

Εὐχέτης πρὸς Κύριον

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ

σίας ἐπ' αὐτῶν, μηδὲ τοῦ μνημοσύνου ἐξαιρουμένου, καθ' ὅτι οὐδὲν περὶ τούτου ἀναφέρεται ῥητῶς. Ἄρα τὸ «περὶ Κανονικῶν ἐπ' αὐτῶν δικαιωμάτων» παρέμεινε κενὸν γράμμα.

Ἰσως ἀντίπερὶ τὸς: Τοῦτο δὲν εἶναι ἀθέμιτος καὶ ἀσέβεια πρὸς τὴν Κανονικὴν τάξιν; Ἀτυχῶς ἡ ἐνστασις δὲν εὐσταθῆ, διότι συμφώνως τῷ ΙΖ' Ἱερῷ Κανόνι τῆς Δ' Οἴκου. Συνόδου ἔδει νὰ ἐνωθῶσιν αἱ ὡς ἄνω Ἱεραὶ Μητροπόλεις διοικητικῶς μετὰ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰδοὺ τί διακελεύεται ὁ Ἱερός Κανὼν: «... τοῖς Πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Παροικιῶν ἢ τάξεις ἀκολουθεῖται». Τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἱεροῦ τούτου Κανόνος προέβαλεν ὁ Ἱερός Φώτιος κατὰ τῶν Παπῶν τῶν ἀπειρησάμενων τὴν προσάρτησιν τῆ Ἐκκλησία αὐτῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν, τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ὑπαχθῆσιν ὑπὸ τὸ Οἶκου. Πατριαρχεῖον, ὡς ἱσταμένων ἐπὶ ἐδάφους διοικητικῶς ὑπαγομένου εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. «Τὰ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ μάλιστα τὰ περὶ ἐνοριῶν δίκαια συμεταβάλλεσθαι εἴωθε πρὸς τὰ δίκαια τῶν Πολιτικῶν» (Ἐκκλησ. Ἱστορία Φιλαρέτου Βαφείδου, τόμ. Β' σελ. 53).

Αὕτη εἶναι ὄντως ἡ κατ' ἀκριβείαν ἐρμηνεία τοῦ ΙΖ' Ἱεροῦ Κανόνος τῆς Δ' Οἴκου. Συνόδου. Ἐπειδὴ ὅμως λόγῳ τῆς Μικρασιατικῆς συμφορᾶς περιήλθεν εἰς θέσιν δεινὴν τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον, ἐχώρησε κατ' οἰκονομίαν παρέκκλισις ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἐννοίας τοῦ Ἱεροῦ Κανόνος (Ἰδε Χρυσ. Παπαδοπούλου Εἰσηγητικὴν Ἐκθεσιν εἰς Νόμον 3615/1928).

Συνεπεία τοῦ Νόμου τούτου καὶ μετὰ παρέλευσιν διμήνου σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐσχῆς αὐτοῦ καὶ ἐν μηνί Σεπτεμβρίῳ 1928 ἐξεδόθη ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξις. Ἐν ταύτῃ ἀποσαφηνίζονται τὰ Κανονικὰ τοῦ Οἴκου. Πατριαρχεῖου δικαιώματα ἐπὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν. Πλὴν ὅμως ἡ Πατριαρχικὴ Πράξις, μὴ κυρωθεῖσα ὑπὸ Νόμου, παρέμεινε μετέωρος. Ἐκτοτε πολλοὶ Καταστατικοὶ Νόμοι ἐξεδόθησαν, ἀλλὰ πλὴν τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν Βορείων Μητροπόλεων ὡς τοιούτων τοῦ Οἴκου. Θρόνον καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ μνημοσύνου, οὐδὲν ἔτερον ἄξιον λόγου ἐν αὐτοῖς διελήφθη. Κατὰ συνέπειαν οἱ Νόμοι προεβάδισαν τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου, ὡς καὶ τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Πράξεως. Τὰ γραφόμενα ἐν τῇ Πράξει ὅτι «ἐπιτροπικῶς» ἀνετέθησαν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος πρὸς διοίκησιν αἱ Ἱεραὶ Μητροπόλεις, εἶναι νομικῶς ἀβάσιμα καὶ ἀντισυνταγματικά (Ἄρθρ. 1 τοῦ ἐσχῆντος Συντάγματος διακελεύοντος: Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος «ἀσχετῶς ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης Ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα»). Καὶ ἔχει δυνάμει τοῦ Ν. 3615/1928 κατ' οὐσίαν κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν.

Ταῦτα περὶ τοῦ Τόμου καὶ τῆς Πράξεως. Ἄς εἴ-

πωμεν ἤδη ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ τρόπου συγκροτήσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου. Τὸ ἄρθρ. 16, παρ. 3 τοῦ Ν.Δ. 126/69 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου κ.λ.π.» ὀρίζει τρόπον συγκροτήσεως, μὴ ἀποκλειομένης τῆς παρακάμψεως τῶν πρεσβείων καὶ τῆς κατ' ἰσομοιρίαν συμμετοχῆς Ἀρχιερέων ἐκ Βορείου καὶ Νοτίου Ἑλλάδος. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες δὲν ἀντιτίθενται, διότι οὐδὲν λέγουσι περὶ Διαρκῶν Ἱερῶν Συνόδων. Ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἱερούς Κανόνας. Ἡ Ἱστορία μάλιστα λέγει ὅτι τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον εἶχε τὸν θεσμὸν τῶν ἐνδημουσῶν Συνόδων, τῶν κατὰ καιροὺς συγκαλουμένων καὶ συγκροτουμένων ἐκ τῶν πλησιοχώρων Μητροπολιτῶν καὶ τῶν τυχαίως ἐν Κων/πόλει εὐρισκομένων (Ἐκκλησ. Ἱστορία Βασ. Στεφανίδου, σελ. 301 καὶ 452). Ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι καὶ τοῦ 1923 δὲν ἦτο ὑποχρεωτικὴ ἢ κατὰ πρεσβεῖα συγκρότησις τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, (Ἰδε Διακίρουζιν περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔτ. 1833 ἄρθρ. 3-4. Ὁμοίως ΣΑ'/1852 ἄρθρ. 5 παρ. 2). Οὕτε καὶ πρὸς τὸ Σύνταγμα ἀντίκειται ὁ θεσμὸς, καθ' ὅτι τοῦτο διαλαμβάνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία διοικεῖται ὑπὸ Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιερέων». Οὐδὲν δηλ. λέγει περὶ πρεσβείων. Καὶ τοῦτο προφανῶς, διὰ νὰ παρέχῃ ἐλευθερίαν εἰς τὸν τρόπον συγκροτήσεως. Ἡ διατύπωσις αὕτη διαλαμβάνεται εἰς ἅπαντα τὰ ἐσχῆσαντα Συντάγματα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1844 μέχρι σήμερον. Ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τούτου ἐστηρίχθησαν αἱ ἐκάστοτε Κυβερνήσεις, αἱ χωρήσαντι εἰς συγκρότησιν Ἀριστίνδην Συνόδων. Ἐν εἶδος Ἀριστίνδην Συνόδου εἶναι καὶ ἡ κατὰ τὸ ἄρθρ. 16 παρ. 3 τοῦ Ν.Δ. 126/69 συγκροτουμένη.

Ἐρωτᾶται ὅμως: Δύναται ὁ Πολιτικὸς Νομοθέτης νὰ ἔχῃ τοιαῦτα νομικὰ δικαιώματα εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας; Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ν.Δ. 126/69 ὑπὸ τῆς Ἐπαναστατικῆς Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως, ἠδύνατο ἀκαλύτως νὰ νομοθετῇ ὁ Πολιτικὸς Νομοθέτης. Τὸν ἔχοντα γνώμην διάφορον παραπέμπομεν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κων. Χριστοφιλοπούλου διδασκόμενα ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ αὐτοῦ Δικαίῳ. (Τεύχος Α', κεφ. 24, παρ. 3, σελ. 85). Ἐκεῖ ὁμοίως διδάσκεται, ὅτι καὶ παρὰ τοὺς Ἱερούς Κανόνας ἡ Πολιτεία δύναται νὰ Νομοθετῇ.

Ἄλλωστε, ἡ νομικὴ παρέμβασις τοῦ Κράτους ὁμολογεῖται καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐμμέσως, ἐφ' ὅσον αὕτη διοικεῖται ὑπὸ Καταστατικοῦ Χάρτου, ὅστις δὲν εἶναι παρὰ Νόμος Πολιτικῆς ἐστὼ καὶ τῆ αἰτήσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐκδιδομένου ἐκάστοτε.

Ταῦτα γράφοντες δὲν γινόμεθα ἀπολογηταὶ τοῦ Πολιτειοκρατικοῦ συστήματος. Ὅχι. Ἄλλ' ἀπλῶς ἱστοροῦμεν τὸ ἐσχῆσαν καὶ ἐσχῆνον Δίκαιον ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν, ἀνεξαρτήτως τῶν ἡμετέρων πιστευμάτων. Δὲν δεοντολογοῦμεν, ἀλλ' ἐν σεμνότητι τὴν νομικὴν πραγματικότητα ἐμφανίζομεν.

† Ὁ Κασσανδρείας ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Η ΣΥΓΚΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ*

(15-30 Νοεμβρίου 1972)

Κατά την συνεδρίαν τῆς 28ης Νοεμβρίου (συνεδρία IB) ἐτέθη ὑπ' ὄψιν τῆς Ι.Σ.Ι. ἡ πρότασις τῆς Δ.Ι.Σ. περὶ τῶν Προέδρων καὶ τῶν μονίμων Ἀρχιερατικῶν μελῶν τῶν Μ.Σ.Ε. διὰ τὴν τριετίαν 1972-1975. Ἡ ἀπόφασις περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐν λόγῳ προτάσεως ληφθεῖσα συμφώνως ταῖς συνδεδυασμέναις διατάξεσι τῶν ἄρθρων 6 παρ. 1, καὶ 16 παρ. 3 τοῦ ν.δ. 126/1969 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ὑπὸ τῆς ἀπερχομένης Δ.Ι.Σ. κατὰ τὴν πρωινήν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 28ης Νοεμβρίου, ἀνεγνώσθη κατ' ἐπανάληψιν ἐνώπιον τῆς Ι.Σ.Ι., τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου ἀναλύσαντος τὰς σκέψεις, ἀφ' ὧν ὠρμήθη ἡ Δ.Ι.Σ. πρὸς καταρτισμὸν τοῦ σχετικοῦ καταλόγου. Ἐπηκολούθησε συζήτησις, καθ' ἣν ἀντηλλάγησαν ἀπόψεις μεταξὺ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν κυρίως ἐπὶ τοῦ διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου εἰσαχθέντος συστήματος συκροτήσεως τῆς Δ.Ι.Σ., καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ Ι.Σ.Ι., μειοψηφούντων δώδεκα Ἱεραρχῶν, ἐνέκρινε τὴν ὑποβληθεῖσαν αὐτῇ πρότασιν καὶ δώρισε, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 16 παρ. 3 καὶ 5 τοῦ ν.δ. 126/69, τοὺς τε Προέδρους τῶν Μ.Σ.Ε., οἵτινες συγκροτοῦσι τὴν Δ.Ι.Σ. τῆς 117ης Συνδικτικῆς περιόδου (1972-1975), καὶ τὰ μόνιμα μέλη αὐτῶν. Παράλληλως, ἡ Ι.Σ.Ι. ὥρισεν ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς Δ.Ι.Σ. ὡς ἀντιπρόεδρον τῆς Δ.Ι.Σ. τὸν ἔχοντα τὰ πρεσβεῖα τῆς Ἀρχιερωσύνης ἐν τε τῇ Ἱεραρχίᾳ καὶ τῇ Διαρκεῖ Συνόδῳ Σεβ. Μητροπολίτην Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιον, ποιησαμένη χρῆσιν σχετικῆς ἐδχερείας, παρεχομένης αὐτῇ διὰ τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου.

Οὕτω μετὰ τὴν κατὰ τὰ ἄνω ἀπόφασιν τῆς Ι.Σ.Ι. οἱ Πρόεδροι καὶ τὰ μόνιμα ἀρχιερατικά μέλη τῶν Μ.Σ.Ε. διὰ τὴν τριετίαν 1972-1975 ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Μ.Σ.Ε. Ὑποθέσεων Ἐξωτερικοῦ: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Μυτιληνῆς κ. Ἰάκωβος, μέλη οἱ Σεβ. Μαντινείας κ. Θεόκλητος καὶ Ἡλείας κ. Ἀθανάσιος.

Μ.Σ.Ε. θείας Λατρείας: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Θήρας κ. Γαβριήλ, μέλη οἱ Σεβ. Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος καὶ Φωκίδος κ. Χρυσόστομος.

Μ.Σ.Ε. Ἐκκλ. Παιδείας: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Μαντινείας κ. Θεόκλητος, μέλη οἱ Σεβ. Δρυϊνουπόλεως κ. Σεβαστιανὸς καὶ Θεσσαλιώτιδος κ. Κωνσταντῖνος.

Μ.Σ.Ε. Ἀρχιγραμματείας: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Σάμου καὶ Ἰκαρίας κ. Παντελεῖμων, μέλη οἱ Σεβ. Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου κ. Χαρίτων καὶ Ὑδρας κ. Ἱερόθεος.

Μ.Σ.Ε. Νεότητος: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Γυθείου καὶ Οἰτύλου κ. Σωτήριος, μέλη οἱ Σεβ. Δράμας κ. Διονύσιος καὶ Ν. Πελαγονίας κ. Νικόλαος.

Μ.Σ.Ε. Διοργανώσεως Ποιμαντικοῦ Ἔργου: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Σιδηροκάστρου κ. Ἰωάννης, μέλη οἱ Σεβ. Δημητριάδος κ. Ἡλίας καὶ Γόρτυνος κ. Θεόφιλος.

Μ.Σ.Ε. Κανονικῶν Ζητημάτων: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Κερκύρας καὶ Παξῶν κ. Πολύκαρπος, μέλη οἱ Σεβ. Ὑδρας κ. Ἱερόθεος καὶ Τρίκκης κ. Σεραφεῖμ.

Μ.Σ.Ε. Τύπου: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Θεσσαλονίκης κ. Λεωνίδας, μέλη οἱ Σεβ. Λαρίσσης κ. Θεολόγος καὶ Γόρτυνος κ. Θεόφιλος.

Μ.Σ.Ε. Οἰκονομικῶν: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Νικόδημος, μέλη οἱ Σεβ. Λευκάδος κ. Νικηφόρος καὶ Καρυστίας κ. Σεραφεῖμ.

Μ.Σ.Ε. Μοναχικοῦ βίου: Πρόεδρος ὁ Σεβ. Χαλκίδος κ. Νικόλαος, μέλη οἱ Σεβ. Βερροίας καὶ Ναούσης κ. Παῦλος καὶ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Ἱερόθεος.

Οὕτως, οἱ ἐκ τούτων Πρόεδροι, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου καὶ τοῦ Σεβ. Ἀντιπροέδρου, συγκροτοῦσιν ἐφεξῆς τὴν Δ.Ι.Σ. τῆς 117ης Συνδικτικῆς Περιόδου τριετοῦς θητείας, ἀρχομένης τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου 1972 καὶ ληγούσης τῇ 30ῃ Νοεμβρίου 1975, πάντες δ' οἱ λοιποὶ ἀποτελοῦσι τὰ μόνιμα ἀρχιερατικά μέλη τῶν εἰς ἃς ἔκαστος ἐξ αὐτῶν ἀνήκει Μ.Σ.Ε. διὰ τὸ αὐτὸ τριετὲς διάστημα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω συνεδρίαν ἡ Ι.Σ.Ι., ἐνωτισαμένη τῆς εισηγήσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Συνεσίου περὶ μειώσεως τοῦ ὀρίου ἡλικίας πρὸς χειροτονίαν ἐγγάμων διακόνων, ἀπεφάσισε μετὰ διεξοδικήν συζήτησιν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν ὑφισταμένων ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν διεξαχθεῖσαν, διὰ ψήφων 36 ἐπὶ 64 παρόντων, ὅπως ἀπορρίψῃ τὴν περὶ μειώσεως τοῦ ἐν λόγῳ ὀρίου σχετικὴν πρότασιν, ἀπαιτοῦσαν, ὡς γνωστόν, πρὸς ἔγκρισιν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἠϋξημένης πλειοψηφίας τῶν 3/4 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων (ἄρθρον 2 παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/69 Κανονισμοῦ), καὶ ἐμμεῖνη εἰς ὅτι ἄχρι τοῦδε ἰσχύει ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος.

Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 29ης Νοεμβρίου (συνεδρία ΠΓ) ἡ Ι.Σ.Ι. ἔλαβε τὰς κάτωθι ἀποφάσεις ἐπὶ σχετικῶν προτάσεων τοῦ Σεβ. Κίτρος κ. Βαρνάβα:

1. Ὅπως τριμελῆς ἐξ Ἀρχιερέων Ἐπιτροπῆ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Σεβ. Κίτρος κ. Βαρνάβα,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 660 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου και Κερκύρας και Παξών κ. Πολυκάρπου, επισκεφθή τὸν ἐξοχώτατον Πρωθυπουργὸν κ. Γ. Παπαδόπουλον καὶ αἰτήσηται τὴν ἄμεσον τροποποίησιν τοῦ ἄρθρου 1 παρ. 3 τοῦ ν.δ. 126/69 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», πρὸς ἀπάλειψιν τῆς ἐν αὐτῷ γινομένης ἀδοκίμου καὶ ἀπαραδέκτου διακρίσεως τῶν Ἱερῶν Κανόνων. Εἰς τὴν αὐτὴν Ἐπιτροπὴν ἀνετέθη ὡσαύτως, ὅπως, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ συνάντησιν αὐτῆς μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, παρακαλέσῃ τοῦτον καὶ διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐκδόσεως τῶσον τοῦ νόμου «περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας», ὅσον καὶ τοῦ β.δ. «περὶ τρόπου ἐκλογῆς Ἀρχιερέων κ.λπ.», ἅτινα ἔχουσι πρὸ πολλοῦ ὑποβληθῆ ἄρμοδιως.

2. Ὅπως ἡ Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῶν Κανονικῶν Ζητημάτων, τῇ ἐκτάκτῳ συμμετοχῇ καὶ τοῦ Σεβ. Κίτρου, προέλθῃ εἰς τὴν ἐπισήμανσιν τῶν τυχόν ἀντικανονικῶν διατάξεων τοῦ ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ προτείνῃ τὰ τροποποιητέα σημεῖα αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐν συνεχείᾳ ἄρμοδιως τὰ δέοντα διὰ τὴν ἀπάλειψιν ἢ τροποποίησιν τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων. Εἰς τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω Μ.Σ.Ε. ἢ Ἰ.Σ.Ι. παρέπεμψε πρὸς μελέτην συναφῆ πρότασιν τοῦ Σεβ. Κίτρου περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, τοῦ προβλεπόντος τὸν τρόπον συγκροτήσεως τῆς Δ.Ι.Σ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω συνεδρίαν ἐλήφθησαν καὶ αἱ κάτωθι ἀποφάσεις:

1. Ὅπως ὀργανωθῶσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν κατὰ τὸ ἔτος 1973 πανηγυρικαὶ ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἑπετείῳ ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου (πρότασις Σεβ. Κοζάνης κ. Διονυσίου).

2. Ὅπως οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι ὑποβάλωσι γραπτῶς, λόγῳ ἐλλείψεως χρόνου, τὰς ἑαυτῶν παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐκθέσεων πεπραγμένων τῶν καθ' ἕκαστα Μ. Σ.Ε.

Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῆς 30ῆς Νοεμβρίου (συνεδρία ΙΔ') ἅπαντες οἱ συγκροτοῦντες τὴν Ἰ.Σ.Ι. Σεβ. Ἱεράρχαι ὑπέγραψαν ἐπισήμως καὶ κατὰ σειράν τὴν ἐν μεμβράνῃ καταστρωθεῖσαν Πράξιν αὐτῆς περὶ καταδίκης τῆς Μασσωνίας. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐν λόγῳ Πράξεως, ὅπερ ἐπεχειρήσθη ἢ σεπτῇ Ἱεραρχίᾳ ἐν ἀλληπαλλήλοις συνεδρίαις αὐτῆς, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μελετήσασα τὸ σοβαρώτατον θέμα τῆς Μασσωνίας, ἀποφαίνεται ὡς ἑξῆς:

α) Ἀνανεοῖ τὴν ἀπὸ 12-10-1933 Πράξιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐπέχουσαν θέσιν αἰθεντικοῦ κειμένου αὐτῆς. Ἐμμένει ἀπολύτως εἰς τὰ ἐν τῇ ὡς ἄνω Πράξει ὀριζόμενα περὶ τῆς Μασσωνίας. Διακηρῦσσει καὶ αὐθις, ὅτι ἡ Μασσωνία εἶναι ἀποδεδειγμένως θρησκεία μυστηριακῆ, προέκτασις τῶν παλαιῶν εἰδωλολατρικῶν θρησκειῶν, ὅλως ξένη καὶ ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως

σωτηριώδη Ἀλήθειαν τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Διαδηλοῖ κατηγορηματικῶς, ὅτι ἡ ιδιότης τοῦ Μασσώνου ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ Χριστιανοῦ ὡς μέλους τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ.

β) Ἀποδέχεται καὶ ἐγκρίνει δύο ἐνεργείας τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου. Πρῶτον μὲν τὴν ὑπ' αὐτῆς ἐκφρασιν ἐπαίνου πρὸς τοὺς ἐκδόντας τὴν ὑπ' ἀριθ. 2060/6-12-1969 ἀπόφασιν Δικαστᾶς τοῦ Πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν, διὰ τῆς ὁποίας κατεδικάσθη ἡ Μασσωνία «ὡς θρησκεία μυστικῆ μὴ γνωστῆ». Δεύτερον δὲ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἐκδοσιν ἀνακοινώσεως πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον Πλήρωμα, δημοσιευθείσης εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐκδιδόμενον Περιοδικὸν «Φωνὴ Κυρίου» τῆς 17ης Μαΐου 1970, διανεμηθείσης εὐρύτατα καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Μασσωνισμὸς, ἐν ῥητῇ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν Πράξιν τοῦ 1933 τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, στηλιτεύεται ὡς θρησκεία, τῆς ὁποίας ἡ σκοτία φύσις εἶναι ἄκρως ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐν πλήρει φωτὶ χριστιανικὴν Ἀλήθειαν.

γ) Πληροφορεῖ ὑπευθύνως τὸν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὸν Λαόν, ὅτι οὐδεὶς ἀπολύτως τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ σαφῆ καὶ προσωπικὴν ἐνός ἐκάστου ἐνυπόγραφον διαβεβαίωσιν, ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ τῆς Ὀλομελείας αὐτῆς, τυγχάνει μέλος τῆς Μασσωνίας, οὐδὲ ἔχει οἰανδήποτε σχέσιν πρὸς αὐτήν.

Ἀποκρούει πᾶσαν τυχόν περὶ τοῦ ἐναντίου διάδοσιν ὡς τελείως ψευδῆ καὶ ἀνυπόστατον καὶ ἀποτελοῦσαν δεινὴν συκοφαντίαν, ἐκτοξευομένην ὑπὸ σκοπιῶν δυνάμεων καὶ στρεφομένην κατὰ τοῦ κύρους τῶν Ἱερῶν Ποιμεναρχῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς φθορᾶς αὐτῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ σκανδαλισμοῦ τῶν συνειδήσεων τοῦ Χριστεπώνυμου Πληρώματος.

Ἡ φέρουσα τὰς ἰδιοχείρους ὑπογραφὰς πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἰ.Σ.Ι. Πράξις αὕτη, κατόπιν ἀποφάσεως αὐτῆς, κατατεθῆσεται εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Μουσεῖον, ἀντίγραφα δ' αὐτῆς διαπεμφθήσονται ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν πρὸς φύλαξιν ἐν τοῖς Ἀρχείοις αὐτῶν τε καὶ τῶν Ἱερῶν αὐτῶν Μητροπόλεων. Σημειωτέον δ' ὅτι ἅπαντες οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι, μέλη τῆς Ἰ.Σ.Ι., ὑπέγραψαν, ἐκτὸς τῆς διαληφθείσης Πράξεως, καὶ ἀτομικὴν εἰς ἕκαστος Διαβεβαίωσιν περὶ μὴ συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὸ τῆς Μασσωνίας βδέλυγμα, κατατεθείσαν εἰς τὸ Συνοδικὸν Ἀρχεῖον.

Ἀκολούθως, ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἐνημέρωσε τὴν Ἰ.Σ.Ι. ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐπανελημμένων διαβημάτων αὐτοῦ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Κυβερνήσει ἐν σχέσει πρὸς τὴν προώθησιν τοῦ ν.δ. περὶ τῶν ὀργανικῶν θέσεων τῶν διακόνων, καθὼς καὶ περὶ τῶν ζητημάτων, τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν μειωμένων τυπικῶν προσόντων κληρικῶν, τὴν αὐξήσιν τῶν συντάξεων τῶν κληρικῶν κ.λπ. Ὡσαύτως, ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ ΟΔΔΕΠ μελετᾷ τὴν ὀικονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν πενεστέρων Ἱ. Μητροπόλεων εἰς πρῶτον στάδιον, μὲ προοπτι-

κὴν ἐπεκτάσεως τῆς ἐνισχύσεως ταύτης καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Ἱ. Μητροπόλεις, ἐξικνουμένης μέχρι πλήρους ὑπ' αὐτοῦ ἀναλήψεως τῆς δαπάνης λειτουργίας τῶν Γραφείων αὐτῶν, καθὼς καὶ ἕτερα μέτρα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν ἐπίλυσιν ἀπὸ μακροῦ ἐκκρεμούντων οἰκονομικῶν ζητημάτων.

Ἐν συνεχείᾳ, διὰ ψήφων 49 ἐπὶ 54 παρόντων ἡ Ἱ.Σ.Ι. ἀπεφάσισεν, ὅπως μὴ παραταθῶσιν αἱ ἐργασίαι αὐτῆς πέρα τῆς 30ῆς Νοεμβρίου. Ὁμοίως, διὰ ψήφων 47 ἀπεφάσισεν, ὅπως αὕτη μὴ συνέλθῃ ἐκτάκτως κατὰ Φεβρουάριον 1973.

Ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἀποφάσεων, ἃς ἔλαβεν ἡ Ἱ.Σ.Ι. κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, μνημονεύομεν ἑνταῦθα τὰς ἀκολουθοῦσας:

1. Ἀνετέθη εἰς τὴν Μ.Σ.Ε. ἐπὶ τῶν Κανονικῶν Ζητημάτων ἡ σύνταξις ἐγκυκλίου τῆς Ἱεραρχίας πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ τοῦ χιλιασμοῦ καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐπικρεμαμένου κινδύνου (συνεδρία τῆς 27-11-72).

2. Εἰς τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω Μ.Σ.Ε. ἀνετέθη ἡ μελέτη περὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐκ τῆς Μασσωνίας κινδύνου, ὡς καὶ ἡ μελέτη τῶν διατυπωθεισῶν συγκεκριμένων προτάσεων καὶ ἀποφάσεων τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ συνεδρίᾳ ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος (συνεδρία τῆς 25-11-72).

3. Ἀνετέθη εἰς τὴν Δ.Ι.Σ. ἡ ἐνέργεια τῶν δεόντων παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν Πατερικῶν κειμένων εἰς τὰ Γυμνάσια. (συνεδρία τῆς 24-11-72).

4. Ἀνετέθη ὡσαύτως εἰς τὴν Δ.Ι.Σ. ἡ ἐπικύρωσις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἱ.Σ.Ι. (συνεδρία τῆς 30-11-72). Τὴν τοιαύτην λύσιν ὑπηγόρευσε ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀναγκαιούτος διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἱ.Σ.Ι. ἐπικύρωσιν τῶν Πρακτικῶν χρόνου, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ τε κανονικῆς καὶ νομικῆς ἐπόψεως ἔγκυρον τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως.

Τέλος, ἡ Ἱ.Σ.Ι. ἐξέδωκεν ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τὸ κάτωθι ἀνακοινωθέν:

«Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, συμφώνως πρὸς παλαιοτάτην παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐπιθυμεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ὀρθόδοξον Ἑλληνικὸν λαὸν συνοπτικὴν ἐκθεσιν τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα τὴν ἀπησχόλησαν.

1. Ἡ Ἱεραρχία, ὡς ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή, συνῆλθε πρῶτον, διὰ νὰ ἐνημερωθῇ ἐπὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ἐκτελεστικὸν ὄργανον αὐτῆς. Δευτερον, διὰ νὰ ἀντιμετώπισῃ ἐν σώματι ὄρισμένα ἐκ τῶν ἐπιγόντων θεμάτων ὀργανωτικῆς καὶ ποιμαντικῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν σήμερον ὀλόκληρον τὸ πλῆρωμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Λόγω τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐπιτελεσθέντος ἔργου, οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν τελευταίων ἐτῶν καὶ οἱ προγραμματισμοὶ διὰ τὸ ἔτος 1973 τόσον τοῦ Προέδρου τῆς

Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅσον καὶ τῶν Προέδρων τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν ἐκάλυψαν πέντε ἡμέρας (Νομοθετικὸν ἔργον, ὀργάνωσις Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας, ἀνάπτυξις στενῶν σχέσεων μετ' ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐκδοτικὴ δραστηριότης, Ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή, ἐπιμόρφωσις κληρικῶν καὶ λαϊκῶν συνεργατῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου, δημιουργία καὶ ἀνάπτυξις εὐαγῶν ἰδρυμάτων, μελέτη καὶ ἀντιμετώπισις τῶν συγχρόνων προβλημάτων τῆς νεότητος, συμπαραστάσις εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν κ.τ.λ.).

2. Ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω πεπραγμένων καὶ προγραμματισμῶν διεξήχθη εὐρυτάτη συζήτησις καὶ κριτικὴ. Διευτώθησαν ἐπερωτήσεις, ποικίλα σχόλια, ἀντιρρήσεις καὶ προτάσεις. Ἐπὶ τῶν παρουσιασθεισῶν διαφορῶν ἀπόψεων καὶ συζητήσεων—αἱ ὁποῖαι ἀτυχῶς ὑπὸ τινων παρουσιάσθησαν ὡς «ἐπεισόδια»—τὸ θέμα ἐτίθετο εἰς ψηφοφορίαν καὶ αἱ τελικαὶ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο ἐν πλειοψηφίᾳ, μειοψηφούντων κατὰ κανόνα ἐλαχίστων. Πολλάκις ἐλαμβάνοντο παμψηφεῖ. Εἰς τὴν πραγματικότητα, ἅπαντα σχεδὸν τὰ μέλη τῆς Ἱεραρχίας συμπεριφέρθησαν κατὰ τρόπον ἄσπορον καὶ ὅταν ἀκόμη ἤσκησαν δριμεῖαν κριτικὴν ἐναντι τῆς Διαρκoῦς Συνόδου ἢ τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

Ἐκτὸς τῆς ἡμερησίας Διατάξεως, ἀντεμετώπισθη καὶ τὸ θέμα τῆς Μασσωνίας καὶ ἐξεδόθη ἡ δημοσιευθεῖσα ἤδη εἰς τὸν Τύπον ἀνακοίνωσις. Ἀπεφάσισεν ἐπίσης, ὅπως ἀπευθυνθῇ εἰδικὴ Ἐγκύκλιος καὶ κατὰ τοῦ Χιλιασμοῦ. Λόγω τῶν περιορισμένων χρονικῶν πλαισίων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐξετασθοῦν ἅπαντα τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας Διατάξεως. Ἡ μελέτη καὶ ἐπεξεργασία τόσον τῶν παραλειφθέντων θεμάτων, ὅσον καὶ τῶν διαφορῶν προγραμμάτων ἐν ὄψει τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα θέτει ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας ἡ σύγχρονος πραγματικότης, θὰ συνεχισθῇ ὑπὸ τῶν Μονίμων Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου νὰ συναντήσῃ τὸν Θεὸν καὶ ἡ αἰώνιος ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Του, ἵνα «μαρτυρῇ περὶ τῆς ἀληθείας», πορευομένη «ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου Του», δεσπόζουσα εἰς τὴν συνείδησιν τῆς Ἱεραρχίας καὶ προσδιορίζουσα τὰς ἐπιδιώξεις καὶ τὴν διακονίαν αὐτῆς. Παρὰ τὰς παρουσιασθείσας ἐλλείψεις καὶ δυσκολίας, «ἰσχυρὰν πεποιθήσιν ἔχομεν», ὅτι «ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τῶν οἰκτιρῶν» θὰ εὐδοκήσῃ νὰ καταστήσῃ ἔτι ἀποδοτικωτέραν τὴν διακονίαν ταύτην. Μὲ τὴν πεποίθησιν ἀκριβῶς αὐτῆν, ἐμπιστευόμεθα ἑαυτοὺς καὶ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου εἰς τὴν θείαν Χάριν, «τὴν τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν».

Ἄρχιμ. ΧΡ. Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΗΜΩΝ ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΚΟΠΙΑΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ *

Μακαριώτατε,

Σεβασμιώτατοι,

Φιλόμουσον άκροατήριον,

'Ανήλθον εις τὸ βήμα ὄχι τόσον ὡς μουσικός, ἀλλ' ὡς ἐπίσκοπος· αὐτὸ ἄλλωστε ὑποδηλοῖ καὶ τὸ ἐξαγγελθὲν θέμα τῆς παρούσης ὁμιλίας: 'Η ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς 'Ιεραρχίας.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς συνελεύσεως τῆς 'Ιεραρχίας τῆς 'Εκκλησίας ἡμῶν, ἐπρογραμματίσθη ἡ σημερινὴ μουσικὴ ἐκδήλωσις, τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον εἶναι, ὡς ἐπεκράτησε νὰ λέγεται, «συναυλία» Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Εἶναι ὁμως εὐνόητον, ὅτι ἡ θέσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς εἶναι κυρίως εἰς τὸν ναόν. Τὸ ἔργον αὐτῆς εἶναι ὑμνωδία τοῦ Θεοῦ («ἐν ἐκκλησίαις»). Καὶ προβάλλεται μὲν καὶ διὰ συναυλιῶν καὶ ἄλλων μέσων δημοσιότητος· σκοπὸς ὁμως τῶν τοιούτων ἐμφανίσεων καὶ ἀρτίων καὶ ὑποδειγματικῶν ἐκτελέσεων Βυζαντινῶν ἐκκλησιαστικῶν μελωδιῶν εἶναι ἡ ἀνάδειξις τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀξίας τῆς περισπωδᾶστος, ἀλλ' ἀγνοημένης, Βυζαντινῆς μουσικῆς, ἵνα, ἐν ὄψει καὶ ἐν ἐκτίμησιν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἱεροπρεπείας αὐτῆς, ἐδραιωθῆ ἡ θέσις αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ κατανοηθῆ τὸ «πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεται» λατρευτικῶς καὶ ἐποικοδομητικῶς, διὰ τοῦ ἀρμοδίου καὶ εὐθέτου πρὸς τὸν ἱερόν τοῦτον σκοπὸν εἶδους ψαλμοδίας.

Τοιοτοτρόπως δὲ ὑπάρχει βάσιμος ἐλπίς, νὰ μορφωθῆ πάλιν τὸ ὑγιὲς ὀρθόδοξον (θὰ ἐλέγομεν ἐλληνορθόδοξον) μουσικὸν φρόνημα καὶ ἀντίστοιχον λατρευτικὸν βίωμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, ὥστε νὰ μὴ χωρῆ οὐδεὶς λόγος περὶ ὑποκαταστάσεως καὶ ἀντικαταστάσεως τῆς τοιαύτης ἱερᾶς ψαλμοδίας δι' ἄλλον ψαλμοδιακοῦ τρόπον, ἐκ τῆς «θύραθεν» μουσικῆς εἰσχωμάζοντος.

Καὶ ἐφ' ὅσον, διὰ πάντα τὰ ἐν τῷ Ναῷ καὶ ἐν τῇ Θεῖᾳ Λατρείᾳ μετέχοντα πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ στοιχεῖα ἐν γένει, τὸν λόγον, τὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὴν εὐθύνην καὶ τὸν ἔλεγχον ἔχει κανονικῶς καὶ ἐκκλησιολογικῶς ὁ ἐπίσκοπος, εἶναι προφανὴς ἡ ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν, μεθ' ὡμῶν, τὸ θέμα τοῦτο ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς 'Ιεραρχίας.

1) Ὑπεύθυνος προσδιορισμὸς τοῦ παραδοσιακοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους.

Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῆ ἡ ἀρμοδιότης τῆς 'Ιεραρχίας τῆς 'Εκκλησίας, ὅπως τέμνη καὶ προσδιορίζη τὸ ἀληθὲς παραδοσιακὸν μέλος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ψάλλεται ἐπ' ἐκκλησίαις. Βεβαίως, πολλὰ θέματα τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς 'Εκκλησίας ἀρχίζον νὰ διαμορφώνωνται ἢ νὰ διαρροθμίζωνται ἐκ τῶν κάτω. Κατὰ παρόμοιον τρόπον διακρίνονται πολλάκις καὶ ἐκκλησιαστικὰ μουσικὰ ρεύματα, ἐπικρατοῦντα εἰς μικροτέραν ἢ μεγαλυτέραν ἔκτασιν καὶ τείνοντα νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τὴν γενικὴν ἀναγνώρισιν. Ἄλλ' εἶναι ὑπεύθυνος καὶ ἀρμοδία ἡ σεπτὴ 'Ιεραρχία νὰ κρίνη καὶ ἀποφανθῆ ἀποφασιστικῶς περὶ αὐτῶν. Διότι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἐπαρτεῖται ἀπλῶς εἰς τὸ ρεῦμα ἢ εἰς ἀτομικὰς πρωτοβουλίας, νὰ διαμορφώνων τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη κατὰ τὴν α' ἢ β' ἀντίληψιν καὶ προτίμησιν, ἐρήμην τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἠγεσίας.

Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν εἶναι θεωρητικὸν ἀπλῶς, ἀλλ' εἶναι ζήτημα οὐσίας. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν δὲ τὴν σημασίαν του, ἀρκεῖ νὰ σκεφθῶμεν ὅτι, λέγοντες ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, δὲν ἐνοοῦμεν ὅλοι τὸ ἴδιον ψαλμοδιακὸν εἶδος. Διότι ὑφίστανται ἐν τῇ πράξει πολλὰ τοιαῦτα. Καὶ βαίνουνσι μὲν ταῦτα παραλλήλως ἀπὸ πολλοῦ. Εἶναι ὁμως ἀνάγκη νὰ προσδιορισθῆ ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας ποῖον μέλος καὶ ποῖον ὕψος εἶναι τὸ ἔργον δικαιώματα ἐπὶ τῆς ὀνομασίας Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ τὸ ἀρμόζον ἵνα ψάλλεται εἰς τοὺς ἰ. Ναοὺς, ὡς φέρον τὰ ἐχέγγνα τοῦ παραδοσιακοῦ μέλους τῆς καθ' ἡμᾶς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς 'Εκκλησίας.

Αἱ μελωδίαί, τὰς ὁποίας θὰ ἀκούσωμεν μετ' ὀλίγον, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀποδόσεως καὶ ἐκτελέσεως αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἐκλεκτῆς χορωδίας τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Ἱεροψαλτῶν «Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός», μᾶς παρουσιάζουν τὴν μίαν ὄψιν τοῦ ἰσχύοντος Βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους. Καθ' ἡμᾶς τὴν ἀρίστην καὶ αὐθεντικωτέραν.

Ἐχομεν ὁμως παραλλήλως καὶ δύο ἄλλας ἀκροαίας τοποθετήσεις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους. Τὸ σύστημα τοῦ Ἰω. Σακελλαρίδου, ἀπὸ τῆς θεωρουμένης νεωτεριστικῆς πλευρᾶς· καὶ τὸ διὰ τοῦ ἀοιδίμου Κων. Πρίγκου καὶ τῶν μαθητῶν του εἰσαχθέν, ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς, τῆς διεκδικούσης τὴν ἐμπροσώπησιν τοῦ Πατριαρχικοῦ λεγομένου ὕψους καὶ φερομένης οὕτως ὡς παραδοσιακῆς. Ἡμεῖς δὲ οἱ ἐν Μακεδονίᾳ αὐτὸ τὸ μέλος ἀκούομεν, σαφῶς καὶ ὀξέως διακρινόμενον τοῦ τῆς Νοτίου Ἑλλάδος, ἢ τῆς Ἀθηναϊκῆς λεγομένης μουσικῆς παραδόσεως. Ὑπάρχουσι δὲ ἀντιστοίχως

* Ὁμιλία γενομένη ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις αἰθούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρασάσος» τῇ 17ῃ Νοεμβρίου παρ. ἑτους.

ἐν χρήσει καὶ ἴδια μουσικὰ κείμενα καὶ ἐκδόσεις. Καὶ ἐρωτᾶται· εἰς ποῖον εἶδος ψαλμωδίας ἐκ τούτων καὶ εἰς ποῖα μουσικὰ κείμενα θὰ δοθῆ ἢ σφραγίς τῆς Συνοδικῆς ἐγκρίσεως;

Μερικοὶ φρονοῦν, ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος προκρίσεως καὶ ἐγκρίσεως καὶ ἐπιβολῆς ἄνωθεν τοῦ ἀρμοδιωτέρου καὶ παραδοσιακοῦ μέλους. Ἄς βαίνοσι παραλλήλως ταῦτα· καὶ εἴτε θὰ ἐπικρατήσῃ τελικῶς τὸ δημοφιλέστερον καὶ ἐκνοστικώτερον εἴτε θὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ ποικιλίᾳ καὶ πολυμορφίᾳ ταύτῃ χῶρος πρὸς ἱκανοποίησιν ὅλων τῶν τάσεων καὶ μερίδων τοῦ ἐκκλησιαζομένου λαοῦ.

Εἶναι καὶ τοῦτο μίᾳ ἀποφῆς συζητήσιμος. Νὰ λυθῆ τὸ ζήτημα ἐκ τῶν κάτω. Ἐὰν ὁμως ἡ ὑπεύθυνος καὶ ὑπὸ ὁρισμένων ἀρχῶν κατευθυνόμενη ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία, τότε θὰ συνομολογήσωμεν ὅτι ἡ λύσις πρέπει νὰ δοθῆ ἄνωθεν. Ἡ Ἐκκλησία, διὰ τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῆς ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς αὐτῆς, θὰ ἀποφασίσῃ σχετικῶς. Διότι αὕτη εἶναι ὁ ἐρμηνεύς τῆς παραδόσεως εἰς πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δ' αὐτῆς θεωρουμένη ἡ ἀπόφασις τῆς Ἱ. Συνόδου περὶ συστάσεως ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος Βυζαντινῆς μουσικολογίας θὰ χαιρετισθῆ ὡς ἡ ἀρμοδίονσα ὑπεύθυνος καὶ μετ' ἐπιστήμης ἐνέργεια ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὑπὸ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ὅτι θὰ συνοδευθῆ ὑπὸ τῆς συμπαραστάσεως καὶ συνεργασίας πάντων ἀ ν ε ξ α ι ρ έ τ ω ς τῶν ἐπαϊόντων καὶ εἰδημόνων· Ἱεραρχῶν, κληρικῶν καὶ μουσικολόγων ἐν γένει, ἵνα ἀποδώσῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν.

Ἄλλωστε, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ παράδοσις ἐνδιαφέρει ὄχι μόνον ὡς κληρονομία τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ ὡς συντήρησις καὶ συνέχεια ἐν τῷ μέλλοντι. Ὑπάρχουσι διὰ τοῦτο Σ χ ο λ α ἰ ἐκκλ. μουσικῆς. Μία δὲ τούτων — ἡ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν — εἶναι καὶ κατὰ Νόμον ἡ ἐπίσημος Σχολὴ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Καὶ ὅσαι ἄλλαι ἰδρύονται καὶ λειτουργοῦσιν ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀλλοῦ θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθῶσι τὸ ἴδιον ψαλμωδικὸν σύστημα καὶ τὰς αὐτὰς ἀρχάς, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἐπιθυμοῦσι νὰ φέρωσι τὴν ἐγκρίσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς καὶ νὰ ἔχωσι τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς. Κατὰ συνέπειαν, προηγεῖται ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁροθέτησις τοῦ διδασκτέου ὡς ἐκκλησιαστικοῦ μέλους καὶ ἀκολουθῶν ἀνατίθεται εἰς τὰς ἐν λόγῳ Σχολὰς νὰ τὸ διδάξωσιν.

Ἐν ὄνειρον τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Σπυριδωνοῦ ἦτο ἡ ἰδρῶσις Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας καλῶν τεχνῶν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἐξεπορευέτο τὸ δέον καὶ τὸ παραδοσιακὸν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ζωγραφικῇ, γλυπτικῇ καὶ μουσικῇ. Μέχρις οὗτο ὄνειρον τοῦτο γίνῃ πραγματικότης — καὶ εὐχόμεθα νὰ υἰοθετηθῆ ἢ ἰδέα ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἠγεσίας — ἃς ὑπάρχῃ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Ἱεραρχίας, διὰ τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τῆς Μονίμου Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Θείας Λατρείας, συντονισμὸς καὶ ἐνιαία κατευθύνσις τῶν φιλοτίμων προσπαθειῶν ὅλων τῶν κατὰ τόπους θεραπόντων τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Διότι ὅλων ἡ εἰσφορὰ εἶναι πολύτιμος. Καὶ ὅλων ὁ ζῆλος εἶναι ἐπαινετός. Καὶ ὁ Κύριος «κατ' ἐνέργειαν

ἐν μέτρῳ ἐνὸς ἐκάστου μέρους τὴν αὔξησιν... ποιεῖται εἰς οἰκοδομήν... ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφεσ. δ' 16).

2) Μουσικὰ κείμενα στερεότυπα. Αἱ μουσικαὶ διαρροθμίσεις.

Συναφές εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ στερεοτύπου, θὰ ἐλέγομεν, τῶν μουσικῶν κειμένων, τῶν ἀπαρτιζόντων τὰς ἐγκύρους καὶ καθιερωμένας «μουσικὰς συλλογὰς», «Ταμεῖα», «Ἐγχειρίδια», «Ἀνθολογίας», «Κυψέλην», «Ἀναστασιματάρια», «Εἰρμολόγια», «Δοξαστάρια» κ.λπ., ἅτινα εἴτε φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Πατριαρχικῆς ἐκδόσεως εἴτε πάντως φέρονται ὑπὸ τὰ ὀνόματα Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου καὶ τῶν ἄλλων παραδεγεμένων ὡς κλασσικῶν διδασκάλων καὶ ἐκφραστῶν τῆς πατρῴας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς παραδόσεως. Τονίζομεν τοῦτο, διότι, ἐνῶ ἤδη πολλὰ φερώνυμα τῶν διδασκάλων τούτων μαθήματα καὶ βιβλία θεωροῦνται κλασσικὰ καὶ θεμελιώδη (π.χ. Ἀναστασιματάριον καὶ Εἰρμολόγιον τὰ λεγόμενα τοῦ Ἰωάννου, βασικὰ μουσικὰ κείμενα γενικῆς ἀναγνωρίσεως, ἢ ἐπὶ μέρους μουσικαὶ συνθέσεις ἐπιβληθεῖσαι ὡς ἀρισται· Ἀνοξαντάρια τὰ λεγόμενα τοῦ Φωκαέως ἢ μᾶλλον τοῦ Χουρμουζίου, Πολυέλεοι «Δουλοὶ Κύριον» Πέτρου Πελοποννησίου, καὶ «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος» τοῦ Χουρμουζίου, Δοξολογίαι Ἰακώβου Πρωτοφάλτου, Πέτρου Βυζαντιῶν κ. ἄλλαι, Ἰδιόμελα καὶ Κεκραγάρια ἀργὰ Ἰακώβου, κ.λπ. κ.λπ.), ἐν τούτοις τὰ βλέπομεν ἐκδεδομένα εἰς νεωτέρας ἐκδόσεις οὐσιωδῶς παρηλλαγμένα — δῆθεν «καλλωπισθέντα» — ἢ τὰ ἀκούομεν ψαλλόμενα μετὰ ἐπιτετηδευμένων «ἀναλύσεων» ἢ «διανθίσεων», καθ' ὃν χρόνον θὰ ἔπρεπε καὶ ὁ πλέον ἀξιόλογος μουσικὸς χεῖρα ἐπὶ τῶν τιοούτων συνθέσεων, αἵτινες οὔτε ἰδικαί του εἶναι, διὰ νὰ τὰς τροποποιῆ, οὔτε ἀτελεῖς καὶ ἀδόκιμοι, διὰ νὰ ἔχουν ἀνάγκην διορθώσεως ἢ βελτιώσεως, ἀλλ', ὡς εἴπομεν, κλασσικαὶ καὶ κατηξιομένοι καὶ περισπούδαστοι.

Εἴμεθα δυστυχῶς εἴκολοι καὶ ἀδίστακτοι, ὅπως εἰσαγάγωμεν κάτι τὸ ἰδικόν μας εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν μουσικὸν ὀπερτόριον, ἵνα χρησιμοποιοῦσιν τὴν ξενικὴν ταύτην λέξιν. Βεβαίως, ἡ ἐννοια τῆς παραδόσεως δὲν εἶναι στατικὴ καὶ δὲν ἀποκλείει τὴν συνέχισιν τῆς προσωπικῆς δημιουργίας. Ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς παραδόσεως θὰ ἐξάγονται «καινὰ καὶ παλαιὰ» ἐπὶ τῶν ἀξίως «μαθητευθέντων» εἰς αὐτήν. Καὶ θὰ ὑπάρχῃ οὕτως ἀνανέωσις καὶ προσφορὰ καὶ συμβολὴ καὶ δημιουργία συνεχιζομένη. Διότι δὲν ἐσταμάτησε βεβαίως εἰς κάποιο σημεῖον τοῦ παρελθόντος ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη καὶ ἡ παραγωγὴ ἀξίων ἔργων αὐτῆς. Ἀρκεῖ ἐν τῇ νέα μουσικῇ παραγωγῇ νὰ διατηρῶνται τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν παραδόσεως.

Πάντως, ἃς μὴ λησμονῆται, ὅτι, ὅταν ὁ μέγας ὕμνογράφος καὶ μελωδὸς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἔλαβε κάποτε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ ψάλλῃ ἐπ' ἐκκλησίᾳ, ἀνευ ἐγκρίσεως, τὰ θανμάσια ἐκεῖνα νεκρῶσιμα ἰδιόμελα αὐτοῦ («Ποῖα τοῦ βίου τροφή διαμένει λύτης ἀμέτοχος...»), («Πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα...») κ.λπ., φέρεται, ὅτι ὄχι ἀπλῶς ἠλέγχθη

ὕπὸ τοῦ προεστῶτος, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπεβλήθη γνωστὸν ἐπιτίμιον, μειωτικὴ καὶ εὐτελής δι' αὐτὸν ἐργασία, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐδέχθη ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ, ἀναγνωρίζας τὸ λάθος του.

Καὶ ὅταν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ὁ πρωθιερεὺς τοῦ Ναυπλίου Νικόλαος Μαλαξὸς (περὶ τὸ 1640) «ἐξ εὐλαβείας βουλευθεὶς γενέσθαι καὶ μελουργὸς καὶ συντάξας (προσόμοιά τινα)... κατεχώρισεν αὐτὰ ἐν τοῖς ἐκδοθεῖσι τότε νέοις Μηναίοις ἀθθαίρετῳ γνώμῃ» — ὡς ἀναγράφει τὸ Τυπικὸν (βλ. 6 Δεκεμβρίου)—(αὐτὸς μὲν παρὰ τῆς τότε ἐν Κων/πόλει 'Ι. Συνόδου διεκηρύχθη ὡς καινοτόμος, τὰ δὲ ἐκδοθέντα ἄσματα αὐτοῦ καθωρίσθη ἔκτοτε, ἵνα μὴ φάλλωνται ἐν ταῖς τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίαις).

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ 'Ιεραρχία τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Θρόνου, διὰ τῆς 'Ι. Συνόδου, ἐπέβαλε τὸν ἔλεγχον αὐτῆς καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν εἰς ὄχι ἀδόκιμα, σημειωτέον, ὕμνογραφήματα καὶ μελωδήματα, ἐξ ἀθθαίρετου ὁμῶς πρωτοβουλίας εἰσαχθέντα πρὸς λειτουργικὴν χρῆσιν.

Καὶ ἡ 'Ι. Σύνοδος τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔλαβε κατὰ καιροὺς θέσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. 'Εγκύκλιος αὐτῆς (ὅπ' ἀριθ. 4178, τῆς 29ης Μαΐου 1902) ἐπισημαίνει ὅτι «ἀνεμίχθησαν αὐτῇ στοιχεῖα ξένων καὶ ἀλλοτρίων μουσικῶν φθόγγων, μὴ συναδόντων πρὸς τὸ ἐμμελὲς τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς», χαρακτηρίζει δὲ ταῦτα ὡς ἀπόβλητα καὶ ἐξοβελιστέα. Δι' ἄλλης δ' ἐγκυκλίου (ὅπ' ἀριθ. 4966, τῆς 15ης Ὀκτωβρίου 1904) ἀναγγέλλει τὴν ἵδρυσιν Μουσικῆς Σχολῆς ἐν τῷ Ῥδείῳ Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας αὐτῆς, τῶν μαθητῶν (ἀδιδασκομένων παρὰ διαπρεποῦς μουσικοδιδασκάλου, ἐκ Κ/πόλεως ἀφικομένου, συστάσει τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου). 'Επρόκειτο περὶ τοῦ Κων. Ψάχου, εἰς τὴν ἀξίαν καὶ περιωπὴν τοῦ ὁποίου ἐνεπιστεύθη τότε ἡ 'Εκκλησία τὴν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ χορηγίαν τῆς 'Ι. Συνόδου λειτουργήσασαν Σχολὴν ἐκκλ. μουσικῆς τοῦ Ῥδείου Ἀθηνῶν.

'Ἦτο τότε ἐπὶ τάπητος ἡ τολμηρὰ πρωτοβουλία τοῦ 'Ιω. Σακελλαρίδου νὰ ἐπιφέρει τὴν γνωστὴν μεταρρυθμίσιν εἰς τὴν παραδεδομένην ἐκκλῆσ. μουσικὴν. Παρήλλαξεν, ὡς γνωστὸν, κλασσικὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη ἀφῆρσε τὰς λεγομένας (ἀχρόνους ὑποστάσεις), δηλ. τὰ σημεία ποιότητος καὶ ἐκφράσεως τῆς Βυζαντινῆς μελωδίας· κατήργησε τὸν χαρακτηριστικὸν τονικὸν ὄρθμὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων, μετατρέψας ὅλας τὰς μουσικὰς φράσεις εἰς τετρασήμους πόδας ἀνεξαιρέσεως· εἰσήγαγεν ὕψος ξενότροπον καὶ ἀποκλίνον πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν καὶ τέλος περιέβαλε τὴν μελωδίαν μὲ ἐν πρόχειρον εἶδος ἁρμονίας, ἐμπειρικῆς οὕτως εἰπεῖν τριφωνίας, δηλ. ἐκλαϊκευτικῆς — οὐχὶ ἐπιστημονικῆς καὶ δοκίμου ἁρμονίας — μὲ μίαν συνεχῆ κίνησιν τῆς δευτέρας φωνῆς εἰς σταθερὰν σχεδὸν ἀπόστασιν μιᾶς τρίτης ἀπὸ τῆς πρώτης, («σεκόντο-κολλητὸ») ὅπως ἐχαρκτηρίσθη, ἢ, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ μουσουργοῦ Μανώλη Καλομοίρη «ἁρμονία τῆς καρτάδας ποὺ μεταχειρίζονται δυστυχῶς καὶ σήμερα

ἀκόμη σὲ μερικὲς ἐκκλησιαστικῆς μας χορωδίες», ὅπως ἐγραφεν οὗτος εἰς τὴν «Ν. Ἐστία» (15-7-46, σελ. 718).

Βεβαίως, ἡ πρόθεσις τοῦ 'Ιω. Σακελλαρίδου ἦτο ἀγαθὴ. Ἐπεζήτη μίαν ἀπλοποίησιν τῶν ψαλμάτων (καὶ ἐκλαϊκευσιν αὐτῶν), ἵνα μὴ συμπνίγεται τὸ ἱερὸν κείμενον τῶν ὕμνων ὑπὸ τὸν φόρτον ἀργῶν καὶ ἐξεζητημένων μουσικῶν γραμμῶν. Ἄλλ' ὑπῆρξε ὀξυσοπαστικὸς καὶ ἀντιπαραδοσιακὸς καὶ ἀθθαίρετος. Ἐνῆργει δὲ ἀνευ ἐγκρίσεως τῆς 'Εκκλησίας. Δὲν ἐθεώρησε κἂν ἀναγκαίαν μίαν τοιαύτην ἐγκρίσιν. Διὸ καὶ ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Προκοπίου Οἰκονομίδου ἐκ τοῦ 'Ι. Ναοῦ τῆς Ἀγ. Εἰρήνης (1886), διὰ νὰ διορισθῇ ὁμῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου μετὰ διείταν, ὡς πρωτοψάλτης τοῦ Μητροπολ. Ναοῦ Ἀθηνῶν (1888). Κατέχων δὲ τὴν ἔδραν τῆς διδασκαλίας τῆς μουσικῆς εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολὴν, εἰς τὴν Μαράσλειον Παιδαγ. Ἀκαδημίαν, εἰς τὸ Ἀρσάκειον καὶ ἄλλαχοῦ, διωχέτευσεν ἀνεμποδίστως διὰ τῶν μαθητῶν του, ὡς ἱερέων καὶ διδασκάλων, τὸ σύστημά του, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐγνώρισεν εὐρείαν διάδοσιν καὶ ἐν πολλοῖς ἐπικρατίσιν, ἐφ' ὅσον μάλιστα, ὡς νεωτεριστικόν, προσηρμόζετο πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

'Ἡ 'Εκκλησία, διὰ τοῦ ἰσαξίου τοῦλάχιστον ἀναστήματος τοῦ Κων. Ψάχου, ἀντέταξε τὴν χορὴν τομὴν. Δὲν υἰοθέτησε τὸ σύστημα Σακελλαρίδου, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠγγύησε τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς αὐτὸ τάσιν τῆς ἐπὶ τὸ ἀπέριττον διαρρυθμίσεως τῆς ψαλμοδίας. Καὶ ἐνέκρινεν ἐν τέλει, τῷ 1902, τὴν «Ἱερὰν Ὑμνωδίαν» τοῦ Σακελλαρίδου, παρὰ τὰς προηγηθείσας ἀρηνητικὰς ἐγκυκλίους. 'Ἦτο πάντως ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος ὁ Κων. Ψάχος ἐν προκειμένῳ, ἵνα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν παράδοσιν διαφυλάξῃ, ὡς τέλειος γνώστης καὶ θεράπων αὐτῆς, καὶ τὴν ἐπιλογὴν τῶν σεμνοτέρων καὶ συντομοτέρων Βυζαντινῶν μελωδιῶν ἐγκύρως προβάλλῃ, καὶ δὴ καὶ μετὰ πλαισίον προσφορωτέρας ἐναρμονίσεως-συνηχίσεως μᾶλλον —, περὶ τῆς ὁποίας θὰ εἰπώμεν εἰς τὴν συνέχειαν.

3) Ἀναστήλωσις τοῦ Βυζαντινοῦ μέλους.

Θεωροῦμεν ὁμῶς ἀπαραίτητον νὰ διασαφήσωμεν προηγουμένως, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐμφανίζεται, ὅφ' ὄλων τῶν ἐκπροσωποῦντων τὰς διαφορὰς ἀποχρώσεις αὐτῆς, ὡς ζήτημα ἐρμηνείας κυρίως καὶ ἀναστηλώσεως καὶ ἐκφράσεως τῆς γνησίας Βυζαντινῆς μουσικῆς.

Περὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ προβάλλονται διάφοροι ἀπόψεις καὶ γνώμαι, περισσότερον ἢ ὀλιγότερον διαφέρονται μεταξύ των. Ἀπὸ τῆς τελείας διαστάσεως γνωμῶν, ἥτις υἰφίσταται μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐρευνητῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐλλήνων μουσικολόγων ἀφ' ἑτέρου, μέχρι τῶν ἐσωτερικωτέρων διαφοροποιήσεων καὶ τάσεων (ὡς μετὰ τὸ Σακελλαρίδου καὶ τῶν ἐχομένων τῆς παραδόσεως, ἢ μετὰ τῶν ἐκτελούντων τὰς μουσικὰς γραμμάς ὡς ἔχουσιν εἰς τὰ ἔργα κείμενα καὶ τῶν ἐπιχειρούντων νὰ ἀναλύσωσι ταύτας). Ὅλοι ὑποστη-

ρίζουσαν ὅτι ἡ ἰδική των ἀποφῆς εἶναι ὀρθωτέρα καὶ ἀκραιφνής. Καί, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ἱεραρχίαν ἀπόκειται νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα ἀδθεντικῶς, ἀλλὰ καὶ μετὰ λόγον. Αὐτὸ ἔπραξε καὶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, υἱοθετήσασα συμβατικὸν Γρηγοριανὸν ἄσμα καὶ ἀπορρίψασα ἄλλας παραλλήλους μελωδίας (τέλ. 10' αἰ.). Ὡμοίως καὶ ἡ Ρωσικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐθέσπισε τὸν ἰσχύον νῦν παρ' αὐτῆς ἐκκλησιαστικὸν μέλος καὶ ἀπέκλεισεν ἄλλα συναφῆ, ἔστω καὶ ἂν ἔφερον τὰ ὀνόματα τοῦ Τσαϊκόφσκυ καὶ ἄλλων μεγάλων μουσικῶν.

Κατ' ἀρχὴν, δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν νὰ μᾶς φωτισώσιν οἱ ξένοι περὶ τῆς ἐλληνικῆς ταύτης κληρονομίας τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ὅσονδήποτε σπουδαῖοι καὶ ἂν εἶναι οἱ ξένοι εἰδικοί μουσικολόγοι, ὡς ὁ Wellesz καὶ ἡ χορεία τῶν ἐν Κοπεργάγγῃ ἢ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὴν μονὴν τῆς Κουπτοφέρης ἐρευνητῶν, δὲν παύουσι νὰ εἶναι ξένοι. Ξένοι ὡς πρὸς τὴν ζῶσαν ἐπαφὴν μὲ τὴν ἐν τῇ κιβωτῷ τῆς Ὁρθόδοξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀποταμιευθεῖσαν λειτουργικὴν ἐν γένει αὐτῆς παράδοσιν. Ἀλλὰ περισσότερο ξένοι πρὸς τὸ ἔμφρον καὶ ἀνατικατάστατον αἰσθητήριον τοῦ ἕλληρος ὀρθοδόξου, διὰ τοῦ ὁποῖου αἰσθητήριον διακρίνεται καὶ ἀνακρίνεται εὐστοχώτερον ὅ,τι εἶναι ἐλληνικόν¹. Ἀρκεῖ βεβαίως νὰ γίνεταί ἔρευνα μετ' ἐπιστήμης. Γράφει δὲ συναφῶς καὶ ὁ Σεβ. ἐν Χριστῷ ἀδελφός ἅγιος Κοζάνης κ. Διονύσιος, ὅτι «τὰ συμπεράσματα τῶν (ξένων) ἐρευνητῶν τούτων εὐρίσκονται βεβαίως ἐν πολλοῖς ἔξω τῆς ἀληθείας... (ἐν σχέσει πρὸς τὰ τῶν ἡμετέρων), οἷτινες εὐρίσκονται αἰσθητικῶς πλησιέστερον καὶ ζῶσιν ἐντὸς τῆς παραδόσεως τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς» (Συμβολὴ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἢ Βυζαντινῆς μουσικῆς σελ. 8). Καὶ αἱ γενόμεναι σχετικαὶ ἔρευναι, προσθέτομεν ἡμεῖς, ἐλλήνων μουσικολόγων, τῆς περιωπῆς τοῦ κ. Σίμωνος Καρῶ κ.ἄ. ἱκανῶν, ἐπιβεβαιουσι τὸ γεγονός τοῦτο. Διὰ τὸν λόγον δ' αὐτὸν δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀπεμπολήσωμεν τὴν τιμὴν καὶ τὸ προνόμιον νὰ διερευνήσωμεν, μέχρι τελεσιδίκου ἀποφάσεως, δι' ἐλληνικῶν μουσικολογικῶν στελεχῶν, τὸ ἐπίμαχον θέμα, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἀπαιτηθῆ ἡ ἔκθρομος συμπάραστασις τῆς σεβασμιωτάτης Ἱεραρχίας.

Ναὶ μὲν δὲν εἶναι πολλοὶ τῶν Ἱεραρχῶν ἐντριβεῖς περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν. Ἄλλωστε ὀρθῶς παρατηρήθη, ὅτι εἰς τοὺς Ἱερεῖς καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς ἀνήκει κυρίως τὸ εὐχεσθαι καὶ οὐχὶ τόσο τὸ ψάλλειν. Ἐξ ἄλλων ὅμως, εἰς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ τὴν

ἀποστολικὴν διαδοχὴν αὐτῶν εἶδε πάντοτε ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀδιάπτωτον αὐτῆς συνέχειαν ἐν τῷ δόγματι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Θεῖα Λατρείᾳ. Καὶ διαδέτει πάντοτε τὸ σῶμα τῶν Ἐπισκόπων Ἀρχιερεῖς εἰδήμονας τῶν ζητημάτων τούτων καὶ ἐπιτελείων καὶ ἐπιτροπὰς γνωρίζει νὰ συγκροτῆ, διὰ νὰ ἀποφαίνηται ἐγκύρως καὶ νὰ ἐκφράξῃ ἀδθεντικῶς τὴν παρακαταθήκην τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ζητήματα.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ μερισθῶ μετὰ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου τὴν συγκίνησιν, ἀναφέρων ὡς παράδειγμα τὸν αἰοδιμον Γέροντά μας Ἀρχιεπίσκοπον Χρῦσανθον. Ἐν τῷ ζήλω του ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς εἶχε διατάξει τὸν ὀμιλοῦντα νὰ ψάλλῃ κατὰ τὴν εἰς διάκονον χειροτονίαν τοῦ ἡδῆ Μακαριωτάτου κ. Ἱερωνύμου, ἵνα τὸν κρίνῃ μουσικῶς ὁ τελὼν τὴν χειροτονίαν ἀείμνηστος καὶ μουσικολογιάτατος Μητροπολίτης Σάμου Εἰρηναῖος, προκειμένου νὰ τὸν προσλάβῃ εἰς τὸ ἄμεσον ἐπιτελεῖόν του ὡς ἀρχιδιάκονον. Φαίνεται δέ, ὅτι θὰ ὑπῆρξε μᾶλλον ἱκανοποιητικὸν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως ἐκείνης, καὶ ἐκλήθη μετὰ μίαν ἐβδομάδα ὁ διάκονος Ἱερώνυμος νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν ἐν τῇ χειροτονίᾳ του συμμετοχὴν τοῦ ὀμιλοῦντος καὶ νὰ τὸν (κελεύσῃ) χειροτονοῦμενον ὡσαύτως εἰς διάκονον διὰ τοῦ αὐτοῦ Ἀρχιερέως (4 καὶ 15 Ἰανουαρίου 1939). Ἡ παρένθεσις αὐτῆ ἐγένετο ἀπλῶς, διὰ νὰ μνημονεθῆ ἡ πρόνοια τοῦ σεπτοῦ Γέροντός μας νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μουσικῶς κατηρητισμένα στελέχη. Ταῦτα δὲ ἐπαυετῶς πράττουσι καὶ ἄλλοι Ἱεράρχαι, προωθοῦντες πρὸς τὸ Θεσιαστήριον ἢ καὶ εἰς ἐπιτελικὰς ἐκκλησιαστικὰς θέσεις ὑποψηφίους ἐντριβεῖς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς πολλάκις².

Εἰς τὴν δ' ἔργον θὰ ἦτο ἡ δημιουργία εἰδικῆς ἑδρας Βυζαντινῆς μουσικῆς εἰς τὰς Θεολογικὰς ἡμῶν Σχολὰς, ἵνα καταρτίζωνται καὶ μουσικολογικῶς οἱ θεολόγοι καὶ οἱ Κληρικοί καὶ οἱ μέλλοντες Ἱεράρχαι.

Περαιτέρω, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς γνησίας καὶ ἀκραιφνοῦς ἐμφανίσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιαστικῶν μελωδιῶν, πάσχομεν ἀπὸ πολλὰς ἰδιορροθμίας τῶν μουσικοδιδασκάλων καὶ τῶν ἱεροψαλτῶν, αἱ ὁποῖαι, ὅταν εἶναι ἐξεζητημένοι καὶ ὑπερβολικαί, μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν χρυσὴν τομὴν καὶ τὴν μέσιν βασιλικὴν ὁδόν, τὴν καὶ γνησιωτέραν, κατὰ τὴν κρίσιν ἀντικειμενικῶν καὶ ἐπαϊόντων προσώπων. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς πείρας καὶ τῶν ἀποφύων τῶν ἀξιολογωτέρων Βυζαντινῶν μουσικῶν συγκροτημάτων, Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης κυρίως, δι' ἀμοιβαίων ἐπισκέψεων καὶ — διατὶ ὄχι; — καὶ κοινῶν ἐνίοτε ἐμφανίσεων, καὶ ἐν γένει διὰ συμπράξεως καὶ συνεργασίας, θὰ ὠδήγει εἰς εὐχάριστα ἀποτελέσματα καὶ εἰς ἐνιαίαν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον, τοποθέτησιν τῆς παραδοσιακῆς βυζαντινῆς μελωδίας, περὶ τῆς ὁποίας οὕτω θὰ εἶναι εὐχερεστερα ἢ ἀπόφανσις τῆς Ἱεραρχίας.

1. Ὡς μοι ἔλεγε κάποτε διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὀμιλῶν περὶ τοῦ διδασκάλου του, ἀειμνήστου καὶ κρατίστου φιλόλογου Ἐμμ. Πεζοπούλου, δὲν θὰ εἶχε τίποτε νὰ ζηλεύσῃ ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ μύστας τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας, ἀλλὰ καὶ οὐδὲ συγκρίσιν ἐπιδέχεται ἡ ὑπεροχὴ αὐτοῦ ἐναντι ἐκείνων, ὅταν ἀποφαίνηται περὶ ζητημάτων, τὰ ὁποῖα μόνον ὁ ἔχων ὡς μητρικὴν γλῶσσαν τὴν ἐλληνικὴν δύναται νὰ σταθμίσῃ καὶ ἐπιλύσῃ ὀρθῶς· ὁ ξένος διατρέχει πάντοτε τὸν κίνδυνον νὰ παραπλανηθῆ πολὺ περισσότερο τοῦ ἔχοντος αὐτόφρον καὶ πηγαίαν τὴν αἰσθησὶν τῆς ἐλληνικότητος. Ἡμεῖς θὰ προσθέτομεν, κατ' ἀναλογίαν, καὶ τὴν αἰσθησὶν τῆς ἐλληνικότητος τῆς μουσικῆς τῆς Ὁρθόδοξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

2. Τοιαύτη πάντως πρόνοια ἐτέρου Ἀρχιεπισκόπου ἐξασφάλισε καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Μόνημον Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν Θ. Λατρείας εἰδήμονα καὶ μουσικολογιάτατον Πρόεδρον, τὸν Σεβ. Σεργίον καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιον.

4) Ἡ ἐναρμόνισις.

Ἐν σχέσει, ἐξ ἄλλου, πρὸς τὸ τεθὲν ζήτημα τῆς ἐναρμόνισεως τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἐξακολουθεῖ μὲν νὰ εἶναι ἐπίμαχον, ἐδόθη ὁμως εἰς αὐτὸ πρὸ πολλοῦ ἐπίσημος ἀπάντησις ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κατόπιν ἐμβριθοῦς μελέτης ἀρμοδίας Ἐπιτροπῆς αὐτοῦ. Ἐμπεριστατωμένον σχετικὸν ὑπόμνημα τοῦ ἐν Κ/πόλει Ἐκκλ. Μουσικοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Μελέτιον τὸν Δ' (Μεταξάκη) ἀνεγνώσθη ἐν Συνεδρίᾳ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς 8ης Μαΐου 1923. Καὶ ἦτο ἀρνητικόν, μετ' ἀμαχίτων ἐπιχειρημάτων. Καὶ ἐπὶ μέροςος δὲ «σοφοὶ μελετηταὶ ἀμφοτέρων τῶν μουσικῶν, ὅπως οἱ Θεοφανῶς καὶ Τανταλίδης, Βεργαροδάκης καὶ Μισσηλίδης, Ἀφρονίδης καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ε' (Βαλλιάνης, Οἰκον. Πατριαρχίας, μουσικολογιώτατος) καὶ βραδύτερον οἱ Θ. Πολυκράτης καὶ Κων. Ψάχος, μετὰ μακρὰς καὶ ἀντικειμενικὰς μελέτας» κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν εὐδοοῦται ἡ τοιαύτη ἐναρμόνισις (Στ. Νικολαΐδης· Ἐπετηρὶς Συλλ. φίλων Βυζ. Μουσικῆς· σελ. 25. Βλ. αὐτόθι καὶ τὸ μνημονεῦθ' Ὑπόμνημα τοῦ ἔκκλ. Μουσικοῦ Συλλόγου Κ/πόλεως, ἐν σελ. 143-151).

Δὲν εἰσερχόμεθα εἰς τὰς τεχνικὰς λεπτομερείας καὶ τὰ μουσικὰ κολύματα, εἰς τὰ ὅποια προσκόπτεται ἡ ἀπόπειρα ἐναρμόνισεως τῶν βυζαντινῶν μελωδιῶν, τῶν ὁποίων κυριώτερον εἶναι τὸ ἐκ τῶν τονιαίων διαστημάτων τῆς μουσικῆς κλίμακος τῶν (χρωματικῶν ἰδίως) ἤχων τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἀρκούμεθα ἀπλῶς νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ ἀνάμιξις τοῦ ἀρμονικοῦ συστήματος τῆς Ἑυρωπαϊκῆς μουσικῆς εἰς τὰ βυζαντινὰ μέλη ἀποτελεῖ ἀλλόκοτον συνδυασμὸν ἀνομοίων καὶ ἑτεροκλήτων στοιχείων καὶ δημιουργεῖ ἐν ἀπίθανον κράμα, ἄκουσμα καὶ λάλημα ἐρμαφροδίτου, ἀπεμπολεῖ δὲ καὶ θουσιάζει, ἄνευ σοβαροῦ λόγου, τὸ ἰδιαιτέρον χρῶμα καὶ τὸν κατανοητικὸν καὶ λατρευτικὸν χαρακτήρα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς.

Εἶπομεν ἤδη ὅτι ὁ Κων. Ψάχος ἔθεσεν ἐπὶ ἄλλης βάσεως τὴν ἐναρμόνισιν τοῦ βυζαντινοῦ μέλους. Ὑπέδειξε τὸ ἔντεχρον ἰσοκράτημα ὡς τὴν μόνην ἀρμοικαὴν συνήχησιν, τὴν ὅποιαν ἐπιδέχονται, ἀλλὰ καὶ ἀπαιτοῦσι, τὰ μέλη ταῦτα. Εἰσήγαγε δὲ καὶ διπλῆν συνηχητικὴν γραμμὴν ἰσοκρατημάτων, ἀποδίδουσαν ἐν ἀρμονικῶν ἄκουσμα εὐάριστον καὶ συνᾶδον πρὸς τὸ ὄλον ὕψος καὶ ἦθος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄσματος. («Τὸ δὲ περισσὸν τούτου») εἶναι διαβρωτικὸν τοῦ ἰδιούτου κάλλους τοῦ βυζαντινοῦ μέλους.

Κατὰ τὸν βαθὺν γνώστην τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς ἐυρωπαϊκῆς μουσικῆς Γ. Φιλανθίδην, «εἶναι ἀδύνατον τὸ ξένον περικάλυμμα τῆς πολυφωνίας, δι' οὗ περιτυλίσσεται τὸ ἑλληνικὸν μέλος, νὰ μὴ παραμορφώσῃ καὶ ἀγνώριστον καταστήσῃ αὐτὸ» (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 148).

5) Ἡ χορῆσις τοῦ ἀρμονίου ἢ ὄργανου.

Τοῦτο ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ἡ σεπτὴ Ἱεραρχία, καὶ πᾶς ἄλλος ὑπεύθυνος ἐν τῷ ζητήματι τῆς βυζαντ. ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, θὰ ἴδῃ ὑπὸ τὸ αὐτὸ

πρῶσιμα καὶ τὴν ὑπὸ τιῶν συζητουμένην χορῆσιν τοῦ ἀρμονίου, τοῦ ὄργανου ἐν γένει, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Τὸ αἰνεῖν τὸν Θεὸν («ἐν ἤχῳ σάλπιγγος»), («ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ»), («ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῶ»), («ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ») ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς Π.Δ. καὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ὡς ἀκαταρτίστον ἀκόμη καὶ στοιχειωδῶς προσεγγίζοντος εἰς τὰ ὅρια τῆς («ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ») λατρείας τοῦ Θεοῦ. («Τότε μὲν — παρατηρεῖ ὁ ἁγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος—ὄργανα ἦν, δι' ὧν τὰς ᾠδὰς ἀνέφερον· νυνὶ δέ, ἀντὶ ὄργανων, κεχρησθῆναι ἐστὶ τῷ στόματι»), ὡς τέκνα πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα ὀμιλοῦντα. Τὸ ὄργανον ἄρα τῶν Δυτικῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ ὅποιον μόλις τὸν 13ον αἰῶνα εἰσήχθη εἰς τὴν θείαν Λατρείαν παρὰ τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, οὔτε ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος μαρτυρεῖται, οὔτε πρὸς τὴν «ἐν πνεύματι» λατρείαν συνάδει. Αὐτὸς ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης, τὸ ἴνδαλμα τοῦ Καθολικισμοῦ, ἔγραφε τὸν 13ον αἰῶνα ὅτι ἡ Ἐκκλησία του ἀπέφευγε τὰ μουσικὰ ὄργανα πρὸς αἶνον τοῦ Θεοῦ («ne videatur Judaizare»), ἵνα μὴ φανῇ ἰουδαίζουσα.

Ἀλλὰ πέραν τῆς Θεολογικῆς ταύτης τοποθετήσεως, πρέπει νὰ τὸ εἴπωμεν καθαρά, δὲν ὑπάρχοντι μουσικαὶ προϋποθέσεις διὰ τὴν πλαισίωσιν τῶν βυζαντινῶν μελωδιῶν διὰ συνοδείας ὄργανικῆς μουσικῆς. Εἰσήχθη βεβαίως εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ἱ. Ναοὺς τῆς Ἑυρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς τὸ ἀρμόνιον. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἡ χρῆσις του περιορίζεται μόνον κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν, ὅπου τὰ πράγματα εἶναι ἀπλοῦστερα, διότι δὲν μεσολαβεῖ ὁ πλοῦτος τῆς ὁμολογίας καὶ τῶν πολλῶν μουσικῶν ἀπαιτήσεων τῆς ψαλμοψαλμίας ποικιλοτάτων τροπαρίων· δεύτερον, τὸ ἀρμόνιον συνοδεύει μελωδίαν τῆς ἐυρωπαϊκῆς καὶ ὄχι τῆς βυζαντινῆς καὶ παραδοσιακῆς δι' ἡμᾶς τεχνοτροπίας· τρίτον δέ, καὶ σπουδαιότερον ἴσως, αὐτὴ ἡ συνοδεία, ὡς ἐμφανίζεται εἰς τὰς ἑλληνικὰς Ἐκκλησίας τοῦ Ἐξωτερικοῦ, δὲν εἶναι αὐτοτελὴς συνοδεία, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ *accompanimento*, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπανάληψις αὐτοῦ τούτου, τοῦ ὑπὸ τῆς χορῶδιος ἐκτελουμένου ἀρμονικοῦ συνόλου, ἄνευ σπουδαίων μουσικῶν ἀξιώσεων. Ἐμφανίζει δηλ. χαρακτήρα μουσικῆς ἀνωριμότητος, καὶ ἄρα εἰς ἀνωριμὸν μόνον μουσικὰς ἀπαιτήσεις ἀνταποκρίνεται.

Δὲν ὀφείλεται δὲ τοῦτο εἰς ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς ἀκόμη προεργασίας διὰ τὴν κατάρτισιν ἀρίτων ἐναρμόνισεων καὶ ἐνοργανώσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν μελωδιῶν. Τὸ πρᾶγμα προσκόπτεται πάλιν βασικῶς εἰς τὰς προαναφερθείσας ἀνυπερβλήτους δυσκολίας τῆς ἐναρμόνισεως τῶν ἀπροσφόρων πρὸς ἐναρμόνισιν, ἄρα καὶ ἐνοργάνωσιν, βυζαντινῶν μουσικῶν κλιμάκων καὶ γραμμῶν.

Δὲν ἔλειψαν οἱ ὑποστηρίζοντες τὸ ἀντίθετον. Ἐθεωρήθη δὲ κατὰ τὸ παρελθὸν ἀθθεντία ἐν προκειμένῳ ὁ Γάλλος μουσικολόγος Ducoudray, ὅστις ἀπεφάνθη ἐπὶ λέξει: «Ἡ πολυφωνία διαθέτει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τὸσαῦτα ἐφόδια, ὥστε δύναται τις νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐκφρασὴν μελωδίας τινὸς οἰασθήποτε δι' ἀρμονίας καταλλήλου πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ ἡχο-τρόπου αὐτῆς. Καὶ δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ ἐπαναληφθῇ ὅ,τι

ἀνεπιτυχῶς ἤδη ἐπεχείρησαν εὐρωπαϊοί τινες μουσικοί. Ἐφαρμόσαντες οὗτοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς μελωδίας ἀρμονίαν ἀρμόζουσαν μόνον εἰς τὸν μείζονα καὶ τὸν ἐλάσσονα τρόπον, κατέστρεψαν ἐν αὐταῖς τὸν ἰδιόζοντα ἐκφραστικὸν χαρακτήρα τὸν συμφωνῆ εἰς ἰδιότητος, αἴτινες οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἀντίστοιχον ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ. Αἱ προόδοι τῆς πολυφωνίας ἐπιτρέπουσι σήμερον τὴν ἐφαρμογὴν ἀρμονίας εἰς πάσας τὰς ἀρχαίας κλίμακας, ἣτις ἐπισχέει τὴν ἐκφρασιν αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἀλλοιώσῃ αὐτάς. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ, ἵνα τὰ συνοδεύοντα μέρη συντεθῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ καὶ ἡ ἀρχικὴ μελωδία κλίμακι) (Τὰ ἀποσπάσματα παρὰ Γ. Παχτίκω, ἐν περιοδ. «Μουσικῇ») Κ/πόλεως).

Ταῦτα ὁμοῦς ἐλέγοντο, παρακαλῶ, ἐν ἔτει 1878. Ἐκτοτε δέ, παρὰ τὰς ἀκόμη μεγαλυτέρας προόδους τῆς ἀρμονίας, τὸ θέμα παραμένει ἐπίμαχον. Τὰς ἀπόψεις δὲ ταύτας τοῦ Γάλλου μουσικολόγου προέβαλλον βραδύτερον ἐν Κ/πόλει ἐκ τῶν ἡμετέρων οἱ Γ. Παχτίκος καὶ Τριαντάφ. Γεωργιάδης κ. ἄ. Ἀπήχησις δὲ τούτων ἠκούσθη καὶ ἀπὸ τῆς Τεργέστης, δι' ἀρθρογραφίας τοῦ ἐκεῖ ποτε ἐφημερευόντος Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτου, ἔπειτα μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος, μὴ διακριθέντος μὲν διὰ μουσικολογικὰς γνώσεις, ἐμφανίσαντος ὁμοῦς τὸ θέμα μετὰ τινων θεολογικῶν ἐπιχειρημάτων, ὡς («πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω»), «τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω»), «πᾶσιν ἔμαυτὸν ἐδοῦλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω») κ.λπ. καὶ μὲ τὴν ἐπωδὸν: «Ἐὰν ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ σημερινὴ μουσικὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, ὡς πατριος κληρονομία, ἀμετάβλητος, ... θὰ μείνωμεν οἱ ἱερεῖς μόνοι ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους εὐλογοῦντες»).

Ἡ ἐπωδὸς αὕτη ἐνδιαφέρει βεβαίως τὴν Ἱεραρχίαν τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσον οἱ μνημονευθέντες Ἕλληνες παλαιοὶ ἐκεῖνοι μουσικολόγοι τῆς Κ/πόλεως ἀπεδέχοντο ἐν μέρει τὰς ἀπόψεις τῶν ἐναρμονιστῶν, ἵνα περιοισθῆ, ὡς ἐφρόνον, ἡ πατριος ἡμῶν μουσικὴ ὑπὸ τὸν μανθῶνα τῆς ἐναρμονίσεως καὶ μὴ ἐκτοπισθῆ τέλειον ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς. Ἐπροχώρουν δηλαδὴ εἰς κάποιον συμβιβασμὸν, πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων, ἀβεβαίαν ὁμοῦς καὶ ἀπίθανον. Διότι δὲν θὰ σταθῆ ποτὲ μὲ τὰ δεκανίκια τῆς ἀρμονίας καὶ τοῦ ὀργάνου, ἐὰν ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ δὲν ἔχη — ὅπως ἡμεῖς πιστεύομεν — καθ' ἑαυτὴν ἀξίαν καὶ ἴδιον κάλλος, τὸ ὁποῖον, σημειωτέον, ἀνεγνώριζε καὶ ὁμολόγει καὶ αὐτὸς ὁ προορηθεὶς Γάλλος μουσικολόγος Discoudray· ὁ δὲ ἐμφανισθεὶς ἐν τινι μέτρῳ ὡς φερέφωνον αὐτοῦ ἐν Κ/πόλει (Γ. Παχτίκος), παρὰ ταῦτα ἐστιχοῦργει:

Μὴ πλέον δάνειοι μελωδοί,
μήτε σειρήνων ξένων ᾠδή,
ὅπου κοιτίδα αἱ μοῦσαι εἶχον
εἶναι τὸ ξένον μέλος ἡδύ,
ἀλλ' ὁμοῦς ξένον ἔχει τὸν ἦχον.

6) Μεταγραφὴ εἰς εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν.

Πρὸς τὸν ἴδιον εὐγενῆ σκοπὸν ἀποβλέποντες ἄλ-

λοι, τῆς ἐπιβιώσεως δηλ. καὶ διασώσεως τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, εἰσηγοῦνται τὴν μεταγραφὴν αὐτῆς εἰς τὸ πεντάγραμμον, ὡς διεθνή μουσικὴν γραφὴν, ἀναγινωσκομένην εἰς παγκόσμιον κλίμακα.

Διερωτῶνται ὁμοῦς τινές, τί ἄρα γε δύναται νὰ διασώσῃ ἢ νὰ διαδόσῃ ἐν τοιοῦτον ἐγγχείρημα; Ἐκτὸς συντόμων τινῶν ἁσμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνν δημῶδη καὶ προσφέρονται πρὸς ἐκλαϊκεύσιν, (ὅπως εἶναι τὸ Τῆ ὑπερμάχῳ... τὸ Χριστὸς ἀνέστη... διάφορα Ἀπολυτίκια καὶ Κοντάκια καὶ ἄλλα εἰρημολογικὰ μέλη, ὠρισμένων μόνον ἦχων), δὲν φαίνεται, ὅτι θὰ εἶναι ἀξιόλογος ὁ καρπὸς καὶ τὸ κέρδος τῆς ἐν λόγω προσπάθειας.

Ἀναντιρρήτως, ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ἀπαιτεῖ εἰδικὴν σπουδὴν καὶ ζῶσαν διὰ στόματος διδασκαλίαν, ἐν τῷ ἀναλογίῳ μάλιστα, καὶ τὴν ἴδιαν αὐτῆς γραφὴν, ἣτις δὲν ἔχει τὰ πάντα ἀντίστοιχα εἰς τὸ πεντάγραμμον.

Ἡ μεταγραφὴ εἰς τὸ πεντάγραμμον κατ' ἀνάγκην θὰ εἶναι ἄχρους καὶ ἄγευστος βυζαντινοῦ ὕφους καὶ μέλους. Διὰ τοῦτο νοεῖται μόνον δι' ἐγγχειρίδια ἐξυπηρετικὰ στοιχειωδῶν τινῶν ἀναγκῶν, ὡς π.χ. τῶν δημοδιδασκάλων καὶ τῶν Κατηχητῶν καὶ παντὸς ἐπιθυμοῦντος νὰ ἔχη πρόχειρον καὶ προσιτὸν ὁδηγὸν ἐκμαθήσεως ὕμνων τινῶν, καὶ οὐδὲν πλέον τούτου. Εἶναι βέβαια καὶ τοῦτο κάτι. Καὶ δὴ εἶναι κάποια πληροφορήσις τῶν θύραθεν κύκλων περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς ὕμνωδίας, ὡς εἰσηγεῖτο ὁ Κρουμπάχερ καὶ ὡς ἐπεχείρησεν ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Ἰω. Σακελλαρίδης. Καὶ ἴσως δὲν εἶναι μικρὸν τὸ κέρδος τοῦτο. Ἄλλην ὁμοῦς ἀξίαν λόγον προσφορὰν ἢ σημαντικὸν ὄφελος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσδοκῶμεν. Ταῦτα δέ, χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ προβλήματα, ἅτινα γεννῶνται διὰ τὴν μετὰ τινος ἀκριβείας ἀπόδοσιν τῆς μελωδίας ἐκ τῆς βυζαντινῆς γραφῆς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν. Ἀλλὰ ταῦτα ἀφορῶσι περισσότερον τοὺς εἰδικούς. Ὡς Ἐπίσκοπος ὁμοῦς διερωτῶμαι μετὰ τῆς Ἱεραρχίας· πρέπει νὰ κάμωμεν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα τοιαύτην τομὴν καὶ ἀποκοπὴν ἀπὸ τὴν ἐξελικτικῶς διαμορφωθείσαν παρασημαντικὴν, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ ὁπωσδήποτε κρῖνον καὶ σύνδεσμον καὶ φορέα καὶ ἐκφρασιν ἐπακριβῆ τῶν παραδεδομένων βυζαντινῶν μουσικῶν μελῶν; Δὲν τὸ νομίζω. Ὅπως δὲν τὸ ἐνόμισαν καὶ ὁ Πρωτοψάλτης Ἰάκωβος († 1800) καὶ ὄλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν υἰοθέτησαν τὴν πρώτην τοιαύτην εἰσῆγησιν καὶ προσπάθειαν τοῦ Ἀγαπίου Παλλιέρμου, ἵνα μεταγραφῶσιν εἰς τὸ πεντάγραμμον μέλη ἐκ τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς μουσικῆς γραφῆς, ἀλλ' ἐδημιούργησαν τὸ κατάλληλον εἶδος τῆς νέας ἐν χρήσει βυζαντινῆς μουσικῆς γραφῆς, κρῖναντες τοῦτο, διὰ σοβαροῦς λόγους, ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον, παρὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ εὐρεῖαν ἀπὸ τότε διάδοσιν τοῦ πενταγράμμου.

7) Ἡ συμψαλμωδία τοῦ λαοῦ.

Τέλος, εἰς δημῶδεις προεκτάσεις μᾶς φέρει καὶ ἡ ἀναβίωσις τῆς συμψαλμωδίας ὁλοκλήρου τοῦ ἐκ-

Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΜΟΣΧΑΣ Κ. ΠΟΙΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ*

(18/10/1972—22/10/1972)

Κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ἱερὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν Θεῖαν Λειτουργίαν, εἰς ἣν προεξήρχεν ὁ Πατριάρχης κ. Ποιμὴν, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος προσεφώνησε τοῦτον ὡς ἑξῆς:

Ἀγιώτατε Πατριάρχα Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ποιμὴν,

Ὁφείλομεν πρῶτον ὀλοφύχους εὐχαριστίας πρὸς τὸν πάντοτε δίδοντα εἰς ἡμᾶς «ὕπερεκπερισσοῦ ὢν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν». Διότι, ἐνῶ ἀκόμη τὰς ταπεινὰς ἡμῶν προσευχὰς ἀψηχόλει τὸ θεμιτὸν αἷτημα, ἵνα ἐπινεύσῃ ἄνωθεν καὶ ἔλθωμεν εἰς Ρωσίαν πρὸς συνάντησιν Ὑμῶν, ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίαν ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος καὶ τῶν σὺν Αὐτῇ διαπρεπῶν Ἱεραρχῶν καὶ λοιπῶν μελῶν τῆς τιμίας Ὑμῶν ἀκολουθίας.

Δοξάζομεν ὅθεν τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν καὶ ἐκφράζομεν τὴν ἀνεκφραστον καὶ ἀνεκλάλητον ἡμῶν χαρὰν καὶ εὐχαριστίαν, ἐπὶ τῇ ἐνταῦθα παρουσίᾳ Ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Θεῷ ἐκλεκτῶν Ὑμῶν συνεργῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 665 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

κλησιάσματος. Ἐδῶ ὁμως πρόπει νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τῆς μουσικῆς πλευρᾶς τοῦ ζητήματος καὶ τῆς ἐκκλησιολογικῆς. Ἐκκλησιολογικῶς, εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως καθιερωμένον τὸ προνόμιον τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου, ὅπως λατρεύῃ μετὰ τῶν ποιμένων καὶ μυσταγωγῶν του τὸν Θεόν, «ἐν ἐκκλησίαις εὐλογῶν» Αὐτὸν («ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς»). Καὶ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησιολογικῆς ταύτης θέσεως ὑποχωρεῖ πᾶσα μουσικὴ σκοπιμότης καὶ δυσχέρεια. Νομίζομεν ὁμως ὅτι ἄριστα ἐπιτηγάνονται ἀμφότερα διότι ὅπωςδήποτε τὸ συμφάλλειν θὰ ἐκτείνεται εἰς περιορισμένην κλίμακα. Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν. Ὁ λαὸς μετεῖχε τῆς ψαλμωδίας «ὕπακούων καὶ τὰ ἀκροστίχια ἐπάδων» ἔφαλλε δηλ. μόνον τὴν ἐπωδὸν καὶ τὰς ἀκροτελευτίους φράσεις τῶν ψαλμῶν. Ὅτῳ δέ, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, ἡ ψαλμωδία «οἰονεὶ σύνδεσμόν τινα πρὸς τὴν ἔνωσιν τὴν συνωδίαν ἐπινοεῖ καὶ εἰς ἐνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμολεῖ» (Migne 21, 212). Ὁ δὲ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος διαβεβαίωσεν ὅτι «συνήσαν τὸ παλαιὸν ἅπαντες καὶ ἐπέψαλλον κοινῇ τοῦτο ποιοῦμεν καὶ νῦν» (Migne 61, 315). Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν εἰς τοὺς ψάλλτας ἀπομένει τὸ μέγιστον μέρος τῆς ψαλμωδίας, κατὰ ὁρῆτην

Τὸ κορόμφωμα ὁμως τῆς ἐν Πνεύματι χαρᾶς ἔφερον ἢ σημερινῇ πρὸ τοῦ φοβεροῦ θρόνου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ παράστασις τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος, ἵνα ὡς ἀρχιθύτης καὶ ὄντως ποιμὴν καὶ τοῦ καλοῦ Ποιμένος Χριστοῦ μιμητής, αἰτούμενος παρ' Αὐτοῦ ἰλασμόν, προσβέσσητε καὶ μεσιτεύσητε ὑπὲρ τῆς ἐν Ρωσίᾳ ἀγίας Ὁρθοδόξου καθ' Ὑμᾶς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀγιολέκτου αὐτῆς ποιμνίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν Ἑλλάδι συνεκλεκτῆς καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, τοῦ τε συρρεύσαντος εἰς τὸν πάνσεπτον τοῦτον Ναόν, ἵνα αἰσθητότερον λάβῃ τὴν σεπτὴν Ὑμῶν Πατριαρχικὴν εὐλογία, καὶ τοῦ ἐν παντὶ τόπῳ μυστικῶς ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ μεθ' ἡμῶν δεομένου.

Σήμερον, ὡς ἐν ἄλλῃ Πεντηκοστῇ, ὑμνήσαμεν («έτέραις μὲν γλώσσαις»), («ἐν ἐνὶ ὁμοῦ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ») τὰ μεγαλεῖα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. Καὶ καθὼς τότε, ὅτε τοῦ πρὸς τὰς γλώσσας διένειμεν, εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσεν, οὕτω καὶ προκειμένου περὶ τῶν ἁγίων καθ' ἡμᾶς ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ τοῦ πρὸς τῆς μετ' ἀλλήλων ἐν Κυρίῳ ἀγάπης, ἡ ἐνότης μένει καὶ θὰ ἐνισχυῖται συνεχῶς καὶ περισσότερον. Διότι τοιαῦτα τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπικοινωνία μεταξύ των καθιστοῦν τὴν ἐνότητα πραγματικότητα ψηλαφητήν.

μάλιστα ἁρμοδιότητα καὶ ἐξουσιοδότησιν, παρεχομένην εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰσοῦ Κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου (365). Ἐχουσιν ἐπομένως πᾶσαν μουσικὴν ἄνεσιν, «ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ», νὰ μεταγγίξωσι τοὺς θησαυροὺς τῆς ὕμνωδίας εἰς τὰς καρδίας τοῦ ἐκκλησιάσματος, τοῦ ὁποῖου ἡ παρέμβασις εἰς τὸ ψάλλειν θὰ εἶναι μεταβατικὴ καὶ εἰς στιγμὰς καὶ φράσεις μὴ ἀπαιτούσας περίτεχρον ψαλμωδίαν, ὅσον ὀλοκάρδιον ἔκχυσιν καὶ ἀνάτασιν πρὸς τὸν Θεόν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους συμφρονεῖ βεβαίως ἡ Ἱεραρχία μετὰ τοῦ πολλοῦ Βαλασαμῶνος, ὅτι «τὸ συμφάλλειν καὶ λαϊκὸς ἐπ' ἐκκλησίαις οὐ κενώλωτα» (Migne 137, 1361).

Αὐτὰς τὰς ἀπόψεις καὶ θέσεις ἐθεωρήσαμεν χρήσιμον νὰ διατυπώσωμεν ἐνώπιον ὑμῶν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, προκειμένου ἐν συνεχείᾳ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἀποθανιάσωμεν ἐκλεκτὰς βυζαντινὰς μελωδίας, τὰς ὁποίας θὰ μᾶς προσφέρῃ εἰς ἀρτίαν ἐκτέλεσιν ὁ πολυμελής βυζαντινὸς χορὸς τῶν ἱερῶν μελωδῶν.

† Ὁ Ζυγῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ὡς γνωστόν, ἡ ἱστορία τῶν σχέσεων Ρώσων καὶ Ἑλλήνων εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀγάπην καὶ φιλίαν, πρὸ παντός δὲ ἀπὸ ἐν πνεύματι ἐπικοινωνίαν. Αἱ πρῶται καταβολαὶ ἀρχίζουσι ἀπὸ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει βάπτισιν τῆς ἀγίας καὶ Ἰσαποστόλου Ὁλγας, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐοιδίμου ἡμῶν Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Ζ', τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ συνεχίζονται ἐπὶ αἰῶνας διὰ τῶν ἁγίων Μιχαὴλ τοῦ θαυματοουργοῦ, πρώτου Μητροπολίτου Ρωσίας, Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ καὶ ἄλλων, μέχρι καὶ τῶν Νικηφόρου Θεοτόκη, Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου, Κωνσταντίνου τοῦ Οἰκονόμου καὶ μακρᾶς σειρᾶς ἀρχιερέων κληρικῶν καὶ μοναχῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ὡς πραγματικὴ φιλόστοργος μήτηρ, συμπαισίσταται μετὰ στοργῆς εἰς τὴν θυγατρικὴν τῆς ἐν Ρωσίᾳ ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν.

Ἄλλ' ἡ σχέσις μετὰ ἀδελφῶν εἶναι σχέσις ὄχι μόνον λήψεως, ἀλλὰ καὶ δόσεως. Οὕτως, ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐλάβομεν καὶ ἔχομεν πολλὰ ἐκ τῆς ἀδελφῆς ὁμοδόξου Ρωσίας. Παραδείγματος χάριν, ἐν ἐκ τῶν πλέον λαοφιλῶν Προσκνημάτων μας εἶναι ὁ τόπος, ὅπου φυλάσσονται τὰ τίμια καὶ ἅγια λείψανα τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου εἰς Προκόπιον Εὐβοίας, ὅπου εἰς προσκύνῃσιν τῶν ὁποίων μετέβητε χθὲς καὶ πρὸς τὰ ὁποία κατὰ πολλὰς χιλιάδας πανταχόθεν συρρέον οἱ εὐσεβεῖς Ἕλληνες. Ἄς μὴ νομισθῆ ὅμως, ὅτι ἡ ἀπὸ πεντηκονταετίας ἐκ Ρωσίας προερχομένη εὐλογία αὕτη τῆς Ἐκκλησίας μας συνετέλεσεν, ὥστε νὰ λειτουργησῶν οἱ παλαιότεροι καρποὶ τῆς σοφίας, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Λαοῦ τῆς, οἱ ὁποῖοι ἐξεχέοντο πλουσίως ἐπὶ τὰ τέκνα τῆς ὑπὸ ξένον ζυγὸν ὑποταγμένης Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ («Ὁμολογία») τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου Πέτρου Μογίλα, ἡ («Ὁρθόδοξος Διδασκαλία») τοῦ Μητροπολίτου Μόσχας Πλάτωνος, ἡ («Ὁρθόδοξος Δογματικὴ Θεολογία») τοῦ Φιλαρέτου Μητροπολίτου Μόσχας, ἔργα τὰ ὁποία μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὑπῆρξαν ἢ πνευματικὴ τροφὴ καὶ καθοδήγησις ἐπὶ γενεάς ὀλοκλήρους τῆς ἐποπύλου καὶ μετὰ ταῦτα τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν ὠφελήθη ἡ Ἐκκλησία μας ἐκ τοῦ μέλιτος τῆς ὀμοεικῆς Θεολογικῆς μελίσεως. Ἔργα διαπρεπῶν θεολόγων, ὅπως τοῦ Μακ. Μπουλγκάκωφ, Μητροπολίτου Μόσχας, τοῦ Ἀλεξέϊ Χομιάκωφ, τοῦ Βλαδμήρου Σολογιώφ κ.ἄ. ὑπῆρξαν ἐντροφήματα τῶν πιστῶν μας καὶ πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τοὺς ἡμετέρους θεολογικοὺς συγγραφεῖς, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων καὶ μάλιστα διαπρεπεῖς, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐκ λίαν διακεκριμένων προκατόχων μου Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ἀπήλυσαν τῆς ἀνωτέρας τῶν μορφώσεως εἰς τὰς Θεολογικὰς Ἀκαδημίας τοῦ Κιέβου, τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετροπόλεως.

Φοβοῦμαι ὅμως, Μακαριώτατε, ὅτι ἂν ἐπιχειρήσω καὶ μόνον νὰ ἀπαριθμῶ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς θαλπωρῆς, τὴν ὁποίαν εὕρισκον οἱ ἐκ τῶν ὑποδοῦλων Ἑλληνικῶν Χωρῶν, εἰς τὴν θερμὴν Ρωσικὴν ἀγκάλην καταφεύγοντες πατέρες ἡμῶν, («ἐπιλείπει με διηρόμενον ὁ χρόνος»). Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴ ἀναφέρω τοὺς Ὑψηλάντας καὶ τὸν πρῶτον τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτην

τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος Ἰω. Καποδίστριαν, οἱ ὁποῖοι διακριθέντες ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ τῆς μεγάλης Ὑμῶν Χώρας, δὲν ἐλησμόνησαν τὴν γενέτειραν τῶν προγόνων των. Καὶ ἂν ἐν συνεχείᾳ θὰ ἐπεχείρουν μετὰ τὴν μνημόνευσιν τῶν δύο μόνον ὀνομάτων νὰ σιωπήσω, πραγματικῶς («οἱ λίθοι κεκοῦνται»). Τὰ πελώρια καὶ ἐπιβλητικὰ κτίρια («κεκοῦνται»). Πρόκειται, Μακαριώτατε, διὰ τοὺς μεγάλους Ἐδεργέτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀδελφοὺς Ριζάρου, τὸν Μαρασλῆν, τοὺς Ζωσιμάδας, τὸν Βαρβάκην, τοὺς Βαλλιάνους, κ.ἄ., οἱ ὁποῖοι ἀνήγειραν τὴν μεγαλοπρεπῆ Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην, τὴν Μαρτάσειον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν, τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν, τὸ Βαρβάκειον Λύκειον, κτίρια καὶ ἰδρύματα τὰ ὁποῖα κοσμοῦν τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα. Πάντα ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα προέρχονται ἀπὸ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, καταγωγῆς μὲν Ἑλληνικῆς, γεννηθέντα ὅμως ἢ ἀνδρωθέντα ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἐκκλησίας Ὑμῶν καὶ γαλουχηθέντα ὑπ' Αὐτῆς μετὰ τὰ διδάγματα τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀγαπῶμεν τὴν ἁγίαν Ρωσικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τοὺς ἐν Χριστῷ ποιμένας τῆς καὶ ὀλοκλήρου τὸν εὐσεβεστάτον καὶ Θεόφρονα Ὁρθόδοξον Ρωσικὸν Λαὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἐξ ὅλης ἰσχύος, ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ οὐδέποτε θὰ παύσωμεν προσευχόμενοι, ἵνα ὁ Κύριος λαλῆ ἀγαθὰ εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἐν τῇ Χώρᾳ Ὑμῶν ἀρχόντων («ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας Του καὶ παντός τοῦ Λαοῦ Του»), σκέπη δέ, περιφρουρῆ καὶ σφιζῆ τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Ἀγιότητα, ἵνα ὡς καλὸς ποιμὴν καὶ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ μιμητής, τῇ βοηθείᾳ καὶ συνατιλίῃ τῶν τιμιωτάτων Ὑμῶν συνεργῶν, ἦτοι τῶν σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων, ἱερέων καὶ λαϊκῶν, ὀδηγήτε πάντοτε τὸ ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ εἰς νομάς σωτηρίους.

Ἡ περὶ ἐμὲ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐπιθυμοῦσα ὅπως παραδώσῃ εἰς τὰς τιμίας χεῖρας τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος δείγματα τῆς ἀγάπης τῆς ταύτης, ἐλάχιστα μὲν εἰς ὕλικὴν ἀξίαν, πολυτιμώτατα δὲ καὶ βαθύτατα διὰ τὸν περιουλιόμενον εἰς αὐτὰ συμβολισμόν, ἀπεφάσισεν, ὅπως εἰς ἀνάμνησιν τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπισκέψεως τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος δωρηθῆται Ὑμῖν πρῶτον μὲν κεντητὸν ἐπιτραχήλιον, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, συμβολίζει ἀφ' ἐνός μὲν τὴν ἄνωθεν καταβαίνουσαν θεῖαν Χάριν, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ κληρικὸς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ σωτήριον ἔργον του, ἀφ' ἑτέρου τὰ ὄργανα τοῦ μαρτυρίου τοῦ Κυρίου μας, ἦτοι τὸ φραγγέλιον καὶ τὸν κάλαμον, διὰ τῶν ὁποίων ἐκτύπων τὸν Σωτήρα οἱ ἐμπαιζόντες Αὐτόν, ὡς καὶ αὐτὸν τούτον τὸν Στανρόν, τὸν ὁποῖον Οὗτος ἔφερον ἐπὶ τῶν ὤμων Του. Ἐπίσης, ἀπεφάσισεν, ὅπως παρακαλέσῃ τὴν Ὑμετέραν Ἀγιότητα, ὅπως δεχθῆ ὡς δῶρον καὶ ἐν ὁμοφύριον, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὸ πλανηθὲν πρόβατον, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλοσιώτου, («ζητήσας ὁ Κύριος ἐπὶ τῶν οἰκείων ὤμων ἀνέλαβεν»). Παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς ὡσαύτως, ὅπως δεχθῆτε καὶ μικρὰν εἰκόνα τρίπτυχον, παριστῶσαν εἰς τὸ μέσον μὲν τὸν Ἀρχιποίμενα Χριστὸν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνός φύλλον τὸν Ὁσιον Ἰωάννην τὸν Ρῶσον, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου δὲ τὸν Ὑμέτερον ἐπώνυμον ἅγιον,

τὸν ὄσιον Ποιμένα τὸν Μέγαν. Εὐχόμεθα δὲ Ὑμῖν ὑγιειαν σταθεράν, μακρότητα ἡμερῶν, πατριαρχεῖαν γαληναίαν, ἄνωθεν εὐλογίαν εἰς τὰς ἱεράς Ὑμῶν ποιμαντικὰς φροντίδας καὶ δι' Ὑμῶν μεγαλεῖον καὶ αὔξησιν τῆς ἁγίας Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ πλουσίαν συγκομιδὴν εἰς τὴν οὐράνιον ἀποθήκην, ἵνα καὶ ὁ μισθὸς Ὑμῶν πολὺς ᾗ «ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ἀμήν.

Εἰς τὴν προσφώνησιν ταύτην τοῦ Μακαριωτάτου ὁ Πατριάρχης κ. Ποιμὴν ἀπήντησεν ὡς ἀκολούθως:

Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατοι Ἀρχιερεῖς,

Εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ

Ἀγαπητὸν ἐν Χριστῷ Ποίμνιον τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

Μετὰ συγκινήσεως ἀπευθύνομαι πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸν τὸν Ναὸν τοῦ γνωστοῦ Θεοῦ καὶ ἡ χαρὰ πληροῖ τὴν ψυχὴν μου διὰ τὴν εὐλογημένην ἐπικοινωνίαν μεθ' ὑμῶν. Ἐδῶ οὐχὶ δύο ἢ τρεῖς εἴμεθα συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου. Σήμερον δύο μεγάλοι ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι, ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Ρωσικὴ, πανηγυρικῶς ἴστανται ἐνώπιον αὐτῆς τῆς Τραπέζης τοῦ Κυρίου καὶ δι' αὐτῆς μαρτυροῦν τὴν ἀδιάρηκτον θεοῖδρον καὶ θεοδίδακτον ἐνότητα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσι.

Σήμερον μεθ' ἡμῶν ὁ ἀπειροπληθὴς ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρώσων Ἁγίων, τῶν ἀπὸ αἰῶνος Χριστῷ εὐαρεστησάντων, ὑψώνουν τὰς θερμὰς προσευχὰς Ἀδτῶν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Παντοκράτορος. Σήμερον εὐρισκόμεθα ἐν βαθείᾳ καὶ μυστηριακῇ κοινότητι μετὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, τῆς Κεφαλῆς τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἦλθομεν πρὸς ὑμᾶς προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ λίαν ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου, ἵνα μαρτυρήσωμεν περὶ τῶν ἀρρηκτῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν, οἱ ὅποιοι ἐνδυναμώνουν τὸν σύνδεσμον τῶν δύο ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἔχωμεν τὴν χαρὰν τῆς συναντήσεως μεθ' ὅλων ὑμῶν, ἵνα αἰσθανθῶμεν τὴν φιλόξενον θερμότητα τῶν καρδιῶν ὑμῶν.

Ἡ προνοητικὴ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ κατηύθυνε τὰ διαβήματα ἡμῶν εἰς τὴν προσφιλεῖ διὰ τὴν καρδίαν ἡμῶν Ἑλλάδα, ἵνα προσφέρωμεν εἰς ὑμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανούς τῆς Ἑλλάδος τὸν ἀσπασμὸν ἀγάπης τῶν Ρώσων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἵνα μεθ' ὑμῶν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάσωμεν καὶ ἀνυμνήσωμεν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς Ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ μέρους ὅλων τῶν συνοδῶν μου καὶ ἐκ μέρους ἐμοῦ προσωπικῶς ἐκφράζω Ὑμῖν, λίαν ἡμῖν ἀγαπητὴ Μακαριώτατε, τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας διὰ τὴν πράγματι ἀδελφικὴν ὑποδοχὴν ὅλων ὑμῶν καὶ ἐλπίζω ἢ Χάρις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, ὅτι θὰ παρῶσχη εἰς ἡμᾶς τὴν χαρὰν νὰ χαιρετίσωμεν εἰς τὸ

Ρωσικὸν ἔδαφος Ὑμᾶς καὶ ἄλλους λειτουργοὺς τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Εὐχαριστῶ τοὺς σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας, μέλη τῆς Ι.Σ. τῆς Ἑλλάδος, καὶ πάντας τοὺς παρισταμένους καὶ προσευχομένους, οἱ ὅποιοι προσήλθον, ἵνα μαρτυρήσουν περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὰς προσευχὰς των καὶ τὴν ἀγάπην των. Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν καὶ ἔστι καὶ ἔσται.

Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπισκέψεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς προσευχῆς εἰς αὐτὸν τὸν Ἱερόν Ναόν, παρακαλῶ, Μακαριώτατε, νὰ δεχθῆτε τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ὡς καὶ ἐγκόλπιον καὶ ἱερόν στανθρόν, ὁ ὅποιος θὰ εἶναι στήριγμα εἰς τὴν διακονίαν σας εἰς τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν.

Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ περὶ τὴν 13ην ὥραν, εἰς τὸ ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ Πεντέλης Διορθόδοξον Κέντρον, παρετέθη ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου ἐπίσημον γεῦμα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος προσεφώνησε τὸν τιμώμενον Ρῶσον Πατριάρχην ὡς ἑξῆς:

Ἀγιώτατε Δέσποτα,

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ εἶπω... σοβαροχαριτολογῶν: Εὐρίσκομαι εἰς πολὺν δύσκολον θέσιν. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ὁμιλήσω, ὡς ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος Ἐπίκτητος, ἅμα μὲν εὐλαβῶς, ἅμα δὲ θαρρούντως. Εὐλαβῶς μὲν, διότι τρέφω πρὸς τὸ σεπτὸν Ὑμῶν πρόσσωπον βαθύτατον σεβασμὸν καὶ ἡ πρὸς Ὑμᾶς τιμὴ καὶ ἀγάπη ὑπαγορεύει λόγους εὐλαβείας. Θαρραλέως δέ, διότι ὀφείλω νὰ εἶπω πρὸς Ὑμᾶς μὲ ὄλον τὸν σεβασμὸν, ἀλλὰ καὶ ὄλον τὸ ἐπιβαλλόμενον διὰ τὴν σιγμὴν θάρρος: Μᾶς ἐλυπήσατε, διότι μᾶς φεύγετε προώρως.

Ἀνεμέναμεν τὴν ἐπίσκεψίν Σας δρόσον Ἀερώων, καὶ ἦτο πράγματι δρόσος, ἡ ὁποία μᾶς ἀνέφνευεν. Ἦτο ὅμως, ὅπως κάθε δρόσος, ὀλιγόβιος. Δι' ἡμᾶς, πού ζῶμεν ὑπὸ τὴν γαλήνῃ τῶν βυζαντινῶν τρούλλων καὶ τὴν ἥρεμον σκιὰν τῶν θόλων τῶν Ὀρθοδόξων μας Ἐκκλησιῶν, ἡ ἐπίσκεψίς Σας ἦτο ὅπως ἡ ἀστραπή. Ἐλαμψεν, ἐφώτισε τὰ πρόσωπά μας, συνήροπασε τὰς ψυχὰς μας μετὰ τὴν εἰλικρινῆ χαρὰν τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος καὶ τώρα φεύγετε γρήγορα ὡς ἀστραπή. Μᾶς ἀφίνετε ἐντονωτάτας ἀναμνήσεις, πού θὰ τὰς διατηροῦμεν πάντοτε καὶ θὰ ἐπιθυμῶμεν νὰ τὰς πολλαπλασιάσωμεν, διὰ τοῦτο καὶ Σᾶς παρακαλοῦμεν θερμῶς ὅλοι: Νὰ θεωρήσητε τὴν ἐπίσκεψίν Σας διακοπεῖσαν. Καὶ νὰ ἐπανέλθητε νὰ τὴν συνεχίσητε.

Φοβοῦμαι, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὸ εὐλαβὲς προσκύνημα τῆς Ἀγιότητος Ὑμῶν εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἶναι ἀποτεθησαυρισμένα τὰ πανίερα λείψανα τοῦ Ὁσίου καὶ Ὁμολογητοῦ Ἰωάννου τοῦ Ρώσου καὶ τῆς σημερινῆς θείας Λειτουργίας, αἱ ἄλλαι ἐκδηλώσεις Σᾶς ἐκούρασαν.

Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἔλθητε καὶ πάλιν καὶ νὰ παραμείνητε πλησίον μας περισσότερον τοῦλάχιστον ἐν δεκαπενθήμερον, ἀναπανόμενος.

Ἔχει τόσα ἢ μικρὰ αὐτῇ Χώρα: Τὴν τιμίαν κά-

ραν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου εἰς Πάτρας, τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς Τήνον. Τὰ χαριτόβρυτα λείψανα τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου († 1920). Ἄλλ' ἔχει ἡ Χώρα μας καὶ τὰ παλαιὰ λείψανα τῶν μεγαλοπρεπῶν Βασιλικῶν τῆς πρωτοχριστιανικῆς ἐποχῆς, τοὺς ἐπιβλητικούς Ναοὺς τῆς ἐνδόξου Βυζαντινῆς περιόδου, τοὺς ἠρέμους τόπους τῆς μοναχικῆς ἀσκήσεως, τὰ κλασσικά τῆς Μνημεῖα, τὴν σύγχρονον χριστιανικὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸν χριστιανικὸν της παλμόν, τὰ δαίγματα τοῦ μόχθου καὶ τῶν ἱκανοτήτων τοῦ σημερινοῦ Λαοῦ τῆς πατρίδος μας καὶ τόσα ἄλλα.

Τὸ κυριώτερον: Ἡ Χώρα αὕτη ἔχει ἓνα Λαόν, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ μὲ δὴν του τὴν ψυχὴν τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ ἰδιαίτερώς τοὺς Ὁρθοδόξους, μαζὶ δὲ μὲ αὐτοὺς καὶ ὄλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνα Λαόν, ὁ ὁποῖος ὅ,τι καὶ ἂν μεσολαβήσῃ, δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτέ, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κυρίως μᾶς συνεπόνεσε κατὰ τὴν μακροαῖωνα πικρὰν δουλείαν μας, ἦτο ὁ ὁμόδοξος καὶ ὁμογάλακτος ἐν τῇ πίστει Ὁρθόδοξος Ρωσικὸς Λαός.

Ὁ Λαός μας, λοιπόν, αὐτὸς πὸν τόσον ἀγαπᾷ, δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτέ τὰ πολυτιμότερα ἀπὸ κάθε εἴδους συμπαράστασις δάκρυα πόνου τῆς Ρωσικῆς Στρατιᾶς, ἢ ὁποῖα ἔμεινε καθηλωμένη εἰς τὴν ἀντίπερα ὄχθην τοῦ Προῦθου, καθὼς ἔβλεπε νὰ σφάζονται οἱ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου Ἕλληνες ἐπαναστάται.

Ἐπίσης, δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτέ ὁ Λαός μας, ὅτι εἰς τὴν μικρὰν μὲν καὶ ἀκατοίκητον, ἀλλ' ἱστορικὴν νησίδα Σφακτηρίαν, τὸ ἐνέχυρον τῆς Σωτηρίας μας, ὁ τίμιος Στανρός κοσμεῖ τὸ μνημεῖον τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν ἐν Ναυαρίνῳ πεσόντων Ρώσων στρατιωτῶν.

Ἄν λοιπόν παρεμένετε ἐπὶ περισσοτέρας ἡμέρας εἰς τὴν Πατρίδα μας, θὰ εἴχετε τότε καὶ μίαν εὐρύτεραν καὶ ἀνετωτέραν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν. Θὰ εἴχετε τὴν ἐδκαιρίαν νὰ ἴδητε περισσοτέρους καὶ νὰ Σᾶς γνωρίσουν περισσότεροι καὶ νὰ διαπιστώσητε, οἷας ἀγάπης ἀπολαύετε.

Πιστεύω, ὅτι θὰ εἰσακούσῃ τῶν προσευχῶν μας καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐνότις τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν θὰ πληθύνηται καὶ θὰ κραταιοῦται εἰς δόξαν τοῦ Τριῶ-αγίου Ὁνόματος.

Καὶ ἦδη, αἴρων τὸ ποτήριον, προπίνω εἰς υἱείαν τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Ἀγιότητος, τῶν ἐν Χριστῷ συνεργῶν Ὑμῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν τῆς συνοδείας Ὑμῶν, ὡς καὶ εἰς υἱείαν τοῦ Ἐξοχωτάτου Πρεσβευτοῦ τῆς Σοβ. Ἐνώσεως κ. Κλήμενοις Λεβίτσκι, ὅστις μᾶς ἐτίμησε διὰ τῆς παρουσίας του ἐνταῦθα, διὸ καὶ τοῦ ἐκφράζω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας καὶ τὰς εὐχὰς μου ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς εὐτυχίας ὄλων τῶν Λαῶν τοῦ Κράτους του.

Εἶθε, Ἀγιώτατε Δέσποτα, ὁ Κύριος νὰ Σᾶς θριαμβεύσῃ πρὸς ἔπαυον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ Αὐτὸς δι' Ὑμῶν νὰ ποιμαίνη τὸν ἐν Ρωσίᾳ ἐκλεκτὸν Του Λαόν. Ἀμήν.

Ἀπαντῶν ὁ Μ. Πατριάρχης κ. Ποιμὴν εἶπεν:

Μακαριώτατε, ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ Δέσποτα καὶ ἀδελφέ, Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Θεοφιλέστατοι κληρικοὶ τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

Ἀξιότιμοι ἐκπρόσωποι τῆς Κυβερνήσεως,

Ἀγαπητοὶ συνδαιτυμόνες εἰς τὴν φιλόξενον ταύτην τράπεζαν,

(Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνὸν ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό) (Ψαλμ. 132,1). Πόσον ὠραία εἶναι τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ ἀρχαίου Ψαλμοδοῦ! Μὲ τί βαθὺν νόημα εἶναι πλήρη! Ἰδιαζόντως τὸ αἰσθανόμεθα τώρα, ὅτε ἀξιώσας ὁ Κύριος ἐμὲ καὶ τοὺς συνοδοὺς μου νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὴν ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς ἀρχαίας καὶ ἱεράς Ἀθήνας, ὠδήγησεν ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν φιλόξενον ταύτην τράπεζαν! (Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις) (Ἰωάν. 13,35).

Πράγματι καὶ τώρα, ὡς καὶ προηγουμένως, ἢ ἰδία χριστιανικὴ ἀγάπη στερεώνει τὰς ἀδελφικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν μας.

Αἱ φιλικαὶ ἀμοιβαῖαι σχέσεις τῆς Ἑλλαδικῆς καὶ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὡς γνωστόν, ἔχουν τὴν μακρὰν των ἱστορίαν. Ὅτε τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ 10^{ου} αἰῶνος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἤρρισε τὸν ἀγῶνά του διὰ τὴν ἐθνικὴν του ἀνεξαρτησίαν, εὐρεῖς κύκλοι τῆς Ρωσικῆς κοινωνίας καὶ ἡ Ρωσικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀντεμετώπισαν μὲ συμπαθείαν τὸν ἀγῶνα αὐτὸν καὶ παρέσχον πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν. Μοῦ εἶναι πολὺ εὐχάριστος νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὑποκινητῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος, τοῦ ὁποῖου κατὰ τὸ παρελθόν, 1971, ἔτος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπανηγύρισε τὴν ἑκατοπενητηκονταετηρίδα, ὑπῆρξεν ἢ εἰς πάντας καλῶς γνωστὴ «Φιλικὴ Ἐταιρεία», ἣτις ἰδρύθη τὸ 1814 ὑπὸ ἑλλήνων πατριωτῶν εἰς τὴν Ὀδησόν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀγὼν τῆς ἀπελευθερώσεως, ὁ ὁποῖος ἤρρισε ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη, εἶναι συνδεδεμένος μὲ τὸ ἔδαφος τῆς Πατρίδος μας, καὶ δὴ τὴν Μολδαβίαν.

Ἡ ἀγία ἡμῶν Ρωσικὴ Ἐκκλησία πάντοτε ὑπηρετεῖ μὲ ζῆλον τὴν ἀνάπτυξιν γνησίων φιλικῶν καὶ ἀληθῶς ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ ὄλων τῶν Τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι (σχέσεις) ἐρείδονται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀληθοῦς συνοδικότητος.

Εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ὅλα τὰ διορθόδοξα προβλήματα πρέπει νὰ ἐπιλύονται ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἀδελφικῆς συνεργασίας καὶ ἀποστολικῆς ὁμοφωνίας, ὅτι εἰς τὰς σχέσεις τῶν Τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ τίποτε, τὸ ὁποῖον θὰ παρεκώλυε τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐνεργειῶν των καὶ τὴν πρωτοβουλίαν των, ἀλλὰ ὅτι πρέπει νὰ βασιλεύῃ μεταξὺ των ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμὸς καὶ ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη.

Ὁφείλομεν νὰ ἀντιμετωπίζωμεν μὲ σεβασμὸν τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν κάθε Τοπικῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας, ἐνθυμούμενοι πάντοτε ὅτι ἡ Ἐκκλη-

σία είναι Σῶμα Χριστοῦ καὶ Αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ «Αὐτὸν ἔδωκεν κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐστὶ τὸ Σῶμα Αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» (Ἐφ. 1,22-23).

Πιστεύομεν ὅτι ἡ ἀδελφικὴ συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καὶ Ρωσίας εἰς τὸ διορθόδοξον καὶ οἰκουμενικὸν πεδῖον τῆς δραστηριότητός των δύναται νὰ ἔχη πολλὰ καὶ πολλὰ ὠφέλιμα ἀποτελέσματα, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα πρόθυμοι δι' αὐτό.

Ἡ ἐποχὴ μας, ὅπως γνωρίζομεν πολὺ καλὰ, προβάλλει πρὸς τὰς Ἐκκλησίας ἐντόνους ἀπαιτήσεις, αἱ ὁποῖαι συμφώνως πρὸς τὴν πεποιθήσιν μας ὀφείλουσαν νὰ δώσουν μαρτυρίαν περὶ τοῦ ὅτι ἔχουν διάθεσιν νὰ ὑπηρετήσουν τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ ἐκπληρώσουν ἔτσι τὴν ἐντολήν τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς Ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον.

Χαίρομεν, διότι μεταξὺ τῶν Λαῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως διατηροῦνται αἱ πατροπαράδοτοι φιλικαὶ σχέσεις. Εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Λαοῦ μας ἔχουν ῥιζωθῆ τὰ αἰσθήματα βαθέος σεβασμοῦ πρὸς τὸν φιλόπατρι καὶ ταλαντοῦχον Ἑλληνικὸν Λαόν. Θὰ ἠθέλομεν οἱ καλοὶ αὐτοὶ δεσμοὶ νὰ ἀνεπτύσσοντο, καὶ νομίζομεν ὅτι καθῆκον τῶν δύο Ἐκκλησιῶν μας εἶναι ἡ κατὰ τὸ δυνατόν συνεργασία μας διὰ τὸν ἀγαθὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐπίσκεψίς μας θὰ ἀποδώσῃ καλὰ ἀποτελέσματα εἰς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν.

Ταυτοχρόνως εἴμεθα πλήρεις πεποιθήσεως, ὅτι καθῆκον ὑπηρεσίας τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν εἶναι αἱ πλήρεις ζήλον εἰρηνοποιοὶ προσπάθειαι τῆς Ἡμετέρας Ἁγίας Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, στηριζομένη εἰς τὴν Ἐδαγγελικὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς παραδόσεις τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἀναπτύσσει τώρα δραστηριότητα διὰ τὴν ἐδραίωσιν τῶν ἀρχῶν τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἁγίας αὐτῆς διακονίας ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴν συνεργασίαν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡμεῖς δηλοῦμεν ὅτι εἴμεθα πρόθυμοι νὰ συνεργασθῶμεν μετὰ χαρὰν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτὸ ἔργον μετὰ τὴν ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκφράζομεν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν πρὸς τὴν Ἡμετέραν Μακαριότητα καὶ τὰ μέλη τῆς Ι.Σ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἀδελφικὴν φιλοξενίαν καὶ μετὰ μεγάλην ἀγάπην περιεμένομεν τὴν Ἡμετέραν Μακαριότητα μετὰ τὴν συνοδείαν σας εἰς τὴν Μόσχαν.

Κάνω πρόποσιν ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ πλήρους ἐδολογιῶν ἐπιτυχίας τῆς Ἡμετέρας Μακαριότητος εἰς τὰς Προθιεραρχικὰς Τῆς δραστηριότητος, ὑπὲρ τῆς προκοπῆς τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὑπὲρ ἀναπτύξεως καὶ στερεώσεως τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Λαῶν μας.

Ἐχω τὴν μεγάλην τιμὴν νὰ κάνω τὴν ἀπονομήν ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ρωσικῆς Ὁρθόδο-

ξου Ἐκκλησίας καὶ νὰ σᾶς δώσω αὐτὸ τὸ σημεῖωμα διὰ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα.

Σᾶς ἀπονέμου τὸ παράσημον τοῦ Ἁγίου Βλαδимиρου Α' Τάξεως.

Ἀπαντῶν ὁ Μακαριώτατος εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἀποδέχομαι τὴν διάκρισιν αὐτὴν τὴν τιμητικὴν, Μακαριώτατε, ὑπὸ τὴν ἐννοίαν, ὅτι ἀπονέμεται εἰς τὸν Προκαθήμενον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπομένως ἡ τιμὴ ἀναφέρεται ὄχι προσωπικῶς εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀντανικλῶς τὰ αἰσθήματα τῆς ἀδελφοσύνης τῆς μῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἄλλην.

Εἰς ἐκπλήρωσιν δὲ τῆς ὑποσχέσεως, τὴν ὁποίαν καὶ δημοσίᾳ ἔδωσα προηγουμένως καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τῆς Ι.Σ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ἡ Ἡμετέρα Μακαριότης, νὰ παραδώσω καὶ τὰ ἐνθύμια, τὰ ὁποῖα ἀπεφάσισεν νὰ δώσῃ ἡ Ι.Σ. πρὸς τὴν τιμίαν ἀκολουθίαν σας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Ἡμετέρα Μακαριότης θὰ ἐπιτρέψῃ μίαν παρένθεσιν, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν χαρὰν τῆς, τὸν βαθὺν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν τρέφει πρὸς τὴν Ἡμετέραν Μακαριότητα καὶ πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ὁρθόδοξον Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἀντιβασιλέως - Προϋπουργοῦ, θέλει νὰ εἴπῃ εἰς Ὑμᾶς ὀλίγας λέξεις καὶ νὰ παραδώσῃ τὴν τιμητικὴν διάκρισιν, τὴν ὁποίαν ἀπονέμει ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία πρὸς Σᾶς.

Λαβὼν τὸν λόγον ὁ παριστάμενος Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν κ. Χατζηπέτρος εἶπε:

Μακαριώτατε,

Ἐδσεβάστως παρακαλῶ Ὑμᾶς, ὅπως ἀποδεχθῆτε ἐκ μέρους τῆς Α.Ε. τοῦ Ἀντιβασιλέως καὶ Προϋπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Γεωργίου Παπαδοπούλου τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Τάγματος τοῦ Γεωργίου, ἀνωτάτην διάκρισιν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, τιμῆς ἐνεκεν, διὰ τὴν ἀγάπην Σας καὶ διὰ τὰς προσπάθειας τὰς ὁποίας κατεβάλατε καὶ καταβάλλετε διὰ τὴν ἐπιπεραιτέρω σύσφιγξιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ μεταξὺ τῶν δύο Λαῶν.

Μετὰ τὴν ἀπονομήν τοῦ παρασήμου ὁ Μακ. Πατριάρχης κ. Ποιμὴν συνεπλήρωσε:

Δι' ἐμὲ εἶναι μία μεγάλη ἐκπλήξις ἡ τελετὴ τῆς ἀπονομῆς εἰς ἐμὲ κρατικῶν διασήμων τῆς Ἑλλάδος. Ἐυχαριστῶ τὴν Α.Ε. τὸν Ἀντιβασιλέα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν τιμὴν, ἡ ὁποία μοῦ γίνεται.

Πιστεύω εἰς τὸ ὅτι τὸ παράσημον αὐτὸ θὰ εἶναι ἀκόμη μία μαρτυρία τῆς ἀκαταβλήτου φιλίας μεταξὺ

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΤΙΜΑ ΤΗΝ ΜΝΗΜΗΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΟΙΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ Α'

(25 Μαρτίου 1886—7 'Ιουλίου 1972)

Λόγος του Προέδρου της 'Ακαδημίας κ. Γρηγορίου Κασιμάτη κατά το Μνημόσυνο του Πατριάρχου 'Αθηναγόρα εις την 'Ακαδημίαν (12 Δεκεμβρίου 1972).

'Η 'Ακαδημία 'Αθηνών αναμνησκει σήμερον της υπερόχου μορφής 'Αθηναγόρου του Α', οτε κατά την επιμνημόσυνον αυτήν τελετήν θά επιδοθῆ τὸ χρυσὸν μετάλλιον εἰς τὸν διάδοχον 'Εκείνου, ἤτοι τοῦ αοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου 'Αθηναγόρα τοῦ Α', διὰ τοῦ ὀρισθέντος 'Αντιπροσώπου Σεβασμιωτάτου Ρεθύμνης κ. Τίτου. Τὸ μετάλλιον τοῦτο ἀπενεμήθη εἰς τὸν 'Αθηναγόραν ζῶντα, τὴν 4ην Μαΐου τοῦ λήγοντος ἔτους, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πενήντα ἐτῶν ἀρχιερωσύνης.

'Υπάρχον ἄνθρωποι ποὺ περιέχουν εἰς τὴν ψυχὴν των τὸ ἀγνὸν μέταλλον τῆς ἀξίας. Ἄλλους ὅμως εἰς ἄλλας ἐκδηλώσεις ὀδηγεῖ ἡ ἀνεξιχνίαστος βουλή τῆς Θεῆς Δωρεᾶς. Καὶ εἰς ἄλλας ἄλλους.

'Ο 'Αθηναγόρας ἐκλήθη νὰ εἶναι εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν τὸ ὀρόσημον μιᾶς ἐποχῆς. Νὰ εἶναι ὁ εἰρηνοποιός, ὁ κατοχυρώνων τὴν γαλήνην ποὺ εἶχεν ἤδη κατὰ τρόπον ὅμως εὐθραστον—ὅπως εἶναι εὐθραστον ὅ,τι συνδέεται μὲ τὴν ἀτελεῖ ψυχὴν τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου—ὁ κάματος τοῦ σπαραγμοῦ.

Καὶ εἰς τὴν Νέαν 'Υόρκην καὶ εἰς τὴν Κωνσταν-

τινούπολιν τὸν ρόλον αὐτὸν τοῦ Οἰκοδόμου τῆς Εἰρήνης ἐκλήθη νὰ παίξῃ. 'Ορθῶς αὐτὸν ἐξέλεξε τὸ 1930 μὲ τὸ ἀέτιον βλέμμα του καὶ μὲ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὴν 'Ορθοδοξίαν εἰς τὸν Νέον Κόσμον ἕνας ἄλλος μέγας 'Ηγέτης τοῦ 'Ελληνισμοῦ καὶ τῆς Χριστιανοσύνης, ὁ τότε Κορινθίας καὶ μετέπειτα 'Αθηνῶν Δαμασκηνός, ὅταν ἀπεστάλη διὰ νὰ συνθέσῃ ἐκ τοῦ χάους καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀναταραχῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον ὀδηγήσει τὰ πάθη καὶ οἱ φανατισμοὶ καὶ αἱ φιλοπρωταὶ καὶ τὰ πείσματα, οἱ αἰώνιοι αὐτοὶ σκώληκες τῆς ζωῆς τῆς φυλῆς μας, τὴν νέαν ζωὴν τοῦ ὀρθοδόξου 'Ελληνισμοῦ τῆς πέραν τοῦ 'Ατλαντικοῦ 'Ηπείρου.

Καὶ εἶναι πάντοτε τὸ ἔργον τοῦ Οἰκοδόμου τῆς Εἰρήνης δυσκολώτερον ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο. Διότι ἀπαιτεῖ συγχρόνως θάρρος καὶ σύνεσιν. Καὶ στηρίζεται εἰς τὴν ἀκλόνητον ἀπόφασιν διὰ τὴν θυσίαν.

Εἶχε δεῖξει τὰ χαρίσματα αὐτὰ, καὶ τὸ θάρρος, καὶ τὴν σύνεσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, ὁ 'Αθηναγόρας εἰς τὴν Κέρκυραν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φαιδρᾶς, ἀλλὰ τραγικῆς ἐπιδρομῆς τῶν δυνάμεων τοῦ φασισμοῦ.

'Ὅπως τὰ ἔδειξε, κατ' ἄλλον ὅμως τρόπον, περυσιότερον κατὰ τὴν κρίσιν του ἐνδεδειγμένον ἐκ τῶν περιστάσεων, τὸν ὀλιβερὸν Σεπτέμβριον τῶν

τοῦ 'Ελληνικοῦ καὶ τοῦ Σοβιετικοῦ Λαοῦ καὶ θά θεομαίνη τὴν φιλίαν μεταξὺ τῶν Λαῶν μας καὶ τὴν συνεργασίαν εἰς τὸ ἔργον τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς ἀδελφούσης. Ἄκόμη μία φορὰ εὐχαριστῶ.

Σᾶς παρακαλῶ ἄλλην μίαν φορὰν νὰ δεχθῆτε αὐτὴν τὴν ταυίαν διὰ τὴν Σύνοδον τῆς 'Ορθοδόξου Ρωσικῆς 'Εκκλησίας, ἣτις ἐξέλεξεν ἐμὲ ὡς Πατριάρχην Μόσχας καὶ Πάσης Ρωσίας.

Εἰς ταῦτα ὁ Μακ. κ. 'Ιερώνυμος εἶπεν:

Εἶναι τόσον ἐντονα τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἔχει προκαλέσει ἡ ἐδῶ παρουσία τῆς 'Υμετέρας Μακαριότητος, ὥστε θά ἦτο περιττὸν κάθε ἐνθύμιον, διότι εἶναι ἀρκετὴ καὶ μόνη ἡ παρουσία τῆς 'Υμετέρας Μακαριότητος, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀποτελοῦν ἕνα δεῖγμα περαιτέρω τῆς ἀγάπης Σας καὶ τῆς βαθύτατης τιμῆς, τὴν ὁποῖαν ἀπονέμετε εἰς τὴν 'Εκκλησίαν μας καὶ ταῦτοχρόνως τῆς προσπαθείας, ὅπως εἰσθε πάντοτε κοντὰ μας καὶ εἰς τὴν σκέψιν καὶ εἰς τὴν καρδίαν μας. Σᾶς βεβαιοῦμεν ὅτι αὐτὸ θά συμβαίη πάντοτε.

'Εν συνεχείᾳ, ὁ Μ. 'Αρχιεπίσκοπος κ. 'Ιερώνυμος προσέφερεν ἐκ μέρους τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος δῶρα πρὸς ἅπαντα τὰ μέλη τῆς συνοδείας τοῦ Πατριάρχου.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Μόσχας καὶ πασῶν τῶν Ρωσιῶν κ. Ποιμὴν καὶ τὰ μέλη τῆς ἀκολουθίας του ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ ἀεροδρομίου τοῦ 'Ελληνικοῦ δι' ἐπίσκεψιν, μέσφ Θεσσαλονίκης, τοῦ 'Αγίου 'Ορους, ἀφοῦ ἀντήλλαξαν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν μετὰ τοῦ Μ. 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. 'Ιερωνύμου καὶ τῶν λοιπῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ἐκπροσώπων τῆς Πολιτείας, ἐκφράσαντες ἅπαξ ἔτι τὴν μεγάλην χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν των διὰ τὴν παρασχεθεῖσαν φιλοξενίαν καὶ τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις ἀγάπης ἐν Χριστῷ 'Ιησοῦ.

'Αρχιμ. ΑΝΘΙΜΟΣ. Δ. ΡΟΥΣΣΑΣ

βανδαλισμών του Τουρκικού ὄχλου, κατευθυνομένου —διατί νά κρύβωμεν τήν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, μόνον αὐτὴ σώζει—ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν.

Ἐπικράνα τὸν ἄνδρα, ὅταν μετὰ τινὰ ἔτη τοῦ εἶπα ὅτι τὸ βράδυ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ἐκείνης τὸ χρέος του ἦτο νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ νὰ θυσιασθῇ ἀναχαιτίζων, ἂν μὴ ἀνατρέπων, διὰ τῆς προσφορᾶς του τὸν ῥοῦν τῆς ἱστορίας. Καὶ λυποῦμαι. Διότι ἴσως εἶχεν ἐκεῖνος δίκαιον. Τὸ σιωπηλὸν του μαρτύριον ὑπῆρξε σκληρότερον ἀπὸ ὅποιανδήποτε θυσίαν. Καὶ συνετέλεσεν εἰς τὰς μετέπειτα ἐξελίξεις τῆς ψυχολογίας του. Τὸν ἐχαλύβδωσεν εἰς τὰς πνευματικὰς του πρωτοβουλίας ἢ συνειδήσεις τοῦ διαρκοῦς ἐπικρεμωμένου κινδύνου.

Τὸ ἔργον του εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὑπῆρξε μέγα. Εἶναι εὐκόλον νὰ νομίζωμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ διατηρῶμεν τὰς θέσεις καὶ τὰ προνόμια πού ἐντίμως μὲν, ἀλλ' εἰς τὸ παρελθὸν ἀπεκτήσαμεν μέσα εἰς ἓνα διαρκῶς ἀναγεννώμενον καὶ ἀναδιαμορφούμενον κόσμον. Ἄλλ' εἶναι ἀνεδαφικόν. Πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸ θάρρος νὰ ἀντιμετωπίζωμεν τὰ πράγματα, ὅπως εἶναι, καὶ ὄχι ὅπως θὰ ἠθέλομεν νὰ εἶναι. Καὶ τὸ θάρρος αὐτὸ δὲν εἶναι σύνθησις. Διότι στηρίζεται εἰς τὴν πρόβλεψιν. Ἔτι πλέον εἰς τὴν ἐνόρασιν. Ὅσοι δὲν βλέπουν τὸ μέλλον, ὅσοι νομίζουν ὅτι τὸ παρὸν εἶναι ὀριστικόν, εἶναι τυφλοὶ καὶ ἀνανήφουν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρεῖπια.

Ὁ Ἀθηναγὸρας γνωρίζων τὸ παρελθὸν ἐβλεπε τὸ μέλλον. Καὶ ἐπεχείρει νὰ συνθέσῃ τὴν παράδοσιν μὲ τὴν ἐξέλιξιν. Ὁση αὐτῷ δύναμις. Ἀπὸ τότε ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀμερικῆς ἀπέκτησε κύρος, πού δὲν θὰ χάσῃ ποτέ.

Ὁ ἴδιος μοῦ διηγεῖτο γελῶν, ὅτι εἰς μίαν ἐξοχὴν τῆς Νέας Ὑόρκης κατῆλθεν ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητόν του διὰ νὰ περιπατήσῃ καὶ ἀντίκρυσεν τὸ θέαμα ἐνὸς μαύρου, ὁ ὁποῖος μόλις τὸν εἶδε μὲ τὸ ὕψος του, μὲ τὸ ῥάσον του, μὲ τὰ γένεια του καὶ μὲ τὸ βλέμμα του, ἔπεσε πρυμνηδὸν καὶ τὸν προσεκύνησε λέγων: «Ὁ Θεός!»

Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ λησμονῆται ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀθηναγόρου εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Δὲν εἶναι καθόλου μικροτέρα τῆς ἐν Τουρκίᾳ. Ἦτο εὐκολωτέρα ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐξουσίαν, ἀσυγκρίτως εὐκολωτέρα, ἀλλὰ πολὺ δυσχερεστέρα ἐν σχέσει μὲ τὸ ποίμνιόν του. Ἄλλοίμονον!

Ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤρχισε τὸ νέον μαρτύριον. Σίσυφος εἰς τὴν αἰωνίαν προσπάθειαν τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, χωρὶς Χριστιανούς, ἀντελήφθη ταχέως ὅτι τὸ κάλεσμα τῶν καιρῶν δὲν εἶναι ἡ ἀπομόνωσις, ἀλλ' ἡ ἐνότης. Ἡ ἐνότης ὅμως ὄλων τῶν Χριστιανῶν εἶχε δύο ἐμπόδια. Τὴν ἀντίδρασιν τῶν φανατικῶν τῆς ἀπομονώσεως, οἱ ὅποιοι ἦσαν, φεῦ! καὶ οἱ ἀγνότεροι ἐκ τῶν πιστῶν καὶ οἱ φανατικώτεροι τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν καχυποψίαν τῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία, ὅπως κάθε ἐξουσία, ἐβλεπε μὲ δύσπιστον ὄμμα πάντα ὀργανισμόν, κινούμενον εἰς τὸν χώρον πού αὐτὴ ἐλέγχει, ἀλλ' ἔχοντα εὐρύτερον πνευματικὸν φάσμα, ὑπερβαῖνον τὰ ὄρια τοῦ χώρου αὐτοῦ, ἀντλοῦντα δὲ τὴν δυνάμιν του ἀπὸ παγκόσμιον

ἀκτινοβολίαν, μὴ ὑποκειμένην εἰς τὸν ἔλεγχόν της.

Αὐτῶν τῶν διπλῶν ἐμποδίων τὴν ὑπερπήδησιν ἐπεχείρησεν ὁ Ἀθηναγὸρας. Καὶ ὅσων ἄλλων παρουσιάσθησαν εἰς τὸν δρόμον του. Περί αὐτῶν ὅμως οὐ τοῦ παρόντος.

Ἐξεκαθάρισε ταχέως τὸν θεμελιώδη στόχον. Καὶ διέλυσε τὰς παρεξηγήσεις. Στόχος ἦτο ἡ ἐνότης ὄλων τῶν Χριστιανῶν. Ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, πού εἶναι πλέον ὄλαι καὶ ὄχι μόνον ἡ Παπικὴ μεγάλοι γραφειοκρατικοὶ καὶ ἐνίοτε καὶ ἐθνικοὶ Ὄργανισμοί, δὲν ἦτο ὁ στόχος. Διότι εἶναι ἀδύνατος. Καὶ ἄσκοπος. Καὶ πλήρης ἀπροόπτων. Ἡ ἔνότης ὅμως εἶναι καὶ ἐφικτὴ καὶ ἀπαραίτητος. Ἐνότης ψυχῶν πρὸ παντὸς καὶ ὄχι ἔνωσις ἢ ἐνότης Ὄργανισμῶν, δηλαδὴ σωμάτων. Οὐτε κἀν ἐνότης δογμάτων. Οὐτε αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητος.

Εἰς τὰς στιγμὰς τῶν μεγάλων καὶ πολυπλεύρων δυσκολιῶν ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ Καλὸς ἐξεσφενδόνισε τὴν πρότασιν τῆς Δευτέρας Βατικανῆς Συνόδου, ἡ ὁποία βαθμηδὸν μετέβαλε τὴν ψυχολογίαν τοῦ Καθολικισμοῦ.

Γνωρίζω λεπτομερείας, διότι ἀνemίχθην—ὄχι ὡς Ἐπιτρόπος τῆς Παιδείας τῆς ἐποχῆς, ἀλλ' ὡς μυστικὸς ἀπεσταλμένος τοῦ Ἀθηναγόρα εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Καλόν—πόσον τὰ πράγματα κατέστησαν εὐκόλα καὶ πῶς παρεκάμφθη ὁ φόβος μήπως ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία στείλει παρατηρητάς, ἐνῶ ἡ Ρωσικὴ Ὀρθοδοξία δὲν θὰ ἔστειλε. Φυσικὰ ἔστειλε ἐπὶ ἀνταλλάγμασι. Ἀλλὰ δὲν εἶναι, ἐπαναλαμβάνω, καιρὸς νὰ ὀμιλήσωμεν ἐπ' αὐτῶν.

Καὶ τὸ ἔργον συνεχίσθη καὶ ὀλοκληρώθη μὲ τὸν Πάπαν Παῦλον.

Ὁ δρόμος διὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν συνεργασίαν ὄλων τῶν Χριστιανῶν, ὄχι μόνον τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Καθολικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων—τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν εἶχε καὶ αὐτὸ ἀρχῆθαι τὴν ἀπόλυτον εὐνοίαν τοῦ Ἀθηναγόρου—ὄλων τῶν Χριστιανῶν, ὄλων τῶν φυλῶν, ὄλων τῶν ἔθνῶν καὶ ἀκόμη ὄλων τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν πεποιθήσεων.

Μία νέα περίοδος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀρχίζει. Καὶ εἰς τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ Οἰκοδομήματος εἶναι—ὅπως εἶναι καὶ εἰς τὰς ψυχὰς μας—χαραγμένη ἡ δέησις:

«Ἀθηναγόρου τοῦ Α' αἰωνία ἡ μνήμη!»

Ὁμιλία τοῦ Καθηγητοῦ - Ἀκαδημαϊκοῦ Ἰωάννου Θεοδωρακοπούλου, Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἀθηναγόρας ὁ Α'

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ Βασιλευσίᾳ τῶν Πόλεων ἐτίμησαν ἀνὰ τοὺς

αίωνα άνδρες εξαίρετοι εις ευσέβειαν και σοφίαν, εις σωφροσύνην και θάρρος, εις καρτερίαν και μαρτύριον, ήγεμόνες πραγματικοί τής Έκκλησίας, τής άρετής και του πνεύματος.

Το σημερινόν ταπεινόν εξωτερικώς πτωχικόν Φανάρι, εν αντιθέσει προς άλλους εκκλησιαστικούς θρόνους, όπου ο πλοῦτος και ή πολυτέλεια θαμπώνουν το βλέμμα των ανθρώπων, εκπέμπει από το βάθος των αιώνων μόνον πνευματικήν και ήθικην λάμψιν, ή οποία σαγηνεύει το πνεῦμα και την ψυχήν του ανθρώπου, τόσον του χριστιανού, όσον και του μη χριστιανού. Εις τον αιώνα μας το ταπεινόν, πτωχικόν και σχεδόν λησμονημένον Φανάρι, απέδειξε τόσον εις τους χριστιανούς, όσον και εις τους μη χριστιανούς την οικουμενικότητά του με το κήρυγμα τής αγάπης, το όποιον με τόσην θερμην, αλλά και τόσην ανθρωπίνην λιτότητα εξέπεμψε προς την Οικουμένην ο άοιδιμος Οικουμενικός Πατριάρχης Άθναγόρας ο Α΄, εις μήνην του όποιου συνήλθε σήμερα η Άκαδημία Άθηνών. Και ποιος θνητός δέν συγκινείται από την θεϊκήν αύραν τής Γαλιλαίας, ή οποία έλαβε το ελληνικόν όνομα «Άγάπη»; Αδτην την Άγάπην άνευ άλλης σοφίας εκήρυξε και έφερεν εις την πράξιν εις τον αιώνα αυτόν του μίσους ο Άθναγόρας και κατώρθωσε να πείση, ότι ή παναρχαία Όρθόδοξος Έκκλησία είναι πιστή εις το θεϊον κήρυγμα τής Γαλιλαίας, όπου και εδράζεται όλον της το οικοδόμημα.

Η Όρθοδοξία με το κήρυγμα τής αγάπης από τον Άθναγόραν προεβλήθη ενώπιον τής παγκοσμίας κοινής γνώμης, ή οποία εις το πτωχικόν Φανάρι να φωτίζεται από το ήλαρόν φώς τής Φάτνης τής Βηθλεέμ. Από το πνεῦμα αυτό τής αγάπης επήγασε και ο διάλογος, τον όποιον ήνοιξεν ο Άθναγόρας με την κεφαλήν τής Δυτικής Έκκλησίας, τον Επίσκοπον τής Ρώμης, όπως είναι ο πρώτος και παλαιός αυτού τίτλος. Και είδομεν ούτως τον άρχηγόν τής Ρωμαϊκής Έκκλησίας να επισκέπτεται το ταπεινόν και πτωχικόν Φανάρι και συνάμα να προστρέχη εις τον ναόν τής Αγίας Σοφίας, ίνα προσευχηθή. Ο Άθναγόρας εξ άλλου, ως παναρχαία και βιβλική φυσιογνωμία, γίνεται δεκτός με ένθουσιασμόν από τα πλήθη τής Ρώμης εις το Βατικανόν εις την πλατεϊαν του Αγίου Πέτρου. Το γεγονός τουτο συνεκίνησε τα μέγιστα την Όρθοδοξίαν, εξηρέθισεν όμως την κακοδοξίαν, ή οποία και παρηρημήνευσε το κήρυγμα τής αγάπης του Άθναγόρα και μετεκίνησε το νόημά του εις την λεγομένην «Ένωσιν των Έκκλησιών».

Ο Άθναγόρας εξήτει την έν Χριστώ ένότητα των Έκκλησιών και των χριστιανών, ή οποία εκκείται εις την αγάπην μεταξύ των, και δέν ήτο τόσον άφελής να ζητή την «Ένωσιν», διότι εγνώριζε κάλλιστα την ιστορικην διαδικασίαν, ή οποία διεμόρφωσε την Άνατολικήν και την Δυτικήν Έκκλησίαν εις δύο ανεξάρτητα ιστορικά σώματα, τα όποια, όσα κοινά σημεία και άν έχουν, χωρίζονται από διαφοράς τόσον εις την όργάνωσιν τής διοικήσεως και τής ιεραρχίας, όσον και εις την ακολουθίαν των τύπων τής λατρείας

και, τέλος, εις την έννοιαν του δόγματος. Ο Άθναγόρας, τολμώ να είπω, δίχως να είναι βαθύς θεολόγος, εγνώριζε πάντα ταυτα καλώς και ακριβώς· επειδή τα εγνώριζεν, επροχώρησε κατ' εθεϊαν εις την πηγήν του Χριστιανισμού, εις το Εθαγγέλιον και την Καινήν Διαθήκην, γενικώς, όπου αναβλύζει το πνεῦμα τής αγάπης. Τί χριστιανοί είμεθα, μου είπε πρό εικοσαετίας, όταν είχα το προνόμιον να εδρίσκωμαι επί ένα μήνα πλησίον του εις την Βασιλεύουσαν, προσκεκλημένος από τους Έλληνας ύπηκόους, να συμμτέχω ως σύνδειπνος εις την λιτήν Πατριαρχικήν τράπεζαν του Φαναρίου, τί χριστιανοί είμεθα, άν δέν αγαπήσωμεν άλλήλους; Ήδη εις τον πρώτον διάλογον, τον όποιον είχα μαζί του, τον ήρώτησα, πώς θα άρχισή ή συνεννόησις με τον Επίσκοπον Ρώμης, ο όποιος ιστορικώς έχει τόσους τίτλους, ακόμη και κοσμικούς και περιβάλλεται από τόσους τύπους; Και μου απήντησε τότε ο Άθναγόρας περίπου τα εξής: Θα του γράψω, θα τον προσφωνήσω αδελφόν εν Χριστώ και θα του προτείνω να εκκινήση εκείνος από την Ρώμην την παλαιάν και εγω από την Νέαν Ρώμην, την Βασιλεύουσαν, και εις το μέσον του δρόμου θα συναντηθώμεν, θα ανταλλάξωμεν ως χριστιανοί άσπασμόν και θα όμιλήσωμεν περί τής ανάγκης να αποκατασταθή ή αγάπη μεταξύ των δύο Έκκλησιών. Γνωρίζω ότι θα έγερθή θόρυβος, και ίσως θύελλα, εναντίον μου, αλλά ή αγάπη δέν πρέπει να φοβήται τίποτε, διότι είναι πανίσχυρος και διότι αυτή είναι ή ουσία του Χριστιανισμού. Έδειξε τότε ο Πατριάρχης την εικόνα του Χριστού και μου είπε: Ίδου ο Κύριος τής αγάπης, ο Όποιος συνεχώς μας καλεί να αγαπήσωμεν άλλήλους. Είμαι βέβαιος, ότι ο θόρυβος θα γίνη από τους φανατικούς, ή Οικουμένη όμως και ειδικώς το πλήρωμα τής Όρθοδοξίας θα δεχθή με την ψυχήν της το κήρυγμα τής αγάπης μεταξύ των Έκκλησιών.

Ο Άθναγόρας εις την αγάπην υπήρξε μέγας, και όπως αι πανάρχαιαι δρυές των όρεων τής Έλληνικής γής άνθίστανται εις τους άνέμους και τας θύελλας, έτσι και αυτός ως Δωδωναία δρυς δέν εφοβείτο τους δλίγους φανατικούς, τους κακοδόξους, οι όποιοι εγνώριζεν ότι θα τον κατηγορήσουν ως εξεχόμενον από τα πανάρχαια τείχη τής Όρθοδοξίας. Η άφοβία του όμως και ή μεγαλωσύνη του εστηρίζετο ακριβώς εις τουτο, ότι δίχως να εξέλθη από τα πανάρχαια τείχη τής Όρθοδοξίας, εκήρυξε την αγάπην του Χριστού και εξήτησε την ένότητα των Έκκλησιών εν Χριστώ. Και, τέλος, επροχώρησε εις την άρσιν του αναθέματος, το όποιον εκτός των άλλων έχωριζε την Άνατολικήν και την Δυτικήν Έκκλησίαν. Ο Άθναγόρας ήτο υπεράνω όλων των τυλικών διαδικασιών και διαβουλεύσεων, αι όποια φέρουν το όνομα Οικουμενική κίνησις ή ένωσις Έκκλησιών, και τουτο διότι ήτο μέγας Έκκλησιαστικός ήγέτης και ο λόγος του δέν ήτο έσπαργανωμένος εις τύπους, αλλά εξήρχετο όλόθερμος και όλόγυμνος από το στόμα του και εισήρχετο κατ' εθεϊαν εις την ψυχήν του ποιμνίου του, το όποιον είναι διεσπαρμένον εις όλην την Οικουμένην, διότι πράγματι εις όλην την Οικου-

μένην υπάρχουν 'Ορθόδοξοι. Καί ὁ λόγος του αὐτὸς ὁ ἔνθεμος ἀπὸ ἀγάπην ἐσαγήνευε καὶ ἐπιθεῖν. Εἶδα πιστοὺς νὰ δακρύζουν ἀπὸ τὰ ἔνθεμα λόγια ἀγάπης τοῦ 'Αθηναγόρα.

Δύναμαι μὲ πολλὴν μετριοφροσύνην νὰ εἶπω, διότι δὲν εἶμαι ἱστορικὸς τῆς 'Εκκλησίας, ὅτι γνωρίζω καλῶς τὰ μεγάλα ἀναστήματα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ τοῦ Χρυσοστόμου, 'Επισκόπων ἀμφοτέρων τῆς Βασιλευούσης, ἐλάμπρυναν τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ἄλλοι διὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀγώνων καὶ ἄλλοι διὰ τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν, διότι πάντοτε σχεδὸν ἡ πνευματικὴ λάμψις καὶ ἡ ὑπεροχὴ συνοδεύονται εἴτε ἀπὸ σωματικῶν εἴτε ἀπὸ ψυχικῶν μαρτύριον εἴτε καὶ ἀπὸ τὰ δύο συνάμα, ὅπως συνέβη μὲ τὸν 'Ιωάννην Χρυσόστομον, ὁ ὁποῖος ὑπέκυψε εἰς τὰς κακουχίας τῆς ἐξορίας. Εἰς τὰ ἀναστήματα αὐτά, εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ κατατάξῃ τὸν 'Αθηναγόραν ἡ 'Ιστορία καὶ ἡ μνήμη.

"Οταν πρὸ εἰκοσαετίας εὐρέθην ἐνώπιον τοῦ 'Αθηναγόρα εἰς τὸ Φανάρι καὶ εἶδον ἐκ τοῦ σύνεγγυς, πῶς διάγει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, εἰς πόσον στενὰ ὄρια ἐκινεῖτο ὁ μέγας αὐτὸς 'Εκκλησιαστικὸς ἡγέτης, ὁ ὁποῖος ἀντήλλαξε τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν κινήσεως ὡς ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καὶ Νοτίου 'Αμερικῆς μὲ τὴν στενὴν ἀτραπὸν τοῦ Φαναρίου καὶ τοὺς σκληροὺς περιορισμοὺς ποὺ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν τὸ περιβάλλον, ἐτόλμησα νὰ τοῦ εἶπω:

«Παναγιώτατε, σὰς βλέπω ἐδῶ ὡς Προμηθεά Δεσμώτην!» Ἐπηκολούθησε σιωπὴ καὶ ἔπειτα μοῦ ἀπήντησε μὲ φωνὴν σθεναρὰν καὶ μὲ βλέμμα λάμπον ἀπὸ χριστιανικὸν φῶς, τὸ ὁποῖον ὑπεβάσταζεν ἡ καρτερία αἰώνων, ἡ καρτερία τῆς 'Ορθοδοξίας καὶ τοῦ Γένους: «Δεσμώτης ναί, ἀλλὰ καὶ Προμηθεὺς! ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ μοῖρά μας καὶ τὸν Σταυρὸν αὐτὸν θὰ τὸν φέρωμεν μέχρι τοῦ Γολγοθᾶ, ὅπως καὶ τόσοι Πατέρες πρὸ ἡμῶν, τῶν ὁποίων ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λύσω τοὺς ἱμάντας τῶν ὑποδημάτων των».

'Εγνώριζα τὸν 'Αθηναγόρα ἀπὸ μαθητῆς. Ἐκεῖνος ἦτο διάκονος τοῦ Μητροπολίτου 'Αθηνῶν Μελετίου Μεταξάκη καὶ ἐγὼ μαθητῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Μελέτιος ἐπεσκέπτετο συχνά, διότι συνεδέετο διὰ φιλίας μὲ τὸν διευθυντὴν τῆς Σχολῆς καὶ καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Χρυσόστομον Παπαδόπουλον. Ἔχω διατηρήσει ζωηρὰν εἰς τὴν μνήμην μου τὴν εἰκόνα καὶ παράστασιν τῶν τριῶν αὐτῶν μορφῶν καὶ ἰδίως κρατῶ εἰς τὴν μνήμην μου τὴν εἰκόνα τοῦ βλέμματος τοῦ καθενός. Τὸ βλέμμα τοῦ Μελετίου ἦτο διαπεραστικὸν καὶ ὀξὺ ὡς τρύπανον καὶ ἀποφασιστικόν, τὸ βλέμμα τοῦ Χρυσοστόμου ἦτο ἄβρον, βελουδίνον καὶ ἐλαφρῶς μελαγχολικόν, τὸ βλέμμα τέλος τοῦ νεαροῦ διακόνου καὶ εὐθυτενοῦς ὡς κυπαρίσσου ἦτο ζωηρώτατα λαμπρὸν, ὑγρὸν καὶ γλυκὺ. "Οταν μοῦ εἶπε τὰ λόγια αὐτά ὁ 'Αθηναγόρας, ὅτι ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ μοῖρά μας, τότε ἡ λάμψις, ἡ ὑγρότης καὶ ἡ γλυκύτης τῶν ὀφθαλμῶν του ἐγίναν ἓνα λαμπρὸν κρᾶμα, τὸ ὁποῖον ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τοὺς βολβοὺς ὡς κρυστάλ-

λινον δάκρυ καὶ ἐχύθη εἰς τὰς παρειάς του. Μὲ εἶδε τότε βαθύτατα συγκεκνημένον καὶ εἶπεν: «'Αντήλλαξε τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν στενὴν ἀτραπὸν τοῦ Φαναρίου, διότι πιστεύω ὅτι ἡ 'Ορθοδοξία καὶ ὁ 'Ελληνισμὸς διέρχονται περίοδον παθῶν καὶ ἡ περίοδος τῶν παθῶν ἀπαιτεῖ καρτερίαν, ὑπομονὴν καὶ μαρτύριον. Ἡ παλαιὰ αἴγλη δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία δὲν ἀποθνήσκει ποτέ. Ἡ παραβολὴ τοῦ σπορέως συμβολίζει τὴν τύχην τῆς ἀληθείας εἰς τὴν ἱστορίαν».

Δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ ἐπαναλάβω ἐδῶ τοὺς διαλόγους, τοὺς ὁποίους εἶχα τὸ προνόμιον νὰ ἀνοίγω μὲ τὸν μέγαν ἐκκλησιαστικὸν ἡγέτην, διαλόγους οὐσιαστικούς, καθαρούς, ἀναζητοῦντας μόνον τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐλευθέρους ἀπὸ μίσση καὶ πάθη θρησκευτικά, ἔθνικα καὶ κοινωνικά. Εἶχεν ἤδη ἀπὸ τότε ὁ 'Αθηναγόρας ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀνοίξει διάλογον μὲ τὸν Πατριάρχην τῆς Μόσχας, ὁ ὁποῖος εἰς ἀπάντησιν, σεβόμενος καὶ τηρῶν ὅλους τοὺς καθιερωμένους κατὰ παράδοσιν τῶν αἰῶνων τύπους, ἀνεγνώριζε τὰ πρεσβεῖα καὶ τὰ πρωτεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἡ Οἰκουμενικότης τοῦ Θρόνου τῆς Βασιλευούσης, μοῦ εἶπε τότε ὁ 'Αθηναγόρας, δὲν εἶναι ἄπλοῦς τύπος, ἀλλὰ καὶ οὐσία, καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἤλθα ἐδῶ νὰ φέρω εἰς φῶς καὶ νὰ τὴν ὑπηρετήσω. Ἡ οἰκουμενικὴ ἰδέα εἶναι δι' ἡμᾶς ἡ μεγάλη ἰδέα τόσον τῆς 'Ορθοδοξίας, ὅσον καὶ τοῦ 'Ελληνισμοῦ. Εἶχα ἤδη κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς Κατοχῆς γράψει καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ τόπου δημοσιεύσει μελέτην, ἡ ὁποία διεπνέετο ἀπὸ τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ 'Ελληνισμοῦ, καὶ συνεπῶς ἡ χαρά μου ἦτο μεγάλη, ὅταν ἤκουσα ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Πατριάρχου τὸ δόγμα τῆς Οἰκουμενικότητος ὄχι μόνον τῆς 'Ορθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ 'Ελληνισμοῦ.

Κατὰ τὴν μηνιαίαν παραμονὴν μου εἰς τὴν Πόλιν ἔδωκα τέσσαρας διαλέξεις, μίαν κάθε ἐβδομάδα, εἰς τὴν Ἐνωσιν τῶν Ἑλλήνων ὀπηκόων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τότε περίπου εἴκοσι χιλιάδες, οἱ δὲ Ἕλληνες Τοῦρκοι ὑπήκοοι ἦσαν ἐβδομήκοντα χιλιάδες. Εἰς κάποιον διάλογόν μας ὁ Πατριάρχης μοῦ εἶπε: «Αἱ χιλιάδες αὐταὶ πρέπει νὰ διπλασιασθοῦν». Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐχρησιμοποίησα τὸν χρόνον μου διὰ νὰ μελετήσω ὅλα τὰ μνημεῖα τῆς Βασιλευούσης, οἱ δὲ Ἕλληνες ὑπήκοοι ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσίν μου ὅλα τὰ μέσα πρὸς τοῦτο. Μὲ ἄσβεστον δίψαν καὶ ἐνθουσιασμόν, ἀλλὰ καὶ μὲ ὑποβόσκουσαν εἰς τὴν ψυχὴν μου βαθυτάτην θλίψιν ἐγνώρισα τὰ ἐρείπια τοῦ μεγαλείου τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Παρεκάλεσα διὰ τηλεγραφῆματός μου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας τῆς Τουρκίας νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ὄχι διὰ τῆς πλαγίας εἰσόδου, ἀλλὰ διὰ τῆς Μεγάλης Πύλης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μοῦ εἶχεν ἀρνηθῆ ὁ ὑπεύθυνος ἀρχαιολόγος, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποῖου ὑπήγετο ἡ Ἁγία Σοφία ὡς μουσεῖον, καὶ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας τῆς Τουρκίας ἔδωκε τὴν συγκατάθεσίν του εἰς τὸ αἰτήμά μου τοῦτο. "Οταν τὴν ἐπομένην κατὰ τὸ δεῖπνον περιέγραψα εἰς τὸν 'Αθηναγόραν τὰ συγκλονι-

στικά συναισθήματα, τὰ ὅποια ἐδοκίμασα κατὰ τὴν εἰσοδὸν μου εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, εἰσελθὼν διὰ τῆς Μεγάλης Πύλης καὶ διελθὼν διὰ τοῦ ἔξω καὶ ἔσω νάρθηκος ὅπου αἱ τρεῖς ἐξωτερικαὶ πύλαι εἰς τὸν πρῶτον νάρθηκα γίνονται πέντε καὶ εἰς τὸν δεῦτερον γίνονται ἑννέα, ὅταν, λέγω, τοῦ περιέγραψα τὸ ὄλον δράμα τοῦ αἰσθητοῦ αὐτοῦ μεγαλείου, εἶδα καὶ πάλιν τὴν λάμπριν, τὴν ὑγρότητα καὶ τὴν γλυκύτητα τῶν ὀφθαλμῶν του νὰ μειγνύωνται εἰς κρυστάλλινον δάκρυ, τὸ ὁποῖον νὰ ῥέῃ εἰς τὰς παρειάς του. Καὶ ὅταν μίαν ἄλλην ἐσπέραν ἀνέφερα εἰς τὸν Πατριάρχην ὅτι εἶχα ἐπισκεφθῆ χριστιανικὸν ναὸν μεταβεβλημένον κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς σταῦλον χοίρων καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ ἱεροῦ μεταβεβλημένον εἰς ῥυπαρὰν κατοικίαν ἀθιγγάνων, εἶδα τὸ πρόσωπὸν του νὰ γίνεται αἴφνης κατάχλωμον καὶ νὰ τὸ περιβάλῃ ἡ σιωπὴ τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον διέκοψε μία φωνὴ ἀναδυομένη ἐκ βαθέων καὶ ἡ ὁποία μοῦ εἶπε: «Αὐτὸς εἶναι ὁ Σταυρὸς, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ βαστάσωμεν καὶ νὰ φέρωμεν καὶ δι' αὐτὸ ἦλθαμεν ἐδῶ, διότι τὰ ἀγιάσματα στερεοῦν δίχως πίστιν. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν δάφναι καὶ δόξα, ἐδῶ ὑπάρχει τὸ μαρτύριον».

Ἄμυδρὰν εἰκόνα τοῦ ἐσωτερικοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ σταυροῦ, τὸν ὁποῖον ἐβάσταζεν ὁ Ἄθηναγόρας, ἴσως δύναται νὰ δώσῃ ἢ προσωπικὴ μου ἐμπειρία ἀπὸ τὴν μηνιαίαν μου παραμονὴν εἰς τὴν Βασιλευσσαν ἢ μᾶλλον τὸ προσωπικὸν μου πάθημα. Κατεχόμενος ἀπὸ τὴν δίψαν νὰ γνωρίσω ἐντὸς ὀλίγων ἐβδομάδων ὅλα τὰ μνημεῖα καὶ τὰ εἰρήπια τῆς Βασιλευσσης, ἀπὸ τὰ τεῖχη, τὰ ὁποῖα τὴν περιβάλλουν καὶ τὰ ὅποια ὀμιλοῦν τὴν μελαγχολικὴν γλῶσσαν τῶν αἰώνων, ὡς τὰ ὑπόγεια ὕδραγωγεῖα, τὰ ὁποῖα λάμπουν ἀκόμη ἀπὸ τὴν καλλιτεχνίαν καὶ θαμπώνουν τοὺς ὀφθαλμούς, ἦτο φυσικὸν ἢ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμά μου νὰ κινῶνται ἀπὸ τὴν κατάπληξιν καὶ τὸ θάμβος πρὸς τὴν κατάθλιψιν καὶ τὸ πένθος. Ἡ καθημερινὴ αὐτὴ μετάπτωσις ἀπὸ τὴν κατάστασιν τοῦ θαυμασμοῦ εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ πένθους—καὶ τὰ συναισθήματα αὐτὰ τὰ δοκιμάζει κανεὶς συγχρόνως, ὅταν ἐπισκέπτεται οἰονδήποτε μνημεῖον τῆς Βασιλευσσης—μὲ ὠδήγησεν ἕνα βράδυ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου εἰς τὴν Πατριαρχικὴν τράπεζαν ἀποτόμως εἰς μίαν ὑπερκόπωσιν ἢ μᾶλλον κατάρρευσιν τῶν δυνάμεών μου. Ὁ Ἄθηναγόρας ἐκάλεσεν ἀμέσως τὸν προσωπικὸν του ἱατρὸν, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῆς ἄλλης θεραπείας μοῦ συνέστησε νὰ μείνω κλινῆρης ἐπὶ τριήμερον. Τὸ προσωπικὸν τοῦτο πάθημα ἐνὸς ἐπισκέπτου τῆς Βασιλευσσης δίδει ἀμυδρὰν μόνον εἰκόνα τοῦ ἐσωτερικοῦ μαρτυρίου ἐνὸς πνευματικοῦ ποιμένου μεγαλοφυοῦς, ὁ ὁποῖος ἀντήλλαξε τοὺς ἐλευθέρους δρόμους τῆς μεγαλυτέρας δημοκρατίας τοῦ κόσμου, ὅπου ἦτο ἀρχιεπίσκοπος, μὲ τὴν στενὴν ἀτραπὸν τοῦ Φαναρίου καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἐβάσταζε μόνον τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς ὤμους του, ἀλλὰ ὑπέμεινε καρτερικῶς, δίχως νὰ δύναται νὰ ὀμιλήσῃ, καὶ τὰς κακολογίας ὄλων ἐκείνων τῶν κακοδόξων, οἱ ὅποιοι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς προστάτας τῆς Ὁρθοδοξίας. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τὸ βράδυ ἐκεῖνο τῆς

ἀποτόμου ἀσθενείας μου ὁ Ἄθηναγόρας μὲ εἰδοποίησεν ὅτι θὰ ἤρχετο κατὰ τὰς τέσσαρας τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Πέραν Πάλλας» καί, ἂν αἱ δυνάμεις μου μοῦ τὸ ἐπέτρεπαν, θὰ μὲ παρελάμβανεν εἰς τὸ αὐτοκίνητόν του δι' ἕνα περίπατον ἔξωθεν τῆς Βασιλευσσης. Ὅταν κατέφθασεν ὁ Πατριάρχης καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, Ἕλληνας καὶ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι τοῦ ξενοδοχείου ἀνεστατώθησαν, ὅπως διεπίστωσα, ὅταν ἐξῆλθον μετὰ τοῦ Πατριάρχου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὄλοι προσέτρεχον, ἵνα ἐκφράσουν τὸν σεβασμὸν των. «Κατήργησα τὸ πρωτόκολλον», μοῦ εἶπε, «καὶ θὰ ἀκούσω πάλιν πολλά, ἀλλὰ δὲν πειράζει, ἔπρεπε νὰ ἔλθω». Ὁ Πατριάρχης ἔδωκεν ἐντολήν εἰς τὸν ὀδηγὸν ποῖαν κατεύθυνσιν νὰ λάβῃ καὶ ἔπειτα ἀπὸ διαδρομὴν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας εὐρέθημεν εἰς ἔρημον ἐξοχικὸν ὕψωμα, πρὸς βορρᾶν τῆς Βασιλευσσης, ὀπόθεν ἡ θεὰ πρὸς αὐτὴν καὶ τὸν Βόσπορον ἦτο θεσπεσία. Κατήλθομεν τοῦ αὐτοκινήτου καὶ ἐβαδίσσαμεν ἐπὶ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας πρὸς κορυφὴν λόφου, ὅποτε ἡ ὥρα ἦτο περίπου πεντέμισυ τὸ ἀπόγευμα, τέλη Ἰανουαρίου. Τὰ χρώματα πρὸς τὴν Δύσιν τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ εἰς ὄλον τὸν ὀρίζοντα διεσκορπίζοντο ἀπὸ τὸν Θεῖον σκηνοθέτην καὶ διεσταυρόντο πρὸς ἄλληλα, ἀμφισβητοῦντα τὸ ἕνα τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ βλέπῃ κανεὶς μίαν μέθην χρωμάτων ἀπίθανον, ἐνθυμίζουσαν ὅμως τὴν μέθην τῶν μεταφυσικῶν χρωμάτων τῶν μωσαϊκῶν τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς τῆς Χώρας, ἢ τουρκιστὶ τοῦ Καχριε Τζαμί. Ἀνεκάλεσα τότε εἰς τὴν μνήμην μου περιγραφὴν τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου εἰς τὸν Βόσπορον, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Νικόλαος Cusanus. Κατὰ τὸν ἀπόπλουν ἀπὸ τὴν Βασιλευσσαν μετὰ διετὴ παραμονὴν εἰς αὐτὴν ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Cusanus εἶδε τὴν θαυμασίαν αὐτὴν δύσιν, ὅπου ὄλαι αἱ ἀντιθέσεις τῶν χρωμάτων ἀπετέλουν μίαν ἐνότητα, καὶ τότε, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, συνέλαβε τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τοῦ συστήματός του, τὴν σύμπτωσιν τῶν ἀντιθέσεων, τὴν coincidentia oppositorum. Ὁ Cusanus ἔμαθεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλευσσης ἑλληνικὰ, ἐσπούδασε τὸν Πλάτωνα καὶ ἔγραψεν ὅλα του τὰ ἔργα εἰς μορφὴν διαλόγου, ὑπῆρξε δὲ ὁ φίλος τοῦ Βησσαρίωνος, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς διαθήκης του ἀφήνει εἰς τὸν Cusanus ὀρισμένα ἑλληνικὰ βιβλία. Ὁ Ἄθηναγόρας συνεκινήθη βαθύτατα, ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Cusanus συνέλαβε τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τοῦ συστήματός του, τὴν σύμπτωσιν τῶν ἀντιθέσεων, εἰς μίαν παρομοίαν δύσιν τοῦ ἡλίου κατὰ τὸν ἀπόπλουν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Βασιλευσσαν ὀλίγον πρὸ τῆς Ἀλώσεως. Κατὰ τὴν στιγμήν ὅμως αὐτὴν, καθ' ἣν ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ συνομιλητῆς του ἦσαν διὰ μὲν τῶν ὀμμάτων παραδεδομένοι εἰς τὴν μέθην τῶν χρωμάτων τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, διὰ δὲ τῆς μνήμης εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν δόξαν τῆς Βασιλευσσης πρὸ τῆς Ἀλώσεως, αἴφνης ἀπὸ χαράδραν σχηματιζομένην μετὰ τοῦ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἰστάμεθα, καὶ ἐνὸς ἄλλου λόφου ἀπωτέρου εἶδαμεν ἕνα προβατάρην, ὁ ὁποῖος ἔβροσκεν ἐκεῖ τὰ πρόβατά του, νὰ τρέχῃ πρὸς τὰ ἐπάνω, νὰ τρέχῃ δρομαίως πρὸς ἡμᾶς. Προσωπικῶς ὁμολογῶ

ὅτι ἀνησύχησα καὶ ἠρώτησα τὸν Πατριάρχη τὴν νὰ θέλῃ ἄρᾳ γε αὐτὸς ὁ βοσκός. Ὁ Πατριάρχης ἀτάραχος μοῦ εἶπε: «Περίμενε καὶ θὰ ἰδῆς». Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγα λεπτά κατέφθασεν ἀσθμαίνων ὁ βοσκός, ἔπεσε κατὰ γῆς ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου, ἔπιασε μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὰ κράσπεδα τοῦ Πατριαρχικοῦ ῥάσου καὶ τὰ κατεφίλει, προφέρων λέξεις ἀκατανοήτους εἰς ἐμέ. Ὁ Πατριάρχης τότε ἔσκυψεν, ἔβαλε τὸ χέρι του ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι τοῦ βοσκοῦ, ἐπρόφερε καὶ ὁ ἴδιος ὀρισμένες ἀκατανοήτους δι' ἐμέ λέξεις—διότι ἦσαν τουρκικαί—καὶ ἔπειτα μοῦ εἶπε: «Ὁ βοσκὸς αὐτὸς εἶναι Τοῦρκος. Αὐτὸ πὸν βλέπεις συμβαίνει σχεδὸν πάντοτε, ὅταν ἐξέρχωμαι εἰς περίπατον, καὶ διὰ τοῦτο ἐξέρχομαι σπανιώτατα. Τοῦρκοι χωρικοὶ καὶ βοσκοί, ὅταν μὲ ἴδουν ἀπὸ μακρὰ, τρέχουν, γονατίζουν, πίνουν τὰ ῥάσα μου, τὰ καταφιλοῦν καὶ περιμένουν νὰ τοὺς εὐλογήσω καὶ νὰ βάλω τὸ χέρι μου ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι τους».

Ὁμιλία τοῦ Καθηγητοῦ - Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Παναγ. Μπρατσιώτου.

Εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσω προσωπικῶς τὸν ἀοίδιμον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόραν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1922 καὶ δὴ εἰς τὰς παραμονὰς τῆς εἰς Ἱερέα καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς Ἀρχιερέα προχειρίσεώς του, καθ' ὃν χρόνον οὗτος διηκόνει εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς Πλάκας ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον πρωθυερέα Μᾶρκον Τσακτάνην, ὁ δὲ ἔχων τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῇ σήμερον διηύθυνε τὸ ἐπίσημον δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸν «Ἱερὸν Σύνδεσμον» καὶ συνηνητώμεθα ἐν τῷ γραφεῖο τοῦ περιοδικοῦ ἐκείνου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φιλοθέης, ἀνταλλάσσοντες γνώμας διὰ τὴν ἀρθρογραφίαν τοῦ περιοδικοῦ εἰς ἡμέρας κρίσιμους διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως Πλαστήρα. Ἐξετίμησα ἔκτοτε τὸν ἄνδρα διὰ τὴν μόρφωσίν του καὶ τὴν σύνεσιν καὶ τὸν χαρακτήρα του. Αἱ συναντήσεις μας ὅμως ἐκείναι δὲν διήρκεσαν ἐπὶ πολὺ, διότι τότε ἐπληρώθησαν ἑπτὰ κενὰ ἐπισκοπικὰ ἔδρα, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ἡ τῆς Κερκύρας, τὴν ὁποίαν κατέλαβε τότε ἐπαξίως ὁ Ἀθηναγόρας καὶ ἐποίμανε μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ ἀγάπης ἐπεκτεινομένης μέχρι καὶ τοῦ Ῥωμαιοκαθολικοῦ κλήρου. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ὁ ἄνθρωπος συμμετάσχει γενικῶν συνεδρίων, ὡς τῶν τῆς γνωστῆς «Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος Νέων» ἐν τῇ πόλει Ἑλσίνκι τῆς Φιλανδίας, ὡς καὶ ἐν Κλήβελαντ. Ἐπίσης δὲ εἶχε συμμετάσχει ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ Ἀγγλικανικὸν συνέδριον τοῦ Λάμπεθ τὸ 1930. Ταῦτα μέχρι τῶν μέσων περιήπου τοῦ 1930, ὅτε ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπαρχίαν ἐποίμανε ἐπὶ δέκα ὀκτὼ ὅλα ἔτη μετὰ συνέσεως καὶ πεφωτισμένης δραστηριότητος, ποιμνιον καλὸν μὲν, ἀλλὰ διατελοῦν ὑπὸ τὸν ἀντίκτυπον κομματικῶν πολιτικῶν ἐρίδων ἐν Ἑλλάδι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰργάσθη δὲ

λαμπρῶς ὄχι μόνον πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ ποιμνίου τούτου, ἀλλὰ καὶ κοινωνικῶς καὶ μορφωτικῶς ἰδρύσας, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ Θεολογικὴν Σχολὴν διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ ἡμεμεριακοῦ τοῦ κλήρου, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἐν Garisson, παρὰ τὴν Βοστώνην, διὰ τὴν μόρφωσιν μαθητῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἐπίσης δὲ ἱδρυσεν ἐκεῖ καὶ δημοσιογραφικὸν ὄργανον Ἐκκλησιαστικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁρθόδοξος Παρατηρητής» (1934). Ταῦτα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1948, ὅτε ὁ Ἀθηναγόρας ἐξελέγη ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας «Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης», ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἰδιότητα προωρίζετο νὰ προσφέρῃ πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας ὄχι μόνον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ Ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ὅλην τὴν Ὁρθοδοξίαν. Σημειώθη δὲ, ὅτι εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην ἔδραν, τὴν Πρώτην τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀπεστάλη ὁ Ἀθηναγόρας διὰ τοῦ προσωπικοῦ ἀεροπλάνου τοῦ Προέδρου Τροῦμαν ἐν ἔτει 1949.

Ἀλλὰ ἀτυχῶς αἱ δυσμενέσταται ἐκείναι περιστάσεις τόσοσ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, ὅσον καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρεκάλυψαν ὅπωςδὴποτε τὸ μεγαλεπήβολον ἔργον τοῦ ὑπὲρ τοῦ τε Ποιμνίου του καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πρὸς βελτίωσιν τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐθνικὴν περιόδον, ὡς ἀπέδειξαν τὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς γνωστῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου, προβάντος ἐν ἔτει 1955 εἰς φοβερὰς λεηλασίας ὄχι μόνον οἰκιῶν, ἀλλὰ καὶ Ἱερῶν Ναῶν, Μετοχιῶν κ.λ.π. Ἀλλὰ καὶ πάντα ταῦτα δὲν ἠμπόδισαν τὸν μέγαν ἐκείνον ἄνδρα νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν μεγάλων του σχεδίων.

Οὕτω, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 1959 ἐπεχειρήσεν ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας περιοδεῖαν ἀνὰ τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ δὴ καὶ τῆς Παλαιστίνης, ὅπου εἶχε καταλλήλως παρασκευάσει δι' ἰδιαιτέρων συνεννοήσεων τὴν περίφημον ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν συνάντησίν του μετὰ τοῦ τότε Πάπα τῆς Ῥώμης Παύλου τοῦ ζ' (1963). Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ ἐνέπνευσε καὶ μετέσχε τῆς ὁργανώσεως τοῦ πανελληνίου καὶ παγγρηγοριανοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐκδώσας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ λαμπρὰν Ἐγκύκλιον, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ Περιοδικῷ «Νέα Ἐστία» (1963, σελ. 2-3), γνωστὴν δὲ ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὸν νῦν Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας κ. Γρηγόριον Κασιμάτην, Ὑπουργὸν τότε ὄντα ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας. Ἐπίσης δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκείνῃ ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαιτέρως τὰς Ἐπαρχίας, τὰς ὑπαγομένους ἄλλοτε εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀφοῦ προηγουμένως ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει ἑορτασμοῦ, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τότε βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Παύλου καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν (1963). Μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ εἰρημένου ἑορτασμοῦ ἐπεσκέφθη καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του Πατρίδα ἐν Ἡπείρῳ, τὸ Βασιλικόν,

ΣΧΕΣΙΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΖΩΗΝ*

Ἡ κρίσις τῆς Λατρείας.

Ἡ Λατρεία τοῦ Θεοῦ, εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε ὄχι, γίνεται ἀντικείμενον συστηματικῆς κριτικῆς. Ἡ ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν δίδουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι αὐτάρκης, ἀνεξάρτητος καὶ παντοδύναμος. Ἐξ οὗ καὶ ἡ αὐτολατρεία, ἀντὶ τῆς Θεολατρείας. Ὁ ἄνθρωπος ἀντικαθιστᾷ τὸν Θεόν!

Τὸ πρόβλημα τῆς Λατρείας ἀντιμετωπίζεται διαφοροτρόπως. Διὰ μερικοῦς, ἡ προσευχὴ δὲν ἐμφανίζεται κἄν ὡς ἀπαιτήσις ἢ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς. Μία μερὶς πιστῶν ζῆ ἀκόμη εἰς ἓνα περιβάλλον εὐσεβές, παραδοσιαρχικόν. Ἐνώπιόν μας ἔχομεν συχνὰ ἄνθρωπους βαθύτατα ἀφωσιωμένους εἰς τὰς θρησκευτικὰς τῶν πεποιθήσεις καὶ βιοῦντας αὐτάς. Ἄλλοι ζοῦν ἐν μέσῳ κοινωνιῶν, ὅπου κάθε σχῆμα ἢ μορφή θρησκείας θεωρεῖται ἐντελῶς ἀπαράδεκτος καὶ ἀπορρίπτεται. Ἄλλοι ἀκόμη νοσταλγοῦν τὴν πραγματικὴν προσευχὴν, ἐφ' ὅσον ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ ἀποδεικνύεται δι' αὐτοὺς ὡση-

μέραι ἀνύπαρκτος. Οἱ πλεῖστοι αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ἐνόχους διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς προσευχῆς ἐκ τῆς ζωῆς τῶν. Ἄλλοι ἐγκατέλειψαν σχεδὸν ἐντελῶς πᾶσαν προσπάθειαν ἐπικοινωνίας καὶ ἐπαφῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς προσευχῆς. Μερικοὶ δέ, προσευχόμενοι καὶ μὴ, ὑποβάλλουν ἀπὸ κοινοῦ ἐρωτήματα περὶ τῆς ἀναγκαιότητος ἢ μὴ τῆς ὁμαδικῆς Λατρείας καὶ τῆς προσωπικῆς προσευχῆς.

Τὸ ἐρώτημα λοιπὸν ἐτέθη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ τίθεται: Εἶναι ἡ προσευχὴ καὶ ἡ Λατρεία δυνατὴ; Ποῖον λόγον ἔχει ἡ προσευχὴ; Ποῖαν ἀνάγκην καλύπτει ἡ Λατρεία; Ποῖαν ἀλλαγὴν ἐπιφέρει ἡ προσευχὴ; Ἡ προσευχὴ καὶ ἡ Λατρεία δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν πρωτόγονον καὶ ἀτελεῖ ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου; Ἐχει ἡ προσευχὴ κάποιο νόημα;

Ἴδου διατὶ τὸ ὅλον θέμα τῆς Λατρείας ἐξετάζεται εἰς κάθε Οἰκουμενικὸν Συνέδριον, ἐτέθη δὲ εἰς Οὐψάλλαν κατὰ τρόπον ρεαλιστικὸν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ προβλήματα τῆς καθ' ἡμέραν ζωῆς¹.

Ἄπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς ἐπιβάλλεται μία ἀνά-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 625 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

1. New Ways of Worship in a secular age; section V. G. Assembly of W. C. C., July 1968.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁμοῦς, ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας συνέσφιξε καὶ τὰς σχέσεις τῆς Ὁρθοδοξίας μετὰ τῶν Μονοφυσικῶν καὶ ἄλλων παλαιῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀκόμη δὲ καὶ μετὰ τοῦ Ἀγγικανοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Canterbury, Arthur Ramsey, ὡς καὶ μετὰ τοῦ Βατικανοῦ ἐπισφραγίσας τὰς σχετικὰς δι' ἀνταλλαγῶν ἐπισκέψεις καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Πάπα. Τὸ σπουδαιότερον ὁμοῦς ἐπίτευγμά του ἦτο ἡ διὰ τῆς πρωτοβουλίας αὐτοῦ καὶ τῆ οἰκονομικῆ ἐνισχύσει τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας πρόσκλησις τῶν ἐν Ρόδῳ τριῶν Πανορθοδόξων Συνδιασκέψεων (1960-1963), εἰς ἃς προσθετέα καὶ ἡ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν Βελιγραδίῳ συνελθοῦσα, διὰ τῶν ὁποίων συνδιασκέψεων, πρὸς τοῖς ἄλλοις, παρεσκευάσθη ἐν συνεργασίᾳ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὁ κατάλογος τῶν πρὸς συζήτησιν σπουδαιότερων θεολογικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ ἐν γένει ἡ σύσφιξις τῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἐπὶ μέρος Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, διὰ τοῦ ὁποίου τρόπου, πρὸς τοῖς ἄλλοις, προήχθη καὶ ἡ ἰδέα τοῦ μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διαλόγου.

Ἐν συνεχείᾳ δὲ ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ἐμερίμνησε καὶ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοργανώσεως τοῦ ἀνὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ ποιμνίου, διὰ τῆς ἰδρύσεως Ἀρχιεπισκοπικῶν περιφερειῶν ὄχι μόνον ἐν τῇ Νοτίῳ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ καὶ τῇ Αὐστραλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἐν Νέα Ζηλανδίᾳ, Ἰνδίας, Καρελίας, Ἰαπωνίας, Ἑσθονίας, Λεττονίας καὶ Γεωργίας.

Εἰς ταῦτα δὲ προσθετέα καὶ ἡ σχετικὴ πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐν Chambessy τῆς Γενεύης μέριμνα ἰδρύσεως τοῦ «Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», ὡς καὶ ἡ κατὰ τόπους ἐκδοσις ἐκκλησιαστικῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων, ὡς εἶναι καὶ ἡ παρ' ἡμῖν γνωστὴ «Ἐπίσκεψις». Κατὰ δὲ τὸ παρελθόν ἔτος ἐξεδόθη διὰ κοινῆς συνεννοήσεως τοῦ τε Πατριαρχείου καὶ τοῦ Βατικανοῦ δι' ἀρμοδίων ἐκπροσώπων ὁ «Τόμος τῆς ἀγάπης», περιέχων τὰ περὶ τῶν τελευταίων μετὰ τοῦ Πάπα ἐπαφῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, γαλλιστί καὶ ἑλληνιστί, ἐκ σελ. 713 πιστεύομεν ὅτι θὰ εἶναι ὁ πολυτελής ὅσον καὶ τολμηρὸς τόμος ὑπὸ τὸν τίτλον «Paulus VI καὶ ὁ Ἀθηναγόρας Α'», ἐκδοθεὶς ἑλληνιστί ὑπὸ τοῦ θεολόγου κ. Ἀρ. Πανώτη δαπάναις τοῦ ρεφερενδαρίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντίνου Δραγάν, Προέδρου τοῦ φερωνύμου Ἰδρύματος, ἐκ σελ. 261, τοῦ ὁποίου ἐλπίζομεν, ὅτι δὲν θὰ βραδύνουν νὰ λάβουν γνῶσιν ἐν πρώτοις ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἔπειτα δὲ καὶ ἀμφοτέραι αἱ Θεολογικαὶ ἡμῶν πανεπιστημιακαὶ Σχολαί, πρὸ παντός δὲ καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ἀθηναγόρου Παναγιώτατος κ. Δημήτριος. Τέλος ἄξιον μνείας τυγχάνει ἐνταῦθα καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σάρδεων κ. Μαξίμου συνταχθὲν καὶ ἐπ' ἐσχάτων βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διὰ χρηματικοῦ ἐπάθλου τοῦ ἐν Τήνῳ Ἱεροῦ Καθιδρύματος τῆς Εὐαγγελιστρίας ἔργον, ὅπως ξένον πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν προμνημονευθένων συγγραφῶν.

λυσισ και διευκρίνησις πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν νόημα τῆς Λατρείας. Δὲν προσεύχομαι δηλαδὴ διὰ νὰ μὲνω ὅ,τι ἤμην μέχρι τοῦδε. Ἡ προσευχὴ δέον νὰ ἀλλάζῃ, νὰ μεταμορφώῃ, νὰ θέτῃ εἰς κίνησιν τὸν ὄλον ἄνθρωπον πρὸς νέους δρόμους καὶ πράξεις. Ἐντεῦθεν, ὁ προσευχόμενος δὲν βλέπει πρόσωπα καὶ πράγματα ὡς πρὶν. Ὑφίσταται μίαν μεταμόρφωσιν καὶ ριζικὴν ἀλλαγὴν. Προσευχὴ μηχανικὴ, στατικὴ, ἐκ συνηθείας, ἐξ ἀνάγκης καὶ πιέσεως ἐπιβαλλομένης ἐξωθεν, δὲν εἶναι συνομιλία καὶ αὐθεντικὴ ἄνοδος πρὸς τὸν Θεόν. Κρατεῖ τὴν ψυχὴν ἀδρανῆ. Μόνον τὰ χεῖλη κινουῦνται. Ἡδὴ τὸν β' αἰῶνα Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχείας ἔγραφε περὶ τῶν ἀπροσμετρήτων δυνάμεων τοῦ μυστηρίου τῆς προσευχῆς².

Ἡ ἀληθὴς προσευχὴ προσεγγίζει καὶ ἐνώνει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον. Ὁ προσευχόμενος διασχίζει χρόνον καὶ χῶρον, ἵνα ἐγγίσῃ τὸν συνάνθρωπόν του. Λησμονεῖ τὸ κλειστὸν «ἐγὼ» καὶ διευρύνεται ἀποβλέπων πρὸς τὸν πλησίον. Ὁ πλησίον του, οἰοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι, παύει νὰ εἶναι ξένος. Εἶναι ἀδελφός. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη ἀνακάλυψις. Αὐτὰς τὰς διαστάσεις τῆς Λατρείας ἀναπτύσσει ὁ ἱ. Αὐγουστίνος ἀναφερόμενος εἰς τοὺς καρποὺς τῆς θ. Εὐχαριστίας³. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποδεικνύει ὅτι ὁ κοινωνῶν τὴν Εὐχαριστίαν πλατύνεται, γίνεται μεταδοτικὸς, ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἀσφυκτικὸν του ἐγῶ.

Τὸ περιεχόμενον τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ὡς καὶ τὰ λειτουργικά μας κείμενα πρέπει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἐπανερμηνεύονται, ὥστε νὰ ἐπισημαίνηται εἰς τὸ πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἡ συνεχὴς ἐπικαιρότης των καὶ ἡ συσχέτισις μετὰ τὰ καθημερινὰ προβλήματα. Τὸ πρόβλημα τῆς συνεννοήσεως καὶ ἐπικοινωνίας ἀποτελεῖ βασικὸν παράγοντα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, καὶ ἐπομένως καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ θέμα εἶναι πᾶς τὸ αἰῶνιον νὰ μὴ ἐκλαμβάνηται ὡς συνώνυμον τοῦ παλαιοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐκφράζεται ἐκάστοτε εἰς τὴν σύγχρονον γλῶσσαν καὶ μετὰ τὴν ὁρολογίαν κάθε ἐποχῆς. Ἀδιάφορον, ἐὰν ὁ πιστὸς ζῆ εἰς τὸ βιομηχανοποιημένον περιβάλλον τῆς Δ. Εὐρώπης καὶ πιέζεται ἀπὸ τὸ ἄγχος τοῦ τεχνοκρατικοῦ αἰῶνος ἢ ἐὰν ἀσχολῆται ὡς γεωργὸς εἰς τὴν ὑπαιθρον, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ θὰ πρέπει νὰ τοῦ ἀπευθύνηται εἰς τὴν ἰδικήν του γλῶσσαν καὶ μετὰ τὰς ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι εἰς ἕκαστον προσिताὶ καὶ κατανοηταί. Διότι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζῶν διὰ κάθε ἐποχὴν καὶ διὰ κάθε γεωγραφικὸν χῶρον. Εἶναι τομώτερος ὑπὲρ μάχαιραν. Δὲν περιορίζεται ἀπὸ σύνορα. Αὐτὰς τὰς πραγματικὰς διαστάσεις του πρέπει νὰ ἐπανεύρῃ διὰ νὰ ἀσκήσῃ τὴν σωστικὴν του ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας.

Οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι οἱ λειτουργικοὶ τύποι φέρουν τὴν σφραγίδα μιᾶς ὀρισμένης κοινωνίας, οἰκοδομημένης ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς Ἐκκλησίας

καὶ ἐμπνεομένης ἀπὸ αὐτὴν. Οἱ ἄρχοντες καὶ ἡ ἰθὺνουσα τάξις εἶχον τὸ προβάδισμα εἰς τὰς θρησκευτικὰς συνάξεις. Ζωηρὰ ἦτο ἡ αἴσθησις τῆς ἀμαρτωλότητος. Διότι δὲν ἦτο μία κοινωνία ἰδανικὴ οὔτε ἀμειπτος, ἀλλὰ ἔζη τὸ περιεχόμενον τῆς Λειτουργίας. Μιὰ τέτοια κοινωνία, μετὰ τὰ βιώματα τῆς μετανοίας καὶ τῆς καταφυγῆς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν βίωσιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἀνακαινίζεται σύμπασα ἡ πεπτωκυῖα φύσις, συνέταξε βασικῶς τὰ λειτουργικὰ κείμενα, τὰ διασωθέντα μέχρι σήμερον.

Ἄλλ' ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Κλήρος καλεῖται ν' ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνas του. Δὲν τοῦ συγχωρεῖται ἀδιαφορία ἐναντι τῶν λόγων, διὰ τοὺς ὁποῖους ὁ πολὺς λαὸς δὲν προσέρχεται εἰς τὴν Λατρείαν ἢ καὶ ὅταν προσέρχεται, δὲν προσεύχεται. Τὸ κύριον μέλημα τοῦ λειτουργοῦ εἶναι νὰ ὀδηγῇ τοὺς πιστοὺς πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ μὲνη ἥσυχος, ὅταν γνωρίζῃ ὅτι οἱ περισσότεροὶ χριστιανοὶ σήμερον δυσκολεύονται νὰ παρακολουθήσουν τὴν θ. Λειτουργίαν καὶ νὰ προσευχηθοῦν. Συνήθως δυσανασχετοῦν, συνομιλοῦν, ἀδυνατοῦν νὰ ἐννοήσουν δυσκολονόητα τροπάρια, τὸ νόημα τῶν ὁποίων ἀλλοιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἰδιάζουσαν μουσικὴν. Ἐὰν κύριος σκοπὸς τῆς Λατρείας εἶναι νὰ μορφώῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ τὸν πιστὸν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὄχι μόνον νὰ τὸν ἀπασχολῇ ἐπὶ μίαν ἢ δύο ὥρας χωρὶς τὴν συμμετοχὴν του, τότε τὸ πρόβλημα τοῦ ἐκκλησιασμοῦ θὰ πρέπει σοβαρῶς νὰ ἐπανεξετασθῇ.

Καὶ κατ' ἀρχὴν, εἶναι ἀπαραίτητος μία ἀναγνώρισις τῆς θλιβερᾶς πραγματικότητος, χωρὶς αὐταπάτας καὶ χωρὶς προκαταλήψεις. Χρειάζεται μία διαπίστωσις τῆς στάθμης τοῦ λαοῦ ἐξ ἐπόψεως μορφώσεως γενικωτέρας καὶ εἰδικῶς λειτουργικῆς, καὶ μία συγκριτικὰ πρὸς τὴν στάθμην αὐτὴν. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ πρέπει νὰ ξεκινήσῃ κάθε προσπάθεια ἀναπτύξεως καὶ πνευματικῆς ἀνόδου, ὥστε βαθμιαίως νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐνσυνείδητος συμμετοχὴ εἰς τὰ κατὰ τὴν Λατρείαν τελούμενα. Ἐδῶ εὐρίσκειται τὸ δυσκολώτερον σημεῖον τῆς ποιμαντικῆς τακτικῆς. Διότι ἐνθ' ἡ Λατρεία δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς καρποφορίας, ἀντιθέτως κινδυνεύει νὰ παραμείνῃ τύπος νεκρὸς, ὅταν δὲν γίνεται ὡς πρᾶξις συνειδητῆ καὶ οἰκεῖα. Ἐπὶ αἰῶνας ὑφιστάμεθα τὰς συνεπειὰς μιᾶς λατρευτικῆς στασιμότητος καὶ προσηλώσεως εἰς ἐξωτερικὰ στοιχεῖα. Ἡ συνήθεια, ἡ παράδοσις ἢ ἀκόμη καὶ ὁ φόβος παραμένουν τὰ μόνα κίνητρα προσελεύσεως τῶν πιστῶν. Ποιμαντικαὶ προσπάθειαι πρὸς ἐκλαϊκευσιν τοῦ νοήματος τῆς Λατρείας καὶ πρὸς μίαν λατρευτικὴν ἀναγέννησιν εἴτε σπανίζουν εἴτε ἐλλείπουν παντελῶς.

Τί ἐπιδιώκεται διὰ τῶν Μυστηρίων; Διατί νὰ θεωρῶνται τόσο ἀπαραίτητα; Ἡ γνώσις μας εἶναι συχνὰ ἀόριστος καὶ συγκεχυμένη. Γνωρίζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπτὰ, χωρὶς ὅμως ἐπαρκῆ συναίσθησιν τῶν καρπῶν, τῆς σωτηριολογικῆς σειρᾶς καὶ τῆς ἀλληλοσυμπληρώσεώς των. Ὁ Νικόλαος Καβάσιλας, μέγας λειτουργιολόγος, συνοψίζει ὡς ἑξῆς:

2. Πρὸς Ἐφεσίους 19, 1.

3. Sermo X, De verbis Domini.

Α΄ ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤ' ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ*

4. Περὶ νηστείας.

Ἐναπροσαρμογὴ τῶν περὶ νηστείας ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων συμφώνως ταῖς ἀπαιτήσεσι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Ἡ νηστεία ἀποτελεῖ ἔθιμον ἀρχαιότατον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς λαοὺς, διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Οἱ λαοὶ ἐνήστευον εἰς ἐνδείξιν θλίψεως ἢ εἰς προπαρασκευὴν μεγάλων θρησκευτικῶν τελετῶν, καθ' ἃς προσήχοντο καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν ἐξ ὕψους ἐπίσκεψιν. Ὡς θεσμὸς θρησκευτικὸς καὶ μυστηριακός, εἰς τὰς προχριστιανικὰς θρησκείας ἀπέβλεπεν οὐχὶ μόνον εἰς σκοποὺς θρησκευτικούς, ὡς ὁ ἀγνισμὸς τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὑγιεινοὺς τοῦ σώματος, καθ' ὅσον οἱ ἱερεῖς θρησκείων τινῶν ἦσαν ταυτοχρόνως καὶ ἰατροὶ (π.χ. οἱ ἱερεῖς ἐν Αἰγύπτῳ κ.λπ.). Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ νηστεία, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐθεωρεῖτο ἐπίσης μέσον ἐξιλασμοῦ καὶ καθαρμοῦ διὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς προσέγγισιν, καὶ διὰ νηστείας οἱ Ρωμαῖοι ἐτίμων τὴν Δήμητρα καὶ τὸν Δία.

Ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος κατ' ἀρχὰς ἐπέβαλεν εἰς

τοὺς Ἰουδαίους μίαν μόνον ἑτησίαν ἐθνικὴν νηστείαν, διαρκείας μιᾶς ἡμέρας, τὴν ἡμέραν τοῦ ἐξιλασμοῦ, εἰς ἐνδείξιν ταπεινώσεως. «...καὶ ἔσται τοῦτο ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν... σάββατα σαββάτων ἀνάπαυσις αὕτη ἔσται ὑμῖν καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, νόμιμον αἰώνιον» (Λευϊτ. 16,29 καὶ 31, πρβλ. καὶ 23, 27). Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ὅμως ἠὺξήθησαν αἱ ἡμέραι νηστείας τῶν Ἰουδαίων, εἰς ἀνάμνησιν ἐθνικῶν συμφορῶν καὶ ἄλλων γεγονότων τῆς ἱστορίας αὐτῶν: «σαλπίσατε σάλπιγγι ἐν Σιών, ἀγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν... φεῖσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου καὶ μὴ δῶς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη...» (Ἰωήλ 2,15 καὶ 17, πρβλ. καὶ Ἰωῆλ 3,5-8 κ.ά.). Κατὰ τὰς νηστείας τῶν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξεδήλωνον μετάνοιαν, ἠλάττωνον καὶ ἐπεβράδυνον τὰ γεύματα αὐτῶν καὶ ὑπεβάλλοντο εἰς διαφόρους ἄλλας στερήσεις.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι ἐτήρουν τὰς νηστείας, ἐξ αὐτῶν δὲ αὐστηρότερον οἱ Φαρισαῖοι, οἱ ὅποιοι ἐνήστευον δις τῆς ἑβδομάδος, Δευτέραν καὶ Πέμπτην (Λουκᾶ 18,12). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν κατήργησε τὴν νηστείαν, ἀλλ' ἠγάσεν αὐτήν, νηστεύσας ὁ ἴδιος ἐπὶ 40 ἡμέρας ἐν τῇ ἐρήμῳ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ δημοσίου ἔργου Του (Ματθ. 4,1-2). Εἰς τοὺς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 625 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

«Τὸ μὲν βάπτισμα Θεῶ τὸν ἄνθρωπον καταλάττει, τὸ δὲ Μύρον τῶν ἐκεῖθεν ἀξιοὶ δώρων, ὃν μετουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ δὲ Τραπεζῆς δύναμις τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ αἷμα κοινὰ ποιεῖ τῷ τελομένῳ· οὕτω Θεοῦ αὐτοῦ τυγχάνομεν καὶ Θεὸς ἡμῖν ἐνοῦται τὴν ἔνωσιν τὴν τελεωτάτην»⁴.

Πενιχρὰ εἶναι καὶ τὰ λειτουργικά μας Συνέδρια. Σπάνια τὰ βιβλία, τὰ καταληπτὰ ἀπὸ τὸν πολὺν λαόν, σχετικὰ μὲ τὴν Λειτουργικὴν. Δὲν εἶδεν ἀκόμη τὸ φῶς ἐν Ὁρθόδοξον Κέντρον ἢ Ἰνστιτοῦτον Λειτουργικῶν μελετῶν διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἐρευνῶν, συζητήσεων, ἐπιμορφώσεως, σεμιναρίων, ἀποβλεπόντων εἰς τὴν Λειτουργικὴν ἐξύψωσιν. Τὸ ἰδεῶδες θὰ ἦτο μία ἐκ τῶν Μονῶν μας νὰ ἐχρησίμευεν ὡς τοιοῦτον Κέντρον καὶ ὀρηγήριον, μὲ τὴν προοπτικὴν μάλιστα ἀναδείξεώς του μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου εἰς Πανορθόδοξον, ὥστε ἀπὸ κοινοῦ μὲ ἐιδικοὺς

ἐξ ἄλλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν νὰ διεχαράσσετε κοινὴ μέθοδος ἐργασίας. Ὅτι πρωτεύει εἶναι ἢ ἀνεύρεσις κοινῆς Λειτουργικῆς καὶ ὄχι στεῖραι καὶ ἄσκοποι συζητήσεις ἐπὶ μικροδιαφορῶν εἰς τὸ τυπικὸν μέρος. Διότι αἱ μικροδιαφοραὶ αὐταὶ δὲν ἤμπορουν νὰ ἐξελειφθοῦν. Εἶναι ἀναπόφευκτοι μεταξὺ Ἐκκλησιῶν διαφόρων Χωρῶν, μὲ διαφόρους ἀντιλήψεις καὶ τοπικὰς συνηθείας. Δὲν θίγουν ὅμως τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ τὰς δογματικὰς βάσεις τῆς Ὁρθοδόξου Λειτουργίας. Ἀπόλυτος ὁμοιομορφία, ἐπεκτεινομένη καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα ἀκόμη ἦτο, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐπεκράτει πάντοτε μία ἐλαστικότης καὶ ἐλευθερία τοιαύτη, ὥστε κάθε ἐπὶ μέρος Ἐκκλησία ν' ἀναπτύσσει τὴν Λειτουργικὴν τῆς ζωῆς συμφώνως πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας τοπικὰς ἀνάγκας.

4. Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, Λόγος 1,2. P.G. 150,501.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Καλαβρίας ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

μαθητάς Αὐτοῦ ἔδωκεν ὁδηγίας, πῶς πρέπει νὰ νηστεύουν, καταδικάσας ὀξέως τὴν ὑποκρισίαν τῶν Φαρισαίων, τὴν κατὰ τὰς νηστείας ἐκδηλουμένην. «Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἀλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ» (Ματθ. 6,16-18). Πολλαχοῦ δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης συνιστάται ἡ νηστεία ὡς μέσον ἐγκρατείας, πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ μετανοίας (Πράξ. 9,9.13,2.14,23. Α' Κορ. 7,5).

Ἔνεκα τούτου, ἡ νηστεία καθιερώθη καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ Χριστιανοὶ κατ' ἀρχὰς ἐτήρουν τὰς Ἰουδαϊκὰς νηστείας τῆς Δευτέρας καὶ Πέμπτης. Κατόπιν κατ' ἀπομίμησιν καὶ ἀντίθεσιν πρὸς αὐτὰς εἰσῆχθη ἡ νηστεία τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς· «αἱ δὲ νηστεαὶ ὑμῶν μὴ ἔστωσαν μετὰ τῶν ὑποκριτῶν· νηστεύουσι γὰρ δευτέρᾳ σαββάτων καὶ πέμπτη· ὑμεῖς δὲ νηστεύσατε τετράδα καὶ παρασκευῆν» (Διδαχὴ 12 Ἀποστόλων 8,1). Οὐχ ἤττον ὅμως τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἐκράτει τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς νηστείας (Διδαχὴ 12 Ἀποστ. πρβλ. Τερτυλλιανοῦ, De Jejunio 2, Ἰππολύτου, Ἐκκλ. Διάταξιν, κεφ. 47 καὶ 55, Ὁριγένους, εἰς τὸ Λευιτικὸν ὁμιλία 10 P.G. 12, 528). Ἡ νηστεία τοῦ Πάσχα οὔτε κατὰ τὸν χρόνον οὔτε κατὰ τὸν τρόπον ἦτο ὠρισμένη· «οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινὰς τε καὶ νυκτερινὰς μετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν» (Βίρηγαίου, Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ρώμης Βίττωρα, Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5,24,12). Ὁ Τερτυλλιανός, ἀρχὰς τοῦ τρίτου αἰῶνος, ἀναφέρει νηστείαν δύο ἡμερῶν, Παρασκευῆς καὶ Σαββάτου (De Jejunio, 14). Οἱ Χριστιανοὶ ἐτήρουν ὀλοτελῆ νηστείαν μέχρι ἐσπέρας, τινὲς ὅμως τὴν ὀλοτελῆ νηστείαν δὲν διέκοπτον δι' ἐσπερινῆς τροφῆς, ἀλλ' ἐξηκολούθουν αὐτὴν συνεχῶς ἐπὶ δύο ἡμέρας. Πᾶσα ἐπέκτασις τῆς νηστείας πέραν τῆς ἐσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας ὀνομάζετο «ὑπέρθεις», λατινιστὶ *superpositio*, πάντοτε δὲ προήρχετο ἐξ ἐλευθέρως βουλήσεως. Ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία ἠϋξήθη εἰς νηστείαν μιᾶς ἐβδομάδος τοῦλάχιστον κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ γ' αἰῶνος. Περὶ τριακονταετίας νηστείας ὁμιλεῖ ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας (250). Συγχρόνως, ἠϋξήθη καὶ ἡ ὑπέρθεις. Τινὲς ἐτήρουν αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν πρὸ τοῦ Πάσχα ἐβδομάδα, ἄλλοι ὀλιγωτέρας ἡμέρας, ἦτοι τέσσαρας ἢ τρεῖς ἢ δύο, κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἡμέρας περιορίζοντο νὰ τηρῶσι τὴν συνήθη νηστείαν, ἦτοι μέχρι τῆς ἐσπέρας. Ὑπῆρχον δὲ Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς Μ. Ἐβδομάδος μόνον τοιαύτην νηστείαν ἐτήρουν καὶ οὐδεμίαν ὑπέρθειν ἔκαμνον· «ἐπεὶ μὴδὲ τὰς ἐξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως μὴδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν, ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδε-

μίαν» (Διονυσίου Ἀλεξ. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Βασιλείδην, P.G. 10,1278). Ἄλλοι συγγραφεῖς πληροφοροῦν ποίας τροφᾶς οἱ Χριστιανοὶ ἔτρωγον κατὰ τὴν ἐσπέραν, ὅσάκις δὲν ἔκαμνον «ὑπέρθειν». Ὁ Ἐπιφάνιος (403) ἀναφέρει ξηροφαγίαν, ἦτοι ἄρτον, ἄλας καὶ ὕδωρ (Περὶ πίστεως 22,10). Αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ (4ον αἰῶνα) εἰς τὰς τροφὰς ταύτας προσθέτουν καὶ τὰ λάχανα (5,18). Ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία ἐπεξετάθη ἔπειτα εἰς 40 ἡμέρας, ὁ ὅος κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325) ἀναφέρει αὐτὴν παρεπιμπτόντως ὡς ὑφισταμένην. Ἡ ἐπέκτασις αὐτὴ εἰσῆχθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πρῶτην φορὰν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ διωγμοῦ τῶν αὐτοκρατόρων Γαλερίου, Μαξιμίνου καὶ Λικινίου (306-323), κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἠλία (Αὐγουστίνου, ἐπιστολὴ 55,28, Ἰερωνύμου, εἰς Ἡσαΐαν, κεφ. 58). Εἶχεν αὐτὴ προπαρασκευασθῆ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ γ' αἰῶνος ὑπὸ ἀσκητῶν καὶ ἄλλων ἐγκρατευσόμενων, οἱ ὁποῖοι πρὸ τοῦ Πάσχα ἐτήρουν 40θήμερον νηστείαν. Οἱ ἔνεκα τοῦ διωγμοῦ ἀποχωρήσαντες ἐκ τῶν πόλεων Χριστιανοὶ ἦλθον εἰς τοὺς τόπους τῶν ἀσκητῶν καὶ ἐμυμήθησαν αὐτοὺς. Ἡ νηστεία τῶν 40 ἡμερῶν δὲν ἐπεκράτησεν ἀμέσως παντοῦ. Ἐμεσολάβησαν μάλιστα, τοῦλάχιστον εἰς τινα μέρη, μεσάζουσαι βαθμίδες, εἰσαχθείσης νηστείας δύο ἢ τριῶν ἐβδομάδων. Ὁ Σωζόμενος (5ον αἰῶνα) λέγει· «ἄλλοι δὲ τρεῖς (ἐβδομάδας) σποράδην ἐν ταῖς ἐξ ἢ ἐπτὰ (ἐβδομάσι) νηστεύουσιν, οἱ δὲ ἅμα τρεῖς πρὸ τῆς ἐορτῆς συνάπτουσιν, οἱ δὲ δύο (ἐβδομάδας) ὡς οἱ τὰ Μοντανοῦ φρονοῦντες» (Ἐκκλ. Ἱστορία, 7,19, πρβλ. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἱστορία, 5,22,32, P.G. 76,631). Καὶ μετὰ ταῦτα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἕκτασιν τῆς νηστείας τοῦ Πάσχα ἐπεκράτησε διαφορὰ μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ μὲν ἐτήρουν νηστείαν ἐξ ἐβδομάδων, αἱ δὲ νηστείαν ἐπτὰ ἐβδομάδων. Τὴν νηστείαν ἐπτὰ ἐβδομάδων εἶχεν ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Θράκη, ἡ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ Συρία (ἄνευ Παλαιστίνης), ὅλα δὲ τὰ ἄλλα μέρη εἶχον νηστείαν ἐξ ἐβδομάδων. «Τὴν τεσσαρακοστήν, οἱ μὲν ἐξ ἐβδομάδας ἡμῶν λογίζονται, ὡς Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ πρὸς Δύσιν, Λιβύη τε πᾶσα καὶ Αἴγυπτος σὺν τοῖς Παλαιστινοῖς, οἱ δὲ ἐπτὰ, ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς περὶ ἔθνεσι μέχρι Φοινίκων» (Σωζόμενου, Ἐκκλ. Ἱστορία 7,19,7, πρβλ. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἱστ. 5,22,33). Βραδύτερον τοῦ 5ου αἰῶνος χῶραί τινες, αἱ ὁποῖαι εἶχον νηστείαν ἐξ ἐβδομάδων, προσετέθησαν εἰς τὴν ἄλλην μερίδα. Αἱ χῶραι αὗται ἦσαν ἡ Παλαιστίνη, ἡ Αἴγυπτος καὶ τὸ Ἀνατολικὸν Ἰλλυρικόν. Οὕτως ἡ διαφορὰ αὐτὴ τῆς διαρκείας τῆς νηστείας τοῦ Πάσχα παρέμεινε μετὰ τὴν ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΠΗΣ
Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

“ Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α , ,

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πᾶς εὐσεβὴς Χριστιανός, ἐπιθυμῶν νὰ παρακολουθῇ τὴν ζωὴν καὶ δράσιν τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, δύναται ν' ἀποκτήσῃ ἄριστον Ὅδηγόν, ἐγγραφόμενος συνδρομητῆς εἰς τὸ Ἐπίσημον Δημοσιογραφικὸν Ὄργανον τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Μετὰ τοῦ Περιοδικοῦ τούτου θὰ λαμβάνη συγχρόνως καὶ τὸ Περιοδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ».

Εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δημοσιεύονται κύρια ἄρθρα ἐπὶ σπουδαίων ἐπικαιρῶν ζητημάτων. Ἐπίσης ἐκκλησιαστικοὶ Νόμοι καὶ Διατάγματα, Γνωμοδοτήσεις, Ἐγκύκλιοι καὶ Ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου. Ὁμοίως Εἰρηνικὰ Γράμματα ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν Ἡγερῶν, Ἐόρτια Γράμματα, σπουδαῖα ἄρθρα Ποιμαντικά, Δογματικά, Πατερικά, Ἀπολογητικά, Φιλοσοφικά, Ἱστορικά, Ἠθικοκοινωνικά, Παιδαγωγικά, ἔτι δὲ εἰδικώτερα ἄρθρα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν Χριστιανικὴν Τέχνην καὶ Ἐπιγραφικὴν, ὡς καὶ Ἐποικοδομητικά ἄρθρα Ψυχολογικά, ἀναφερόμενα εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ποιμαντικῆς Θεολογίας καὶ τῆς Λειτουργικῆς καὶ ἄρθρα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν Ἱεραποστολήν. Σὺν ἐπὶ τούτοις δημοσιεύονται ἄρθρα Ἀγιογραφικά καὶ Ἐρμηνευτικά εἰς πάντα τὰ βιβλία τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ὡς καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναπτύσσονται ἐπὶ Ὁρθοδόξου βάσεως αἱ σχέσεις τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας ἡμῶν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καὶ παρέχονται ἡ λ ε γ μ έ ν α ι εἰδήσεις ἐπὶ τῆς ὅλης Οἰκουμεικῆς Κινήσεως.

Τέλος, καταχωροῦνται ἐν τοῖς Χρονικοῖς εἰδήσεις, ἀναφερόμεναι πρωτίστως εἰς τὴν ὅλην ζωὴν καὶ δράσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, ὡς καὶ εἰς πάντα τὰ Ὁρθόδοξα Πατριαρχεῖα, ἡγουμένου τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμεικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πνευματικῆς κορυφῆς τῆς ὅλης Ὁρθοδόξιας. Παρακολουθοῦνται ταῦτα ἐν τῇ κυρίᾳ Αὐτῶν ζωῇ καὶ δράσει καὶ παρέχονται εἰδήσεις περὶ τε τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμεικοῦ Πατριαρχείου καὶ περὶ πασῶν τῶν ἀνά τὴν

Οἰκουμένην Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἤτοι περὶ τῶν λοιπῶν σεπτῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Ρωσσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Γεωργίας, ὡς καὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας, Φιλανδίας, καθὼς καὶ τῶν Ἀρχιεπισκοπῶν καὶ Μητροπόλεων, τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμεικοῦ Πατριαρχείου, ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τῆς Δωδεκανήσου, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων, τῶν Μητροπόλεων Γαλλίας καὶ Κάτω Χωρῶν, Γερμανίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας καὶ Ἐλβετίας, ὡς καὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς, ἤτοι Κορέας καὶ Ἰαπωνίας. Μεγάλην βαρύτητα ἐπίσης ἀποδίδει εἰς τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν Προχάλκηδονίων λεγομένων Ἐκκλησιῶν (Κοπτικῆς, Ἀρμενικῆς, Αἰθιοπικῆς, Ἰακωβιτικῆς, Μαλαμπάρ), ὡς καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων.

Πᾶν θέμα, ἔχον σχέσιν πρὸς τὴν καθόλου θρησκευτικὴν διαφώτισιν καὶ τὴν θεολογικὴν γνῶσιν, ἀναφέρεται ἐπικαίρως ἐν τῷ Περιοδικῷ τῆς «Ἐκκλησίας». Αἱ Πανορθόδοξοι καὶ αἱ Διαχριστιανικαὶ Συνελεύσεις καὶ τὰ Θεολογικὰ Συνέδρια ἐλκύουν τὸ ἐνδιαφέρον εἰδικῶν συνεργατῶν διὰ τὴν διαφώτισιν καὶ ἐποικοδομὴν τῶν πιστῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τὸ Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» σχολιάζει ὅλως ἀντικειμενικῶς ἀπὸ ὀρθοδόξου χριστιανικῆς σκοπιᾶς τὰ ἐκάστοτε ἐπικαιρὰ ἐκκλησιαστικά, κοινωνικά καὶ ἄλλα γεγονότα πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἀναγνωστῶν του εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀξιολόγησιν αὐτῶν. Τέλος, ἡλεγμένοι καὶ ἔγκυροι βιβλιοκριταὶ καὶ ἐπικαιρὸς βιβλιογραφικὴ ἐνημερότης κλείουν τὸν κύκλον τοῦ πλουσιωτάτου περιεχομένου τοῦ Ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας μας «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο πρ. ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

'Εκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, κατόπιν βραχείας νοσηλείας εἰς τὸ Ν.Ι.Κ.Ε., τῇ 11ῃ 'Ιανουαρίου ἐ.ξ. εἰς ἡλικίαν 91 ἐτῶν ὁ Μητροπολίτης πρ. Δρυϊνουπόλεως κυρὸς Χριστοφόρος Χατζῆς. Ἡ κηδεία του ἐτελέσθη τῇ 10,30' π.μ. ὥρα τῆς 13ης 'Ιανουαρίου ἐν τῷ 'Ιερῷ Καθεδρικῷ Ναῷ 'Αγ. Τριάδος Πειραιῶς, ἔνθα ἡ σορὸς ἐξέτέθη προηγουμένως εἰς λαϊκὸν προσκύνημα.

Τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ 'Ιεράρχου Χριστοφόρου ἀνήγγειλε πρὸς τὴν 'Ιερὰν Σύνοδον ἐν συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 12ης 'Ιαν. ὁ Σεβ. Προεδρεύων Μητροπολίτης Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος, ὅστις καὶ ἀνεφέρθη δι' ὀλίγων εἰς τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ. Ἡ 'Ιερὰ Σύνοδος ὥρισεν ὡς ἐκπροσώπους αὐτῆς κατὰ μὲν τὴν κηδείαν τὸν Σεβ. Προεδρεύοντα αὐτῆς, ὡς καὶ τοὺς Σεβασμιωτάτους Θήρας κ. Γαβριήλ, Σάμου καὶ 'Ικαρίας κ. Παντελεήμονα καὶ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Θεόκλητον, κατὰ δὲ τὴν ταφὴν καὶ τὸν Σεβ. Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Νικόδημον. Κατὰ τὴν ἐξόδιον Ἀκολουθίαν, εἰς ἣν παρέστη ὁ ἱερὸς κληρὸς τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Πειραιῶς, αἱ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως καὶ πλῆθος λαοῦ, ἐχοροστάτησαν οἱ Σεβ. Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιος, Πειραιῶς κ. Χρυσόστομος, Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιος, Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Θεόκλητος, Δρυϊνουπόλεως κ. Σεβαστιανὸς καὶ πρ. Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Πολύκαρπος. Παρέστησαν ἐπίσης καὶ οἱ Σεβ. Θήρας κ. Γαβριήλ καὶ Σάμου καὶ 'Ικαρίας κ. Παντελεήμων, Συνοδικοὶ Σύνοδοι, ὡς καὶ οἱ Σεβ. Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, Κορινθίας κ. Παντελεήμων, Σύρου κ. Δωρόθεος καὶ πρ. Ἡλείας κ. Γερμανός.

Μετὰ τὴν κηδείαν ἡ σορὸς, ὑποβασταζομένη ὑπὸ κληρικῶν, ὠδηγήθη ἐν πομπῇ, προπορευομένης τῆς δημοτικῆς Φιλαρμονικῆς Πειραιῶς, παιανίζουσης πένθιμον ἔμβατήριον, μέχρι τῆς ἐγγύς τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ πλατείας Καραϊσκάκη, ἐκεῖθεν δὲ δι' αὐτοκινήτου τῇ συνοδείᾳ τῶν ἱερουργησάντων Ἀρχιερέων, λοιπῶν κληρικῶν καὶ λαοῦ κατηυθύνθη εἰς Ἐλευσίνα, γενέτειραν τοῦ μεταστάντος, πρὸς ἐνταφιασμόν. Ἐν Ἐλευσίνῃ τὴν σορὸν ὑπέδεχθη ὁ οἰκείος 'Ιεράρχης Σεβ. Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Νικόδημος, συνοδεύσας αὐτὴν ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀρχιερέων, τῶν οἰκείων καὶ πλῆθους λαοῦ ἀρχικῶς μὲν μέχρι τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ, ἐκεῖθεν δὲ μέχρι τοῦ τάφου.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ ἱ. Ναῷ 'Αγ. Τριάδος Πειραιῶς τελεσθεῖσαν κηδείαν, τὸν ἐπικήδειον λόγον ἐξεφώνησεν, ἐντολῇ τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου, ὁ Γραμματεὺς αὐτῆς πάνσοιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης, εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

«Καὶ ἐγήρασεν 'Ιωδαὲ πλήρης ἡμερῶν καὶ ἐτελεύτησεν ὧν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἐν τῷ τελευτῶν αὐτόν» καὶ ἔθαψαν αὐτόν ἐν πόλει Δαυὶδ... ὅτι ἐποίησεν ἀγαθωσύνην μετὰ 'Ισραὴλ καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ»

(Β' Παρ. 24,15-16).

Πλήρης ἡμερῶν, Σεβασμιώτατε Προεδρεύων τῆς 'Ι. Σ., Σεβασμία τῶν 'Ιεραρχῶν χορεία, Σεμνή τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ὁμήγουρι, πλήρης ἡμερῶν «ὧν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἐτῶν», τὸν βίον ἐν γῇ τελευτήσας τὸ πάλαϊ ὁ εὐσεβὴς τοῦ 'Ιούδα Ἀρχιερεὺς 'Ιωδαὲ καὶ καλῶς ἐν πᾶσι πολιτευσάμενος, προεπέμφθη ἐν τιμαῖς ταῖς προεπούσαις μέχρι τοῦ τάφου αὐτοῦ, ἐν μέσῳ λαοῦ πενθηφόρον, ἀποδυρομένον τὴν στέρησιν πατρὸς καὶ ἡγέτον ἐν ἀγαθωσύνῃ πολλῇ ὑποργήσαντος τὸ ὑπάτον τῆς Ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Καὶ πάνν δικαίως! Τοὺς ἐν τῇ παρὰ Θεοῦ ἐμπειπιστευμένη αὐτοῖς διακονίᾳ τῶν ψυχῶν ἑαυτοὺς ἀναλίσκοντας, ἀξίον ὡς ἀληθῶς καὶ πρέπον ἐν μὲν τῇ ζωῇ τιμᾶσθαι καὶ σέβασθαι παρὰ πάντων, μετὰ δὲ θάνατον μνημονεύεσθαι καὶ εὐφημεῖσθαι, ὡς χρηματίσαντας πιστοὺς τοῦ Θεοῦ θεράποντας καὶ σοφοὺς τοῦ λαοῦ ποδηγέτας.

Ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι σήμερον ἐνταῦθα ἐν ἐκκλησίᾳ πληθούσῃ καὶ συναγωγῇ λαοῦ προπέμπεται μετὰ τιμῆς, τῆς ἀμοζούσης εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ, ὁ ἐν Κυρίῳ κοιμηθεὶς Μητροπολίτης πρ. Δρυϊνουπόλεως κυρὸς Χριστοφόρος, τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένους αὐτῷ χρόνους πληρωσάμενος καὶ «μακρότητα ἡμερῶν» ἐμπληθεὶς (Ψαλμ. 90,16). Ἐκοιμήθη ὁ αἰόδιμος ἐν εἰρήνῃ, ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, μετὰ βραχείαν ἀσθένειαν, κεκμηκῶς καὶ γεγηρακῶς, καὶ ἡμεῖς πάντες τὸ γενεὸν αὐτοῦ κυκλοῦντες σκήνος καὶ τὰς ἐξοδοῖς ἀναπέμψαντες εὐχάς, ὀδεύσωμεν μετ' οὐ πολὺ ἐκεῖ, ἔνθα ἀποτεθήσεται ἡ σепτὴ αὐτοῦ σορὸς. Πρὶν ἢ ὅμως ἐκπληρώσωμεν τὸ ὕστατον τοῦτο ἐναντι τοῦ κοιμηθέντος 'Ιεράρχου καθήκον, παρακαλῶ, ὅπως μοι ἐπιτραπῇ, ἵνα, ἐντολῇ τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐκτελῶν, τὸν προσήκοντα τῇ περιστάσει εἴπω λόγον ἐν σεμνῇ καὶ βραχείᾳ θεωρήσει τῆς ἐπιγείου αὐτοῦ βιοτῆς, ἵνα δι' αὐτῆς πιστωθῇ μὲν τοῦ ἀνδρός ἡ ἀγαθωσύνη «μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ», διακηρυχθῇ δὲ τῆς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀκριβοδικαίως ἐκτιμώσης Ἐκκλησίας ἡ σοφία καὶ ἡ εὐπρέπεια.

Πρὸ ἐνενήκοντα καὶ ἐνὸς ὄλων ἐνιαυτῶν ἐγεννήθη ἐν τῇ πόλει τῆς Ἐλευσίνας ὁ Χριστοφόρος, κατὰ κόσμον Χρήστος Χατζῆς. Ἀπὸ τῶν πρώτων παιδικῶν χρόνων αὐτοῦ ὁ νεαρὸς Χρήστος παρεῖχε δείγματα τῆς τε εὐφυνίας καὶ τῆς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν ἐπιμελείας, ὧν ἕνεκα καὶ ἀξιοῦται, ὅπως καταταγῇ

ἐν τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ, τὰ ἱερά γράμματα μαθησόμενος. Ἐν τῇ γεραρᾷ ταύτῃ Σχολῇ σπουδάζων, τῇ διατελοῦσῃ ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ ἀπὸ Πενταπόλεως Μητροπολίτου Νεκταρίου, τοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις τῆς ἀμοιμήτου ἡμῶν πίστεως νῦν κατηριθμημένου, καὶ τὰ θεῖα λόγια ἐμμελετῶν ἔλαβε πλήρη συνείδησιν τῆς κλήσεως τοῦ Κυρίου, μερικῶν ἔκτοτε ὅπως παραστήσῃ ἑαυτὸν δόκιμος εἰς διακονίαν Αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς συνεχοῦς τῶν θείων Γραφῶν μελέτης, ἥτις, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον («μεγίστη (ἔστιν) ὁδὸς πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος εὐρεσιν») (Ἐπιστολὴ Γρηγορίῳ Ἐταίρῳ, 3).

Περατώσας τὸν κύκλον τῶν ἐν τῇ περιούστῳ ταύτῃ Σχολῇ μαθημάτων αὐτοῦ, καὶ εὐνότερας ἐφιέμενος θεολογικῆς παιδεύσεως, ἐγγράφεται εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Θεολογικῇ Σχολῇ, διακούων μετὰ περισσοῦ ζήλου τὰ ἐν αὐτῇ ὑπὸ ἀοιδίμων σοφῶν διδασκάλων παραδιδόμενα μαθήματα, δι' ὧν εἰς τὰ ἅδυντα τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας εἰσάγεται δόματα καὶ πληροῦται τῆς μετὰ τοῦ θείου μεθέξεως. Καὶ ἵνα καὶ πάλιν κατὰ τὸν Οὐρανοφάντορα εἴπω («κάκεινῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενος τε καὶ ἔλλαμπόμενος καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μίτη πρὸς τροφῆς φροντίδα, μίτη πρὸς περιβολαίαν μέρικαν τὴν ψυχὴν καθελκόμενος, ἀλλὰ σχολὴν ἀπὸ τῶν γηίνων φροντίδων ἄγων, τὴν πᾶσαν ἑαυτοῦ σπουδὴν ἐπὶ τὴν κτήσιν τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν μετατίθῃ») (Ἐπιστολὴ Γρηγορίῳ Ἐταίρῳ, 2).

Ἐν τοιαύτῃ δὲ αὐτοῦ ψυχικῇ καταστάσει διατελοῦντος, ἀπευθύνεται αὐτῷ παρὰ Κυρίου ἡ κλήσις πρὸς τὴν ἱερωσύνην, οὗτος δὲ ἔχων ἤδη εἰς τὸ ἐνεργητικὸν αὐτοῦ πολυκαρπον διακονίαν ἐν τῷ δημοσυντηρήτῳ τότε Γυμνασίῳ Πειραιῶς καὶ ἵνα μὴ ἀπειθῆς γενῆται τῇ οὐρανίῳ ταύτῃ φωνῇ, κλίνει τὸν ἀχένα εὐπειθῶς καὶ δέχεται τὸ τῆς ἱερωσύνης χάρισμα, καὶ χειροτονεῖται διάκονος μὲν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἐπισκόπου Ὑδρας Ἰωάσαφ, πρεσβύτερος δὲ ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ ἀοιδίμου Ὑδρας Προκοπίου ἐν ἔτει 1914.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκεῖνου ἄρχεται οὐσιαστικῶς ἡ πολυκύμαντος αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διακονία. Περιορισμένος διὰ πολλῶν χαρισμάτων, καταβέβηκε τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ ὡς ἱεροκήρυκος ἀρχικῶς μὲν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος καὶ εἶτα τῆς Ὑδρας, ἐνθα ἀναπτύσσει σημαντικὴν ἱεροποστολικὴν δρασίαν, καταστήσασαν τοῦτον εὐρέως γνωστὸν ὡς ἐπιτυχῆ τοῦ θείου λόγου κήρυκα, σεμνὸν λειτουργὸν καὶ ἄξιον κοινωνικὸν ἐργάτην. Τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦτο συνεχίζει ὁ ἀρχιμανδριτῆς Χριστοφόρος καὶ ὡς στρατιωτικὸς ἱερεὺς ἐν τε τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ Ἐδελπίδων. Εἰδικώτερον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐνθα μεταβαίνει συνοδεύων τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τραγικῆς σχολῆς τέλος Μικρασιατικῆς ἐκείνης ἐκστρατείας, πολλάκις προκινδυνεύει ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν ποιμαντικῶν καὶ λοιπῶν ἱερατικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, ἀναδεικνύμενος οὐ μόνον εἰς πιστὸν ἄχρι θανάτου οἰκονόμον τῶν Μυστηρίων Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ γενναῖον Ἕλληνα κληρικόν, ἀντάξιον τῆς ἐνδόξου στρατείας τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, οὗ ἔνεκεν καὶ ἀπονέμεται αὐτῷ τὸ χρυσοῦν ἀριστεῖον ἀνδρείας διὰ τὰς ἐν πολέμῳ προσφερθείσας ὑπ' αὐτοῦ ὑπηρεσίας.

Ἐπανερχόμενος οἴκαδε, μετὰ τὴν ἀτυχή - φεῦ - κατάρρευσιν τοῦ θρυλικοῦ ἐκεῖνου μετώπου, συνεχίζει τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δρασίαν αὐτοῦ, περιβαλλόμενος νῦν ὑπὸ μείζονος σεβασμοῦ καὶ τιμῆς ἐκ μέρους ἐκείνων, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀνεγνώριζον τὸν ἱκανὸν καὶ ἄξιον ποιμένα.

Οὕτως, ἐξειλίσσονται τὰ κατ' αὐτὸν μέχρι τοῦ ἔτους 1935, ὅτε, ἵνα ἐπαναλάβῃ τοὺς λόγους τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου τότε Λαρίσης καὶ μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Δωροθέου, οὗς ἐν ἔτει 1953 συμπεριέλαβεν ἐν εἰσηγήσει αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Ἀναθεωρητικοῦ Ἐκκλησιᾶς Δικαστηρίου, (ἀκολούθησας τὸ κήρυγμα τῶν τότε προσχωρησάντων εἰς τὴν παλαιοημερολογικὴν κίνησιν Ἀρχιερέων, εἴτε ἐξ οἰκείας βουλήσεως, εἴτε παραπεισθεῖς, ἐνεκολπώθη τὴν κίνησιν ταύτην... καὶ πρὶν ἢ οἱ Ἀρχιερεῖς ἐκεῖνοι ὑποστῶσι τὰς κανονικὰς κινήσεις διὰ τὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀνταρσίαν των, χειροτονοῦσιν αὐτὸν εἰς Ἐπίσκοπον ὑπὸ τὸ ὄνομα καὶ τὸν τίτλον «Μεγαρίδος»).

Καὶ τοιαῦτα μὲν περὶ τοῦ ἀνδρός τούτου ὁ μακαριστὸς ἐκεῖνος Προβιεράρχης ἔλεγεν, οὗτος δὲ ἀπὸ τῶν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας κόλπων ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἀποδοράς, «ὁμοιος ἦν τοῖς ἐν θαλάσῃ ὑπὸ τῆς κατὰ τὸν πλοῦν ἀπειρίας ἀπολλυμένοις καὶ ναυτιώσιν· οἱ τῷ μεγέθει τοῦ πλοίου δυσχεραίνουσιν, ὡς πολὺν τὸν σάλον παρεχομένῳ, κάκειθεν ἐπὶ τὴν λέμβον ἢ τὸ ἀκάτιον μεταβαίνοντες πανταχοῦ ναυτιώσι καὶ ἀποροῦνται, συμμετέρχεται γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀηδία καὶ ἡ χολῆ» (Μ. Βασίλειον, Γρηγορίῳ Ἐταίρῳ 2, ΕΠΕ τ. 1, σ. 60). Ὑπὸ τοιούτων ἐλανθόμενος αἰσθημάτων ὁ Χριστοφόρος Χατζῆς καὶ τὴν ὑποποιὸν ἐγκομβωσάμενος ταπεινώσων ἐν δυσὶν αἰτήσεσι συγγνώμης αὐτοῦ, ὑποβληθείσας πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον, ὑφ' ἡμερομηνίαν ἀρχικῶς μὲν 13-8-1943 καὶ εἶτα 3-3-1953, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπιείκειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν στοργὴν αὐτῆς. Αὕτη δὲ ἐκτιμήσασα τὴν ἐν γένει πολιτείαν αὐτοῦ ὡς κληρικοῦ, ὡς καὶ τὰς πρὸς τὸ ἔθνος ὑπηρεσίας του, δι' ἀποφάσεως τοῦ διὰ τοῦ εἰδικοῦ νόμου 2294/1953 συγκροτηθέντος ἐν ἔτει 1953 Ἀναθεωρητικοῦ Δικαστηρίου, ἐξηγόρησε τὰς κατ' αὐτοῦ καταδικαστικὰς ἀποφάσεις καὶ ἀποκατέστησε τοῦτον εἰς τὸν Ἀρχιερατικὸν βαθμὸν. Ἀκολούθως δὲ κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἢ Ἱερὰ Σύνοδος ἀπένευμεν αὐτῷ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφθείσης Ἐπισκοπῆς Καρνουπόλεως, ἐν ἔτει δὲ 1956 ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν διαποιήσανσιν τῆς ἀκριτικῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κορίνθου.

Ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν ποιμαντορικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ὁ προκείμενος νεκρὸς εἰργάσθη τὸ κατὰ δύναμιν καὶ ἐμερίμησε διὰ τὴν κατὰ Χριστὸν προαγωγὴν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, θείας τὰ χαρίσματα αὐτοῦ ἅπαντα εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ διακονίαν, καθόσον «ὅποιοι ἂν ὦσιν οἱ προεστῶτες, τοιαῦτα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ τὰ ἦθη τῶν ἀρχομένων γίνεσθαι εἶωθεν» (Μ. Βασίλειος, Ἐπιστολὴ Ἀμφιλοχίῳ Ἐπισκόπῳ Ἰκονίου, ΕΠΕ τ. 1, σ. 126).

Συμπληρώσας δ' ἐν ἔτει 1966 τοὺς ὑπὸ τοῦ πολιτειακοῦ νομοθέτου τεταγμένους χρόνους ἐνεργοῦ ποιμαντορίας, προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς διοικητικῆς

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ 150 ΕΤΗΡΙΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΤΗΝΩ ΕΥΡΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Α'

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΝ ΤΗΝΩ

Δευτέρα, 29 'Ιανουαρίου:

'Επίσημος ύποδοχή άφιχθησομένων υπό τών Τοπικῶν 'Αρχῶν.

2,30' μ.μ. Μεταφορά τῆς 'Αγίας Εικόνας εἰς τὸν 'Ιερὸν Ναὸν τῆς Εὐρέσεως μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θ' Ὁρας ἐν τῷ Μεγάλῳ Ναῷ.

'Επίσημος ἀποκάλυψις τῆς Προτομῆς τοῦ 'Αρχιεπισκόπου Τήνου κυροῦ Γαβριήλ, ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σύρου, Τήνου κ.λ.π. κ. Δωροθέου.

3,15' μ.μ. Τέλεισις τῆς 'Ακολουθίας τοῦ 'Εσπερινοῦ ἐν τῷ 'Ιερῷ Ναῷ τῆς Εὐρέσεως, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σύρου κ. Δωροθέου.

5,00' μ.μ. Δεξίωσις ἐν τῇ Αἰθούσῃ τελετῶν τοῦ 'Ιεροῦ 'Ιδρύματος Εὐαγγελιστρίας.

6,00' μ.μ. 'Εγκαίνια τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Ι.Ι.Ε. Τήνου.

'Εκθεσις πεπραγμένων τοῦ Ι.Ι.Ε., ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. Παμφίλου 'Αλαβάνου. Σύντομος προσλαλιὰ τῆς Α.Μ. τοῦ 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. 'Ιερωνύμου.

Τρίτη, 30 'Ιανουαρίου:

7,00' π.μ. 'Εωθινὸν ὑπὸ τῆς Φιλαρμονικῆς τοῦ

ἀπραγμοσύνης, ἰδιοπραγμονῶν ἔκτοτε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἣτις ὑπῆρξεν ἔκπαλαι λίαν προσφιλῆς αὐτῷ, δυναμένη ὡς ἐκ τούτου νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς δευτέρα γενέτειρα αὐτοῦ.

Καὶ νῦν, περίσεμος τῶν 'Ιεραρχῶν χορεία, τὸν τελευταῖον δότε ἀσπασμὸν τῷ ἀποικομένῳ 'Ιεροόχῳ καὶ προσέμψατε αὐτόν, τὴν μακαρίαν ὁδὸν βαδίζοντα. Καὶ σύ, λαὸ τοῦ Θεοῦ, ἔνωσον μετὰ τῶν ποιμένων σου τὴν δέησίν σου πρὸς τὸν ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου κυριεύοντα Θεόν, ἵνα τοῦ ἐν μακαριστοῖς Μητροπολίτου πρ. Δρυῖνουπόλεως κυροῦ Χριστοφόρου τὸ μὲν σῶμα εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη διαλυθῇ, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν σκηναῖς ἁγίων καταταγῇ, ἐνθα «οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμός, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεῦτητος».
'Αμήν.

Ι.Ι.Ε. καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου Τήνου—Γενική κώδωνοκρουσία τῶν 'Ι. Ναῶν ὀλοκλήρου τῆς 'Ιερᾶς Νῆσου Τήνου.

'Εναρξίς τῆς 'Ιερᾶς 'Ακολουθίας τοῦ Ὁρθρου ἐν τῷ 'Ι. Ναῷ τῆς Εὐαγγελιστρίας.

8,30' π.μ. 'Εναρξίς τῆς Θείας Λειτουργίας ἐν τῷ αὐτῷ 'Ι. Ναῷ, προσεζάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. 'Ιερωνύμου.

10,30' π.μ. Δεξίωσις ἐν τῇ Αἰθούσῃ Τελετῶν τοῦ Ι.Ι.Ε.

12,00' μ.μ. 'Επίσημον Γεῦμα.

2,00' μ.μ. Περιφορὰ τῆς 'Αγίας Εικόνας ἀνὰ τὴν πόλιν τῆς Τήνου.

Θεμελίωσις τοῦ Μεγάλου Ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Κατάθεσις στεφάνου εἰς τὰ μνημεῖα τῶν κτιτῶρων, ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ι.Ι.Ε.

'Εσπερινὸς ἐν τῷ 'Ι. Ναῷ τῆς Εὐαγγελιστρίας.

6,00' μ.μ. Εἰδικὴ ὁμιλία ἐπὶ τῇ ἐναρξεί τῆς 150 ετηρίδος, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν κ. Μάρκου Σιώτου, ἐν τῷ Πνευματικῷ Κέντρῳ τοῦ Ι.Ι.Ε. Τήνου.

7,00' μ.μ. Καῦσις πυροτεχνημάτων.

Λαμπαδηφορία.

8,00' μ.μ. Δεῖπνον.

Τετάρτη, 31 'Ιανουαρίου:

7,30' μ.μ. Ὁρθρος καὶ 'Αρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς 'Ι. Μονῆς Κεχροβουνίου.

4,00'-6,00' μ.μ. 'Απογευματινὴ Παράστασις τοῦ Χριστιανικοῦ Θεάτρου.

7,00'-9,00' μ.μ. Βραδυνὴ Παράστασις τοῦ Χριστιανικοῦ Θεάτρου.

Κυριακὴ, 25 Μαρτίου:

'Εορταστικὴ ἐκδήλωσις κατὰ τὸ εἰθισμένον Τοπικὸν Πρόγραμμα.

Κυριακὴ, 17 'Ιουνίου:

'Εορταστικαὶ ἐκδηλώσεις ἐν τῷ χωρίῳ Φαλα-

τάδω, τόπω καταγωγής του διά σκαπάνης άνευρόντος την Ίεραν Εικόνα έργατου.

Δευτέρα, 23 Ιουλίου:

Εορταστικά έκδηλώσεις κατά τὸ εἰθισμένον Τοπικὸν Πρόγραμμα, ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Κεχροβουνίου Τήνου, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Πελαγίας τῆς Τηνίας.

Τρίτη, 24 Ιουλίου:

7,00' π.μ. Μεταφορὰ τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνας τῆς Εὐαγγελιστρίας, τῇ συνοδείᾳ τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως Τήνου, ἐκ τοῦ Ι.Ι.Ε. εἰς Ὑστέρνια Τήνου.

9,30' π.μ. Θεμελίωσις Ἱεροῦ Ναοῦ ἐν τῷ τόπῳ τῆς β' Εὐρέσεως.

10,30' π.μ. Μετάβασις ἐπισήμων εἰς Ἱεράν Μονὴν Καταπολιανῆς; ἐνθα παρατεθῆσεται Γεῦμα.

Κυριακή, 25 Νοεμβρίου:

Εορταστικά έκδηλώσεις ἐν τῷ χωρίῳ Κάμπω, Τόπῳ καταγωγῆς τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Πελαγίας τῆς Τηνίας.

Β'

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Κυριακή, 4 Φεβρουαρίου:

7,00' π.μ. Ἐναρξίς τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ἱερῷ Ναῷ τῶν Ἀθηνῶν.

8,30' π.μ. Ἐναρξίς τῆς Θ. Λειτουργίας ἐν τῷ Αὐτῷ Ἱερῷ Ναῷ, Προεξάρχοντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

11,00' π.μ. Ἐπίσημος Τελετὴ τῆς Ἀδελφότητος τῶν Τηνίων ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, καθ' ἣν τὸν Πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας θὰ ἐκφωνήσῃ ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Στυλιανὸς Κορρές.

9,00' μ.μ. Συνεστίασις διοργανουμένη ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν.

Κυριακή, 4 Μαρτίου:

Ὁμιλία ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Μάρκου Σιώτη, ἐν τῇ Αἰθούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός».

Σάββατον, 31 Μαρτίου:

Ὁμιλία ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Τερζοπούλου, Ἱδιοκτήτου καὶ Ἐκδότου τῆς Ἐφημερίδας «Κυκλαδικὸν Φῶς», περὶ τοῦ μεγάλου Τηνίου Καλλιτέχνου καὶ

ζωγράφου Νικολάου Γύζη ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ.

Σάββατον, 12 Μαΐου:

Ὁμιλία ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῆς Ἀδελφότητος Τηνίων ἐν Ἀθήναις, μετὰ φωτεινῶν διαφανειῶν, με θέμα: «Ὀδοιπορικὸν τῆς Τήνου», ὑπὸ τῆς δ. Μαρίας Κελεμένη, φιλολόγου.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ

Ἡ Α.Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, Πρόεδρος.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Στυλιανός, Ἀντιπρόεδρος.

Ὁ Σεβ. Θήρας κ. Γαβριήλ.

Ὁ Σεβ. Σύρου-Τήνου κλπ. κ. Δωρόθεος.

Ὁ Σεβ. Χαλκίδας κ. Νικόλαος.

Ὁ κ. Ἀντώνιος Σῶχος, Ἀκαδημαϊκός.

Ὁ κ. Λεωνίδα Φιλιππίδης, Καθηγητὴς Παν/μίου.

Ὁ κ. Ἡλίας Γάφος, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου.

Ὁ κ. Κωνστ. Μπόνης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου.

Ὁ κ. Ἀλέξ. Μαῦρος, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου.

Ὁ κ. Μᾶρκος Σιώτης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου.

Ὁ κ. Στυλ. Κορρές, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου.

Ὁ κ. Λάζαρ. Λαμέρας, Καθηγητὴς Ε.Μ.Π.

Ὁ κ. Ἰωάννης Κρικελλῆς, Δήμαρχος Τήνου.

Ὁ κ. Πάμφιλος Ἀλαβᾶνος, Πρόεδρος Ι.Ι.Ε. Τήνου.

Ὁ κ. Ἀντώνιος Μοσχονᾶς, Ἀρχίατρος.

Ὁ Ἀρχιμ. κ. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος.

Ὁ κ. Ἰωάννης Ρῆγος, τ. Πρόεδρος Ἀδελφότητος Τηνίων.

Ὁ κ. Γεώργιος Βαρλαᾶμος, Ζωγράφος-Χαράκτης.

Ὁ κ. Παντελεήμων Λαμπαδίτης, Διχηγόρος, Πρόεδρος Ἀδελφότητος Τηνίων.

Ὁ Ἀρχιμ. κ. Παντελεήμων Ρίζος, Ἱεροκλήρυξ.

Ὁ κ. Εὐστράτιος Φιλιππότης, Γλύπτης.

Ὁ Διάκονος Πατρικίος Καλεώδης, Γραμματεὺς.

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΕΙΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ*

Β. Ἡ θεολογικὴ βᾶσις τῆς διεκκλησιαστικῆς συνεργασίας.

Ἐὰν ἐπεκτείνωμεν τὰς σκέψεις αὐτὰς τοῦ κ. Bartelt καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ ποιμαντικο-κοινωνικοῦ ἐπιπέδου καὶ ἐξαγάγωμεν τὰς συνεπείας τῆς τοποθετήσεως αὐτῆς διὰ τὴν συμβολὴν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς διαποιμάνσεως τῶν τέκνων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, θὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ ὁμιλητὴς ἔθεσε τὸ θέμα ἐπὶ μιᾶς ὀρθῆς βάσεως καὶ διήνοιξε μίαν νέαν ὁδὸν διὰ τὴν περισσότερον θεολογικὴν καὶ ἐκκλησιολογικὴν θεμελίωσιν τῆς τοιαύτης συνεργασίας.

Ἡ συζήτησις θὰ ἦτο βεβαίως περισσότερον καρποφόρος, ἐὰν παρευρίσκοντο κατ' αὐτὴν καὶ ἐκπρόσωποι τῶν ἐκκλησιαστικῶν φορέων κοινωνικῆς προνοίας, ὅπως εἶναι τὸ Diakonisches Werk καὶ ἡ Innere Mission τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, οἱ φορεῖς δηλαδὴ ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθῆ ἐκ μέρους τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας ἡ ὑπὲρ τῶν ἐλλήνων ἐργατῶν ἀσκουμένη πρόνοια τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς.

Πάντως, ἐὰν θεωρήσωμεν τὸ ὅλον συνέδριον ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπόψεως δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς θεολογικῆς ἐξετάσεως τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἡ παρουσία τῶν ὀρθόδοξων ἐργατῶν ἐν Δ. Γερμανίᾳ καὶ τῆς ἐκκλησιολογικῆς θεμελιώσεως τῆς συμβολῆς τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας ἐσημειώθη μία πρόοδος. Ἄν μὴ τι ἄλλο, δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν, ὅτι κατὰ τὸ συνέδριον αὐτὸ ἐτέθη σαφῶς τὸ θέμα τῆς συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς θεολογικῆς θεμελιώσεως αὐτῆς καὶ ἔγινε ἀντιληπτὸν ὡς πρόβλημα ὑπὸ ἐπίσημων κύκλων τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκλεκτῶν ἐκπροσώπων τῆς Εὐαγγελικῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης.

Διὰ νὰ γίνῃ δὲ τοῦτο περισσότερον κατανοητόν, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀνατρέξωμεν δι' ὀλίγων εἰς τὸ παρελθόν.

Ὁ σημειῶν τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἔθεσε τὸ θέμα εἰς τὸ δευτέρον Συνέδριον περὶ Μεταναστεύσεως τοῦ Π.Σ.Ε., τὸ ὁποῖον ἐπραγματοποιήθη τὸ ἔτος 1963 (10-15/7) εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἄρνολσχάιν πλησίον τῆς Φρανκφούρτης¹⁵. Ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶχε γίνῃ κατανοητὴ ἡ ἀναγκαιότης τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ἡ σχετικὴ πρότασις, ἡ ὁποία ἐγένετο, ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως εἰς τὸ ἐπίσημον κείμενον τοῦ συνεδρίου γίνῃ σαφὴς λόγος περὶ τῆς ἐσωτερικῆς σχέ-

σεως τῆς διακονίας τῶν ξένων ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὴν χριστιανικὴν οἰκογένειαν, πρὸς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν καὶ τὴν ἐνοριακὴν αὐτῶν ζωὴν καὶ καθορισθῆ ὡς κύριος σκοπὸς τῆς διακονίας τῶν ξένων ἐργατῶν ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ (Ματθ. 5,16).

Δὲν ἐπεκράτησε μὲν τότε ἡ ἀποψις περὶ τῆς ἐκκλησιολογικῆς θεμελιώσεως τῆς ἐργασίας αὐτῆς, κατέστη ὅμως δυνατὴ ἡ διεύρυνσις τῆς θεολογικῆς βάσεως ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔνοιαν, ἥτις καὶ περιελήφθη εἰς τὸ ἐπίσημον κείμενον τοῦ συνεδρίου¹⁶.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατέστη μεταξύ ἄλλων σαφές, ὅτι ἡ διακονία τῶν ξένων, ἔχουσα ὡς σκοπὸν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, οὐδεμίαν δέσμευσιν ἢ ὑποχρέωσιν δημιουργεῖ ὑπὲρ τοῦ βοηθούντος, ὅτι οὐδεὶς «ὄρος» καὶ οὐδεμία «προϋπόθεσις» δύναται νὰ τεθῆ εἰς τὸν βοηθούμενον.

Ἐὰν τότε καθίστατο δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθῆ σαφῶς τὸ θέμα τῆς ἐκκλησιολογικῆς βάσεως, ὡς εἶχε τοῦτο προταθῆ¹⁷, ἡ ὅλη ἐξέλιξις θὰ καθίστατο περισσότερον ὁμαλὴ.

Δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονός, ὅτι ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸ Διεθνὲς Συνέδριον τοῦ Ἄρνολσχάιν (25-27.7.1963) συνήλθον ἐν Βερολίνῳ οἱ ἀρμοῖοι παράγοντες τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας καὶ ἐζήτησαν νὰ κατοχυρώσουν, βάσει κειμένων τοῦ Π.Σ.Ε., μίαν ἀπόλυτον «ἀρμοδιότητα» τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰ θέματα τῆς κοινωνικῆς ἐξυπηρητήσεως τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν τῆς Γερμανίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπρόβλεπε τελείαν ἄνοιαν τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας¹⁸.

Δύο ἔτη ἀργότερον ἐγένετο πλεον καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν ἀντιληπτόν, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τῆς θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς βάσεως τῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν.

Εἰς ἐν εἰδικὸν συνέδριον ἀνταλλαγῆς πείρας, τὸ ὁποῖον συνήλθεν εἰς τὸ Bossey τῆς Ἑλβετίας (29.5-4.6.1965) εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναφέρω μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἡ ἐργασία ἐπὶ τῶν ξένων ἐργατῶν δίδει σήμερον εἰς τὰς Ἐκκλησίας τὴν μοναδικὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐπανασυναντήσεως εἰς τὸν τομέα τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀγάπης. Τοῦτο εἶναι τότε μόνον δυνατὸν, ἐὰν αἱ Ἐκκλησῖαι βοηθήσουν ἀλλήλας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς των ἐπὶ τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐταῖς ποιμνίου, ἐὰν προσφέρουν ἀμοιβαίως τὰς δυνατότητας αὐτῶν,

16. Fremde unter uns, σελ. 79. Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 540.

17. Πρβλ. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 44.

18. Περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἰδὲ Α. Alevisopoulos, Die Griechische Orthodoxie in zentral- und Westeuropa, ἐν Luth. Monatshefte 6/1965, σελ. 284. Τοῦ αὐτοῦ, Die erste Theologentagung der Griechisch-Orthodoxe Metropolie von Deutschland, ἐν: Una Sancta 4/1965, σελ. 265 ἔ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 638 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

15. Ἰδὲ ἐπίσημα κείμενα ἐν: Fremde unter uns, Genf 1964. Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, τὸ Β' Συνέδριον περὶ Μεταναστεύσεως τοῦ Π.Σ.Ε., ἐν Ἐκκλησία 40/1963, σελ. 539-541. 41/1964. σελ. 42-44.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Θέσεις και απόψεις

3. Ο πνευματικός χαρακτήρ του γάμου.

Ἡ Ἁγία Γραφή σαφῶς διδάσκει ὅτι ὁ γάμος δὲν εἶναι κοινὸς ἱερός δεσμὸς (ὡς π.χ. ἡ μητρικὴ στοργή, ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη, ἡ φιλία κ.λπ.), ἀλλὰ θεοσύστατος θεσμὸς πρὸς δημιουργίαν τελείως νέας καταστάσεως τοῦ ἐγγάμου ἀνθρώπου, δὲν εἶναι ἀπλῶς κοινωνικὸν λειτουργημᾶ, οὔτε μόνον βιολογικὸς δεσμὸς πρὸς ἀναπαραγωγὴν καὶ διαίωνα τῶν εἶδους, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἔκφρασιν καὶ μέσον πρὸς ἐπίτευξιν ψυχικοῦ δεσμοῦ, πρὸς ὀλοκλήρωσιν καὶ τελειώσιν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἄκρως λυπηρὸν τὸ γεγονὸς, ὅτι πλείστοι ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὀμιλοῦν καὶ γράφουν περὶ γάμου, συζυγικῆς ζωῆς, σεξουαλικῆς ἀγωγῆς κ.λπ., ἀντιμετωπίζουσι τὸ μέγα καὶ ἱερὸν τοῦτο θέμα ὡς προσφορὰν ἀνατομικῶν καὶ φυσιολογικῶν μόνον γνώσεων, ὥστε τὰ ἔργα των νὰ δίδουσι τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀποτελοῦν ἐγχειρίδια ζωολογίας⁵. Ἐξ ἴσου ὁμως λυπη-

ρὸν εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς, ὅτι πολλοί, ὅταν ὀμιλοῦν περὶ γάμου καὶ ἐκθέτουσι χριστιανικὰς ἀπόψεις, ἐξαιροῦν ἀορίστως καὶ μονομερῶς τὴν ἱερότητα καὶ τὸν μυστηριακὸν αὐτοῦ χαρακτήρα καὶ παραβλέπουσι ἢ ὑποτιμοῦν τὸ ψυχολογικόν, βιολογικόν, κοινωνιολογικόν καὶ σεξουαλικόν αὐτοῦ περιεχόμενον.

Μία σύγκρισις τῶν γενετησίων σχέσεων τῶν ζῶων καὶ τοῦ ἀνθρώπου θὰ παρεῖχε χρήσιμα συμπεράσματα πρὸς κατανόησιν τῆς μεγίστης διαφορᾶς καὶ ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς τῶν συζυγικῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξ ὅλων τῶν δημιουργημάτων μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπάρχει τὸ φαινόμενον τοῦ γάμου. Ἐνῶ εἰς ὅλα τὰ ζῶα ἡ ἔνωσις τῶν ἑτεροφύλων γενῶν ἀποτελεῖ ἐνστικτώδη βιολογικὴν ἀναγκαιότητα καὶ ἔχει ὡς μοναδικὸν κίνητρον καὶ τελικὸν σκοπὸν τὴν ἀναπαραγωγὴν, εἰς τὸν ἄνθρωπον γίνεται τοῦτο ἐν τῷ πλαισίῳ μιᾶς βαθυτέρας καὶ ἰσοβίου κοινωνίας τῶν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 632 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.
5. Ἄρ. Ἀσπιώτη, Ἡ σεξουαλικὴ σφαῖρα καὶ ὁ

νέος ἄνθρωπος, Ἀθήναι 1969, σ. 310. Ὁμοίως, Paul E v d o k i m o v, Τὸ Μυστήριον τῆς Ἀγάπης, μτφρ. Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Ὁρφανίδου, Ἀθήναι 1967, σ. 16.

χωρὶς νὰ προσπαθῆσιν νὰ ἀντικαταστήσουσι ἀλλήλας, εἴτε ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς θρησκευτικῆς ἐξυπηρετήσεως εἴτε ἐπὶ τοῦ τῆς κοινωνικῆς ἢ ἄλλης ἐξυπηρετήσεως ἀπὸ μέρους τῶν Ἐκκλησιῶν¹⁹.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς παρουσίας ἐργασίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναλύσωμεν διεξοδικῶς τὸ θέμα αὐτό, τὸ ὅποῖον ἀναμφιβόλως ἀποτελεῖ ἐν ἰδιαιτέρον κεφάλαιον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας ἐν Γερμανίᾳ. Περιοριζόμεθα μόνον νὰ σημειώσωμεν, ὅτι καὶ τὸ συνέδριον τοῦ Bossey δὲν εἶχεν εἰς τὴν πρᾶξιν τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Ἡ πρᾶξις ἔμεινε καὶ διὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη ἄνευ τῆς ἀπαραιτήτου θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς θεμελιώσεως καὶ ἐδημιούργησε διὰ τὴν ἑλληνικὴν Ὀρθοδοξίαν ἐν Γερμανίᾳ καὶ διὰ τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας λίαν δυσχερῆ καὶ δυσεπίλυτα προβλήματα.

Προσπαθείας πρὸς ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ὅλου θέματος κατέβαλεν ὁ πρῶτος Μητροπολίτης Γερμανίας κ. Πολύευκτος, προσέκρουσεν ὁμως εἰς ποικίλα ἐμπόδια, λόγῳ τῆς ἤδη διαμορφωθείσης καταστάσεως ἐν Γερμανίᾳ, ἰδίως δὲ λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τῶν τότε Ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων, αἱ ὅποια δὲν ἐπεθύμουσι οὐσιαστικὴν καὶ ὑπεύθυνον ἀνάμιξιν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γερμανίας εἰς τὴν συστηματικὴν

ἀντιμετώπισιν τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Γερμανίας. Ἡ το λοιπὸν φυσικόν, αἱ προσπάθειαι τοῦ Μητροπολίτου νὰ μὴ φέρουσι τοὺς προσδοκωμένους καρπούς.

Καθὼς εἶχομεν πολλάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑπογραμμίσωμεν, ἡ θετικὴ λύσις τοῦ ὅλου θέματος μόνον διὰ τῆς νομικῆς κατοχυρώσεως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γερμανίας καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ Χώρα ταύτῃ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ.

Διὰ τὸ συνέδριον τοῦ Ἐρλαγκεν δυνάμεθα γενικῶς νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἀπετέλεσε μιαν σοβαρὰν συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τῶν τεθέντων θεμάτων. Θὰ ἀπετέλει δὲ μεγάλην παράλειψιν, ἐὰν δὲν ὑπογραμμίσωμεν, ὅτι ἡ πραγματοποιήσις του καὶ ἡ ἐπιτυχία του ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν ἀγάπην τῆς Καθηγητρίας Φὸν Λίλιενφελτ πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν ζῆλον καὶ εἰς τὸν μόχθον αὐτῆς. Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθῇ, ὅτι αὕτη κατώρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπον δυσχερέστατα προβλήματα, ἄνευ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως, ὅπως τὸ πρόβλημα τῆς φιλοξενίας τῶν συνέδρων εἰς διαφόρους οἰκογενεῖας συναδέλφων καὶ συνεργατῶν της. Καθ' ὅσον δὲ εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ διαπιστώσω καὶ ἐκ τῆς φιλοξενίας μου εἰς τὴν συμπαθεστάτην οἰκογένειαν τοῦ ὑφηγητοῦ Δρος Pöhlmann, αἱ ἰδιαιτέρας φιλικαὶ σχέσεις, αἱ ὅποια ἐδημιουργήθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, προσέδιδον εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου μιαν ἰδιαιτέραν χάριν.

19. Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, Τὸ συνέδριον τοῦ Bossey διὰ τὰ προβλήματα τῶν ξένων ἐργατῶν, ἐν: Ἀκτῖνες 23/1965, σελ. 408.

(Συνεχίζεται) Πρεσβ. ANT. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

προσώπων και ὡς μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» μετὸν Θεόν⁶.

Εἰς τὰ ζῶα ἡ γενετήσιος ὁρμὴ ἔχει βιολογικὴν μόνον βάσιν καὶ ἡ λειτουργία τῆς εἶναι αὐτόματος, ἐνστικτώδης καὶ ἄλογος, πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ μόνον τοῦ εἶδους, ἐνῶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἔχει πνευματικὸν ὑπόβαθρον, διαπεποτισμένον μετὰ ὑψηλὰ καὶ ἀνώτερα ψυχολογικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα πληροῦν καὶ καλύπτουν τὴν ὅλην προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὰ ζῶα αἱ σχέσεις εἶναι παροδικαί, τυφλαὶ καὶ ἀδιάκριτοι, μετὰ δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ εἶδους ἀποχωρίζονται καὶ ἀγνοοῦνται καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὸν κατὰ μόνος βίον. Εἰς τὰ ζῶα κυριαρχεῖ ἡ ἀσυνείδητος καὶ τυφλὴ ἔλξις τοῦ ἀναπαραγωγικοῦ ἐνστικτοῦ, ἐνῶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἐνσυνείδητος ἔλξις τοῦ προσώπου. Ὅχι, βεβαίως, ἡ ἔλξις οἰοῦδήποτε τυχόντος, ἀγνώστου καὶ ἀωνύμου προσώπου τῆς μάζης, ὅπερ εἶναι ζῶῳδες, ἀλλ' ἡ ἔλξις τοῦ ὀρισμένου καὶ συγκεκριμένου προσώπου, ὅπερ εἶναι θεῖον καὶ ἱερόν, διότι ἀποτελεῖ συνάντησιν μετὰ τὸν ἄνδρα ἢ τὴν γυναῖκα, ἀποτελεῖ ἰσόβιον σύζευξιν καὶ ἔνωσιν τοῦ ΕΓΩ μετὰ τὸ ΣΥ. Ὁρθῶς, λοιπόν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ σεξουαλικὴ ὁρμὴ λέγεται συζυγικὴ ὁρμὴ, διότι τὸ μὲν πρῶτον ἀποτελεῖ προσωρινὴν σωματικὴν ἱκανοποίησιν, τὸ δὲ δευτερόν μόνιμον ψυχικὴν σύνδεσιν πρὸς δημιουργίαν ἰσοβίου συζυγικῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς⁷. Ἡ σεξουαλικὴ ἱκανοποίησις τοῦ ἀνθρώπου ἐκτὸς τῆς ἐγγάμου ζωῆς καὶ τῆς συζυγικῆς ἀγάπης ἀποτελεῖ ὑποβίβασμόν τοῦ ἀνθρώπου εἰς κατάστασιν κατωτέραν τῆς τοῦ ζῴου, τὸ ὁποῖον τοῦλάχιστον κινεῖται καὶ ζῆ μετὰ συνέπειαν, ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τεθέντων καὶ λειτουργούντων φυσικῶν νόμων, «εἰσωτῶν τῆς φύσεως ὄρων». Ἡ σεξουαλικὴ ὁρμὴ ἀναζητεῖ ἀδιακρίτως ἐν οἰονδήποτε ἑτερόφυλον σῶμα, ἐνῶ ἡ συζυγικὴ ὁρμὴ ἀναζητεῖ μίαν προσωπικότητα, ἐν ὀρισμένον πρόσωπον, πρὸς μόνιμον ψυχικὴν ἔνωσιν. Τὸ πρῶτον ἱκανοποιεῖ στιγμιαίαν «ἀνάγκην» τοῦ σώματος, εἰς βάρος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, τὸ δευτερόν πληροῖ καὶ διαποτίζει ὀλόκληρον τὸν ψυχοσωματικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου⁸. Τὴν βαθεῖαν καὶ ἀδιάσπαστον, ἰσόβιον καὶ ἀδιαίρετον ψυχοσωματικὴν ἔνωσιν τῶν συζύγων εἰς μίαν δυαδικὴν ὑπόστασιν, περιγράφων ὁ ἱερός Χρυσόστομος, λέγει τὰ ἑξῆς: «...Νῦν δὲ τῷ τρόπῳ τῆς νομοθεσίας ἔδειξεν ὁ Χριστός, ὅτι ἕνα δεῖ μᾶλλον συνοικεῖν διὰ παντὸς βίου καὶ μηδέποτε διαρρήγνυσθαι... Οὐδὲ ἀπλῶς προσήγαγε τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ ὁ Κύριος, ἀλλὰ καὶ μητέρα εἶναι ἐκέλευσε καὶ πατέρα. Καὶ οὐδὲ ἐλθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα ἀπλῶς ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ καὶ προσκολληθῆναι, τῷ τρόπῳ τῆς λέξεως τὸ ἀδιάσπαστον ἐμφαίνων. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἕτεραν

μείζονα συνάφειαν ἐζήτησεν, ἔσονται γάρ, φησὶν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»^{9α}.

Ἡ μόνιμος καὶ ἰσόβιος αὕτη ἔνωσις τῶν συζύγων ἀποτελεῖ δεσμόν θεοσύστατον καὶ δημιουργεῖ ἐντελῶς νέαν κατάστασιν, ὑπερατομικὴν καὶ ὑπερπροσωπικὴν. Οἱ σύζυγοι δὲν εἶναι πλέον δύο πρόσωπα καὶ δύο σώματα, ἀλλὰ μία σὰρξ, εἰς ὄργανισμός, μία προσωπικότης⁹. Ὅπως εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον διὰ τῆς συζεύξεως καὶ ἐνώσεως τῶν ὑλικῶν στοιχείων τοῦ ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου παράγεται τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἀποτελεῖ ἐντελῶς νέαν οὐσίαν καὶ νέον στοιχεῖον, οὕτω καὶ διὰ τῆς κατὰ Χριστὸν συζυγικῆς ἐνώσεως ἄνδρος καὶ γυναῖκος εἰς τὸ Μυστήριον τοῦ γάμου παράγεται νέα ὑπερατομικὴ ὑπόστασις, τὸ ἀνδρόγυνον. Ἡ συζυγικὴ ἔνωσις ὁμοιάζει μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ συγχώνευσιν δύο ρευμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων δημιουργεῖται εἰς ποταμός. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λίαν ἐπιτυχῶς διδάσκει ὅτι ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα ἀποτελοῦν «ἡμίτομα», δύο ἡμίση, καὶ διὰ τοῦ γάμου δημιουργοῦν ἐν ἄτομον, ὀλοκληρωμένον καὶ πληρὸν¹⁰. Μόνον ἐντὸς τοῦ χριστιανικοῦ γάμου ὀλοκληροῦται ὁ συζυγικὸς δεσμός καὶ εὐρίσκει τὴν ὑψίστην καὶ τελείαν αὐτοῦ ἔκφρασιν, ἐπιτυγχάνεται ἡ κατανόησις καὶ ἡ βίωσις τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς καὶ ἐκπληροῦται ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιγείου ἀποστολῆς τοῦ ἀνθρώπου.

4. Αἱ ἠθικαὶ βάσεις τῆς συζυγικῆς ζωῆς.

Κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, οὐδεμία ἀνθρωπίνη σχέση εἰς τὸν ἐπίγειον βίον (σχέσις αἵματος, συγγενείας, πνευματικῆς, κοινωνικῆς κ.λπ.) εἶναι τόσον στενὴ καὶ ἄρρηκτος, τόσον βαθεῖα καὶ ἰσχυρά, ὅσον ἡ σχέση μεταξὺ τῶν συζύγων. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ φυσικὸς δεσμός τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα τῶν καὶ τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν εἶναι κατώτερος τοῦ συζυγικοῦ, ἐφ' ὅσον «καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν». Ἡ συζυγικὴ ἀγάπη ὑπερβαίνει τὰ ὄρια κάθε ἄλλης συγγενείας καὶ δημιουργεῖ μεταξὺ δύο ἀγνώστων καὶ ξένων προσώπων ψυχικὸν δεσμόν ἀνώτερον παντὸς ἄλλου ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐδεμία ἔνωσις εἶναι ἀνωτέρα, βαθυτέρα καὶ ἰσχυροτέρα τῆς συζυγικῆς, ἢ ὁποία δύναται νὰ παραβληθῆ καὶ νὰ συγκριθῆ μόνον μετὰ τὴν ὑπερφυσικὴν καὶ μυστηριακὴν ἔνωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐσταυρώθη καὶ «ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ...». «Ὅτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν

6. Χρῆστου Γιανναρᾶ, Ἔρωσ καὶ Ἀγάπη, περὶοδ. ΣΥΝΟΡΟ, ἀρ. 34/1965.

7. Βασ. Ἐξάρχου, Ἐθνικὰ Θέματα, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 92.

8. Ἀρ. Ἀσπιώτη, ἐνθ' ἀν. σ. 230 κ.ε.

9α. Χρυσόστομου, ὁμιλία ΕΒ' εἰς Ματθ. κεφ. 19. Βλ. καὶ Μητροπολίτου Κυθήρων Μελετίου, Γάμος καὶ Οἰκογένεια, Ἀθήναι 1961, σ. 34.

9. Κων. Καλλινίκου, Γάμος καὶ Οἰκογένεια, Ἀθήναι 1958, σ. 75.

10. Χρυσόστομου, Ὅμιλία εἰς Κολασαεῖς, κεφ. 12, 5-6: «Γυνὴ καὶ ἀνὴρ οὐκ ἔστιν ἄνθρωποι δύο, ἀλλ' εἰς... ὥσπερ ἡμίτομα δύο ἐν εἰσίν...».

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΛΩΔΟΥ*

7. Κριτική τού Θρύλου.

Το πρόβλημα τής αξιοπιστίας τού δράματος τού Ρωμανού παρουσιάζει πολλές εξωτερικές δυσχερείες. Βασικῶς δὲ θεωρεῖται ὡς νεώτερον ἀντίγραφον τῶν παλαιότερων προτύπων του. Καὶ τὰ μὲν πρότυπα ταῦτα, εὐρισκόμενα ἐντὸς τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἴτε περιβάλλονται ὑπὸ τοῦ κύρους τῆς θεοπνευστίας αὐτῆς καὶ γίνονται δεκτὰ ὑπὸ τῶν πιστῶν, ὡς ἔχουν, εἴτε ἀμφισβητοῦνται ὡς πραγματικὰ γεγονότα ὑπὸ τῆς ὀρθολογιστικῆς κριτικῆς καὶ ἐρμηνεύονται συμβολικῶς. Ὁ θρύλος ὅμως τοῦ Ρωμανοῦ δὲν στερεῖται μόνον τοιοῦτου κύρους, περιλαμβανόμενος εἰς τὸ ἀσθενέστερον μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, τὰ συναξάρια, ἀλλὰ περιέχει καὶ πολλὰ ἀσαφῆ στοιχεῖα καὶ χάσματα οὐ μόνον εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ δράματος, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς βιογραφίας τοῦ Ρωμανοῦ.

Αἱ εἰδικότεραι δυσχερείαι τοῦ θέματος εἶναι ἡ ἔλλειψις μνείας ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ μελωδοῦ περὶ τοῦ ἐπισυμβάντος αὐτῷ θαύματος καὶ αἱ μνημονευθεῖσαι ἔλλειψεις τῆς διηγήσεως τοῦ συναξαρίου. Θὰ ἦτο

βεβαίως δυνατόν νὰ λεχθῆ, ὅτι τὸ ὄραμα εἶναι προσωπικὸν καὶ ἀναπόδεικτον ἐσωτερικὸν βίωμα, σύντομον, συχνότατα ἀσαφές. Δυσκόλως δὲ διακρίνονται καὶ λεπτομέρειαι τοῦ ὄνειρου ἢ καὶ τῆς ἐν ἐργηγόρσει ἐμφανίσεως, ἐπειδὴ ἡ προσοχὴ τοῦ δεχομένου τοῦτο εἶναι ἐστραμμένη ἐπὶ τοῦ μηνύματος, τὸ ὁποῖον περικλείει. Ἐξ ἄλλου, ὑπάρχει ἀρκετὴ σύγχυσις λόγῳ τῆς ἀρχικῆς ταραχῆς καὶ τῶν παραδόξων φαινομένων.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὸ διασωζόμενον τοῦτο βιογραφικὸν στοιχεῖον τοῦ Ρωμανοῦ δυσκόλως βεβαιοῦται ὡς ἀποδεδειγμένον γεγονός. Ἡ ἱστορικὴ του ὑπαρξις δὲν δύναται μὲν νὰ ἀμφισβητηθῆ σήμερον, ἐξηγεῖται ὅμως ὡς θρύλος, ὁ ὁποῖος ἐπλάσθη, διὰ τὴν ἐξηγήσιν τὴν πρωτότυπον καὶ ὑπέροχον δημιουργίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Σωφρ. Εὐστρατιάδην «ὁ μῦθος τοῦ θαύματος ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν συναξαριστῶν μετὰ τὴν «ἀηχίαν» τοῦ ποιητοῦ καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν ὀρίμασιν διὰ τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ κοντακίου τῶν Χριστουγέννων. Τὸ νέον καὶ ἄγνωστον μέλος, τὸ ὑπερβολικὸν αὐτοῦ κάλλος ἀπεδόθη εἰς ἀνώτερον ἔμπνευσιν»³².

Ὁ αὐτὸς σ. εἰς τὴν ἐν λόγῳ μελέτην του δίδει

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 635 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

32. Αὐτόθι, σ. 197.

σώματα, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν»¹¹.

Ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ γάμος δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν θεσμόν, οὔτε ἔνωσιν καὶ συνεργασίαν πρὸς ἐπίτευξιν κοινωφελοῦς τινος σκοποῦ, ὡς συμβαίνει π.χ. μὲ μίαν ἀδελφότητα, σύλλογον κ.λπ., οὔτε ἀποτελεῖ μέσον ἐπιλύσεως τοῦ σεξουαλικοῦ προβλήματος τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῆς αὐτοσυντηρήσεως αὐτοῦ κ.λπ.¹² Ἡ σύζευξις τῶν δύο φύλων εἰς μίαν συζυγικὴν ἐνότητα καὶ ψυχοσωματικὴν πληρότητα, ὡς δύο ὄψεις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος, ἀποτελεῖ ἀλληλοβίωσιν καὶ οὐσιαστικὴν ταυτότητα προσώπων, εἰς τὴν ὁποίαν μετέχει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, διότι «παρὰ Θεοῦ ἀρμόζεται ἀνδρὶ γυνή» καὶ «οὗς ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω». Ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς στηρίζεται καὶ ὁ μονοπρόσωπος χαρακτήρ τοῦ γάμου. Ἡ συζυγικὴ ἀπιστία, ἢτοι μοιχεία καὶ πορνεία, προσβάλλει καὶ ἀνατρέπει αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τοῦ χριστιανικοῦ γάμου καὶ διασπᾷ τὴν ἐν Χριστῷ ἰσόβιον συζυγικὴν ἔνωσιν. Οὐδεὶς σύζυγος ἔχει δικαίωμα νὰ τοποθετῆ εἰς τὴν θέσιν τοῦ μόνου συντρόφου τῆς ζωῆς του

ἄλλο πρόσωπον, πλὴν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὤρισε καὶ ἀναγνωρίζει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μυστηρίου τοῦ γάμου. Ἐνταῦθα κατανοεῖται καὶ ἡ ὑψίστη καὶ ἱερὰ ἀξία τῆς παρθενικότητος καὶ ἀγνότητος τῶν συζύγων. Εἶναι διαπιστωμένον στατιστικῶς, ὅτι οἱ «παρθενοκοι» γάμοι τῆς νεαρῆς ἡλικίας εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνθεκτικότεροι καὶ ἀρμονικότεροι ἀπὸ τοὺς «ἐμπειρικοὺς» γάμους τῆς «ὀρίμου» ἡλικίας. Διότι οἱ τοῦ πρώτου εἴδους γάμοι στηρίζονται ἐπὶ ἰσχυρῶν καὶ ἀθίκτων βιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν βάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξασφαλίζουν πλήρη ψυχικὴν ἔνωσιν καὶ ταῦτις τῶν συζύγων «εἰς σάρκα μίαν». Ἀντιθέτως, τοῦ δευτέρου εἴδους οἱ γάμοι, τῆς «ὀρίμου» καὶ «πειραμένης» ἡλικίας, ὅσονδήποτε μελετημένοι καὶ ὀργανωμένοι καὶ ἂν εἶναι ἀπὸ οἰκονομικῆς, κοινωνιολογικῆς κ.λπ. πλευρᾶς, εἶναι ψυχικῶς καχεκτικοὶ καὶ ἀτροφικοί, διότι στηρίζονται ἐπὶ «ματεριαλιστικῆς» βάσεως καὶ ἰδιοτελοῦς ὑπολογισμοῦ. Ἀποτελοῦν κυρίως ἀστικὴν ὑπόθεσιν, στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ἀμοιβαίου ὕλικου συμφέροντος καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης¹³.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Ν. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

11. Πρὸς Ἐφεσίους, κεφ. 5, 22-23.

12. Φιλαρέτου Βαφείδου, Μητροπολίτου, Περὶ τοῦ Γάμου καὶ τῆς Ἀγαμίας τῶν Κληρικῶν, Θεσ/νίκη 1919, σ. 4.

13. Ἀκτινες, Ἰαν. 1970, ἄρθρον ὁ Ἐξανθρωπισμὸς τοῦ Γάμου.

καὶ τὴν ἐξήγησιν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς δημιουργίας τοῦ θρύλου. Ὑποστηρίζει δηλαδὴ οὗτος, ὅτι τὸ κοντάκιον τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων δὲν ἦτο οὔτε τὸ πρῶτον οὔτε τὸ τελευταῖον ποιητικὸν ἔργον τοῦ μελωδοῦ καὶ εἰργάσθη ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ νὰ τὸ συνθέσῃ. Ἦτο ὁμοῦς ἄσημος διάκονος καὶ δὲν ἐλάμβανε τὴν ἄδειαν ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους του νὰ ἀναγγεῖλῃ τοῦτο. Τὸ θαῦμα τῶν Χριστουγέννων ἔδωκε τὴν δυνατότητα νὰ ἐκφωνήσῃ τὸ πρῶτον δημοσίᾳ καὶ ἐν ἐπισήμῳ ἑορτῇ τὸ κοντάκιον τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, τοῦτο δὲ κατέστησε πλεόν εἰς ὄλους γνωστὸν τὸν Ρωμανόν.

Εἶναι περίεργον πῶς ἡ M. Carpenter, ἥτις εἰς εἰδικὸν ἄρθρον τῆς φαίνεται, ὅτι ἀσχολεῖται μὲ τὸ θαῦμα τοῦτο τοῦ Ρωμανοῦ, δὲν ὑπονιάζεται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ βιβλικά πρότυπα τούτου. Ἀντιθέτως, ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν, διατί εἰς τὸ βυζάντιον δὲν ὑπάρχει γενικωτέρα τις θεώρησις τῆς ἱστορίας τῆς καταπόσεως χάρτου³³. Ἡ ἐν λόγῳ σ. δέχεται ἄμεσον κριτικὴν τῆς τολμηρᾶς ταύτης ἀγνοίας τῆς ἐν ὄψει τοῦ τόσον ἐπιμελῶς κατὰ τὰ ἄλλα μελετηθέντος ἄρθρου αὐτῆς ὑπὸ τῆς L.A. Paton κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος³⁴. Εἰς τὸ μικρὸν σημειώμα τῆς ἡ L.A. Paton ὑποδεικνύει τὴν ἐκτροπὴν τῆς M. Carpenter ἀπὸ τὴν κυρίαν θέσιν τοῦ ζητήματος, προκειμένου νὰ ἀναζητήσῃ αὕτη δευτερεύοντα στοιχεῖα, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν θρύλον.

Εἰς τὸ προοίμιον τοῦ ἄρθρου τῆς ἡ C. σέβεται καὶ τοῦτον ὅπως καὶ ὄλους τοὺς θρύλους τοῦ βυζαντίου καὶ εὐχαριστεῖται μὲ τὴν περίεργον κατασκευὴν τῶν. Δέχεται τὴν εἰκονικὴν γλῶσσαν τοῦ συγγραφέως τῶν βίαν τῶν ἁγίων ὡς μίαν ἐκφρασιν πιθανῆς ποιητικῆς ἀληθείας. Ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ὁ τύπος τοῦ κοντακίου ἦτο τόσον νέος καὶ ὑπολογίζει, ὅτι ὁ Ρωμανὸς πρέπει νὰ αὐτοσχεδιάζῃ, αὐτοσχεδιάζει ὁμοῦ μετὰ τὴν κατάποσιν χάρτου. Τοῦτο ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐκκλησιαστικὴν πηγὴν τῆς λογοτεχνικῆς αὐτοῦ ἐμπνεύσεως.

Εἰς τὰς γενικωτέρας λοιπὸν ταύτας ἀπόψεις τοῦ προοιμίου τῆς ἡ C. ἀναγνωρίζει, ὅτι ἡ τελειότης τοῦ μοναδικοῦ καὶ πολυπλόκου τύπου τοῦ κοντακίου, τὸ ὅποιον τόσον ἀπροόπτως ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ρωμανοῦ, ἀπαιτεῖ ὀρισμένας ἐξηγήσεις. Ὑποθέτει, ὅτι ἐπὶ τοῦ θέματος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ φιλολογικὴ ἐξήγησις, καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ καταλληλότερος διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ πράγματα εἶναι ὁ ἁγιογράφος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐρευνήσῃ βαθύτερον τὰ πνευματικὰ βιώματα τοῦ Μελωδοῦ.

Μετὰ τὸ προοίμιον ἀναζητεῖ ἡ C. εἰς τὸ κύριον μέρος τοῦ ἄρθρου, διὰ τῆς συγκρίσεως λέξεων καὶ φράσεων, νὰ ἀνεύρῃ τὰς ποιητικορρητορικὰς ἰδίως πηγὰς τοῦ Ρωμανοῦ ἐπὶ τοῦ κοντακίου τῆς γεννήσεως «ἡ παρθένος σήμερον...». Δέχεται, ὅτι εἰς τοὺς πρὸ αὐτοῦ αἰῶνας δὲν ὑπάρχει πηγὴ δυναμένη νὰ ἐξηγή-

σῃ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης του. Θὰ ζητήσῃ ὁμοῦς ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ συριακὴν λογοτεχνίαν, ὅσα στοιχεῖα σχετίζονται πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Μελωδοῦ, προκειμένου νὰ καθορίσῃ τὴν κληρονομίαν τοῦ ποιητοῦ.

Τὸ συμπέρασμα τῆς μελέτης ταύτης εἶναι, ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦ χάρτου, τὸ ὅποιον κατέφαγεν ὁ Ρωμανὸς πρὶν ἀνέλθῃ εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ ψάλλῃ τὸ μελωδικὸν κοντάκιον τῆς γεννήσεως, περιεῖχε πλοῦτον λογοτεχνικῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν διπλὴν ἑλληνοσυριακὴν ποιητικὴν κληρονομίαν. Καὶ ὅτι ἀπὸ μὲν τὴν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν ἔλαβε τὰς ρυθμικὰς καὶ μελωδικὰς ἐκφράσεις, ἀπὸ δὲ τῆς συριακῆς ποιήσεως τὸν δραματικὸν διάλογον³⁵.

Ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρουσαι ἐπὶ τοῦ θέματός μας εἶναι αἱ ἀπόψεις τῆς L.A. Paton. Ἡ σ. δέχεται, ὅτι ὁ Ρωμανὸς ἔχει ταχθῆ ὡς μοναχὸς καὶ ζῆ εἰς τὴν ἱ. μονὴν τοῦ Κύρου. Βεβαίως καὶ ὁ πρ. Ἰεζεκιήλ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐπροφήτευσαν μετὰ τὴν πρόγευσιν βιβλίου, ὅταν τοὺς ἐδόθη τοῦτο κατὰ θεῖαν ἔννοιαν. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο ἀφύσικον ν' ἀποδοθῆ καὶ τὸ ποιητικὸν τάλαντον τοῦ μεγαλυτέρου ἱεροῦ ὕμνωδοῦ τοῦ βυζαντίου εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς οὐρανιας τροφῆς καθ' ὅμοιον τύπον πρὸς τοὺς ἀνωτέρω καὶ νὰ πείσῃ τοὺς χριστιανούς, ὅτι ἔφερε ταύτην ἡ Παρθένος κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων εἰς τὸν πιστὸν αὐτῆς λάτρην καὶ εἰς τὸν ἱ. ναὸν τῆς, οὕτως ὥστε ἐμπνευσμένος κατ' εὐθείαν ἀπ' αὐτὴν νὰ ὑμνήσῃ πανηγυρικῶς τὸ «ἡ παρθένος σήμερον...».

Ἡ ἐν λόγῳ σ. ἀρέσκειται εἰς τὴν ὠραίαν πιθανότητα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μοναχὸς, ὅστις πρῶτος συνῆταξε τὴν βιογραφίαν τοῦ Ρωμανοῦ, ἐκινήθη ὀλιγότερον ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, ὅπως ἐκφράσῃ συμβολικῶς μίαν λογοτεχνικὴν δημιουργίαν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἀπλῆς αὐτοῦ πίστεως, ὅτι ὁ ἅγιος ὕμνεῖ, διότι συμμετέχει εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν χάριν τῆς Παρθένου, ἔστω καὶ ἂν κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπροφήτευσαν καὶ ὁ προφ. Ἰεζεκιήλ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὅταν δηλαδὴ ἐτράφησαν οὗτοι διὰ τῶν ἐπὶ χάρτου γεγραμμένων λόγων τοῦ Κυρίου³⁶.

Διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ πνευματικὰ γεγονότα τοῦ βυζαντίου, πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα συνεχῶς, ὅτι ἡ καθημερινὴ ζωὴ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχε θεοκεντρικὸν χαρακτήρα. Καθὼς δὲ εἶδομεν ἀνωτέρω, ἡ πίστις καὶ ἡ προσευχὴ εἶναι ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ τις ἀξιόλογόν τι πνευματικὸν ἔρ-

35. Ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 22. Τὸ θέμα ὁμοῦς τοῦτο χρῆζει περισσότερο μελέτης καὶ ἴσως λυθῆ μετὰ τὴν ἐρευναν τῆς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ἐξαρτήσεως τῆς συριακῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐν γένει, καθ' ὅσον ἀξιόλογοι Σῦροι ποιηταὶ καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἀρχαιότερων ὡς ὁ Βαρδεσάνης καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρμόνιος ἔτυχον ἑλληνικῆς μορφώσεως. Οὗτοι ἐπέδρασαν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν μετέπειτα λογοτεχνίαν τῆς πατρίδος τῶν. Βλ. Σωζομέν. Ἐκκλ. Ἱστορ. 3,16. Θεοδωρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. 4,26' τοῦ αὐτοῦ, αἰρετικῆς κακομυθίας α' 22. Ἐπιφανίου, κατὰ πιασῶν αἰρέσεων, 56. Πρβλ. Ε. Παντελάκη, αἱ ἀρχαὶ τῆς Ἐκκλησίας. ποιήσεως, Θεολογία 1937-38 (καὶ ἀνάτυπον, Ἀθήναι 1937, σ. 11 ἐξ.). Π. Χρήστου, Ἡ ὕμνογραφία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 36 ἐξ.

36. Ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 554 ἐξ.

33. Marjorie Carpenter, The paper that Romanos Swallowed, εἰς τὸ Speculum VII (1932), 3-22.

34. A note on the vision of Romanos, Speculum VII 1932), σ. 553-555.

Η ΚΑΤΑΛΟΓΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞ ΑΥΤΗΣ ΠΡΟΚΥΠΤΟΝΤΑ ΑΜΕΣΑ ΟΦΕΛΗ*

2. Περί τὸ δεύτερον ὄφελος ἐκ τῆς καταλογογραφῆσεως τῶν μουσικῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὁ λόγος θὰ εἶναι βραχύτερος. Ἡ ἀνωτέρω ἐκθεσις τοῦ προβλήματος τῆς μεταγραφῆς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἐκ τῆς σημειογραφίας τῆς Παλαιᾶς Μεθόδου εἰς τὸ πεντάγραμμον ὑπὸ τῶν ξένων μουσικολόγων καὶ τὰ ὅσα ἀντιρρητικῶς — ἐκ τῶν χειρογράφων ἀντληθέντα — ἐλέχθησαν, μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ αὐτοῦ προβλήματος: τῆς ὀρθῆς⁴⁷ μεταγραφῆς, δηλαδή, τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἐκ τῆς Παλαιᾶς Μεθόδου (τῆς περιόδου IB' - ἀρχῶν ΙΘ' αἰῶνος) εἰς τὴν σημειογραφίαν τῆς Νέας Μεθόδου ἀναλυτικῆς γραφῆς.

Ἡ Νέα Μέθοδος ἀναλυτικῆς γραφῆς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἀποτελεῖ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μεταρρυθμίσεως, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ 1814-1815⁴⁸ ἐπέφεραν οἱ λεγόμενοι Τρεῖς Διδάσκαλοι: ὁ Γρηγόριος (λαμπαδάριος τότε, ἀργότερον πρωτοψάλτης), ὁ Χρῦσανθος ἐκ Μαδύτων (ἀρχιμανδρίτης τότε, ἀργότερον ἐπίσκοπος Δυρραχίου) καὶ ὁ Χουρμούζιος μουσικοδιδάσκαλος (τιμηθεὶς μετὰ τὸ ὄφικιον τοῦ Χαρτοφύλακος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας). Οἱ τρεῖς αὐτοὶ μουσικοὶ Διδάσκαλοι ἔλαβον ὡς δεδομένα τὰς προσπάθειάς (καὶ τοὺς καρποὺς αὐτῶν τῶν προσπα-

θειῶν) τῶν 45-50 πρὸ αὐτῶν μουσικοδιδασκάλων διὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς παλαιᾶς συνοπτικῆς γραφῆς (τὴν καταγραφὴν δηλαδή τοῦ μέλους μετὰ σημάδια μόνον φωνητικά, καὶ ἀχρήστευσιν ἄρα τῶν μεγάλων ὑποστάσεων χειρονομίας), διέθεσαν τὴν ψαλτικὴν πεῖραν καὶ τὴν γνῶσιν τῆς παλαιᾶς γραφῆς καὶ ἐκάνονισαν σύστημα, μέθοδον ἀναλυτικῆς σημειογραφίας τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Εὐθὺς ἤρχισαν τὴν διάδοσιν τῆς Νέας Μεθόδου εἰς τὴν μουσικὴν τότε Σχολήν⁴⁹ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὁ μὲν Χρῦσανθος διδάξας τὸ θεωρητικόν, οἱ δὲ Γρηγόριος καὶ Χουρμούζιος τὸ πρακτικόν μέρος. Παρὰλλήλως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν μεταγραφὴν τοῦ πλείστου καὶ ἐκλεκτοτέρου «ρεπερτορίου» τῆς βυζαντινῆς μελουργίας ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Μεθόδου εἰς τὴν ἀναλυτικὴν σημειογραφίαν τῆς Νέας Μεθόδου. Δὲν πρόκειται περὶ ἀλλαγῆς τῆς μουσικῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ μεταγραφῆς ἐνὸς μέλους ἐκ τῆς παλαιᾶς σημειογραφίας εἰς τὴν νέαν, ἀλλὰ περὶ διαφόρου γραφικῆς παραστάσεως αὐτοῦ τοῦ μέλους⁵⁰.

Τὸ μεταφραστικόν ἔργον τοῦ Γρηγορίου, τοῦ Χουρμούζιου καὶ τῶν πρώτων μαθητῶν τους ἀνέρχεται εἰς 150 τόμους. Ὁ Γρηγόριος, ὁ ὁποῖος δυστυχῶς ἀπέθανε νέος καὶ ἐνωρὶς μετὰ τὴν μεταρρυθμίσιν, κατὰ τὸ 1820, συνέγραψε 22 τόμους⁵¹ μεταγραφῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 698 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

47. Ἰδὲ Σίμωνος Καρᾶ, Ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία καὶ μεταγραφῆ, ὡς εἰς ὑποσ. 8. Ἡ ὀρθὴ μεταγραφὴ εἰς τὴν σημειογραφίαν τῆς Νέας Μεθόδου ἀφορᾷ εἰς τὰ διαστήματα, τὰ τρία γένη καὶ τὸ ἀκριβὲς περιεχόμενον τῶν «θέσεων» καὶ τῶν «μεγάλων ὑποστάσεων χειρονομίας» τῆς παλαιᾶς σημειογραφίας.

48. Ἰδὲ Χρυσάνθου, Θεωρητικόν... σ. ε'-στ' καὶ τὴν δι' ἀστερίσκου σημειουμένην ὑποσημείωσιν τῶν σσ. στ'-ζ' (πρόλογος Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου τοῦ Πελοποννησίου). — Γ. Παπαδοπούλου, Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, Ἀθήναι 1904, σσ. 127-132.

49. Ἰδὲ Χρυσάνθου, Θεωρητικόν σ. ζ' τοῦ Προλόγου, τὴν συνέχειαν τῆς ὑποσημειώσεως. — Γ. Παπαδοπούλου, Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις... σ. 130. Ἡ Σχολὴ ἐλειτούργησε μέχρι τὸ ἔτος 1820.

50. Βεβαίως ἡ μουσικὴ ἤλλαξεν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς νέας συνθέσεις τῶν νέων διδασκάλων, ἰδίως εἰς τὸ παπαδικὸν μέλος, ὅταν οἱ νέοι συνθέται ἠθέλησαν νὰ δημιουργήσουν αἰδικὰς τῶν θέσεων ἢ νὰ ἔχουν συχνὴν ἐναλλαγὴν γενῶν εἰς τὴν αὐτὴν μουσικὴν γραμμὴν.

51. Γ. Παπαδοπούλου, Συμβολαί... σσ. 329-330.

γον. Ἄνθρωποι μετὰ βαθεῖαν θρησκευτικότητα, ἀκόμη περισσότερο μοναχοὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν, συνδέουν πᾶν βῆμα τῆς ζωῆς αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς θ. ἐπικοινωνίας, τῆς προσευχῆς. Ἡ δὲ θερμὴ προσευχὴ τοῦ Ρωμανοῦ πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν κοντακίων του.

Δὲν εἶναι λοιπὸν εὐκόλον νὰ κρίνη τις διὰ σειρᾶς λογικῶν σκέψεων, τὰς ὁποίας γράφει εἰς ἄλλην ἐποχὴν, πολὺ διάφορον ἐκείνης καὶ εἰς ἄλλους τόπους μετὰ ἄλλην νοοτροπίαν, τὰ πνευματικὰ βιώματα τοῦ βυζαντινοῦ καὶ ἰδιαίτερος τὰ προσωπικὰ σκιρτήματα τοῦ Ρωμανοῦ, τοῦ θερμοῦ τούτου καὶ γνησιοῦ εκπρο-

σώπου τῆς ἐποχῆς ταύτης. Πρέπει νὰ ἔχη ὁ κρίνων τὴν ἱκανότητα νὰ κατανοήσῃ ἐπαρκῶς τὴν ἀπλότητα, τὴν ταπεινότητα, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν βαθεῖαν ἀφοσίωσιν τοῦ πιστοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἄνευ ἐπιτηδεύσεως, διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὰς ἀπερίττους διηγήσεις τῶν συναξαρίων, αἱ ὁποῖαι κατὰ βάσιν στηρίζονται εἰς τὸν οὕτω βιούμενον γνήσιον προφητισμὸν. Τὸ περιεχόμενον τῶν διηγήσεων τούτων, λαμβανομένων ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν, ἐπικυρῶνει ἢ προσωπικὴ ἐμπειρία τῶν βυζαντινῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνησυχοῦν διὰ τὴν ἑλλειπῆ ἐξωτερικὴν μορφήν των.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΡΑΚΙΔΗΣ

Ὁ Χουρμούζιος περί τούς 70 τόμους⁵². Οἱ πρώτοι μαθηταὶ αὐτῶν τῶν δύο Διδασκάλων, ὡς καὶ ἀγιορεῖται τινες μοναχοὶ ἀντέγραψαν μερικοὺς τόμους ἐξ αὐτῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ μετέγραψαν οἱ ἴδιοι ἄλλα μέλη. Οὕτως ὁ Ἰωάσαφ Διονυσιάτης ἔγραψε περί τούς 30 τόμους⁵³, ὁ Ματθαῖος Βατοπεδινὸς περί τούς 18⁵⁴, ὁ Νικόλαος Δοχειαρίτης περί τούς 15⁵⁵, ὁ Θεοφάνης Παντοκρατορινὸς ἄλλους 15⁵⁶ καὶ ἄλλοι ὀλιγωτέρους ἄλλους. Ὁλος ὅμως αὐτὸς ὁ ὠκεανὸς τῆς βυζαντινῆς μελοποιίας μεταγραμμένος εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον ἔμεινεν ἄγνωστος εἰς ὅλους, ὡς ἀνέκδοτος⁵⁷. Μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς μουσικῆς τυπογραφίας ἀπὸ τοῦ 1820 διεδόθη εὐρέως ἡ Νέα Μέθοδος καὶ ἐλησμονήθη ὀλοτελῶς ἡ παλαιὰ συνοπτικῆ⁵⁸ τοιαύτη. Βεβαίως, μέλη τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς μεταγραμμένια εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον ἠθολογήθησαν, τὰ ἀναγκαιότερα, καὶ ἐξεδόθησαν. Ἐξεδόθησαν ὅμως κυρίως τὰ μαθήματα τῶν συγχρόνων

52. Γ. Παπαδοπούλου, Συμβολαί...σ. 331-332.—Παπαδοπούλου Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, Τόμος Ε', Πετρούπολις 1915, σ. 15-322. Μέρος τέταρτον. Κατάλογος κωδίκων εὐρισκομένων ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἀκολουθία (κώδικες 448-890). Ἴδὲ τὴν δι' ἀστερίσκου ὑποσημείωσιν εἰς τὴν σ. 240, ἀφορώσαν εἰς τὸν κώδικα 702.

53. Εἰς τὸν ἐκδοθησομένον Α' τόμον τοῦ Καταλόγου τῶν χειρογράφων Βυζαντινῆς Μουσικῆς Ἁγίου Ὁρους, χειρόγραφα Γ. Μ. Διονυσίου.

54. Εἰς τούς ἐκδοθησομένους τέσσαρας τόμους τοῦ Καταλόγου τῶν χειρογράφων Βυζαντινῆς Μουσικῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

55. Ἴδὲ ὑποσ. 54.

56. Ἴδὲ ὑποσ. 54.

57. Ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Γ. Παπαδόπουλος (Συμβολαί...σ. 331) τὰ ἰδιόγραφα χειρογράφα τοῦ Χουρμούζιου Χαρτοφύλακος ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀθανασίου κατὰ τὸ ἔτος 1838, ἐσταχθῆσαν εἰς ὀλιγοτέρους τόμους καὶ ἐφυλάχθησαν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸν τελευταῖον καιρὸν δὲν ἐπιτρέπεται ἡ δημοσίευσίς τῆς ἀληθείας περὶ τῆς τύχης των. Τὰ ἰδιόγραφα χειρογράφα τοῦ Γρηγορίου Πρωτοφάτου διεσπάρησαν εἰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς. Μερικῶν ἐξ αὐτῶν χρῆσιν ποιεῖται ὁ Κωνσταντῖνος Ψάχος εἰς τὸ ἔργον του, Ἡ Παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθῆναι 1917 (βλ. σ. 29 ὑποσ. 33, καὶ κυρίως σ. 48-49 μετὰ τῆς ὑποσ. 55 καὶ τῶν μεταξὺ τῶν σελίδων αὐτῶν πινακῶν Η.Θ.Ι. ὡς καὶ σ. 79 ὑποσ. 78.) Εἰς ἰδιωτικὰς ἐπίσης συλλογὰς καὶ εἰς τὰς μοναστηριακὰς βιβλιοθήκας εὐρίσκονται οἱ ἐξ ἀντιγραφῆς τῶν μεταγράφων τῶν Τριῶν Διδασκάλων προερχόμενοι τόμοι. Οἱ ἄλλοι δὲ τόμοι, μὲ τὰς μεταγραφὰς τῶν Ἀγιορειτῶν μουσικοδιδασκάλων, νῦν τὸ πρῶτον ἀνακαλύπτονται.

58. Βασ. Στεφανίδη, Σχεδιάγραμμα περὶ μουσικῆς...ἰδὲ ὑποσ. 3, καθ' ἣν αἱ ἐξηγήσεις ἐπροξένησαν εἰς τούς μαθητὰς «τελείαν τῶν μουσικῶν βιβλίων ἀκαταλήψιαν». Αὐτὴν τὴν ἀκαταλήψιαν ἐπεχείρησε πρῶτος νὰ ἀρῇ διὰ συστηματικῆς σπουδῆς, «τοῦ Ὁδηγοῦ τῆς ἀρχαίας Μουσικῆς», ὁ Παναγιώτης Κηλτζανίδης. Τὸ ἔργον δυστυχῶς ἔμεινεν ἀνέκδοτον καὶ ἄγνωστον. Πάντως ὁ Κ. Ψάχος ἐγνώριζεν αὐτὸ ὅτε ἐπιστηματοποιεῖ τὸ βιβλίον του «Ἡ Παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς». Τὰ πραγματευόμενα θέματα εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ τὰ δίδει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς Παναγιώτης Κηλτζανίδης εἰς τὴν «Σπουδαίαν Σημείωσιν» ἐν τέλει τοῦ β' Τόμου τοῦ Δοξασταρίου τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου, Κωνσταντινουπόλις 1886 (ἐκδόσις Π. Κηλτζανίδου).

Ἴδὲ λεπτομερεῖας σχετικῶς εἰς τὴν μουσικὴν ἐφημερίδα «Φόρμιγξ», Περίοδος Β', Ἔτος Α', ἀριθ. φύλλον 9,10,11-12, 13-14,16, 17-18, «Τὸ ζήτημα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς γραφῆς καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ Κηλτζανίδου».

τότε Διδασκάλων διὰ λόγους γοήτρου καὶ διὰ κερδοσκοπικούς-ἐκδοτικούς ἐπίσης λόγους. Τὰ νέα ταῦτα μαθήματα προτιμῶντο τῶν παλαιῶν ὑπὸ τῶν ψαλλόντων, ὡς καὶ σήμερον συμβαίνει. Ἐξ αὐτῆς τῆς προτιμήσεως δύο τινὰ προέκυψαν: τὰ μὲν παλαιὰ μέλη ἐλησμονοῦντο, τὰ δὲ νέα ἐδιαφοροποιοῦντο⁵⁹ μερικῶς τὴν μουσικὴν. Πολλάκις ἡ Ἐκκλησία συνέστησεν ἐπιστροφὴν εἰς τὰ παλαιὰ μέλη⁶⁰ καὶ ἀνελήφθησαν ἐνίοτε φιλότιμοι προσπάθειαι ἐκδοτικαὶ πρὸς ἐκδόσιν τῶν παλαιῶν μελῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτευχθοῦν τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα.

Δὲν θὰ ἐπεκταθῶ περισσότερο ἐπ' αὐτοῦ. Ἄρκει, ὅτι σήμερον γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχουν 150 κώδικες ἀνέκδοτοι, περιέχοντες τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τῆς βυζαντινῆς μελουργίας ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1814 μεταγραμμένον εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον. Εἰς τὸ Δ' Τόμον τοῦ Καταλόγου τῶν Χειρογράφων Βυζαντινῆς Μουσικῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους θὰ ὑπάρχη εἰδικὸς Πίναξ τῶν χειρογράφων, τῶν περιεχόντων παλαιὰ μέλη μεταγραμμένια εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον.

Ἐξ αὐτοῦ τοῦ πλοῦτου τῶν μεταγράφων ἓνα μέρος ἤμπορεῖ νὰ μεταφερθῇ εἰς τὰ ψαλτικά ἀναλόγια, διὰ νὰ πάρῃ τὴν πρώτην του θέσιν εἰς τὴν ἁσματικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας μας· κυρίως οἱ εἰρμολογικοὶ ὕμνοι, πολλὰ χερουβικά καὶ κοινωνικά καὶ ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς Δοξολογιῶν τῆς μεταβυζαντινῆς⁶¹ περιόδου.

59. Γνωστὸν εἶναι πόσῃ ὑπέστησαν ἀλλοίωσιν εἰς τὰς διαφόρους ἐκδόσεις τὰ αὐτὰ μέλη. Τὸ βεβαίονον καὶ αἱ διαφοροὶ φιλότιμοι προσπάθειαι κατὰ τὸ β' ἡμῖσι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πρὸς ἐπανέκδοσιν τῶν μουσικῶν βιβλίων ἀπὸ γνησίον ἐξηγήσεων τῶν Τριῶν Διδασκάλων (βλ. Κωνσταντῖνου Σακελλαρίδη Θεταλομάγνητος, Νέον Ἀναστασιματάριον, κατὰ τὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου... Ἀθῆναι 1890: σ. ε'. Τοῖς Φιλομούσοις (Ἀντὶ Προλόγου). «...Ἐχρηστέμεσε δὲ ἡμῖν ὡς βᾶσις εἰς τὴν ἐκδόσιν ταύτην πρῶτον μὲν τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὸν τίτλον «Μουσικὴ Βιβλιοθήκη» Ἀναστασιματάριον, ἐκδοθὲν παρὰ τῶν διδασκάλων τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς τῷ 1869 ἔτει, ὅτινας ἐνετάλλησαν ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας νὰ ἐκδώσωσιν αὐτούσιον καὶ ἀπαράλλακτον αὐτό, τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου τὸ Ἀναστασιματάριον, ὅλων τῶν λοιπῶν τῶν ἕως τότε ἐκδοθέντων θεωρηθέντων ὡς ἀπομακρυνθέντων τοῦ πρωτοτύπου τοῦ Πέτρου». Πρβλ. καὶ τὸν Πρόλογον εἰς τὸν Α' τόμον τῆς Μουσικῆς Βιβλιοθήκης, 1868 (Θεόδωρος Ἀριστοκλῆς, σ. νξ). Ἀκόμη, τὴν ἐν τέλει (σ. α'-γ' «Σπουδαίαν Σημείωσιν» τοῦ Β' Τόμου τοῦ Δοξασταρίου Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου τῆς ἐκδόσεως τοῦ Π. Γ. Κηλτζανίδου (Κωνσταντινουπόλις 1886): «Αἱ πρῶται τέσσαρες ἐκδόσεις τοῦ ἀνὰ χεῖρας Δοξασταρίου Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου διὰ προσθαφαιρέσεων, πρὸς καλλωπισμὸν, ἀπώλεσαν τὴν πρώτην ἀξίαν τῆς μουσικῆς...».

60. Ἴδὲ σχετικῶς τὰς ἐγκυκλίους: Ἀνθίμου Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου, Νοέμβριος 1846, Ἰωακείμ τοῦ Γ' τὰς δύο ἐγκυκλίους Α'. Τοῖς Ἱεροψάλταις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερῶν ἐκκλησιῶν (β' Ἰανουαρίου α.ω.π.). Β'. Τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱεροψάλταις (8 Ἰανουαρίου 1880). Ἴδὲ τὰ κείμενα εἰς Γ. Παπαδοπούλου, Συμβολαί... σελ. 420-424, σσμ. 1236. Ἴδὲ καὶ ἐγκύκλιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀριθ. πρωτ. 2687, διεκπ. 1609 τῆς 10 Μαρτίου 1886.

61. Λέγω τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου, διότι δὲν γνωρίζομεν ἀπὸ τῶν χειρογράφων πλήρεις μεγάλας δοξολογίας πρὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος.

Ἰπάρχουν μόνον εἰς ἡ δύο στίχοι ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς δοξολογίας καὶ ὁ στίχος «Παράτεινον τὸ ἔλεός σου... Ἄγιος ὁ Θεός», καὶ ἀκολουθῶς αἱ πολλαὶ συνθέσεις τοῦ Ἄσματικοῦ «Ἄγιος ὁ Θεός», μὲ τὴν ἐνδείξιν «εἰς τὰς μεγάλας δοξολογίας» ἢ εἰς τὴν

Τὸ πλεῖον δὲ μέρος πρέπει νὰ γίνῃ πάντως γνωστὸν διὰ μιᾶς σειρᾶς ἐκδόσεων⁶² καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του εἰς αἰθούσας συναυλιῶν, ὡς συνθέσεις ὑψηλῆς Τέχνης⁶³ μονοφωνικῆς καὶ μόνον φωνητικῆς μουσικῆς, δίπλα εἰς τὰ ὁρατόρια καὶ τὰς ἄλλας συνθέσεις λατρευτικοῦ περιεχομένου τῆς δυτικῆς πολυφωνίας, ὅταν μάλιστα τὰ τελευταῖα αὐτὰ εἶναι ξένα πρὸς τὸ ἰδικὸν μας ἔθνηκὸν πατροπαράδοτον μουσικὸν ἔνδυμα.

3. Διὰ νὰ βεβαιωθῇ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές, ὁ πολυμελής χορὸς τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Ἱεροσαλτῶν «Ρωμανὸς ὁ μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς» ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. Ἀντωνίου Μπελοῦση θὰ ἐκτελέσῃ εἰς πρώτην παρουσίαν ἐκτὸς τοῦ χώρου τῶν Ἱερῶν Ναῶν, τρία χαρακτηριστικὰ παλαιὰ μέλη. Ἡ πρώτη σύνθεσις εἶναι μία μεγάλη Δοξολογία τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου, ἀπὸ τὰς πρώτας αἰ ὁποῖα ἐποιήθησαν. Εἶναι σύνθεσις τοῦ περιφήμου μουσικοῦ Γερμανοῦ, Ἐπισκόπου Νέων Πατρῶν⁶⁴, τῆς σημερινῆς Ὑπάτης, καὶ ἐγράφη περὶ τὸ 1660-1670. Τὴν παρουσιάσω ἐδῶ ὡς δείγμα ἐμπλουτισμοῦ τῶν σημερινῶν Ἀκολουθιῶν διὰ γησιῶν βυζαντινῶν μελωδιῶν. Ἡ μεταγραφή αὐτῆ τῆς Δοξολογίας ὀφείλεται εἰς τὸν Νικόλαον Δοχειαρίτην⁶⁵. Εἶναι δὲ ἡ συχνότερον ἀνθολογημένη εἰς τὰ χειρόγραφα καὶ χαρακτηριστίζεταί «ἡ εὐνοστος καὶ πάντερπνος κάλυ!».

Τὸ ἄλλο μέλος, τὸ ὁποῖον παρουσιάσω ὡς δεῖγμα ἀκούσματος, δυναμένου νὰ τέρψῃ καὶ νὰ ψυχαγωγῆσῃ ἐκκλησιαστικῶς—μὲ τὴν καλῶς ἐννοουμένην ἔννοιαν τῆς λέξεως—τὸ ἀκροατήριον εἰς αἰθούσας συναυλιῶν, εἶναι σύνθεσις τῆς καθ' αὐτὸ βυζαντινῆς ἐποχῆς, τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ποιητῆς εἶναι ὁ Ἰωάννης Κλαδάς, ὁ

«ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ» ἢ «νεκρώσιμον» κ.λπ. Πρώτη πλήρης δοξολογία εἶναι ἡ τοῦ Μελχισεδεκ ἐπισκόπου Ραιδεστοῦ (μάρτυρεῖται ὡς ἐπίσκοπος περὶ τὸ 1649), εἰς ἣν πλ. α', ἡ ὁποία καὶ ἠνθολογήθη κατὰ κόρον εἰς τὰς Ἀνθολογίας.

62. Ἔχουν προγραμματισθῆ τέσσαρες σειραὶ ἐκδόσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποτελέσουν τὴν ἐπιδιώξιν καὶ ἐκδοτικὴν δραστηριότητα τοῦ Ἰδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν θὰ τιτλοφορηθῇ: «Ἀπαντα Βυζαντινῶν Μελουργῶν».

63. Ἄλλωστε τὸ Μαθηματάριον καὶ τὸ Κρατματάριον ἀποτελοῦν τὸν κολοφῶνα τῆς Βυζαντινῆς μελουργίας. Τὰ ἔργα αὐτὰ δύνανται νὰ παραλληλισθοῦν μὲ τὰ συμφωνικὰ ἔργα τῆς δυτικῆς πολυφωνίας ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς. Καὶ ἡ σπουδαία ἀνακάλυψις εἶναι ὅτι ἡ τελεία μορφή τούτων εἶναι ἀρχαιότερα κατὰ τοῦλάχιστον τρεῖς αἰῶνας ἐν σχέσει μὲ τὰς δυτικὰς συνθέσεις. Ὁ χαρακτήρ τῶν ἔργων αὐτῶν εἶναι πανηγυρικός. Ἐψάλλοντο ἀνεύαθεν (τινὰ ἐξ αὐτῶν ψάλλονται ἀκόμη) εἰς τὴν Λιτὴν, εἰς πανηγύρεις δηλαδὴ. Ἐπομένως εἶναι εὐκόλος ἡ μετάθεσις ἀπὸ τῆς Λιτῆς τῶν Ναῶν εἰς τὰς αἰθούσας θερησκευτικοῦ, πάντοτε, ἀκούσματος. Εἶναι ἀνυπολόγιστα δὲ τὰ ὀφέλη, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προκύβουν ἐκ μιᾶς συστηματικῆς σπουδῆς ἐπ' αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν συγχρόνων συνθετῶν, διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς καθαρᾶς λυρικῆς μουσικῆς (συμφωνικῆς ἢ μελοδραματικῆς) μὲ ἀναφοράς εἰς τὴν Βυζαντινὴν ταύτην μελοποιίαν.

64. Περὶ Γερμανοῦ Νέων Πατρῶν, ἰδὲ νέα βιογραφικὰ στοιχεῖα εἰς τὴν ὑπόσ. 53 τῆς ὑπὸ ἐξέδοσιν μελέτης, ὡς εἰς ὑπόσ. 24 τοῦ παρόντος κεμεῖνου. Τὸ πεντάτομον, εἰς τὴν σημειογραφίαν τῆς Νέας Μεθόδου, Στιχηράριον του εἶναι ὅ,τι καλύτερον εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ἢ μεταβυζαντινὴν περιόδου. Τὰ ἄλλα του ἔργα (σειραὶ δοξολογιῶν, χερουβικῶν, κοινωνικῶν, μαθημάτων, κρατημάτων καὶ καλοφωνικῶν εἰρμῶν) συγχροτοῦν δύο τόμους.

65. Κῶδιξ ΑΓ. Κρ. (Καρακάλλου) 240/105, φ. 273r.

Λαμπαδάριος, ἡ τρίτη πηγὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Πρόκειται περὶ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου «Σῶσαι θέλω τὸν κόσμον...», δεδομένου ὅτι ὁ Ἰωάννης Κλαδάς ἐμελοποίησεν ὀλόκληρον τὸν Ἀκάθιστον, «μιμούμενος κατὰ τὸ δυνατόν τὴν παλαιὰν Ἀκάθιστον», ὡς αὐτὸς γράφει⁶⁶. Ὀλόκληρος ὁ Ἀκάθιστος τοῦ Κλαδά μετεγράφη εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον παρὰ τοῦ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος⁶⁷ εἰς δύο ὀγκώδεις τόμους.

Ἡ ἐκλογή αὐτῆς τῆς συνθέσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἀπόψε ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ γεγονός ὅτι οἱ ξένοι μουσικολόγοι ἠσχολήθησαν μὲ τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον καὶ μετέγραψαν αὐτὸν εἰς τὸ πεντάγραμμον, ὡς ἐνημερωθῆ ἄνωτέρω, ἀγνοήσαντες τὴν μεταγραφὴν του εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον. Ἐπ' αὐτοῦ παλαιότερον ἐδόθη ἐνημερωτικὴ διάλεξις καὶ ἠσχίθη κριτικὴ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κοζάνης κ. Διονυσίου Ψαριανοῦ ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν τὴν 22αν Μαΐου 1957, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀρχαία μουσικὴ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου»⁶⁸. Ἡ ἀποψινὴ παρουσίασις τῆς γνησίας μεταγραφῆς τοῦ μέλους φανερώνει, δι' ὅσους γνωρίζουν τὰς μεταγραφὰς τῶν ξένων, τὴν ἐσφαλμένην μεταγραφὴν ἐκείνων.

Τὸ εἶδος τῆς μελοποιίας αὐτῆς τῆς συνθέσεως λέγεται Μαθηματάριον εἶδος ἢ ἀπλῶς Μάθημα ἢ Ἀναγραμματισμός. Ἡ παρούσα σύνθεσις μορφολογικῶς εἶναι τετραμερής. Ἀρχίζει μὲ τὸν ἦχον πλ. δ' νανά (δηλαδὴ κατὰ τριφωνίαν), μεταβαίνει ὅμως ἐνωρὶς εἰς τὸ τετράχορδον τοῦ α' ἦχου. Γίνονται ἐπαναλήψεις ἢ ἀναγραμματισμοί, ἐκτίθενται αἱ μουσικαὶ ἰδέαι μὲ τέχνην ὄντως θαυμαστήν. Εἰς τὸ τρίτον μέρος μεταβαίνει εἰς τὸν χρωματικὸν πλ. β' ἦχον διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν μονοτονίαν, ἢ ὅποια ἐνδεχομένως θὰ ἐδημιουργεῖτο ἐκ τῆς ἐκτάσεως τοῦ μέλους. Τὸ κάθε μέρος κλείνει μὲ ἓνα «κράτημα», ἐκτὸς τοῦ τελευταίου, τὸ ὁποῖον τελειώνει μὲ τὸ Ἄλληλούϊα. Δυστυχῶς, δὲν ἐπιτρέπει ὁ χρόνος νὰ κάμω λεπτομερῆ μορφολογικὴν ἀνάλυσιν· ἐλπίζω εἰς ἄλλην

66. Σχεδὸν ὅλα τὰ χειρόγραφα, τὰ περιέχοντα τὸν Ἀκάθιστον τοῦ Ἰωάννου Κλαδά, δίδουν αὐτὴν τὴν στερεότυπον πληροφορίαν. Ἰδὲ καὶ Μανουὴλ Δούνα Χρυσάφη, Περὶ τῶν ἐνθεωρουμένων τῆ ψαλτικῆς τέχνης... ὡς εἰς ὑπόσ. 28. «Τῶν οἰκίων δὲ γε πρώτος ποιητῆς ὁ Ἀνανεώτης (γρ. Ἀνεώτης) ὑπῆρξε, καὶ δεύτερος ὁ Γλυκὺς τὸν Ἀνανεώτην μιμούμενος, ἔπειτα τρίτος ὁ Ἠθικός ὀνομαζόμενος, ὅς διδασκάλους ἐπόμενος τοῖς εἰρημένους δυσί, καὶ μετὰ πάντας αὐτοὺς ὁ χαριτώνυμος Κουκουζέλης, ὃς καὶ μέγας τῷ ὄντι διδάσκαλος ἦν, εἶπετο δ' ὅμως κατ' ἦχον αὐτοῖς, καὶ οὐδὲν τι τῶν ἐκείνοις δοξάντων καὶ δοκιμασθέντων καλῶς, δεῖν ἄστο καινοτομεῖν, διὸ οὐδὲ ἐκαινοτόμει· ὁ δὲ Λαμπαδάριος Ἰωάννης τούτων ὕστερος ὢν καὶ κατ' οὐδὲν ἐλαττοῦμενος τῶν προτέρων καὶ ἀν ταῖς λέξεσι γράφων ἰδίᾳ χειρὶ ἔφη: Ἀκάθιστος ποιηθεῖσα παρ' ἐμοῦ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου τοῦ Κλαδά μιμούμενη κατὰ τὸ δυνατόν τὴν παλαιὰν Ἀκάθιστον καὶ οὐκ ἠσχύνετο γράφων οὕτως, εἰ μὴ μᾶλλον καὶ ἐσεμνύνετο...» Ἰδὲ καὶ Γ. Παπαδοπούλου, Συμβολαί... σ. 274.

67. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, Τόμος Ε', σσ. 244-245. Οἱ αὐτόγραφοι τοῦ Χουρμουζίου κώδικες 713-714.

68. Διονυσίου Ψαριανοῦ, Ἡ ἀρχαία μουσικὴ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου. Ὀμιλία γενομένη ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν, τῆ 22α Μαΐου 1957. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν τιμητικὸν τόμον ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλίππου-Νεαπόλεως-Θάσου Χρυσοστόμου, Ἀθῆναι 1961.

«ΦΕΡΕΤΕ ΜΟΙ ΑΥΤΟΝ ΩΔΕ»*

Ἀγαπητοί μου, ἔλεγον τότε καὶ ἐπαναλαμβάνω σήμερον, θέλετε («τὸ κύμα αὐτὸ τῆς ἐγκληματικότητος, τὸ ὁποῖον προσλαμβάνει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν διαστάσεις ἄκρας ἐπικινδύνους ἀνὰ τὴν ὑφήλιον», ὡς ἐδήλωσεν ὁ Ἐξοχότατος Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κ. Ἄγγελος Τσουκαλᾶς τὴν 4ην Σεπτεμβρίου 1972, νὰ παύσῃ ὑφιστάμενον ἢ νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον; Θέλετε τὰ παιδιὰ μας, (καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ διακαὴς πόθος ὄλων μας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπάσης αὐτὸς εἶναι), νὰ μὴ σκέπτονται τὸ ἐγκλημα, τὴν κακοήθειαν, τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὸ ψεῦδος; Θέλετε καὶ ἐκεῖνα καὶ ἡμεῖς οἱ γονεῖς των νὰ ἀποτελώμεν μίαν οἰκογενεῖαν ἀγίαν καὶ χριστιανικὴν, μὲ ὄλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, διὰ νὰ εἴμεθα τὸ ἐκλεκτὸν κύτταρον τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Ἐθνους, ἐκάστου Ἐθνους; Θέλετε νὰ γίνουιν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καλύτεροι;

Θέλετε τὰ παιδιὰ μας νὰ μελετοῦν, νὰ σέβωνται

* Διάλεξις γενομένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν τὴν 18ην Μαρτίου παρ. ἔτους, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου κατὰ τῆς «ἐγκληματικότητος», τοῦ Β' Ἀνθρωπιστικοῦ Συμποσίου καὶ τῆς ἐορτῆς τῆς Παγκοσμίου «ἡμέρας τοῦ παιδιοῦ».

εὐκαιρίαν. Ἡ ὄλη σύνθεσις διαρκεῖ 35-40 πρῶτα λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἡναγκάσθην νὰ περικόψω τὸ δεύτερον μέρος (μετὰ τοῦ κρατήματος) καὶ ὄλον τὸ τέταρτον μέρος ἐκτὸς τοῦ Ἀλληλοῦια. Τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ τοῦ μέλους ὀφείλομεν εἰς τὸν Γρηγόριον Πρωτοφάλην⁶⁹.

Εἰλικρινῶς θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἀκουσθῇ ὀλόκληρος ἡ θαυμασία αὐτὴ σύνθεσις. Θὰ ἐδίδοτο οὕτως ἡ εὐκαιρία καὶ νὰ τὴν ἀπολαύσωμεν καὶ νὰ σπουδάσωμεν τὴν τεχνικὴν τῆς, ἡ ὁποία ὑπῆρξε μακρινὸς πρόδρομος τῶν πολυφωνικῶν χορῶν διακῶν ἔργων τῆς Δύσεως, ὅταν ἡ μορφή τῆς Φούγκας ἀνεπτύχθη εἰς τελείαν τέχνην. Αἱ περικοπαί, αἱ γενόμεναι μετὰ πολλῆς τῆς ὀδύνης, ὡς ἂν ἔκοπτον μέλη ἐκ τῆς σαρκὸς μου, ὑψηγορευθῆσαν ἐκ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν εἰς τὴν διάθεσίν σας χρόνον. Τὸ ἔργον εἶναι δύσκολον καὶ διάφορον ἀπ' ὅ,τι μέχρι τώρα γνωρίζομεν. Ἰπάρχει λιτότης καὶ πλαστικότης εἰς τὰς μουσικὰς φράσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπηχοῦν τὴν αἴγλην ἐκείνης τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἡ παρουσίασις αὐτοῦ τοῦ μέλους τώρα ἔχει περισσότερον τὸν σκοπὸν τῆς γνωριμίας καὶ σπουδῆς τοῦ πράγματος καὶ εἰς δευτέραν θέσιν τῆς καλλιτεχνικῆς γένεσεως.

Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μέρος, ὁποῦ θὰ ἀκουσθῇ, εἶναι ἡ εὐχή «Δὲ εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς». Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Προθεωρίας τῶν Παπαδικῶν ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ὡς «μέθοδος διὰ τοὺς ἀρχαίους», καθὼς καὶ ἄλλαι μέθοδοι, ὡς «Ἄγιοι Πάντες»,

τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα, νὰ συμπονοῦν καὶ νὰ βοηθοῦν τὸν πάσχοντα, νὰ εὐτυχήσουν καὶ νὰ μὴ ἐγκληματοῦν; Τὰ θέλετε, ὡς ἐρωτῶ: «Ἰματισμένα καὶ σωφρονοῦντα»; Ὁδηγήσατέ τα ἀπὸ μικρά, ἀπὸ πολὺ μικρά, «Π α ι δ ι ὀ θ ε ν», εἰς τὸν Χριστόν, διότι εἶναι ὁ μόνος, Ὅστις διὰ τῆς χάριτός Του, διὰ τῶν φιλανθρώπων ἐντολῶν Του, καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἀγάπης Του, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συντριβὴν τῶν ἐγωισμῶν, χαρίζει θεμέλια ἰσχυρὰ καὶ ἀνεγείρει οἰκοδομήματα ἀντισεισμικά, κατὰλληλα νὰ προφυλάσσουν τοὺς ἐνοίκους των, μικροὺς τε καὶ μεγάλους, ἀπὸ πᾶσαν καταγίγδα καὶ πάντα τρανταγμόν...

Οἱ ἀρχαῖοι ὀρῶμενοι ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι «ὁ παῖς πάντων θηρίων ἐστὶ δυσμεταχειριστότατον», ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἐπεμελοῦντο τῆς θεραπείας καὶ μορφώσεως αὐτοῦ, παραβάλλοντες αὐτὸν ὡς φυτὸν, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ σπέρμα πρέπει νὰ εἶναι καλὸν καὶ ἡ γῆ ἀγαθὴ καὶ ὁ γεωργὸς «ἐπιστήμων».

Ὅτι ἐπιστήμονες λοιποὶ ἡμεῖς γεωργοί, ἂς φέρωμεν, ἀγαπητοί μου, τὰ παιδιὰ μας ὅσον τὸ δυνατὸν γρηγορώτερον εἰς τὸν Πανεπιστήμιον καὶ μοναδικὸν Παιδαγωγὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, «διὰ

«Ἐὼ πάγχρυσε χρυσόστομε», «Ὁ θέλων μουσικὴν μαθεῖν», «Ἀββᾶς ἀββᾶν ὑπήντησε» κ.λ.π. Αὐταὶ αἱ μέθοδοι τοῦ στιχηρατικοῦ μέλους σκοπὸν εἶχον νὰ βοηθήσουν τὸν ἀρχαῖον μαθητὴν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐκμάθησιν βασικῶν θέσεων (τοῦ στιχηρατικοῦ μέλους) διὰ τῆς ἀποστηθίσεως αὐτῶν, οὕτως ὥστε νὰ βοηθῶνται εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν στιχηρῶν, ὅταν θὰ συνήντων τὰς γνωστὰς αὐτὰς θέσεις. Καὶ ἡ παρούσα σύνθεσις ὄντως περιέχει βασικὰς θέσεις τῶν α' καὶ πλ. α' ἤχων καὶ τὰ βασικὰ σημάδια χειρονομίας, Οὐράνισμα καὶ Θεματισμόν, εἰς τὴν λέξιν «ἡμῶν» (Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν). Τὴν μεταγραφὴν εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον ἔκαμεν ὁ Ἰωάσαφ ἱερομόναχος Διονυσιάτης⁷⁰.

Ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι πολὺ συγκινημένος—πιστεύω καὶ Σεῖς—ὁποῦ ἀπόψε, τοῦλάχιστον μουσικᾶς, ἐγεύθημεν τὸν ΙΔ' βυζαντινὸν αἰῶνα. Δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἀμβλύνω αὐτὴν τὴν γεῦσιν με ἄλλους λόγους. Εὐχαριστῶ θερμῶς τὴν Διοίκησιν τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Ἱεροφαλιτῶν «Ρωμανὸς ὁ μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς» καὶ τὰ μέλη τοῦ χοροῦ, τὰ ὁποῖα με τὰς γλυκείας φωνὰς καὶ τὴν τέχνην των καθήδυναν τὰς ἀκοάς μας. Ἐκφράζω ἐπίσης τὰς βαθεῖας εὐχαριστίας μου πρὸς ὄλους ὑμᾶς, οἱ ὁποῖοι με ἐτιμήσατε καὶ με ἠκούσατε ὀμιλοῦντα ἐπὶ τύσῃ ὥραν. Εὐχαριστῶ.

ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗΣ

69. Κῶδιξ ΑΓ. Ξφ. (Ξενοφῶντος) 120, φφ. 103r-107v.

70. Κῶδιξ ΑΓ. Δσ. (Διονυσίου) 722, φ. 1r.

ΣΥΝΟΔΙΚΑΙ ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1942

Πρός

Τους Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Θεοῦ εὐδοκίᾳ, ὠλοκληρώθη κατ' αὐτὰς ἡ θέσις εἰς λειτουργίαν πάντων τῶν ἐπὶ μέρους Νοσηλευτικῶν Τμημάτων τοῦ Ν.Ι.Κ.Ε., ἡτοι τῆς Παθολογικῆς, Καρδιολογικῆς, Χειρουργικῆς καὶ Οὐρολογικῆς Κλινικῆς, ὡς καὶ τῶν Ἐργαστηρίων καὶ Ἐξωτερικῶν αὐτοῦ Ἱατρείων, ὅτω δὲ τὸ Νοσηλευτικὸν τοῦτο Ἰδρυμα τῆς Ἐκκλησίας ἤρξατο πλέον λειτουργοῦν πλήρως στελεχωμένον δι' αὐστηρῶς ἐπιλεγμένου ἐπιστημονικοῦ, διοικητικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ, ἐπισπάσαντος ἤδη τὴν ἐδαρέσκειαν τῆς Πολιτείας καὶ

νὰ μὴ εὐρισκώμεθα πλέον ἐνώπιον ἀπειλῆς καὶ νὰ παύσῃ ἡ ἐξάπλωσις τῆς διεθνοῦς ἐγκληματικότητος νὰ ἀποτελῇ τρομακτικὸν φαινόμενον...», ὡς ἐτόνισεν ὁ Ἐξοχώτατος Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κ. Ἀγγελος Τσουκαλᾶς τὰς παραμονὰς τῆς συγκλήσεως τοῦ ὡς ἄνω Διεθνοῦς Συνεδρίου, εἰς τὴν Ἐνωσιν Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Ἀθηνῶν.

Μάλιστα, ναί! Γονεῖς καὶ διδάσκαλοι, Θεολόγοι, λαϊκοὶ καὶ κληρικοί, ὑπεύθυνοι καὶ ἀρμόδιοι πάσης φύσεως, ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν πέντε Ἡπείρων, αὐτὸ ἄς πράξουν τὸ ταχύτερον! Τὰ παιδιὰ κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν! Διότι «ἐξω ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ μακρὰν Ἐκείνου, δὲν ὑπάρχει παρά ἁμαρτία, δυστυχία, πλάνες, σκοτάδια, θάνατος, ἀπελπισία», λέγει ὁ Πασκάλ.

Καὶ ὁ ἴδιος πάλιν ἐξαίρων τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου, τὴν ἀξίαν τὴν ἀπέραντον Αὐτοῦ καὶ τὴν σημασίαν Του διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἴδια διὰ τὸν νέον ἄνθρωπον, συμπληρῶνει: «Δίχως τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁ κόσμος δὲν θὰ ἐπιζοῦσε, γιατί θὰ ἔπρεπε ἢ νὰ καταστραφῇ ὀλότελα ἢ νὰ εἶναι σὲ μιὰ κόλασι, σὲ μιὰ ἀπέραντη κόλασι!».

Ἐπίσης, οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς καὶ οἱ ὑπεύθυνοι πάσης φύσεως πρέπει νὰ ὑψώσουν ὄχι ἀπλῶς τὴν φωνὴν των, τὴν ἠχηρὰν των φωνὴν, ὡς ἐκ τῆς ιδιότητός των, καὶ νὰ κινηθοῦν καταλλήλως πρὸς αὐτὴν τὴν κατεῦθυνσιν τὴν περιλαμπρον, ἀλλὰ ἰδιαιτέρως (διότι αὐτὸ ἔχει σπουδαιότητα σημασίαν καὶ ἀξίαν), νὰ ὀρθώσουν καὶ νὰ ὑψώσουν τὸ λαμπρὸν καὶ φωτεινὸν των παράδειγμα, διὰ νὰ ἐπιτελεσθῇ τὸ σωτήριο ἔργον καὶ νὰ ἐπέλθῃ τὸ ποθοῦμενον, τὸ εὐεργετικὸν καὶ τὸ εὐχάριστον ἀποτέλεσμα, ἢ ἀναμόρφωσις τῆς νεότητος! Κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὀλοκλήρου! Χρειάζεται ἀπὸ ὅλους μας καὶ μάλιστα ἀπὸ σήμε-

ρὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμὴν καὶ χωρὶς καμμίαν ἀναβολὴν, νὰ γίνῃ μιὰ ἐξόρμησις, μιὰ ἐξόρμησις ἱερά, θαρρητὴ καὶ φιλότιμος, δι' ἄλλεπαλλήλων παρομοίων ἐποικοδομητικῶν Συνεδρίων καὶ καταλλήλου διαφωτίσεως τῶν πολιτῶν, διὰ τὴν διάσωσιν τῆς θείας αὐτῆς παρακαταθήκης ποῦ λέγεται Νεότης... Ὁ κόσμος, ἀγαπητοί μου, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι δὲν κινδυνεύει ἀπὸ στέρησιν ἢ ἀπὸ πολέμουσ τόσο, ὅσον ἀπὸ τὴν διαφθοράν, τὴν ἀνηθικότητα, τὸ παραστράτημα καὶ τὴν ἐγκληματικότητα τῆς νεολαίας!

Τὰτα ἀνακοινοῦσα ὑμῖν προφρόνως ἡ Ἱερά Σύνοδος πρὸς ἐνημέρωσιν ὑμῶν καὶ διαπέμπονσα ὑμῖν περικλείστως ὡδε ἀριθμὸν τινα πληροφορικῶν φυλλαδίων περὶ τοῦ διαληφθέντος Ν.Ι.Κ.Ε., παρακαλεῖ ὑμᾶς, ἵνα μεριμνήσητε διὰ τὴν διανομὴν αὐτῶν τοῖς κατ' ὑμᾶς αἰδεσιμωτάτοις ἐφημεροῖς πρὸς κατατοπισμὸν αὐτῶν καὶ γνώσιν τῶν καθόλου συνθηκῶν λειτουργίας αὐτοῦ.

† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερόνυμος, Πρόεδρος
† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος
† Ὁ Ἰωαννίνων Σεραφεῖμ
† Ὁ Σεβίων καὶ Κοζάνης Διονύσιος
† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἐδουτανίας Δαμασκηνὸς
† Ὁ Νικοπόλεως καὶ Προβέζης Στυλιανὸς
† Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος Κωνστῆνος
† Ὁ Νικαίας Γεώργιος

Ὁ Ἀρχιεραγματεὺς
† Ὁ Δέσβης Κοσμᾶς

Ἰδοῦ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς, καὶ νὰ τὸ καθήκον τῶν γονέων σήμερα, τῶν διδασκάλων, ἢ ὑποχρέωσις τοῦ Κράτους, παντὸς Κράτους, ἢ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀνὰ τὸν πλανήτην, καὶ τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν!

Νὰ διαπλασθοῦν εἰς ὀλοκλήρον τὸν κόσμον καὶ εἰς ὅλα τὰ μῆκη καὶ εἰς ὅλα τὰ πλάτη τῆς Οἰκουμένης νέοι με ἠθικά καὶ ἀνθρωπιστικά ἀρχαί. Νέοι Χριστιανοί! Νεῖατα εὐλογημένα! Νεολαία τῆς πίστεως καὶ παιδιὰ ἀφωσιωμένα εἰς ὑψηλὰ ἔθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἰδεώδη, ὅπως ἐτόνισεν παιδαγωγικώτατα καὶ ψυχολογημένα ὁ Ἐξοχώτατος Πρωθυπουργὸς κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος καὶ ὅπως συνέστησε μὲ πόνο, μὲ ἐνδιαφέρον καὶ μὲ ἀγάπην πατρικὴν καὶ μὲ καλωσύνην, εἰς ἐμπνευσμένην καὶ φλογερὰν ὁμιλίαν του πρὸς τοὺς νέους καὶ τὰς νέας τῆς Ἑλλάδος, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐορτῆς διὰ τὴν ἀπονομὴν τῶν βραβείων εἰς ἀριστεύσαντας Φοιτητὰς καὶ Σπουδαστὰς τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτηρίων μας.

ΧΡΗΣΤΟΣ Δ. ΒΑΪΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1943

Ἀθήνησι τῆ 23ῃ Ὀκτωβρίου 1972

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος, ἐπιληφθεῖσα, παρακλήσει τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου καὶ Ραϊθῶ κ. Γρηγορίου, ἐν τῇ συνεδρίᾳ Αὐτῆς τῆς 16ης ὑπερμεσοῦντος μηνὸς τοῦ καὶ ἄλλοτε ἀπασχολήσαντος ταύτην ὀξέος προβλήματος τῆς ἐπανδρώσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ, καὶ ἐνωτισαμένη τὴν συνημμένην ὡδε διαπεπομένην ὑμῖν σχετικὴν εἰσήγησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος κ. Κωνσταντίνου, Προέδρου τῆς Μ.Σ.Ε. Διοργανώσεως τοῦ Ποιμαντικοῦ Ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, διαλαμβάνουσαν βραχυπρόθεσμον, μακροπρόθεσμον καὶ ἀμέσου ἐκτελέσεως σχέδια, ἐνέκρωσε ταῦτα καὶ ἀπεφάσισεν, ὅπως παρακαλέσῃ ὑμᾶς, ἵνα, ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς μερίμῃ ὑπὲρ τῆς παλαιφάτου ταύτης Ἱ. Μονῆς, προέλθητε εἰς πᾶσαν ἐνδεδειγμένην ἐνέργειαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὀλοποιήσεως τῶν ἐν λόγῳ σχεδίων καὶ γνωρίσητε ἡμῖν ἐν καιρῷ σχετικῶς.

Ὅθεν, Συνοδικῇ ἀποφάσει, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα ἐνημεροῦμενοι ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς πρόσθεν ἐγκριθείσης εἰσηγήσεως, ἐνεργήσητε ὅ,τι δεῖ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς εἰρημένης Ἱερᾶς Μονῆς.

Πρὸς τούτοις γνωστὸν ποιούμεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Πανιερώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου κ. Γρηγόριος ὑπέβαλεν ἡμῖν τὴν παράκλησιν, ὅπως ἐξενρεθῆ κληρικός ἐξ Ἑλλάδος προτιθέμενος νὰ ἀναλάβῃ τὸ λειτουργημάτων τοῦ Πνευματικοῦ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Κοινότητι τῆς Ραϊθῶ, ἣν καὶ ἀνατίθεμεν τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ.

- † Ὁ Ἀθηῶν Ἱερόνυμος, Πρόεδρος
- † Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος
- † Ὁ Ἰωαννίνων Σεραφεῖμ
- † Ὁ Σεβίων καὶ Κοζάνης Διονύσιος
- † Ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἐδροντίας Δαμασκηνός
- † Ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Στυλιανός
- † Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος Κων/τῖνος
- † Ὁ Νικαίας Γεώργιος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
† Ὁ Δέσποβης Κοσμάς

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1947

Ἀριθ. Πρωτ. 7284
Διεκπ. 3765

Ἀθήνησι τῆ 14-12-1972

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἐθνικὴ ἡμῶν Κυβέρνησις, ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς δημογραφικῆς αὐτῆς πολιτικῆς ἤχθη ἐσχάτως εἰς

τὴν δημοσίευσιν τοῦ Ν.Δ. 1153/72, δι' οὗ προβλέπεται ἡ χορήγησις ἐπιδόματος εἰς τὰς πολυμελεῖς οἰκογενεῖας τῆς Χώρας ἡμῶν. Ἡ τοιαύτη χειρονομία, ἀποτελοῦσα ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Πολιτείας ὑπὲρ τῆς πολυτεκνικῆς οἰκογενεῖας, ἐπισπᾶ, ὡς εἰκός, τὴν ἀμέριστον ἐπιδοκιμασίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις φύσει τε καὶ θέσει προμαχοῦσα τῶν δικαιῶν τῶν πολυτέκνων, βαθεῖαν δοκιμάζει ἱκανοποίησιν ἐκ τῆς ὡς εἴρηται ἀποφάσεως, δι' ἧς παρέχεται οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις ταῖς πολυτεκνικαῖς οἰκογενεῖαις.

Ἡ κατὰ τὸ πρόσθεν διαληφθὲν Ν. Δ/γμα καταβολῆ τοῦ ὡς εἴρηται ἐπιδόματος ἤρηται ἐκ προϋποθέσεων τινῶν, περὶ ὧν διαλαμβάνει ἡ συνημμένη ὡδε ἀνακοίνωσις τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, σκοπὸν ἔχουσα τὴν σχετικὴν διαφώτισιν τοῦ κοινῶ.

Ὅθεν, Συνοδικῇ ἐξουσιοδοτήσει, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ὅπως ἐντέλλησθε τὴν ἐπ' ἐκκλησιαίαις ἀνάγνωσιν τῆς ὡς ἄνω ἀνακοινώσεως, ἐν τῇ πεπονηθῆσει ὅτι οὕτω συμβάλλετε θετικῶς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιδιώξεων, εἰς ἃς ἀναφέρεται τὸ Ν.Δ. 1153/72.

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος,
Προεδρεύων

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
κ. ἀ. α.

Ἀρχιμ. Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Τὸ Ὑπουργεῖον Κοιν. Ὑπηρεσιῶν ἀνακοινῶ, ὅτι:

Ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις, συνεπῆς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀσκουμένην Κοινωνικὴν Πολιτικὴν διὰ τοῦ δημοσιευθέντος Ν. Δ/τος ὑπ' ἀριθ. 1153/1972 («περὶ προστασίας πολυμελῶν οἰκογενειῶν, διὰ τῆς παροχῆς οἰκογενειακῶν ἐπιδομάτων»), ἤδη διὰ τοῦ Ὁργανισμοῦ Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων προβαίνει εἰς τὴν χορήγησιν τῶν ἐν λόγῳ οἰκογενειακῶν ἐπιδομάτων. Τοῦ οἰκογενειακοῦ τούτου ἐπιδόματος δικαιούνται ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι, ἀστικαὶ καὶ ἀγροτικά, αἰτινες ἀπέκτησαν τρίτον τέκνον καὶ ἄνω μετὰ τὴν πρώτην Ἰανουαρίου 1972 ἢ εἶχον τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1971 τοῦλάχιστον τέσσαρα τέκνα ἀνεξαρτήτως τῆς περιουσιακῆς καταστάσεως ἢ τῶν ἐισοδημάτων αὐτῶν ἐξ ἄλλων πηγῶν καὶ ἀστέως ἐὰν λαμβάνουν ἐπίδομα διὰ τὰ τέκνα των ἐξ οἰασθῆποτε ἄλλης πηγῆς, ὡς ἐπίσης ἂν εἶναι ἠσφαλισμένοι εἰς οἰονθῆποτε Ἀσφαλιστικὸν Ὁργανισμὸν (Ι.Κ.Α. — Τ.Ε.Β.Ε. κ.λ.π.).

Ἐπειδὴ δυνατόν ἐνιοὶ ἐκ τῶν δικαιούχων νὰ μὴ ὑπέβαλον μέχρι σήμερον αἴτησιν πρὸς λήψιν τοῦ ἐπιδόματος καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑφίσταται κίνδυνος ἐκ ταύτης τῆς καθυστερήσεως νὰ ἀπωλέσουν τὸ δικαίωμα τῆς ἀναδρομικῆς καταβολῆς αὐτοῦ, εἰδοποιούνται, ὅπως τὸ ταχύτερον δυνατόν ὑποβάλουν τὴν ὡς ἄνω σχετικὴν αἴτησιν εἰς τὰς κατὰ τόπους Δημοτικάς καὶ Κοι-

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Μνημόσυνον ἀρετῆς κατέλιπεν.

Ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ ἄρρητα κρύματα τοῦ Θεοῦ. Τὸ φοβερὸν ἀτύχημα ἔφερε προῶτως εἰς τὸν τάφον τὸν Ἀλέξανδρον Ὁνάσην. Πάμπλουτος ὁ πατήρ, πανευτυχῆς ὁ κληρονόμος υἱός. Οὕτως ἔκρινον οἱ ἄνθρωποι. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἄλλως ἐβούλετο, καλέσας τοῦτον πλησίον Του. Οὔτε τόσον ἡ νεότης του, οὔτε τὰ πλούτη του, οὔτε ἡ φήμη του, ἀλλὰ πολλαὶ ἀρεταὶ τοῦ νέου συνεκίνησαν τὸ Πανελλήνιον. «Μέγα ἄνθρωπος καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων» (Παροιμ. 20,6). «Μακάριος ὁ μνημόσυνον ἀρετῆς καταλείπων» (Β' Μακ. 6,31). Τὴν πρώτην συγκίνησιν ἐκ τοῦ ἀπρο-

όπτου δυστυχήματος διεδέχθη ὁ θαυμασμός διὰ τὸν τεθνεῶτα νέον. Διότι μεταθανάτιος ἀπεκαλύφθησαν καὶ αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ. Σεμνός, ἀνεπίδεικτος, ταπεινός, ἐργατικός, εὐπροσήγορος, φιλόανθρωπος, λάτρης τῆς Ἑλλάδος, γονέων καύχημα, φίλων ἐγκαλλώπισμα, καλὸς-κάγαθός. Ἐξ οὗ καὶ αἰοίδιμος ἐκοίθη. Μέγα τὸ πάθος οὐ μόνον διὰ τοὺς γονεῖς καὶ μάλιστα διὰ τὸν πατέρα, ἀλλ' ἅμα καὶ μεγάλη ἡ ἀπώλεια διὰ τοὺς Πανελλήνους καὶ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ παρὰ τοῦ Κυρίου μισθοὶ μεγάλοι τοῖς ὑπομένουσιν, μάλιστα τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἡ Ἑλλάς ὑποδέχεται τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ἐν κατανύξει καὶ ἀγάπῃ. Ἐν ἐνὶ στόματι δὲ εὐχεται τοῦ Κυρίου, ὅπως ἄφηται τῆς καρδίας τοῦ πα-

νοτικὰς Ἀρχάς, ἐνθα ἐδρεῦνον ἀνταποκριταὶ τοῦ Ο.Γ.Α.

Ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Δεκεμβρίου 1972

Ὁ Ἀρχιεπὸς τῆς Ἱ. Συνόδου
κ. ἁ. α.

Ἀρχιμ. Χρ. Παρασκευαΐδης

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1948

Ἀριθ. Πρωτ. 7295
Διεκπ. 3774

Ἀθήνησι τῇ 29-11-1972

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Γνωστὸν τοῖς πᾶσι τυγχάνει, ὅτι ἡ ἀδελφότης θεολόγων ἢ «ΖΩΗ», ἐν τῇ προσπάθειά αὐτῆς ὅπως καταστήσῃ τὸν πλοῦτον τῆς ἁσματικῆς λατρευτικῆς παραδόσεως τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας πλεον φανερὸν καὶ προσιτὸν εἰς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, καλύψῃ δὲ κατὰ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ, ἤρξατο ἀπὸ τινων ἐτῶν τῆς ἐκδόσεως δίσκων, μικρῶς καὶ μακρῶς κυρίως διαρκείας, ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς πρὸς καταρτισμὸν πλήρους δισκοθήκης, καλυπτούσης τὸν ὅλον κύκλον τῶν ἁσματικῶν ἀκολουθιῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἀρχὴ τοῦ νῦν, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς ὡς εἰρηται ἀδελφότητος περὶ τοὺς ἐβδομήκοντα δίσκοι, οἱ πλείστοι μακρῶς διαρκείας, τῇ συμμετοχῇ τοῦ πολυμελοῦς χοροῦ τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου Ἱεροσαλτικῶν «Ρωμανὸς ὁ μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός», ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Ἀντω-

νίου Μπελοῦση, πολυμελοῦς χοροῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μουσικολόγου καὶ Πρωτοψάλτου τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Μητροπόλεως Ἀθηνῶν κ. Σπ. Περιστέρη, τῆς χορωδίας τοῦ ἱ. Ναοῦ Καπνικαρέας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Μιχαῆλ Χατζῆ, τετραφώνου χορωδίας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ἀποστόλου Βαλληνοῦ, χορωδίας τοῦ κ. Θεοδώρου Βασιλικοῦ καὶ τοῦ Πρωτοψάλτου Βόλου κ. Ἐμμαν. Χατζημάκου.

Ἡ σειρά τῶν ἤδη ἐκδοδομένων δίσκων ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὰς ἐλληνικὰς Παροικίας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, φιλοξενεῖται δὲ μονίμως εἰς τὰ προγράμματα τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας.

Κατόπιν τῆς γενικῆς ταύτης πληροφορήσεως ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀγεται εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως συστήσῃ ὑμῖν καὶ δι' ὑμῶν ἅπαντι τῷ πληρώματι τῇ Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐν λόγῳ σειράν δίσκων Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ὡς πληροῦσαν βασικῶς πρακτικὴν ἀνάγκην καὶ καλύπτουσαν τὴν ἀπὸ ἐτῶν σχετικῆν ἔλλειψιν, ἀποτελοῦσαν δ' ἐν ταύτῳ ἐπιμελημένην ἐκτέλεσιν τῶν βυζαντινῶν μελῶν, ἧτοι τῆς παραδεδομένης μουσικῆς τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

- † Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερώ νυ μ ο ς, Πρόεδρος
- † Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος
- † Ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος
- † Ὁ Ἰωαννίνων Σεραφεῖμ
- † Ὁ Σεβλίων καὶ Κοζάνης Διονύσιος
- † Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εἰδοτανίας Δαμασκηνός
- † Ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Στυλιανός
- † Ὁ Εἰθῆνης Ἀντώνιος
- † Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος Κων/τῖνος
- † Ὁ Κασσανδρείας Συνέσιος
- † Ὁ Νικαίας Γεώργιος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
κ. ἁ. α.

Ἀρχιμ. Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης

τρος, τῆς μητρὸς, τῆς ἀδελφῆς, τῶν οἰκείων, τῶν φίλων, τῶν γνωστών, τῶν Ἑλλήνων ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ διὰ τοῦ θείου φωτισμοῦ ἐμβάλῃ εἰς πάντας τὴν θείαν παραμυθίαν καὶ τὸν ὀρθὸν λογισμόν, ὅτι πάντα θνητὰ τὰ ὀρώμενα καὶ πάντα τῇ φθορᾷ ὑποκείμενα. Ἐν δὲ μόνον μένει ἀείζων, ἀφθαρτον, αἰώνιον εἰς τὸν θνητόν, ἡ ἀρετή. Αὕτη εἶναι ἡ συνοδοιπόρος καὶ πέραν τοῦ τάφου, καταλείπουσα τοῖς ἐπιγυρομένοις ἀλήστου μνήμης προτύπα.

Ἄρθόδοξον Βιβλικὸν Κέντρον.

Σταθμὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς δραστηριότητος τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ πρωτοβουλία καὶ ἐνεργεῖαις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Νικοδήμου θεμελίωσις παρὰ τὸν Ἱ. Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἰς τὰ Σπάτα «Βιβλικὸν Κέντρον», διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ὁποίου θὰ δαπανηθοῦν 18.000.000 δραχμῶν.

Τὸ Κέντρον τοῦτο θὰ προβαίῃ εἰς διαφόρους ἐκδόσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, θὰ διοργανώῃ διορθόδοξα καὶ διαχριστιανικὰ συνέδρια καὶ θὰ διαθέτῃ βιβλιοθήκας, ἀναγνωστήρια, αἰθούσας συνεδρίων καὶ διαλέξεων, ξενώνας διαμονῆς τῶν συνέδρων καὶ τῶν προσκνητῶν, μέγα βαπτιστήριον παλαιοχριστιανικοῦ ὅθμοῦ, παρεκκλήσιον κ.ἄ.

Τῆς τεραστίας σημασίας τοῦ Κέντρον τούτου, ὅπερ θὰ εἶναι μοναδικὸν εἰς ὁλόκληρον τὸν Ὄρθόδοξον κόσμον, οὔσης προφανοῦς, εὐχόμεθα ὀλοφύχως, ὅπως τάχιστα τοῦτο ὀλοκληρωθῇ καὶ ἀποδίδῃ τὸν προσδοκώμενον ἑκατονταπλασίονα καρπὸν.

Λαμπρὰ δειγμάτων τῆς χριστιανικῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

Αἱ ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 40ετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως» καὶ 35ετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ὑπ' αὐτῆς συσταθέντος Ἑλληνικοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου («Ἅγιος Σάββας») τελεσθεῖσαι σεμναὶ καὶ ἐπιβλητικαὶ τελεταὶ ὑπέμνησαν εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας τὸ τί δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τόσο ἐπὶ καθαρῶς πνευματικῶν ἐπιδιώξεων, ὅσον καὶ ἐπὶ κατ' ἐξοχὴν πρακτικῶν καὶ κοινωφελῶν σκοπῶν, ὅταν οἱ πρωτεργάται τῶν τοιούτων ἔργων κινῶνται ὑπὸ παροικιῶδους ἀνιδιοτελείας καὶ ἔχουν ὡς ἐμπνευστήν καὶ σύμμαχον τὸ χριστιανικὸν κοινωνικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἀκράδαντον πίστιν ἐπὶ τὴν θείαν ἀρωγὴν.

Καὶ ἡ («Ἐκκλησία»), μετέχουσα τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ καρποφορίᾳ ἀμφοτέρων τῶν Ἰδρυμάτων, εὐχεται ὀλοφύχως, ὅπως ὁ Θεὸς ἐνθεν μὲν δωρηθῆται ὕψιστην καὶ δύναμιν εἰς τὸν σεβαστὸν νῦν Πρόεδρον αὐτῶν Ὁμότιμον Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκὸν κ. Παναγιώτην Μπρατσιώτην, ὅστις συνεχίζει τὴν λαμπρὰν παράδοσιν τῶν ἀειμνήστων διατελεσάντων προέδρων ἀμφοτέρων τῶν καθιδρυμάτων τούτων Ἀριστ. Κούζη, Καθηγητοῦ τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ, καὶ Παν. Πουλίτσα, προέδρου τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ, ἐτέρωθεν δὲ ἐπιδαφιεὺς πλουσίαν τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ τόσο εἰς τὴν «Χριστιανικὴν Κοινωνικὴν Ἐνώσιν» πρὸς συνέχισιν τοῦ ἔργου τῆς προβολῆς τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος, ὅσον καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἀντικαρκινικὸν Ἰνστιτούτον («Ἅγιος Σάββας»), ἵνα τοῦτο ἐντεῖνῃ τὸν ἀξιεπαῖνον ἀγῶνά του πρὸς πρόβλησιν ἡθεραπείαν τῆς φοβεροῦς νόσου.

«Γυμνάσια χωρὶς θεολόγους»;

Εἰς ἡμέρας, καθ' ἃς τὸ πρόβλημα τῶν ἀδιορίστων θεολόγων παρουσιάζεται ὀλονὲν καὶ περισσώτερον δξό, ὑπῆρξε μεγάλη ἡ ἐκπληξίς πάντων, ὅσοι ἐν τῷ «Δελτίῳ» τῆς «Ὁμοσπονδίας Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαίδευσως» (Ο.Α.Μ.Ε.) ἀνέγνωσαν τὴν τοῦτ' αὐτὸ ἀπίστευτον εἶδησιν, ὅτι ὑπάρχουν «Γυμνάσια χωρὶς θεολόγους». Συγκεκριμένως ἀναφέρεται, ὅτι εἰς τηλεγραφήματα, σταλέντα εἰς τὴν Ο.Α.Μ.Ε. ὑπὸ ἐπαρχιακῶν Ἐνώσεων ἐπισημαίνεται, ὅτι «εἰς ἑπτὰ Γυμνάσια τοῦ Νομοῦ Λακωνίας καὶ εἰς πέντε τοῦ Νομοῦ Μαγνησίας δὲν ὑπάρχουν θεολόγοι καθηγηταί. Ὁμοίως, εἰς τὰ Γυμνάσια τοῦ Νομοῦ Καρδίτσας ἔχουν γίνει περικοπαι ὠρῶν διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν. Ἴσως τὸ αὐτὸ νὰ συμβαίῃ καὶ εἰς Γυμνάσια ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος».

Ἐὰν ταῦτα ἔχουν οὕτως, εἶναι λίαν δεδικοιολογημένα τὰ ὅσα ἔρωτᾷ καὶ προσθέτει τὸ μνημονεῦθὲν («Δελτίον»): («Ἄφου λοιπὸν αὕτη ἡ κατάστασις ἐπικρατεῖ, διατί τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας δὲν προβαίνει εἰς τὸν διορισμὸν ἀριθμοῦ τῶν θεολόγων καθηγητῶν πρὸς κάλυψιν τῶν ὑφισταμένων ἀναγκῶν;... Ἡμεῖς πάντως νομίζομεν, ὅτι εἶναι φοβερὸν νὰ μὴ προσφέρονται, ἰδίᾳ σήμερον, εἰς τοὺς νέους τῆς πατρίδος μας αἱ ἀλήθειαι τῆς θρησκείας μας, ὅταν μάλιστα ὑπάρχουν τόσο ἀδιορίστοι θεολόγοι καθηγηταί. Τί ἔχουν νὰ εἴπουν ἐπ' αὐτοῦ οἱ ἀρμόδιοι;»).

Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος (†)

Ζωηρὰ ὑπῆρξεν ἡ συγκίνησις τοῦ Χριστιανισμοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Χρυσόστομου Παπασαραντοπούλου.

Ὁ ἀειμνήστος κληρικὸς, ὅστις διετέλεσεν ἡγούμενος ἐν διαφόροις μοναῖς τῆς Ἑλλάδος, διεκρίνετο διὰ τὴν δυνατὴν θέλησίν του, ἣτις ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ λάβῃ τὸ πτυχίον τῆς Θεολογίας εἰς ἡλικίαν 50 ἐτῶν. Ὡσαύτως εἰς εὐρυτάτους κύκλους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τιμᾶται ὡς ὁ ὀνηξικέλευθος σκαπανεὺς τοῦ ἐν Ἀφρικῇ συγχρόνου ὀρθόδοξου ἱεραποστολικοῦ ἔργου. Εἰς αὐτὸ συνετέλεσε τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πατὴρ Χρυσόστομος ἐγκατέλειπε πλουσίαν ἐνορίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα ἐκδαπανήσῃ τὸ ἐπόλοιπον τῆς ζωῆς του ἐν Ἀφρικῇ, ἐργαζόμενος πρὸς διάδοσιν τῆς ὀρθόδοξου πίστεως καὶ πρὸς στερέωσιν τῶν ὀρθόδοξων κοινοτήτων. Οὕτω τὸ συνετελεσθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔργον

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Μητρόπολις Κορίνθου

Ο Σεβ. Μητροπολίτης Κορινθίας κ. Παντελεήμων έθεμελίωσεν Ίεκκλησιαστικόν Γηροκομείον υπό τήν έπωνυμίαν «Τό έργον του Ίποστολόου Παύλου». Η άνέγερσις του Ίδρύματος πραγματοποιείται κατόπιν τής ευγενούς προσφοράς του κ. Γεωργίου Άθανασοπούλου εκτάσεως δώδεκα στρεμμάτων. Είς τήν τελετήν τής θεμελιώσεως παρέστησαν ό Νομάρχης, ό στρατιωτικός διοικητής Κορινθίας, οι δήμαρχοι Κορίνθου και Λουτρακίου, ό διοικητής Χωροφυλακής και εκπρόσωποι των Άρχών του νομού και τής πόλεως. Είς τό θεμελιωθέν Γηροκομείον θά εύρισκουν παρηγορίαν και συμπάρασασιν ύπερήλικες, και ούτως τό κήρυγμα τής αγάπης του Ίποστολόου Παύλου προς τους Κορινθίους θά έχη πλήρη έφορμογήν από τους συγχρόνους χριστιανούς τής Κορίνθου.

Ίερά Μητρόπολις Νικαίας

Η Ί. Μητρόπολις Νικαίας έν τή προσπάθειά της να διαφυλάξη τους πνευματικούς θησαυρούς και τά ιερά κειμήλια, τά όποία έφερον μεθ' εαυτών οι εύσεβείς και γενναίοι Χριστιανοί του Μικρασιατικού Έλληνισμού, υπό τήν άπειλήν του Τούρκου δυνάστου, ίδρυσε τό «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ», στεγαζόμενον είς τόν Β' όροφο του Ίπισκοπείου, του όποίου τά έγκαίνια έτελέσθησαν μετά πάσης επιβλητικότητος τήν Κυριακήν 10ην Δεκεμβρίου και ώραν 11.30' π.μ. Ο Σεβ. Μητροπολίτης έτέλεσε τόν Άγιασμόν και έν συνεχεία ώμίλησε περί του σκοπού και τής ανάγκης ίδρύσεως του έν λόγω Μουσείου.

όπληρξεν είς πολλούς τομείς τώ όντι πρωτοπορειακόν.

Κύριος τάξει τήν ψυχήν αυτού έν σκηναίς διαίων!

Άναπαλλοτριώτος θησαυρός.

Καθ' ά ανεγράφη προσφάτως είς τās εφημερίδας, τρεις νεάνιδες πτυχιούχοι Άνωτάτων Σχολών εκάρησαν μοναχά είς Ί. Μονήν τής Μυτιλήνης, λαβούσαι τά όνόματα Ραφαήλις, Φιλαρέτη και Μαριάννα. Τό γεγονός τούτο, προστιθέμενον είς τό ότι πολλοί παιδευμένοι νέοι άμφοτέρων των φύλων κατά τά τελευταία έτη περιεβλήθησαν μετ' έλευθέραν άπόφασιν και εκλογήν τό άγγελικόν σχήμα, είναι λίαν έλπιδοφόρον διά τό μέλλον του Όρθοδόξου Έλληνικού Μοναχισμού.

Έάν παρ' αυτοίς τοίς Προτεστάνταις ιδρύνονται σήμερα μοναχικά αδελφότητες, ενσαρκούσαι τό γνήσιον μοναχικόν ιδεώδες, πολύ περισσότερον έν τή Όρθοδοξία δέον ό μοναχικός θεσμός να γνωρίση νέας ήμέρας δόξης και πνευματικής ακτινοβολίας. Ο θεσμός ούτος, διά τήν προβολήν του όποίου πάντοτε θά ύπάρχουν κεκλημένοι φορείς, οίς άνωθεν δίδεται ειδική χάρις, άποτελεί άναπαλλοτριώτον θησαυρόν τής Όρθοδοξίας και οδδέποτε είναι δυνατόν να εκλείψη.

Δικαία άναγνώρισις.

Τά Σώματα Άσφαλείας, ήτοι ή Άστυνομία

Περίληψις Συμβάσεως Ο.Δ.Δ.Ε.Π.

Θέμα: Πρόσληψις ύπαλλήλου επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου.

Διά τής ύπ' άριθ. 52/20-12-72 άποφάσεως του Κεντρικού Διοικητικού Συμβουλίου του ΟΔΔΕΠ, ληφθείσης συμφώνως προς τό άρθρον 178β παρ. ΧΙ του ύπ' άριθ. 11/1970 Κανονισμού τής Έκκλησίας τής Έλλάδος, προσελήφθη είς τόν ΟΔΔΕΠ ό Νικόλαος Βαγγελάτος, πτυχιούχος έργοδηγός τοπογράφος, επί συμβάσει εργασίας ιδιωτικού δικαίου διά τό χρονικόν διάστημα από 22-12-72 έως 31-12-1973.

Έν Άθήναις τή 22α Δεκεμβρίου 1972

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΦΩΤΙΟΣ Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Συνήλθε μεταξύ τής 20ής και 23ης Ιουνίου 1972, είς τήν Ίεράν Μονήν τής Παναγίας Σεϊτενάγιας, ή Ίερά Σύνοδος τής Έκκλησίας Άντιοχείας και άπεφάσισε τήν κατάργησιν του Καταστατικού Χάρτου αυτής, του εκδοθέντος κατά τό 1955, και τήν σύνταξιν και επικύρωσιν νέου Καταστατικού Χάρτου.

Κατά τήν Σύνοδον ταύτην άπεφασίσθη μεταξύ άλλων και ή ίδρυσις, παρά τή Ίερατική Σχολή Μπελεμεντίου, Έκκλησιαστικού Φροντιστηρίου διά τους ύποψηφίους Ίερείς, τό όποιον θά λειτουργήσιν κατά τās άρχάς του σχολικού έτους 1972-1973.

Πόλεων και ή Χωροφυλακή, επιτελούν μέγα έργον, έθνικόν και κοινωνικόν, περιφρονήσεως τής ζωής, τής ασφαλείας και τής τάξεως των πολιτών έν τή κοινωνική ζωή αυτών. Η μεγάλη και ύψηλή αθτη άποστολή, ή εκτεινομένη είς όλα τά πεδία τής κοινωνικής διαβιώσεως, είναι είς πάντας γνωστή. Έκεινο ίσως, τό όποιον διαφεύγει από όλους μας, είναι ότι τά Σώματα ταύτα τής Άσφαλείας του κοινωνικού μας βίου επιτελούν τά ύψηλά των καθήκοντα με άυτοθυσίαν, με ήρωϊσμόν και με κίνδυνον πολλάκις τής ίδιας αυτών ζωής, χωρίς να έχωμεν οι πολλοί γνώσιν του επιτελούμενου μεγάλου έργου ύπ' αυτών.

Είναι ταύτα ύποχρεωμένα να τηρούν τήν άνωμίαν είς όλα τά έργα των. Ακόμη και οι έπαινοι προσφέρονται, σχεδόν πάντοτε, άπροσώπως. Όμως οι άγαθοί πολίται μεταξύ των άλλων άπολογιστικών ύποχρεώσεών των είς τό τέλος εκάστον έτους καθήκον έχουσι, όπως στρέψωσιν ενγνωμόνως τās σκέψεις αυτών είς τε τήν Άστυνομίαν Πόλεων και τήν Χωροφυλακήν, δι' όσα ύπερ ήμών επέτέλεσαν και επιτελούν. Τά δημοσιευόμενα είς τό τέλος εκάστον έτους Πεπραγμένα ύπό τής Άστυνομίας Πόλεων και τής Χωροφυλακής παρέχουν ενγλωττον εικόνα του ύφιστον εθνικοκοινωνικού έργου αυτών. Δίκαιον επομένως είναι να εκφράσωμεν είς τά ένδοξα Σώματα Άσφαλείας ήμών τόν τε έπαινον και τήν βαθείαν ενγνωμοσύνην μας μετά τής ενχής, όπως ό Θεός ενισχύη ταύτα είς επιτυχείς εκδηλώσεις αγαθών έργων, επ' ώφελεία και ειρηνική συμβιώσει πάντων ήμών.

— Οί δύο Μητροπολίται του 'Αντιοχικού Θρόνου, 'Αρκαδίας κ. 'Επιφάνιος και Τύρου και Σιδώνος κ. Παύλος, οίτινες προσεπάθησαν νά δημιουργήσουν παρασυναγωγήν, χειροτονίσαντες αντικανονικώς μετά δύο άλλων Μητροπολιτών του Θρόνου, τρείς 'Αρχιερείς, κατά τὸ Φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1969, καὶ ἐλήφθη τότε ἀπόφασις εἰς βάρος των, ὅπως ἀπόσχουν τῶν συνεδριάσεων τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας 'Αντιοχείας, ἐξακολουθοῦν νά τηροῦν τὴν στάσιν των ἐναντι αὐτῆς, ἀρνούμενοι νά ὑποβάλουν αὐτῇ ἔγγραφον αἴτησιν συγγνώμης, ἀποκηρύσσοντες τὰς αντικανονικὰς χειροτονίας καὶ θεωροῦντες αὐτὰς ὡς μὴ γενόμενας. Σημειωτέον, ὅτι οἱ ἄλλοι δύο Μητροπολίται, ὁ Βόστρων κ. Βασίλειος καὶ ὁ Τολῆδου 'Οχάιο κ. Μιχαήλ, οίτινες εἶχον λάβει μέρος εἰς τὰς αντικανονικὰς ταύτας χειροτονίας, ὑπέβαλον τὸν Μάϊον 1971 ἔγγραφον αἴτησιν συγγνώμης τῇ 'Ιερᾷ Συνόδῳ ἢ ὅποια καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς ὅπως εἰς τὸ ἐξῆς λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς συνεδρίας αὐτῆς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Ὁ Β.Ν. 'Οσίπωβ γράφει εἰς τὸ περιοδικὸν «Vestnik Zap. Evngorejski» ὅτι ἡ θρησκεία κανονικῶς βιοῦται διὰ τῶν ἔθνικῶν αἰσθημάτων, καθ' ὅσον ἡ πίστις εἶναι ὀργανικὸν φαινόμενον καὶ ὄχι κάτι τὸ ἀφηρημένον.

Ἡ ἔθνικότης, ὁ ἔθνισμός, εἶναι ὁ κανονικῶς ἀνεπτυγμένος ἀνθρώπινος ὀργανισμός. Ὅπως ὁ κάθε ἄνθρωπος οὕτω καὶ κάθε ἔθνος ἔχει τὰς ιδιότητάς του, τὰ ἀνεπανάληπτα προσόντα καὶ χαρίσματα, τὰ ὅποια καὶ πρέπει ν' ἀναπτύσσονται.

Ὁ ἐπιτιθέμενος κατ' αὐτοῦ ἐπιτίθεται καὶ κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἀμαρτία.

Ὁ κοσμοπολιτισμός εἶναι πνευματικὴ δουλεία. Ὁ Πανάνθρωπος εἶναι δημιούργημα τῆς φαντασίας.

Μόνον ὁ Θεός, ὁ Χριστός, δύναται νά εἶναι Πανάνθρωπος. Ὅταν δὲ ὁ κοινὸς ἄνθρωπος ἀνακηρύττεται ὡς Πανάνθρωπος, τότε αὐτὸ εἶναι ἐίδωλον, τὸ ὅποῖον τοποθετεῖται εἰς τὴν θέσιν τοῦ Θεοῦ.

Μόνον ὁ Χριστὸς παρέχει τὴν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν καὶ τιμᾷ τὴν κάθε ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, οὕτως ὥστε Οὗτος καὶ σώζει τὸν ἄνθρωπον τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἀνθρώπου...

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Τὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς 'Εκκλησίας τῆς Σερβίας «Glasnik» καὶ ἡ ἐφημερίς τοῦ Πατριαρχείου τῆς Σερβίας «Pravoslavije» ἀφίερωσαν εἰδικὰ τεύχη εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου κ. 'Ιερωνύμου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Σερβίας, εἰς τὰ ὅποια περιγράφεται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἡ ἐπίσκεψις καὶ ἐξαιρεται ἡ ἐπικρατήσασα κατ' αὐτὴν ἐγκαρδιότης καὶ ἀγάπη, ἡ ὄντως ἀδελφικὴ ἀτμόσφαιρα, ἐντὸς τῆς ὁποίας διεξήχθη ἡ ἐπίσκεψις αὐτῆ, ἡ ὅποια ἐσημείωσε ἀναζωπύρῃσιν τῆς πίστεως καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς πανορθόδοξου ἐνότητος» καὶ ὑπῆρξε «μία καρποφόρος διεκκλησιαστικὴ ἐπίσκεψις, μία ἀδελφικὴ συνάντησις, τῆς ὁποίας οἱ καρποὶ θὰ φανοῦν ἐν τῷ μέλλοντι τῶν δύο ἀδελφῶν 'Εκκλησιῶν μας».

Ἡ περιγραφή πλαισιώνεται διὰ πολλῶν σχετικῶν φωτογραφιῶν καὶ εἰς αὐτὴν ἐξαίρεται, καὶ ἐν βιογραφικῷ σημειώματι, ἰδιαίτερος ἡ προσωπικότης τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου κ. 'Ιερωνύμου, ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ θεολογικὴ δρᾶσις του. «Ἡ ἰκανότης καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ πρότερον 'Αρχιμανδρίτου Δρος 'Ιερωνύμου Κοτσῶνη, διακεκριμένου θεολόγου καὶ ὀργανωτοῦ, ἐπεβάλλοντο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ὀλονὲν καὶ περισσότερον, ἢ δὲ προσωπικότης του ἀπέκτα ὀλονὲν καὶ μεγαλυτέραν αἴγλην. Διὰ τοῦτο οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι ἀπὸ τῆς 14ης Μαΐου 1967, ὁ 'Αρχιμανδρίτης εὐρέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, εἰς τὴν θέσιν αἱ ἰκανότητές του καὶ ἡ μόρφωσις του ἀπέκτεσαν ἐπὶ μεγαλυτέρας δυνατότητας καὶ εὐρυτέρας διαστάσεις εἰς

τὴν πραγμάτωσίν των. Ἡ ἐπιθυμία τῆς ὅσον τὸ δυνατόν στερεωτέρας συνδέσεως τῶν κατὰ τόπους 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν, ποῦ ἀποτελεῖ μίαν τῶν βασικῶν ἰδεῶν τοῦ διὰ πρωτοβουλίας καὶ δρᾶσιν διακρινομένου τούτου 'Ιεράρχου, ἔλαβε ἐμφανῆ ἔκφρασιν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαριωτάτου καὶ τῆς σεπτῆς Συνοδείας του εἰς τὴν 'Ορθόδοξον Σερβικὴν 'Εκκλησίαν καὶ τὸν 'Αγιώτατον Πατριάρχην τῶν Σέρβων Γερμανόβ».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Κατὰ τὸ 1971 ἐχειροτονήθησαν εἰς τὴν Ρουμανίαν 315 ἱερεῖς καὶ ἐνεκαινίσθησαν 157 προσφάτως ἀνεγερθέντες ἢ ἀνακαινισθέντες Ναοί.

Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν τριετίαν 1968-1971 ἐννέα νέοι ρουμᾶνοι θεολόγοι ἀνεκηρύχθησαν διδάκτορες τῶν Θεολογικῶν 'Ινστιτούτων Βουκουρεστίου καὶ Σιμπίου, τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν 'Αθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Θεολογικοῦ 'Ινστιτούτου Παλέρμου. Τρεῖς ἐκ τῶν ἐπὶ διδακτορία διατριβῶν τῶν ἀνωτέρω θεολόγων ἀναφέρονται εἰς θέματα Δογματικῆς, δύο εἰς θέματα Πατρολογίας, καὶ ἀνὰ μία εἰς θέματα Κανονικοῦ Δικαίου, Λειτουργικῆς, Ποιμαντικῆς καὶ 'Ιστορίας τῆς 'Εκκλησίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ

Ὁ Λ. Φαίντωρ γράφει εἰς τὸ περιοδικὸν «Zarvit Sv. Cyrila I Metodija» περὶ τοῦ οἰκουμενισμοῦ εἰς τὰς σχέσεις μεταξύ 'Ορθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν. Παραπονεῖται διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀνοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ κλήρου τῆς Τσεχοσλοβακίας. Ἡμεῖς οἱ 'Ορθόδοξοι, λέγει, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ζήσωμεν ἐν ἀγάπῃ καὶ συνεργασίᾳ, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης ὑφίσταται ἀκόμη. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος γίνεται λόγος περὶ οἰκουμενισμοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐπιβάλλεται ὁ οὐνιτισμός. Περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ ἡ ἐκπομπὴ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Βατικανοῦ εἰς τὴν οὐκρανικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὸ ὡς ἀνω περιοδικὸν καὶ εἰς τὴν στήλην «Γνώρισε τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν σου», δημοσιεύεται σύντομος ἱστορία τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τῆς 'Αλβανίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται, ὅτι ἀνεκηρύχθη μὲν αὐτοκέφαλος τὸ 1922, ἀνεγνωρίσθη ὁμως ὡς τοιαύτη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μόλις τὸ 1937.

Μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον ἀνεπτύχθη εἰς τὴν 'Αλβανίαν λατινο-οὐνιτικὴ προπαγάνδα. Ἐσχηματίσθησαν περὶ τὰς δέκα ἑνωρίαι, αἱ ὅποια ἀναγνωρίζουν τὸ Βατικανόν. Κατὰ τὴν ἰταλικὴν κατοχὴν ἢ οὐνιτικὴ προπαγάνδα ἐφθασε εἰς τὸ κατακόρυφον.

Μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον εἰς τὴν σύνοδον τῶν Τιράνων τοῦ 1950, ἡ 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ κράτους.

Ἡ 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία, ἀναφέρεται περαιτέρω, συνέβαλε σημαντικῶς εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ. Τὸν 12' αἰῶνα ἤδη μετεφράσθη ἡ Κατήχησις εἰς τὴν ἀλβανικὴν. Τὸν 10' αἰῶνα ὁ Κωνσταντῖνος Χριστοφορίδης μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἀλβανικὴν τὴν Καινὴν Διαθήκην καὶ τοὺς Ψαλμοὺς.

Ὁ Μητροπολιτὴς Δαμιανὸς προίσταται τῆς 'Αλβανικῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, ἡ ὅποια ἔχει 5 ἐπισκόπους, περὶ τοὺς 200 ἱερεῖς, 500 ἑνωρίας μὲ περίπου 500.000 πιστοὺς ἐπὶ συνολικοῦ ἀριθμοῦ κατοίκων τῆς χώρας 1.650.000. Ὑφίσταται καὶ μία ἐπαρχία διὰ τοὺς ὀρθοδόξους 'Αλβανούς καὶ εἰς τὴν 'Αμερικὴν.

Σήμερον ἡ πλειονότης τῶν 'Αλβανῶν ἀνήκει εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Οἱ 'Ορθόδοξοι κατοικοῦν εἰς τὰ περιχώρα τῆς λίμνης τῆς Σκόδρας καὶ ἀποτελοῦν πλειονότητα εἰς τὰ περιχώρα τοῦ 'Ελβασάν καὶ τοῦ Βερατίου. Δυστυχῶς, οἱ σημερινοὶ πιστοὶ τῆς 'Αλβανίας ζοῦν ὅπως οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ, διότι διὰ νόμου εἰς τὴν 'Αλβανίαν ἔχει ἀπαγορευθῆ πᾶσα θρησκευτικὴ δραστηριότης.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ I

ΑΛΕΞΗ ΑΔ. ΚΥΡΟΥ, "Ονειρα και πραγματικότητες. Χρόνια διπλωματικής ζωής (1923-1953)", Ἀθήναι 1972.

Τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας εἶδε, κατ' αὐτάς, ὀγκώδης τόμος (σελ. α' + ι', 1+400, σχ. 8ον μέγα), εἰς ἔκδοσιν πολυτελή, ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον, συμπεριλαμβάνων τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀειμνήστου Ἀλέξη Κύρου, μετὰ πλήθους ἐπικαίρων φωτογραφιῶν καὶ ἐμπεριστατωμένου εὐρητηρίου.

Διὰ μέσου τῶν γραμμῶν αὐτοῦ διαβλέπει πᾶς τις τὴν ὀλόφωτον σταδιοδρομίαν (ἐν μέρει βεβαίως) τοῦ διασήμου συγγραφέως, ὑπηρετήσαντος, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἰδιαίτατα δ' ἐν πληρεξούσιος Ὑπουργός (1949) καὶ Γενικός αὐτοῦ Διευθυντής (1954), εἰς τὸ Γενικὸν Προξενεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ Προξενεῖον Κύπρου, εἰς τὰς Πρεσβείας Βερολίνου, Βόννης, Βελγραδίου, Στοκχόλμης, παρὰ τῇ μονίμῳ ἀντιπροσωπείᾳ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ο.Η.Ε., ὡς σύνδεσμος παρὰ τῇ ἐν αὐτῷ ἐπιτροπῇ ἐρευνῆς διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὡς μόνιμος παρ' αὐτῷ Ἀντιπρόσωπος αὐτῆς (1947-1954) κ.ά.

Καθ' ἅπαν τὸ μακρότατον (45ετές) διάστημα τῆς διπλωματικῆς αὐτοῦ ζωῆς, ὁ Ἀλέξης Κύρου διεκρίθη πολλαχῶς καὶ πανταχοῦ, προσενεγκῶν ὑψίστας, τῷ ὄντι, ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἔθνος.

Τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ, καίπερ ἡμιτελῆ — διότι ἐν τῷ μεταξύ τὸν ἀφῆρασαν ἐκ τοῦ παρόντος προσωρινῷ κόσμου ὁ τῆς ζωῆς Χορηγός, πρὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὰ οὐράνια σκηνώματα τῶν δικαίων — ὀμιλοῦν περὶ τούτου εὐγλώττως.

Βεβαίως, γράφει μετὰ περισσῆς σεμνότητος, ὡς ἦτο πάντοτε ὁ ἴδιος σεμνὸς καὶ μετριόφρων, οὐδαμοῦ ὑπερτιμῶν ἢ υπερβάλλον τὸ, παρὰ ταῦτα, πολὺμολχθὸν καὶ δημιουργικὸν αὐτοῦ ἔργον. Τοῦτο ἐκθέτει ὅλως ἀπερίττως, οὐ μὴν καὶ λίαν ἐπιχαρίτως, διατυπῶν ὀρθοτάτας σκέψεις καὶ κρίσεις, παρέχων σημαντικὰς, ἀγνωστούς ἐν πολλοῖς, ἱστορικὰς πληροφορίες, ἐξαιρῶν, καὶ δικαίως, τὴν διπλωματίαν, ὡς ὑψίστην ἐθνικὴν ἀποστολήν, ἀποδίδων δ' ἐν ταῦτῳ ἐκάστῳ τὰ οἰκεία, ἀκριβοδικαίως καὶ αὐθεντικῶς.

Ἰδιᾶν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ εἰς τὸν ἀναγνώστην ἡ ψυχικὴ εὐγένεια τοῦ ἀνδρός, ἐναντι τῶν συναδέλφων αὐτοῦ, σπάνιον φαινόμενον διὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, καθ' ἣν στεριότης καὶ σκληρότης διακρίνει τὸ ἀνθρώπινον συναίσθημα. Καὶ εἰς περιπτώσεις εἰσέτι προσωπικῆς πικρίας, ἀντιπαρερχόμενος συνήθως ταύτας διὰ σιγῆς, ὑπερνικῆ ἢ ἀμετρος αὐτοῦ ἀνωτερότης καὶ ἀνεξικακία.

Ἐκ προσωπικῆς ἐμπειρίας, καὶ ἐκ τῆς ὑπ' ὄψιν ὥραιας καὶ λίαν ἐποικοδομητικῆς, διὰ τὸν καθ' ἑαυτὸν ἐθνικὸν ἡμῶν βίον, συγγραφῆς, ἀβιάστως παντάπασιν καὶ χωρὶς πάσης προσωποληψίας, λέγομεν, ὅτι ὁ μακαριστὸς Ἀλέξης Κύρου ὑπῆρξεν ὄντως πύργος τῆς ἐλληνικῆς διπλωματίας, ἀκέραιος κατὰ πάντα καὶ ἐντιμότητος, δραστήριος καὶ δημιουργικός, μεμορφωμένος ἄριστα καὶ συγγραφεὺς δοκιμώτατος (ἐν ἑτέρον ἔργον αὐτοῦ: «Οἱ βαλκανικοὶ γείτονές μας, Ἀθήναι 1962») εἶναι περισπούδαστον καὶ βεβαίανει τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές). Διέθετεν, ὅσον ὀλίγον, εὐρύτητα πνεύματος, ὀξυδερκίαν ἀπροσμέτρητον καὶ εὐσυνειδησίαν ὑποδειγματικὴν. Ἦτο ἀνώτερος καθ' ὅλα ἀνθρώπος, εὐπροσῆγορος, εὐγενέστατος, ὑπὲρ ἄγαν φιλόπατρις καὶ πιστὸς Χριστιανός, καὶ δὴ καὶ παμφίλτατος φίλος, ἀλλὰ καὶ οἰκογενειάρχης ἄριστος. Πανταχοῦ δ' ὅθεν διήλθε, κατέλιπε ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις εὐμενεστάτας, ἐξ οὗ καὶ τὸ τετιμημένον αὐτοῦ ὄνομα διαφυλάσσεται, ἀναμφιβόλως, εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους καὶ ἐντὸς τῶν καρδιῶν, ἀσφαλῶς, πάντων τῶν ἐγγύτερον γνωρισάντων καὶ ἀγαπησάντων εὐλικρινῶς αὐτόν.

Ἀεῖζουν, διὰ τοῦτο, πολλὰ συγχαρητήρια καὶ εὐχαριστήρια εἰς τὴν ἐρίτιμον καὶ πολῦτιμον σύντροφον τῆς ζωῆς αὐτοῦ Καν Ἀγνήν Κύρου, ἥτις — μετὰ τῆς καλλίστης θυγατρὸς αὐτῶν Ἐλένης (ἥδη τὸ ἐπώνυμον Ζαούση) — ἐμεμνήσαν δούλως διὰ τὴν, τύποις, ἔκδοσιν τῶν ἐκλεκτῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ αἰδίου Ἀλέξη καὶ οὕτως ἔδοσαν καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀφορμὴν, ὅπως διατυπώσωμεν τὰς ἀνωτέρω ταπεινὰς σκέψεις,

καίτοι πάντοτε διατηροῦμεν, ἐν βαθεῖᾳ ἀγάπῃ καὶ ἐκτιμῆσει, εἰς τὰ ἔγκατα δὲ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, τὴν αἰγλίεσαν αὐτοῦ μορφήν.

Φ. Β.

Ἐρὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Μόνιμος Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Προαγωγῆς τοῦ Μοναχικοῦ Βίου, Νεοελληνικὴ Βιβλιογραφία περὶ Μοναχισμοῦ, Ἀθήναι, 1972, σελίδες 23.

Ἡ Μόνιμος Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς προαγωγῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς λέγεται ἐν τῷ προλόγῳ, «ὀφείδει διὰ τοῦ παρόντος μίαν πρώτην ἀφορμὴν βιβλιογραφικῆς προσεγγίσεως τοῦ θέματος» (σ. 3). Ὡς ἐκ τούτου, ἐλπίζει ὁ γράφων νὰ ἔχη τὴν ἀδειαν, ὅπως ὑποβάλλῃ σκέψεις τινὰς ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ καταλόγου τούτου, ἀυστηρῶς μόνον ἀπὸ πλευρᾶς ἐπιστημονικῆς.

Δὲν εἰσέρχομαι εἰς τὸ θέμα τῆς ἐπαρκείας ἢ μὴ τούτου, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ ἰδίῳ προλόγῳ ἀναγινώσκουμεν. «Ἐπὶ τούτοις πᾶσα βιβλιογραφικὴ προσθήκη καὶ συμπλήρωσις θὰ εἶναι λίαν εὐπρόσδεκτος εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς» (σ. 3).

Τὰ βιβλία τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καταγράφονται μὲν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, χωρὶς ὅμως νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν. Ἀπαντες οἱ μητροπολίται τίθενται ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «Μητροπολίτου», ἀξιωματός ὅπερ φέρουν ἑκατοντάδες προσώπων (σ. 11-12). Οἱ μοναχοὶ τοποθετοῦνται ἄλλοτε μὲν διὰ τοῦ πρώτου ὀνόματος καὶ ἄλλας φορές διὰ τοῦ ἐνδεικτικοῦ τῆς μετανοίας αὐτῶν (σ. 6, 8, 14, 17), οἱ δὲ Ἀνώνυμοι, φέροντες τὸ γράμμα «Α» ἐπὶ κεφαλῆς, εἰς τὸ τέλος τῆς βιβλιογραφίας (σ. 19). Ἐν συνεχείᾳ, καταχωρίζεται τεμάχιόν τι ἀπὸ σχετικῆν προγενεστέραν μου ἐργασίαν, τὸ ὅποion, νομίζω, ὅτι καλύπτει τὰ ὡς ἄνω σημεία. Ἡ παράθεσις τῶν συγγραφεῶν ἀκολουθεῖ τὴν ἐξῆς σειρὰν: Ἐπώνυμον, ὄνομα, ὄνομα πατρὸς ἢ μέσον ὄνομα συγγραφέως. Τὸ ἴδιον ἐφαρμόζεται καὶ δι' ἐπίσης ἀρχιερεῖς ἢ πατριάρχας, ὅτινες μετὰ τὴν προαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι γνωστοὶ ἢ νὰ θέτωσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν τὸ ἐπώνυμον των. Τῶν συγγραφεῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἀρχιερέως ἢ τοῦ μοναχοῦ ἀκολουθεῖται μᾶλλον ἢ σειρὰ συμφώνως πρὸς τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ πρώτου ὀνόματος αὐτῶν. Διὰ πλεῖονα τοῦ ἐνός συγγραμμάτων τοῦ αὐτοῦ προσώπου χρησιμοποιοῦται ἡ χρονολογικὴ σειρὰ... Ὀδηγίαι περὶ Σύνταξιν Θεολογικῶν Φοιτητικῶν Φροντιστηρίων, Θεσσαλονίκη, 1970, σ. 4.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἐπιστημονικὸν ἐπιτελεῖον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ.κ. Παν. Χρήστου καὶ Στεργίου Σάκκου ἀνελάβεν ὄχι μόνον τὴν ἐπιστημονικὴν εὐθύνην, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ποιότητα τῆς ἐκδόσεως.

Εἰς τὴν ἀρχὴν κάθε μηνὸς ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου καὶ ἐξῆς θὰ κυκλοφορῇ νέος τόμος ἐκτάσεως 420 περίπου σελίδων μὲ τὸ βελτιωμένον κείμενον καὶ τὴν μετάφρασιν ἀντικρυστά, μὲ εἰσαγωγὴν καὶ σχόλια καὶ τέλος μὲ πίνακας ὀνομάτων καὶ πραγματίων, χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ περιεχομένων.

Ἐκαστος τόμος μὲ καλὴν βιβλιοδέτησιν θὰ τιμᾶται δρχ. 90. Θὰ πωλεῖται ἀπὸ τὰ διαθέσιμα θρησκευτικὰ ἐκδόσεις βιβλιοπωλεῖα καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ κτηρίου τῆς Ἐρᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης Γραμματεῖαν τῆς Ἐκδόσεως.

Ἡ ἐκδοσις ἐνισχύεται ὑπὸ τῆς Ἐρᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ τελεῖ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου κ. Λεωνίδου.

Τὴν πρώτην ἐβδομάδα τοῦ Νοεμβρίου κυκλοφορεῖ ὁ πρῶτος τόμος τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς μεταφράσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Παναγιώτου Χρήστου.

'Αρχμ. Καλλινίκου Καρούσου, Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΑΣ, σ. 56. 'Αθήναι 1972. 'Εκδόσεις «Η ΧΡΥΣΟΠΗΓΗ».

Το ὅ αὐτοῦ, ΑΓΑΠΗ σ. 16. Τὸ πρῶτον τῆς σειράς «Καταρτίσεις» τῶν ἐκδόσεων «Η ΧΡΥΣΟΠΗΓΗ».

Το ὅ αὐτοῦ, Ο ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑΝ, σ. 30. 'Ανάτυπον ἐκ τῆς «'Εκκλησίας», 'Αθήναι 1972.

Το ὅ αὐτοῦ, 'Εντυπώσεις ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον 'Εκκλησίαν τῆς Ρουμανίας, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «'Εφημερίου», 'Αθήναι 1972, σ. 16.

Το ὅ αὐτοῦ, Αἱ ἀντιδράσεις τῶν οἰκείων τῶν ἐφιεμένων ὅπως μονάσασσι νεανίδων, 'Ανάτυπον ἐκ τῆς «'Εκκλησίας», 'Αθήναι 1971, σ. 16.

Το ὅ αὐτοῦ, Κατευθύνσεις, 'Εκδόσεις «ἡ Χρυσοπηγῆ», 'Αθήναι 1972, σ. 82.

'Αρχμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη, Γραμματέως τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου: ΤΟ ΑΓΓΕΛΙΚΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ, σ. 196, 'Αθήναι 1972. 'Εκδόσεις «Η ΧΡΥΣΟΠΗΓΗ».

'Αρχμ. 'Αμβροσίου Λενῆ, ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΜΑΣΣΩΝΙΑ, σ. 144. 'Αθήναι 1972. 'Εκδόσεις «Η ΧΡΥΣΟΠΗΓΗ».

Παναγιώτου Νέλλα, 'Η ἀγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, δοκίμιο, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 20.

'Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντική προετοιμασία τῶν μελλονύμφων (προετοιμασία ἀγάτης), Συμβολὴ εἰς τὴν Ποιμαντικὴν Θεολογίαν, Ψυχολογίαν καὶ Κοινωνιολογίαν, ('Ἐθνικὸν Κέντρον Κοινωνικῶν 'Ερευνῶν), 'Αθήναι 1971, σ. 174.

'Ιωάννου Καρμίρη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, 'Η Α' διάσκεψις τῆς Προπαρασκευαστικῆς τῆς 'Αγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς κατ' ἀνατολὰς ὀρθοδόξου 'Εκκλησίας Διορθόδοξου 'Επιτροπῆς, ἀνάτυπον ἐκ τῆς «'Εκκλησίας», 'Αθήναι 1971, σ. 48.

Το ὅ αὐτοῦ, 'Ορθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμός, τεῦχος IV. 'Η Γ' Διάσκεψις τῆς Διορθόδοξου Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «'Εκκλησ. Φάρου», 'Αθήναι 1972, σ. 22.

Εὐάγγ. Καμαριανάκη, Φιλολόγου-Β' Γυμνασιάρχου, 'Ἐθναπόστολοι, 'Ιερομάρτυρες καὶ 'Ἐθνομάρτυρες Κληρικοί τῆς Θράκης. 'Αθήναι 1971 σ. 50. (ἐκδ. προνοιά Σεβ. Μητροπολίτου Διδυμοτείχου καὶ 'Ορεστιάδος κ. Κωνσταντίνου). Δίαν εὐπρόσδεκτον καὶ ἀξιέπαινον δοκίμιον προβολῆς τῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν τῶν 'Ιερομαρτύρων, ἔθνομαρτύρων καὶ ἔθναποστόλων Κληρικῶν τῆς Θράκης: Γεννάδιος Σχολάριος, 'Ιερεμίας Β' ὁ Τρανός, Θεόκλητος Πολυεΐδης, Κύριλλος ΣΤ', Εὐγένιος Καραβίας, Παΐσιος Βάρης, Δωρόθεος Πρώτος καὶ σειρά ἄλλων κληρικῶν διακριθέντων διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἔθνην των δράσιν ἐκτίθεται ἐν συντομίᾳ ὑπὸ τοῦ ζηλωτοῦ συντάκτου τοῦ δοκιμίου.

K. F. M.

Σοφοκλέους Δ. Λώλη, 'Ο Νεόφυτος Δούκας καὶ ἡ ἔθνη Παλιγγενεσία, 'Ιωάννινα 1971, σ. 12.

Μαρίας Μαντουβάλου, Τὰ ἐν 'Ελλάδι πολιτικὰ γεγονότα τοῦ 1862, καὶ τὰ ἐν τῷ «Παρνασσῷ» κατάλοιπα τοῦ Δ. Βούλαρη, ἐκδ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου («Παρνασσός»), 'Επιστημονικὴ Διατριβὴ 1, σ. 196, 'Αθήναι 1971.

Τῆς αὐτῆς, 'Ο Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος καὶ τὰ ἀνέδοτα σχόλιά του στὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, κείμενα καὶ Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, Νο 75, σ. 20, 'Αθήναι 1971.

Τῆς αὐτῆς, 'Αγνωστος 'Επιτάφιος εἰς Κωνσταντῖνον Βαρδαλάχον, Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, Νο 69, σ. 16, 'Αθήναι 1970.

Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Οἱ ἀδελφοὶ 'Ιακωβάτοι ὡς συλλογεῖς Δημοτικῶν τραγουδιῶν χάριν τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, Νο 70, σ. 32, 'Αθήναι 1971.

Δημητρίου Μιχαηλίδου, Τρία Μεταβυζαντινὰ Στιχοεργήματα ἀπὸ χειρόγραφα τοῦ 'Αγίου 'Ορους, Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, Νο 67, σ. 16, 'Αθήναι 1970.

'Αρχμ. 'Ηλίας Μαστρογιαννοπούλου, Χαρismaticὴ Ζωή, 'Εκδόσεις «Δωδώνη», 'Αθήναι 1972 σ. 142.

Πρεσβ. Εὐάγγελου Μαντζουέα, 'Ο ὀραματιστὴς ζώσης καὶ ἐλευθέρως 'Εκκλησίας Μελέτιος Μεταξάκης ἐξ ἐπόψεως Κανονικῆς Δικαιώσεως, ἀνατ. ἐκ τοῦ περ. «'Ανάπλασις», 'Αθήναι 1972, σ. 40.

Το ὅ αὐτοῦ, Περὶ τῆς βρώσεως μονοχῶλων ζώων ἐξ ἐπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου, ἀνατ. ἐκ τοῦ 'Αρχιεπισκοπικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου, 'Αθήναι 1971, σ. 14.

N. A. Μακρῆ, 'Απ' τὴ νοσταλγία στὴν πραγματικότητα, δοκίμιο, ἐκδόσεις «Τῆνος», 'Αθήναι, σ. 104.

Νικολάου Γ. Νευράκη, Αἱ ἀλήθειαι τῆς πίστεως κατὰ τὸν 'Αγιον Χρυσόστομον, 'Αθήναι 1972, σ. 206. 'Αφοὶ Μοσχόπουλοι, Φιλελλήνων 3, ὄροφος 4ος τηλ. 3235462.

J. M. Petritakis, Interventions dynamiques de l'Empereur de Byzance dans les affaires Ecclesiastiques (Δυναμικαὶ ἐπεμβάσεις τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου εἰς τὰ τῆς 'Εκκλησίας πράγματα), ἀνάτυπον ἐκ τῶν «Βυζαντινῶν», Θεσσαλονίκη 1971, σ. 137-146.

Προδρόμου Σαλμανίδη, 'Αγνωστον Κυπριακὸν «Προσκυνητῆριον» τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, Νο 71, σ. 16, 'Αθήναι 1971.

'Αποστόλου Ε. Σιταρά, 'Η Μάδυτος, πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἐπὶ τοῦ 'Ελλησπόντου, Πατριωτικαὶ 'Εκδόσεις ἀγαθοεργοῦ σωματείου τῶν Μαδυτιῶν ἀδ' Ἑλλησπόντου, ἐπιμελεῖα Μιχαὴλ Χρ. Κατσίρη, 'Αθήναι 1971, σ. 510.

'Αρχμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου, 'Αγάπη πηγὴ πυρός, σ. 198, 'Αθήναι 1971.

Τὸ Ταχυδρομεῖον κατὰ τὴν 'Ελληνικὴν 'Επανάστασιν 1821-1827, εἰσαγωγὴ-κείμενον ὑπὸ Μ. Κ. Κωνσταντίδη, 'Αθήναι 1971, σ. 144.

Μέγα Α. Φράντου, Περὶ δικαιοσύνης, συστηματικὴ ἔρευνα εἰς τὸ ἔργον Κλήμεντος τοῦ 'Αλεξανδρέως, 'Αθήναι 1971, σ. 200.

Το ὅ αὐτοῦ, Τὸ θέμα τοῦ Διαλόγου τῆς ὀρθοδόξου 'Εκκλησίας, μετὰ τῶν ἑτεροδόξων καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Γρηγόριος Παλαμᾶς» Ν.Δ./ΝΕ'1971-72) Θεσσαλονίκη 1971, σ. 20.

Στεφ. Φασουλάκη, 'Αγγλικὸν Θεάτρον καὶ ἑλληνικὴ 'Επανάστασις, Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, σ. 16, 'Αθήναι 1971.

Εὐσταθίου Β. 'Ασημιάδου, 'Ο 'Ιγνάτιος καὶ ἡ 'Εκκλησία τῆς Ρώμης, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 56.

Yearbook 1972, Greek Orthodox Archdiocese of North and South America (A double jubilee 1922-1972). Καλλιτεχνικὴ ἐκδοσις τοῦ 'Ημερολογίου τῆς Γ. 'Αρχιεπισκοπῆς Β. καὶ Ν. 'Αμερικῆς με ἀρκετὰ στοιχεῖα καὶ εἰκόνας ἐκ τῆς δραστηριότητος αὐτῆς, κατὰ τὸ πλεῖστον ὁμῶς ἀγγλιστί.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ὁ ρόδος Μετανάστης, Μηνιαῖον Ἠθικο-θρησκευτικὸν Περιοδικόν, προνοία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Εἰρηναίου. Ἔτ. Α', τεύχ. 1. Βόννη, Ἀπρίλιος 1972 σχ. 8ον, σελ. 16. Περιεχόμενα: 1) Ὁ ὀρθόδοξος μετανάστης, 2) Ἐνταλτήριον μήνυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθναγόρου, 3) Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Εἰρηναίου, 4) Λόγος τοῦ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως κ. Μαξίμου ἐπὶ τῇ Ἐνθρονίσει τοῦ Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Εἰρηναίου, ἕτερα ἐποικοδομητικὰ ἄρθρα καὶ τὸ Χρονικὸν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γερμανίας.

Ἐυχόμεθα ἐπιτυχίαν εἰς τοὺς ἐπιδιωκόμενους ὑψηλοὺς σκοποὺς ὑπὸ τοῦ Περιοδικοῦ.

ὑπὸ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἰδρύματος Νεότητος «Ὁ Παντοκράτωρ», Παλαιὸν Φάληρον 1972, ἐξεδόθη φυλλάδιον: Φωνὲς Διαμαρτυρίας κατὰ τῆς Διαφθορᾶς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ**Ἐκκλησιαστικὸν Συνοδικὸν Δικαστήριον**

Πρὸς

[2]

Τὴν μοναχὴν Προκοπίαν Εηρογιάννη, ἀδελφὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Καλογραιῶν Καλαμάτας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας.

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον ἡμῶν ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁδ. Ἱω. Γενναδίου 14 καὶ ἐν τῇ αἴθουσῃ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Ἐκκλ. Συν. Δικαστηρίου τῆς 15ῃ Φεβρ. 1973, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ καὶ ὥρᾳ 9 π.μ., ἵνα δικασθῆς ἐπὶ ἀποδιδωμένων σοι κατηγοριῶν.

Ἐν περιπτώσει μὴ ἐμφανισεῶς σου, θέλεις δικασθῆ ἐρήμην.

Ἐν Ἀθήναις τῆς 15/12/1972

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γραμματεὺς

† Ὁ Πατρὼν Κωνσταντίνος

Ἀρχμ. Δαμ. Λαζαρίδης

Πρὸς τοὺς Διακόνους:

[2]

1) Νικόλαον Ψαρμπᾶν

καὶ 2) Ἀθανάσιον Τσαλίχην

Ἀγνώστου Διαμονῆς.

Διὰ τοῦ παρόντος καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6084/Διεκπ. 3305/26-10-1972 σεπτῆς ἐντολῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καλεῖσθε, ὅπως ἐμφανισθῆτε ἐνώπιον ἡμῶν τὴν 26ην Ἰανουαρίου 1973, ἡμέραν Παρασκευῆν καὶ ὥραν 3ην μ.μ. ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ

Ἀγίου Νικολάου Πύργου, καὶ ἀπολογηθῆτε ἡμῖν διὰ ἀποδιδόμενας ὑμῖν Κανονικὰς παραβάσεις.

Ἐν Πύργῳ τῆς 16ῃ Δεκεμβρίου 1972

Ὁ Ἀνακριτὴς

Πρωτοπρεσβύτερος Ἰωάννης Κουτσουᾶς

Κλησὶς κατηγορουμένου

Πρὸς

[1]

Τὸν Αἰδεσ. κ. Γεώργιον Κασσελάχην

ἀγνώστου διαμονῆς

Ἐνεργοῦντες ἔνορκον τακτικὴν ἀνάκρισιν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2733/11-5-72 ἐντολῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 487/31-5-72 τοιαύτης τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου κ. Χαρίτανος καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον ἡμῶν τὴν 15ην Μαρτίου τοῦ ἔτους 1973, ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 10ην π.μ. ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου καὶ ἀπολογηθῆς δι' ἡν αἰτίαν κατηγορεῖσαι.

Ἐν Κιλκίς τῆς 16ῃ Ἰανουαρίου 1973

Ὁ Ἀνακριτὴς

Ὁ Γραμματεὺς

Ἱερῆς Ἀθην. Φέκας

Ἱερῆς Ἡλίας Σταματόπουλος

Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/69 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πληρωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν κενῶν θέσεων τακτικοῦ ἐφημερίου ἐν τοῖς Ἱ. Ναοῖς 1) Ἀγίου Μελετίου Σεπολίων καὶ 2) Ἀγίας Σοφίας Ταύρου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὰς ἐφημεριακὰς ταύτας θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης διακηρύξεως ἐν τῇ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῆς 12ῃ Ἰανουαρίου 1973

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ κ. ἀ. Α.

Ο ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ

Ἀρχμ. Σωτήριος Τράμπας

Ἱερὰ Μητρόπολις Γυθείου καὶ Οἰτύλου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὰς κενὰς οργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημεριῶν τῶν Ἱ. Ναῶν: 1) Ἀγίου Νικολάου Λεβέκτου Μεσσηνίας Ἱ. Ναὸς Ἀνάληψις Σωτήρος, 2) Ἀγίου Γεωργίου Νομιστοῦ Λεβέκτου Μεσσηνίας, 3) Ἀγίου Νικολάου Γερολιμένους Λακωνίας, 4) Ἀγίου Γεωργίου Κοκκάλας Λακωνίας 5) Χειμάρρας—Πυρρίχου Ἀγίου Νικολάου Λακωνίας, 6) Νεοχωρίου Ἀγίου Νικολάου Λακωνίας, 7) Ἀγίου Νικολάου Δροσοπηγῆς Λακωνίας, 8) Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Καρυουπόλεως-Χοσιαρίου Λακωνίας, 9) Ζωοδόχου Πηγῆς

Μυρσίνης Λακωνίας, 10) 'Αγίου Γεωργίου Πλατάνου Λακωνίας και 11) 'Αγίου 'Αθανασίου 'Αρνας Λακωνίας, όπως εντός μηνός από της δημοσιεύσεως της παρούσης εις τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν απαιτούμενων δικαιολογητικῶν, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν 'Εφημεριακῶν θέσεων.

'Εν Γυθείῳ τῇ 3ῃ 'Ιανουαρίου 1973

† 'Ο Γυθείου καὶ Οἰτύλου ΣΩΤΗΡΙΟΣ

'Ιερὰ Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὴν ὑπ' ἀριθ. 5262/3108/12-10-1972 Πρᾶξιν τῆς Διαρκoῦς 'Ιερᾶς Συνόδου, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 186/26-10-1972 Φ.Ε.Κ., τ. Α', δι' ἧς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς 'Ιερᾷ Μητροπόλει Μαντινείας καὶ Κυνουρίας συνεστήθη δευτέρα θέσις 'Ιεροκήρυκος, προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς εἴκοσι (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν αἴτησιν μετὰ τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν.

'Εν Τριπόλει τῇ 9ῃ Δεκεμβρίου 1972

† 'Ο Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

'Ιερὰ Μητρόπολις Τριφυλίας καὶ 'Ολυμπίας

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀρθρ. 28 παρ. 1 τοῦ ὑπ' ἀρθ. 9/1970 Κανονισμοῦ «Περὶ Καταστάσεως Προσωπικοῦ τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος», ὡς καὶ τὸ ἀρθρον 7 παρ. 1 τοῦ ὑπ' ἀρ. 13/1970 Κανονισμοῦ «Περὶ τῶν 'Ιεροκλήρων τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος», καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας, ἵνα καταλάβωσι τὰς δύο θέσεις 'Ιεροκήρυκος τῆς καθ' ἡμᾶς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως, ἀγάμους Κληρικούς, πτυχιούχους Θεολογικῆς Σχολῆς, ὅπως ἐντὸς εἴκοσι ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσιν ἡμῖν αἴτησιν μετὰ τῶν νομίμων δικαιολογητικῶν.

'Εν Κυπαρισσίᾳ τῇ 21ῃ Δεκεμβρίου 1972

† 'Ο Τριφυλίας καὶ 'Ολυμπίας ΣΤΕΦΑΝΟΣ

'Ιερὰ Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀρθρον 33 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν 'Ιερῶν Κανόνων καὶ 'Εκκλησιαστικῶν Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὰς κενὰς θέσεις τοῦ Α. καὶ Β. 'Εφημεριῶν τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ τῶν 'Αγίων Μαρτύρων Μηνᾶ, Βικτωρος καὶ Βικεντίου (Μητροπολιτικὸς Ναὸς) πόλεως Χίου, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρῶμεν ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

'Εν Χίῳ τῇ 9ῃ 'Ιανουαρίου 1973

† 'Ο Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
'Εκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† 'Ο 'Αττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ
† 'Ο Θεσσαλονίκης ΛΕΩΝΙΔΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) 'Εσωτερικῶν : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.
Β) 'Εξωτερικῶν : Δολλάρια 12 ἐτησίως.
Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 10.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, 'Η 150ῃ ἀμνηστῆρις τῆς ἀνευρέσεως τῆς 'Ι. Εἰκόνας τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ ἐν τῇ νήσῳ Τήνῳ.

Αἱ ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς 'Ιεραρχίας συζητήσιες καὶ ὁ ἔξω τῶν συνεδριάσεων προκληθεῖς θόρυβος.
'Εόρτια Γράμματα.

Ποιμαντορικὴ 'Εγκύκλιος τοῦ Μακ. κ. 'Ιερωνύμου ἐπὶ τῇ 'Εορτῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως.

Μητροπ. Κασσανδρείας Συνεσίου, Τὸ αὐτοκέφαλον καὶ αἱ 'Ιεραὶ Μητροπόλεις τῆς Β. 'Ελλάδος.

'Αρχιμ. Χριστοδ. Παρασκευαΐδου, 'Η σύγκλησις τῆς 'Ι. Συνόδου τῆς 'Ιεραρχίας (15-30/11/1972).

Μητροπ. Ζιχνῶν Νικοδήμου, 'Η 'Εκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς 'Ιεραρχίας.

'Αρχιμ. 'Ανθίμου Δ. Ρούσσα, 'Η ἐπίσκεψις τοῦ Μακ. Πατριάρχου Μόσχας κ. Ποιμένος εἰς 'Αθήνας.

'Η 'Ακαδημία 'Αθηνῶν τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Οἰκ. Πατριάρχου 'Αθηναγόρα Α'.

Μητροπ. Καλαβρίας Αἰμιλιανοῦ, Σχέσις τῆς Λατρείας μετὰ τὴν ζωὴν.

'Ιωάννου Καρμίρη, Α' Διάσκεψις τῆς Προπαρασκευαστικῆς τῆς 'Αγ. καὶ Μ. Συνόδου τῆς κατ' ἀνατολὰς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας Διορθοδόξου 'Επιτροπῆς.

Κωνστ. Γ. Μπόνη, α' 'Εκκλησία», ἐπίσημον δελτίον τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος.

'Ο πρ. Δρυϊνουπόλεως Χριστοφόρος.

Πρόγραμμα ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἐπὶ τῇ 150ετηρίδι ἀπὸ τῆς ἐν Τήνῳ εὐρέσεως τῆς 'Ιερᾶς Εἰκόνας τῆς Παναγίας.

Πρεσβ. 'Αντ. 'Αλεβιζοπούλου, 'Η μετανάστευσις εἰς Δ. Γερμανίαν.

'Αρχιμ. Χρ. Κακουλίδου, Χριστιανικὴ θεώρησις τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου.

'Αλεξ. Κορακίδου, Τὸ ὄραμα τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ.

Γρ. Στάθη, 'Η καταλογογράφησις τῶν χειρογράφων τῆς Βυζ. Μουσικῆς τοῦ 'Αγ. 'Ορους καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς προκύπτοντα ἄμεσα ὄφελγη.

Χρ. Βαϊσπούλου, «Φέρετέ μοι αὐτὸν ὄδε».

Συνοδικαὶ 'Εγκύκλιοι. Παρατηρήσεων στήλη. 'Εκκλησιαστικὰ Χρονικά. Βιβλιοκρισίαι. Παράρτημα.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ**

**ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

**ΥΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΙΚΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΝ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΠΟΝΗ**

Συνεχίζεται ἡ ἔκδοσις τοῦ μνημειώδους συλλογικοῦ τούτου ἔργου. Ἐξεδόθησαν νεωστὶ καὶ οἱ κάτωθι τόμοι:

37ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων τὸ τελευταῖον μέρος (H') τοῦ ἔργου τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, κείμενα σχετικὰ πρὸς τὴν ἀρειανικὴν ἔριν (ἀποσπάσματα Ἀστερίου τοῦ Σοφιστοῦ), ὡς καὶ Παράρτημα περιλαμβάνον δύο λόγους τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς κατὰ Ἀπολλιναρίου.

38ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων κείμενα περὶ τὴν ἀρειανικὴν ἔριν, Ἀστερίου τοῦ Σοφιστοῦ, Ἀετίου Ἀντιοχείας, Εὐνομίου Κυζίκου, Εὐδοξίου Κλεως, Λουκίου Ἀλεξανδρείας καὶ Εὐνομίου Βεροίας καὶ τὰ ἔργα τῶν Ἀκακίου Καισαρείας, Εὐσεβίου Ἐμέσης καὶ Νεμεσίου Ἐμέσης.

39ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων τὰ ἔργα τῶν Γελασίου Καισαρείας καὶ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων.

40ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων τὰ ἔργα τῶν Ἀσκητικῶν Συγγραφέων (Μ. Ἀντωνίου, Ἀμμωνᾶ, Ἀμμωνος, Παχωμίου καὶ τοὺς Ἑλληνικοὺς Βίους I καὶ II αὐτοῦ).

41ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων τοὺς Ἑλληνικοὺς Βίους III καὶ IV τοῦ Παχωμίου, εἰσαγωγὰς περὶ Ὁρσισίου καὶ Θεοδώρου μοναχοῦ, ὡς καὶ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ, εἰσαγωγὴν περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ὡς καὶ τὰς πεντήκοντα ὀμιλίαις αὐτοῦ.

42ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων τὰ λοιπὰ ἔργα τοῦ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου (Τριάκοντα ἔξ ἑτέρας ὀμιλίας, Μεγάλην Ἐπιστολὴν, ἑπτὰ πραγματείας, εὐχὰς καὶ ἀποφθέγματα), τὰς εἰσαγωγὰς περὶ Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, Πέτρου Β' Ἀλεξανδρείας καὶ Τιμοθέου Α' Ἀλεξανδρείας, ὡς καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν.

43ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων εἰσαγωγὴν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Σαραπίωνος Θμούεως, ὡς καὶ εἰσαγωγὴν καὶ μέρος τοῦ «Περὶ Τριάδος» ἔργου Διδύμου τοῦ Ἀλεξανδρέως.

44ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων τὰ λοιπὰ Δογματικὰ ἔργα Διδύμου τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἧτοι συνέχειαν τοῦ περὶ Τριάδος ἔργου, κείμενον καὶ μετάφρασιν τοῦ περὶ Ἁγίου Πνεύματος ἔργου, ὡς καὶ τὰ κατὰ Μανιχαίων καὶ κατ' Εὐνομίου ἀντιρρητικὰ αὐτοῦ ἔργα.

45ος ΤΟΜΟΣ

Περιέχων ἐρμηνευτικὰ ἔργα Διδύμου τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἧτοι ἐρμηνευτικὰ ἀποσπάσματα εἰς τὴν Γένεσιν, Ἐξοδον καὶ Β' Βασιλειῶν, ὡς καὶ τὸ Ὑπόμνημα εἰς τοὺς Ψαλμοὺς. Ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ τόμου τούτου ἀρχεται ἡ δημοσίευσίς τῶν ἐν Τουρα τῆς Αἰγύπτου ἀνακαλυφθέντων ἐρμηνευτικῶν κειμένων. Ὡς πρῶτον δημοσιεύεται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὑπόμνημα τοῦ Διδύμου.

Τὰ πλεῖστα τῶν κειμένων τῶν ἀνωτέρω τόμων, μὴ περιλαμβανόμενα εἰς τὴν ἔκδοσιν J. P. Migne, ἐκδίδονται διὰ πρώτην φοράν νῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐτοιμοὶ πρὸς ἐκτύπωσιν εἶναι καὶ οἱ τόμοι 46ος, 47ος καὶ 48ος περιέχοντες τὰ λοιπὰ ἐρμηνευτικὰ ἔργα ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης Διδύμου τοῦ Ἀλεξανδρέως. Παραλλήλως, ἐτοιμάζονται οἱ ἀφορώντες εἰς τοὺς Μέγαν Βασίλειον καὶ Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν τόμοι.

Αἱ εἰσαγωγαὶ τῶν τόμων ὀφείλονται εἰς τὸν Καθηγητὴν κ. Κων. Μπόννην.